ULUSLARARARASI MİTOLOJİ KONGRESİ -II

14-15 MAYIS 2026 MARDİN

MARDİN-2026

ULUSLARARASI MİTOLOJİ KONGRESİ -II

14-15 MAYIS 2026

MARDİN

ÖZET KİTAPÇIĞI

Editörler: Ahmet Kırkan, Yunus Cengiz

Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları
Mardin Artuklu Üniversitesi, Artuklu Yerleşkesi, Diyarbakır Yolu, Artuklu / Mardin
Tel : +90 482 2134002 • Fax : +90 482 2134004
web: www.artuklu.edu.tr

ISNI: https://isni.org/isni/0000000403995891

ROR ID: https://ror.org/0396cd675

Yayın No | Publication Number: XX

Dizi | Series: Mitoloji| Mythology: 2

Kitap Adı | Book Title: Uluslararası Mitoloji Kongresi-II 14-15 Mayıs 2026 Mardin: Özet Kitapçığı

İngilizce Adı | Title in English: International Congress on Mythology-II May 14–15 2026 Mardin: Abstract Booklet

e-ISBN: 978-625-90457-5-7

DOI: (APARTE)

Editör: Ahmet KIRKAN, Yunus CENGİZ

ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3885-5218
https://orcid.org/0000-0001-9318-079X

Yayım Tarihi | Publication Date: 18 June |June 2026

Yayım Yeri | Place of Publication: Mardin, Türkiye

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 278

Açık Erişim | Open Access | CC BY-NC 4.0

Telif | Copyright: © Mardin Artuklu Üniversitesi

Arşiv | Archiving:

Atıf Bilgisi | Cite as: Kırkan, Ahmet. *Mitoloji*. Mardin: MAU Press, 2025.

Mizanpaj: Mahsum DİNLER

Kapak Tasarımı: Mahsum DİNLER

Yayımlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. / The legal responsibility of the published texts belongs to the authors.

TAKDİM

Mitler, insanlığın evreni, yaşamı ve kendisini anlamlandırma çabasının en eski ve en güçlü anlatı biçimlerinden biridir. Bir toplumun kültürel hafızasını, inanç dünyasını ve değerler sistemini yansıtan bu anlatılar; yaratılış, ölüm, kahramanlık, türeyiş ve doğa olayları gibi temel insanlık tecrübelerini konu edinmektedir. Sözlü gelenek içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan mitler, zamanla yazılı kültüre taşınarak günümüze kadar ulaşmış; böylece toplumların tarihî, kültürel ve düşünsel birikimlerini anlamada vazgeçilmez kaynaklar hâline gelmiştir.

Mitoloji, yalnızca geçmiş toplumların inanç ve tasavvur dünyalarını yansıtan bir araştırma alanı değil, aynı zamanda günümüz kültürünü ve düşünce hayatını şekillendiren önemli bir referans kaynağıdır. İnsanlığın evrenin kökeni ve düzeni hakkındaki düşünceleri, doğaüstü varlıklara ilişkin tasavvurları, kahramanlık anlatıları ve ölüm, ölümsüzlük, savaş, aşk, bereket gibi evrensel temalar mitoloji aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Bugün kullandığımız birçok kavram, sembol ve anlatı biçimi; edebiyattan sinemaya, görsel sanatlardan dijital oyunlara kadar geniş bir alanda mitolojik mirasın izlerini taşımaktadır.

Kadim Mezopotamya ile Anadolu arasında bir kültür köprüsü niteliği taşıyan Mardin, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, zengin anlatı geleneğiyle mitik dünyanın izlerini günümüze ulaştırmayı başarmıştır. Efsaneleri, halk inanışları, masalları ve tarihî dokusuyla Mardin, mitoloji çalışmalarına ilham veren önemli kültür merkezlerinden biridir. Bu yönüyle Mardin Artuklu Üniversitesinin böylesine kapsamlı ve anlamlı bir bilimsel etkinliğe ev sahipliği yapması, üniversitemizin "Ahlak-Bilgi-Üretim" anlayışı doğrultusunda geçmiş ile gelecek arasında köprü kurma misyonunun önemli bir yansımasıdır.

Bu kapsamda gerçekleştirilen Uluslararası Mitoloji Kongresi, mitolojiyi kuramsal, tematik, karşılaştırmalı ve disiplinler arası boyutlarıyla ele alarak alan yazınına katkı sunmayı hedeflemiştir. Tarih, dilbilim, antropoloji, sosyoloji, felsefe, edebiyat, sanat tarihi ve diğer birçok disiplinin kesişim noktasında şekillenen kongremiz, farklı coğrafya ve kültürlere ait mitolojik birikimlerin akademik zeminde değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Kongrede sunulan bildiriler, mitolojinin çok katmanlı yapısını farklı perspektiflerden inceleyerek disiplinler arası etkileşimi güçlendirmiş ve yeni araştırma alanlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

Elinizde bulunan bu Özet Kitapçığı, kongremize katkı sunan değerli araştırmacıların çalışmalarını bir araya getirerek bilim dünyasının istifadesine sunmaktadır. Kongrenin

gerçekleştirilmesinde emeği geçen düzenleme ve bilim kurulu üyelerine, katkı sağlayan tüm araştırmacılara ve katılımcılara teşekkür eder; bu çalışmanın mitoloji araştırmalarına ve sosyal bilimler literatürüne önemli katkılar sunmasını temenni ederiz.

Düzenleme Kurulu

Mardin 2026

İÇİNDEKİLER

TAKDİM I

İÇİNDEKİLER III

MİT, MEKÂN VE İKTİDAR: KUDÜS'ÜN SİYASAL VE MİTOLOJİK TEMSİLLERİ

İbrahim Özcoşar 1

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİNDE BİR KORKU FİGÜRÜ: PÎREBOK EFSANESİNİN SOSYOKÜLTÜREL ANALİZİ

Beyza Betül İrik 2

ALEVİ-BEKTAŞİ DEVRİYELERİNDE MİTOLOJİK İZLER; SEYRAN ÖRNEĞİ

Sertan Demir

Ezgi Öztürk 3

ÇAĞDAŞ SİNEMADA MİTOLOJİK ARKETİPLERİN VE POLİTİK BELLEĞİN YENİDEN İNŞASI: GÜNDÜZ APOLLON GECE ATHENA FİLMİNDE KADIN KAHRAMANIN YOLCULUĞU

Büşra Gül Ovalı 4

ALTAY VE BAŞKURT DESTANLARINDA DEĞER İNŞASI: OÇİ BALA VE URAL BATIR DESTANLARININ MİTOLOJİK VE PEDAGOJİK İŞLEVİ

Esra Nazli

İrfan Polat 5

SÜHREVERDÎ'NİN SEMBOLİK HİKÂYELERİNDE MİTOLOJİK ANLATILAR

Haşim Akpınar 6

KHALED HOSSEINI'NİN A THOUSAND SPLENDID SUNS VE TAHMIMA ANAM'IN THE GOOD MUSLIM ROMANLARINDA TRAVMANIN AİLE VE KADIN BAĞLAMINDA MİTİK ANLATI KALIPLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Saba Hussein Ali

Seda Arıkan 7

MİTOLOJİK ANLATILARDA İSYANIN ŞEYTANİLEŞTİRİLMESİ: İTAATİN ONTOLOJİK İNŞASI

Özen Kurtuluş 8

GEÇMİŞİN KAZI ALANINDAN ÇAĞDAŞ METNE: ENİS BATUR'UN DENEMECİLİĞİNDE MİTOLOJİK KODLAR VE YENİDEN-ÜRETİM

Bülent Ayanoğlu 9

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİNDE SUNU RİTÜELİNİN KOZMİK VE TOPLUMSAL ANLAMI

Elif Oğuz 10

TÜRK MİTOLOJİSİNDE ONTOLOJİK BİR EŞİK: AYNANIN SEMBOLİK VE RİTÜELİSTİK İŞLEVLERİ

Emine Serpil Aktaş 11

TÜRK MİTOLOJİK ANLATILARINDA GÜNÜMÜZDE YER BULAN İFADELER VE KULLANIMLAR

Eraslan Candan 12

PRISCILLA FİLMİNDE PERSEPHONE MİTİNİN ÇAĞDAŞ SUNUMU

Eylül Ezgi Türker Tatlı 13

MARVEL'IN ETERNALS FİLMİNİN MİTOLOJİK PERSPEKTİFTEN İNCELENMESİ

Ferhat Kılınç 14

ABRAKADABRA: SÖZÜN BÜYÜSÜ VE MANTIĞIN DİLİ

Mustafa Ülkü 15
MARDİN İLİ İLE AZERBAYCAN'IN OĞUZ İLÇESİNDE TESPİT EDİLEN SON TUNÇ-İLK DEMİR ÇAĞI ARKEOLOJİK BULUNTULARININ ÖNEMİ
Badircahan Mammadova Emrullah Kızı 16
ORTA ASYA-SİBİRYA ŞAMANİZMİ VE DİYONİSOS RİTÜELLERİNDE ESRİME VE TRANSGRESYON
Burak Can Tavukçu 17
ARTEMİS VE AKTAİON MİTİNİN ARKEOLOJİK MATERYALLER ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI
Ayşe Avli 18
ROMA KENDİNİ NASIL ANLATTI? AENEAS MİTİ VE KİMLİK İNŞASI
Burak Erdem 19
YAŞAYAN DÜNYA MİTİ: GAİA HİPOTEZİNDE CANLILIK, ENTROPİ VE BİYO-FELSEFE
Gökhan Orhan 20
MİTOLOJİK BELLEKTEN DİJİTAL EVRENE
Kübra Çiçekli 21
TIRTILIN HİKAYESİ: KÜLLERİNDEN DOĞAN ANKA
Emine Dalıcı 22
YAŞAYAN DÜNYA MİTİ: GAİA HİPOTEZİNDE CANLILIK, ENTROPİ VE BİYO-FELSEFE
Gökhan Orhan 23
İSKENDER PALA'NIN AKŞAM YILDIZI ROMANINDA MİTOLOJİK UNSURLARIN ANLATIM TEKNİKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Mustafa Fatih Aydın 24
GÜN DOĞUMU İLE GÜN BATIMI ARASINDA: MİTOLOJİK
DÜŞÜNCEDE ZAMANSAL EŞİKLER
Özel Teraman Hepdinçler 25
MİT VE MODERNİTE ARASINDA: TEVFİK EL-HAKÎM'İN ÎZÎS TİYATROSU
Mürüvvet Türken Çakır 26
MİTOLOJİK ANLATININ MEKÂNSAL ÜRETİMİ: İDA (KAZ DAĞI) ÖRNEĞİNDE MİT VE COĞRAFYA İLİŞKİSİ
Merve Zayım 27
TÜRKMEN EFSANELERİNDE YAŞAMA VE TABİAT UNSURLARINA DAİR KÖKEN MİTLERİ VE İŞLEVLERİ
Muhammet Nuri Ceylan 28
OYUNCULUK SANATINDA MİTOLOJİK İZLER
Nesli Meriç Sanioğlu 29
MODERN TOPLUMDA MİT: ADORNO VE HORKHEIMER'DE DİYALEKTİK SÜREKLİLİK
Melek Coşgun Solak 30
KUTSALIN DÖNÜŞÜMÜ: ROMA DÖNEMİ HISPANIA'DA YEREL TANRILAR VE "*INTERPRETATIO ROMANA*"
Ömer Faruk Arıcan 31
ANTİGONE'Yİ ANLATMAK: DİRENİŞ, MEZAR VE MİT
Rumeysa Seven 32
RUS SANTİMANTALİZMİNDE MİTOLOJİK DOĞA TASARIMI: N. M. KARAMZİN'İN *ZAVALLI LİZA (БЕДНАЯ ЛИЗА)* ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Rahman Özdemir 33

SİSİFOS'U MUTLU TASAVVUR ETMEK: SİSİFOS EFSANESİNİN VAROLUŞÇU OKUMASI
Sedat Bingöl 34
WALTHER KRANZ'IN MODERN TÜRK EDEBİYATINDA KLASİK YUNAN MİTOLOJİSİ ÇALIŞMALARINA ETKİSİ
Semra Yaman 35
SURİYE İÇ SAVAŞI SIRASINDA KÜRT SİYASİ GRUPLARIN DİRENİŞ SÖYLEMİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN KULLANIMI
Serdar Yıldırım 36
PHRYGIA KÖKENLİ MARSYAS MİTİNİN ARKEOLOJİK TEMSİLLERİ
Sinem Coşkun 37
NİCOLAS POUSSİN'İN MİTOLOJİK RESİMLERİNDE MANZARA VE ANLAM İLİŞKİSİ
Serap Akbaş 38
ZAZA SÖZLÜ GELENEĞİNDE ARKETİPSEL BİR İNCELEME: "MEHMETŞAH" MASALININ YAPISAL VE MOTİFSEL ANALİZİ
Senem Çiftel 39
EZİDİLİKTE MİT, ONTOLOJİ VE ETİK: SESSİZLİKTE VE SINIRDA BİR VARLIK BİÇİMİ
Ruken Ucan 40
ZAZA HALK EDEBİYATINDA MİTOLOJİ EKSENİNDE ŞAHMERAN EFSANESİ
Sümeyye Bingöl 41
ŞOPÊN MÎTOLOJIYÊ DI FELSEFEYA YÛNANA ANTÎK DE
Yılmaz Murad Dildar 42
XALÊN MÎTOLOJÎK Dİ ÇEND ÇÎROKÊN BERHEMA RISTEMÊ ZAL YA XURŞÎD MÎRZENGÎ DE
Şaban Demirel 43
BERAWIRDKIRINA ŞERÊ RUSTEM Û DÊWÊ SPÎ DI VERSÎYONÊN HECÎYÊ CINDÎ Û ŞAHNAMEYÊN KURDÎ DE
Abdulmelik Balamur 44
AN ANALYSIS ON REPRESENTATION OF FEMALE FIGURES IN GREEK MYTHOLOGY IN TED-ED ANIMATION VIDEOS
Ahmet Güneri 45
MÎT Û NASNAME: VEGERA MYTHOSÊ DI SERDEMA LOGOSÊ DE
Awat Molaei 46
BIBLIYOGRAFYAYA XEBATÊN LI SER MITOLOJIYÊ YÊN LI NAV KURDÊN ÎRANÊ
Elham Molaei 47
ORTAÇAĞ İSLAM MADEN SANATINDA SİREN TASVİRLERİ
Fırat Allak 48
TESÎRA MÎTOLOJİYE LI SER ÇÎROKÊN KURDÎ
Hayreddin Kızıl 49
ŞANIKANÊN ZAZAKÎYA GIMGIMÎ DE MOTÎFA DÊVÎ
İbrahim Bingöl 50
DI KOVARGERÎYA ZAROKAN DA NÛKIRINA MOTÎFÊN MÎTOLOJÎK: KULÎLK (1980-1997)
İlyas Suvağci 51
ZAZACA MÜZİKTE MİTOLOJİK UNSURLAR: BELLEK, KİMLİK VE RİTÜEL BAĞLAMINDA BİR İNCELEME
Kemal Şimşek 52

HEFT Û MANAYÊN WÊ DI MÎTOSÊ DA Û RENGVEDANÊN WÊ DI FOLKLORÊ DA .....
Kenan Subaşı 53
PEYWENDÎYA ROSTEM Û KURÊN WÎ LI GORÎ VERSÎYONA HECIYÊ CINDÎ
Mehmet Yusuf Demircan 54
DÜNYA DİNLERİNDE GÜNAH KEÇİSİ KAVRAMI
Merve Evmez 55
BERAWIRDKIRINEK
Mizgin Ertaş 56
KOKÊN MÎTOLOJÎK ÊN FELSEFEYA FÎGURA HERMES DI FÎLOZOFÊN ÎSLAMÎ DE Û ŞÎROVEKIRINA IŞRAQÎ
Mizgin Öncü 57
POSTMODERN FELSEFENİN MİTOLOJİK KÖKENLERİ: FOUCAULT, DELEUZE, DERRİDA
Mustafa Zengin 58
BIKARANÎNA MÎTA KAWAYÊ HESINKAR DI EDEBÎYATA ZAROKAN A KURMANCÎ DE
Neslihan Güneş Erol 59
VEGUHERÎNA EXLAQÎ Û DIZÊ ESÎL DI DESTANA DIZO DE: XEBATEKE MIQAYESEYÎ
Ömer Delikaya 60
XEBATÊN PÊŞWEXT ÊN LI SER MÎTOLOJİYA KURDÎ Dİ DESTPÊKA SEDSALA 20. DE
Ramazan Pertev 61
GIRAVA JINAN: DI MÎTOLOJÎYA KURDÎ DE UTOPÎYAYA JİNAN
Shahab Vali 62
MARDİN ADININ ANLAMI VE KÖKENİ ÜZERİNE MİTOLOJİK VE TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME
Aysel Fedai 63
BİZANS'TA DEMONOLOJİ: PAGAN TANRILARIN ŞEYTANLAŞMASI
Atilla Tekin 64
KUTSAL EKOLOJİ: HİNDU MİTOLOJİSİNİN DOĞA ANLAYIŞI
Arzu Yıldız Aydın
Mehmet Masatoğlu 65
MİTOLOJİK ÖZEL ADLARIN ÇEVİRİSİNDE KÜLTÜR AKTARIMI: KUZEY AMERİKA YERLİ MİTOLOJİSİ ÖRNEĞİ
Aliye Genç 66
HUITZILOPOCHTLI: BİR TANRININ MİTOLOJİK, RİTÜELİSTİK VE İKONOGRAFİK PORTRESİ
Hale Erdoğan Hacıbanoğlu 67
ANTİK VE MODERN ARASINDA MİTOLOJİK ŞAİR BİLİNCİ: ALEKSANDR PUŞKİN İLE ANTİK DÖNEM MİSTİK-MİTİK ŞİİR GELENEĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI
Hatice Tuğba Akdoğar Akbulut
Fatih Arslan 68
OSMAN NUMAN BARANUS'UN ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN KULLANIMI
Fatih Dinçer 69
MEZGİTKALE ANITI'NDAKİ PHALLOS KABARTMASI: EŞİK MEKÂN, APOTROPEİK KORUMA VE BAĞLAM ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Bilhan Subaşı 70
ESKATOLOJİK MİTLERİN SOSYAL MEDYADA YENİDEN İNŞASI

Bestami Bozoğullarından 71
MOĞOLLARIN TİBET BUDİZMİ'NE GEÇİŞİ VE İKTİDAR, DİN VE TOPLUM İLİŞKİLERİNİN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ (1578-1642)
Nureddin İzbasar 72
ARXAİK DÜŞÜNCƏDƏ TƏBİƏT TƏSVİRLƏRİ VƏ İNSAN PSİXOLOGİYASI ARASINDA RİTUAL-MİFİK ƏLAQƏ
Nizami Adışirinov 73
ATAERKİL KADIN MİTLERİNİN KÜLTÜREL SÜREKLİLİĞİ VE ŞİİRDE İRONİK ÇÖZÜLÜŞÜ: DİDEM MADAK ÖRNEĞİ
N. Hilal Akman 74
MİT VE BİLİM: KARL POPPER PERSPEKTİFİNDEN BİR İNCELEME
Metin Koçhan 75
ORTA ÇAĞ JAPON MİTOLOJİSİNDE CEHENNEM ALGISI VE MEKÂN: TATEYAMA MANDALASI ÖRNEĞİ
İbrahim Emre Şamlıoğlu 76
DİYARBAKIRLI SAÎD PAŞA'NIN ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK ŞAHISLAR
Halil Kızıltoprak 77
YARATILIŞ MİTLERİNDE TANRILARA ATFEDİLEN OLUMSUZ BEŞERÎ HASLETLER
İsmail Abalı
Şakire Çelik 78
DİN VE MİTOLOJİ AKRABALIĞI
Mehmet Mekin Meçin 79
TÜRK MİTLERİNDE MİTOLOJİ VEYA MİTOLOJİSİNDE MİTLER! ANADOLU'DA MİTOLOJİNİN İMKÂNSIZLIĞI, MİTİN DİRENCİ
M. Emir İlhan 80
MİTLE BİRLİKTE, MİTE RAĞMEN: SPINOZA VE SCHELLING DOLAYIMIYLA FELSEFÎ BİR İNCELEME
Mehmet Fatih Elmas
İrem Bayraktar 81
YEŞİL ADAM, HIZIR VE YENİDEN DOĞUŞ
Meltem Uzunoğlu Erten 82
SİNEMADA ÖLÜM VE YENİDEN DOĞUŞ İMGELERİNİN MİTOLOJİK KÖKENİ ÜZERİNE BİR YORUM DENEMESİ
Muzaffer Yılmaz 83
SİNOPE'DEN MİTOLOJİK BİR FİGÜRÜN KÜLT VE RAHİBELİK BAĞLAMINDA YENİDEN YORUMLANMASI: TANRIÇA LEUKOTHEA VE RAHİBE SAÏTTA
Nazlı Yıldırım 84
KLASİK TÜRK ŞİİRİ GAZELLERİNDE MELEK İMGESİNİN MİTOPOETİK İŞLEVLERİ
Ramazan Arı
Feriştah Funda Arı 85
OSMANLI'DA KUTSAL AĞAÇLAR VE TARIMSAL İNANIŞLAR: KÖYLÜLERİN EKOLOJİK KUTSALLIK ANLAYIŞI
Salih Başkutlu 86
FARS ŞIIRININ MITOLOJIK YÖNÜ (FIRDEVSÎ, HAYYÂM, MEVLÂNÂ, SA'DÎ VE HÂFıZ): DARYUSH SHAYEGAN DÜŞÜNCESI ÜZERINDEN BIR DEĞERLENDIRME

Tamer Yıldırım
Mamıka Yıldırım 87
ODİSSEUS'UN EVE DÖNÜŞ YOLCULUĞUNDA ANAERKİL VE ATAERKİL KÜLTÜRLER ARASINDAKİ ÇATIŞMA
Ünsal Çimen 87
NACHHALIGKEITSVORSTELLUNGEN IN MYTHEN UND IHRE LITERARISCHE REZEPTION
Yıldız Aydın 89
ENGELLİLERİN KORUYUCU TANRISI OBATALA
Yunus Bucuka 90
MEZOPOTAMYA'DA BİLİM VE KEHANET: DEĞER-ANLAM EVRENİNDE BİLGİ ÜRETİMİNİN ONTOLOJİSİ
Sıracettin Aslan 91
KUR'AN'A "*ESATÎRÜ'L-EVVELÎN*" ELEŞTİRİSİNDE BULUNAN CAHİLÎ ARAPLARIN ZİHNİYETİNİN ARAPLANI ÜZERİNE BİR ANALİZ DİN VE MİTOLOJİ ALGILARI BAĞLAMINDA
Şehmus Bayler 92
MİTOLOJİK HAFIZA VE KUTSAL MEKÂNIN KÜLTÜREL MİRAS DEĞERİ: ANADOLU ÖRNEKLERİ
Tuğba Batuhan Tekin 93
GÖKYÜZÜNDE NEHİRLER VAR ROMANINDA TUFAN ARKETİPİ VE MİTOLOJİK UNSURLAR
Zehra Ergeç 94
CÂHİLİYE'DEN MODERNİZME: ARAP MİTOLOJİK ANLATILARININ EDEBÎ EVRİMİ
Zehra Nurdan Can 95
ANTİGONE'DEN LATE'E: TRAJEDİ, ETİK VE MODERN ÖZNENİN ÖTE-YAŞAMI
Zeliha Işık 96
ZERDÜŞTÎ MİTOLOJİDE ATEŞİN KUTSALLIĞI: SEMBOL MÜ, İLAHİ VARLIK MI?
Asım Taş 97
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DEVLET KURUCULUĞU KİMLİĞİNİN TARİHSEL-MİTOLOJİK SEMBOLİZMLE YENİDEN ÜRETİLMESİ
Murat Turan 98
SAVAŞ VE AŞKTAN ANA TANRIÇAYA: İNANNA'NIN ANADOLU'DAKİ YENİ YÜZÜ
Semra Gül 99
ROMA İMPARATORLUK İKONOGRAFİSİNDE SİYASAL İDEOLOJİNİN GÖRSEL RETORİĞİ: KİŞİLEŞTİRMELER
Taygun Kotan 100
ORTAÇAĞ KÜRT TOPLULUKLARINDA "KURTARICI" FİGÜRÜ: MİTOLOJİK-MİLENYUMCU SENKRETİZMİNİN KÜRT EDEBİYATINA YANSIMASI: MEHDİ VE MEHDİNÂMELER
Veysel Başçı 101
THE STORY OF DUKE ŠVENTARAGİS: A MYTH, A LEGEND, OR HISTORICAL REMINISCENCES?
Vytas Jankauskas 102
AHLÂK, BİLGİ VE ÜRETİM BAĞLAMINDA MİTOLOJİK ANLATILARIN PSİKOPEDAGOJİK İŞLEVİ: REHBERLİK POLİTİKALARI İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ
Zarife Nebizade 103
ETHICAL RESISTANCE AGAINST POWER AND AUTHORITY: MEDEA AND ANTIGONE
Zeliha Kuruducu 104
ROMANÊ ZAZAKÎ PÎLTANE DE ELEMANÊ MÎTOLOJÎKÎ: BI GOREYÊ METODÊ SIGMUND FREUDÎ ŞÎROVEYÊ HEWNÊ PÎLTANE

Bahri Çabuk 105
HALİKARNAS BALIKÇISI: "DİONİSYAK MEŞREP" YA DA COŞKULU DIŞAVURUM
Cemal Sakallı
Hüseyin Ünal 106
OSMANLI KARAR ALMA MEKANİZMALARINDA İLM-İ NÜCUMUN ROLÜ: PEÇEVÎ VE ŞEREF HAN ÖRNEKLEMİNDE MUKAYESELİ BİR ANALİZ
Derya Dağaşan
Ercan Gümüş 107
MİTOLOJİK BİR FİGÜR OLARAK "ŞAHMERAN"IN MARDİN EL SANATLARINA YANSIMASI
Evindar Yeşilbaş
Fehime Acat Akgül 108
KOKU DUYUSUNU KUTSAL MEKÂN VE RİTÜEL BAĞLAMINDA DÜŞÜNMEK: THEOGONİA- İŞLER VE GÜNLER
Ezgi Metin Basat 109
ARAP VE BATI MİTOLOJİLERİNDE ORTAK MİTOLOJİK MOTİFLER (KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME)
İbrahim Usta 110
ARAYIŞ MİTLERİNİN MODERN ZAMANLARA YANSIMALARI: BALIKÇI KRAL FİLMİ ÖRNEĞİ
Kemalettin Özden 111
SOL INVİCTUS'TAN SOL IUSTİTİAE'YE: GEÇ ANTİK ÇAĞ'DA MİTHRA VE MESİH İSA'NIN 'GÜNEŞ' SEMBOLİZMİ ÜZERİNDEN MİTOLOJİK VE TEOLOJİK BİR KARŞILAŞTIRMA
Mehmet Sait Toprak 112
الأسطورة كجهاز سردي للذاكرة: تحليل سيميائي لبروميثيوس كبنية للتمثّل الجماعي البشري
مراد مزعاش 113
"ELMA" İMGESİNİN SANATTA SEMBOLİK DÖNÜŞÜMÜ
Naile Çevik 114
LEILA ABOULELA'NIN *MINARET* ROMANINDA AİLE YAPISININ ÇÖKÜŞÜ VE MANEVİ YENİDEN YAPILANMA
Saba Hussein Ali
Seda Arıkan 115
MİT, KİMLİK VE ETNİSİTE: KAYIP ON KABİLE ANLATISI ve KÜRT YAHUDİLERİ ÜZERİNE ANTROPOLOJİK BİR ANALİZ
Süleyman Şanlı 116
HERKÜL İMGESİNİN GÖRSEL KÜLTÜRDE YENİDEN İNŞASI: EMRE YUSUFİ
Zeliha Kayahan 117
ARKETİPTEN ETİĞE: AENEİSİLE YİTİRİLEN CENNETÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR OKUMA
Saman Hashemipour 118
ANTAKYALI İSHAK'IN KIYAMET ÜZERİNE ADLI SÖYLEVİNDE ESKATOLOJİK İMGELEM VE MİTİK KOZMOLOJİ
Ramazan Altaş 119
EURİPİDES'İN İPHİGENİA TRAGEDYALARINDA TRAVMA VE TRAVMA SONRASI BÜYÜME ÜZERİNE PSİKOMİTOLOJİK BİR İNCELEME
Deniz Demir, Duygu Dinçer
Sezgi Gümüş Hüzmeli
Gülcan Kara, Aybüke Yıldırım 120

ETNOMİTOLOJİ VE KÜLTÜREL BELLEK: ŞAHMERAN EFSANESİ ÖRNEĞİ
Efe Elmas 121
NİETZSCHE FELSEFESİNDE APOLLON VE DİANYSOS MİTİNİN ANALİZİ
Serdar Akman 122
GONCA ÖZMEN ŞİİRİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN ESTETİK İŞLEVİ
Ayşe Sandıkkaya Aşır 124
ZAZA SÖZLÜ KÜLTÜRÜNDE MİTOLOJİ: HALK ANLATILARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME
Buşra Gökalp Çavlı 125
KOZMİK KORUYUCUDAN İMPARATORLUK SEMBOLÜNE: İRAN-BOZKIR KÖKENLİ HİBRİT FİGÜRLERİN BİZANS GÖRSEL KÜLTÜRÜNDE YENİDEN YORUMLANMASI
Csilla Balogh 126
HELLENİSTİK DÖNEM KALIP YAPIMI KABARTMALI KASELERDE GÖRÜLEN EURİPİDES KAYNAKLI SAHNELER
Deniz Tamer
Ebru Kırkanlı Tamer 127
ŞEHNAME HÜKÜMDARINDAN CEMŞİD VE RESİMLİ NÜSHALARDAKİ TEMSİLLERİ
Derya Aydın 128
ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN'IN TİYATROLARINA MİTOPOETİK BİR YAKLAŞIM
Derya Güllük 129
ANTİK TRAJEDİDEN IN-YER-FACE TİYATROYA: PHAEDRA MİTİ
Esra Ünlü Çimen 130
TARİHÎ KAHRAMANLIK FİLMLERİNİN SEYİR DENEYİMİ BAĞLAMINDA RİTÜEL SÜREÇ OLARAK ANALİZİ
Fatih Köksal 131
TÜRK MİTOLOJİSİNDE ŞEYTANİ VARLIK "ALBIS"IN KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ YANSIMASI VE "CADI" İLGİSİ
Fatma Kola 132
ŞEHNÂME'DE KEYÛMERS: İRAN'IN MİTOLOJİK İLK HÜKÜMDARI
Güneş Muhip Özyurt 133
ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİ ÜZERİNE MİTOPOETİK BİR OKUMA VE ŞİİRLERİNDEKİ ARKETİPSEL DÖNÜŞÜMLER
Hakan Soydaş 134
İRFAN AKDAĞ'IN ZAZACA ROMANLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR
İbrahim Dağılma 135
ERMENİ HRİSTİYANLIK İNANCINDA HAÇ: KOZMOGONİ, ŞEHİTLİK VE KUTSAL MEKÂN
İsaf Bozoğlu Bay 136
TANRISAL SINIRIN İHLALİ: HESPERİDLER VE ADEN BAHÇESİ'NDE BİLGİ, ÖLÜMSÜZLÜK VE DÜŞÜŞ
Kusay Tatlı 137
İLÂHİ ANLATININ EDEBÎ DÖNÜŞÜMÜ: TANPINAR'IN "ÂDEM'LE HAVVA" HİKÂYESİNDE FARKLILAŞAN UNSURLAR
Mehmet Ragıp Ete 138
GÖBEKLİ TEPE'DE BULUNAN HAYVAN FİGÜRLERİYLE İLGİLİ HALK ANLATILARININ TESPİTİ: NİTEL BİR SAHA ARAŞTIRMASI
Hamra Şeker 139

BİNBİR GECE MASALLARI'NDA İNSAN VE DOĞAÜSTÜ VARLIKLARIN DİYALOGLARININ YAPISAL AÇIDAN İNCELEMESİ

Merve Küçükzoroğlu 140

ESKİ YAKIN DOĞU MİTOLOJİLERİNDE KAOSUN SİMGESİ OLARAK 'BÜYÜK YILAN': İLLUYANKA, APEP VE LEVİATHAN ANLATILARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Safiye Merve Ülkü 141

RÜYA, ÖTE-DÜNYA VE MİTİK YOLCULUK: DOSTOYEVSKİ'NİN TUHAF BİR ADAMIN RÜYASI'NDA KATABASİS MOTİFİ

Onur Yıldız 142

BİR ZOOLOJİ METNİNDE MİTOLOJİK TAHAYYÜL: DEMÎRÎ'NİN HAYÂTÜ'L-HAYEVÂN'INDA MİTOLOJİK HAYVANLAR

Yasemin Şanlı 143

20. YÜZYIL AZERBAYCAN EDEBİYATINDA İLK MITOLOJİK KARAKTER

Afaq Yusifli 144

MODERN ARAP ŞİİRİNDE MİT: ABDÜLVEHHAB EL-BEYATÎ ŞİİRİ ÜZERİNE YORUMBİLGİSEL (HERMENÖTİK) BİR OKUMA

Mohamadou Aboubacar Maiga 145

BÛTÎMÂR KUŞU EFSANESİNİN EDEBİYAT VE TASAVVUFTAKİ YANSIMALARI

Betül İzmirli

Kübra Ceylan 146

HAKASÇADAKİ 'NIMAH IS-' İFADESİNİN MİTİK ALTYAPISI HAKKINDA BİRKAÇ NOT

Erhan Aktaş 147

ĠORĠ PİSANİ'NİN ŞİİRLERİNDE DOĞA VE MİTOLOJİ

Gamze Yücetürk Kurtulmuş 148

A MYTHOLOGICAL AND ARCHETYPAL READING OF ORDER AND CHAOS IN "BEOWULF"

Halit Alkan 149

THE MYTHICO-RELIGIOUS MOTIFS IN THE FOLKTALE OF ALEXANDR AFANASEV (ED.): "THE MAGIC SWAN GEESE"

Çelik Ekmekçi 150

HALK İNANIŞLARININ MİTSEL KÖKENLERİ VE CİN OLGUSU: NUSAYBİN GIRNAVAZ TEPESİ ÖRNEĞİ

Halit Yeşilmen 151

HAKİKATİ NASIL ARAMALIYIM? BHAGAVAD GITA ÜZERİNDEN FELSEFİ BİR OKUMA

Ferdi Selim 152

SEMA KAYGUSUZ'UN ÖYKÜLERİNDE MİTOLOJİK MOTİFLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Hasan Cuşa 153

NIETZSCHE İLE MİTİN DOĞUŞU: MODERN KÜLTÜRDE TRAJİK ANLAM ARAYIŞI

Zeynep Kantarcı Bingöl 154

GÖKYÜZÜ BİR TOPLUMSAL MEKÂN MIDIR: MİTOLOJİK HARİTALAMA VE ÇOKLU ÖZNENİN MEKÂNSAL İNŞASI

Hilal Ekşi 155

AHLAKİ PANİK VE MİTİK KURBAN YAPISININ DİJİTAL YENİDEN ÜRETİMİ

Hatice Erdem 156

MİTOLOJİK KÖKEN ve İŞLEVSEL BAĞLAMDA OSMANLI MİNYATÜRÜNDE KUKLALAR

Münevver Gülbağ 157

TÜRK MƏDƏNİ YADDAŞINDA QADIN ARXETİPİ: MİFDƏN PSİXOSOSİAL KONTEKSTƏ
Arzu Əliyeva 158
DEMETER ANLATISI VE ÇİĞDEM GÜNÜ BAĞLAMINDA DÖNGÜSEL ZAMANIN KİŞİSELLEŞTİRİLMESİ
Buse Hakan 159
MİTOLOJİDEN AŞK MESNEVİLERİNE: KADIN KAHRAMANLARDA GÖLGE ARKETİPİ
Gamze Bozkurt 160
MİTOLOJİK ANLATILARIN KOLEKTİF HAFIZAYI NASIL ŞEKİLLENDİRDİĞİ ÜZERİNE OKUMALAR
Enes Yazar 161
READINGS ON HOW MYTHOLOGICAL NARRATIVES SHAPE COLLECTIVE MEMORY
Enes Yazar 162
GEÇ ANTİKÇAĞ HRİSTİYANLIĞINDA ONTOLOJİK BİR ÇATIŞMA OLARAK MİTOLOJİK *CHAOSKAMPF*: SÜRYANİ HAGİOGRAFİSİNDE MĀR GEWARGĪS (AZİZ GEORGE) VE EJDERHA (*TANĪNO*) MOTİFİ
Cihan Adın Toprak 163
AZERBAYCAN SAHASI KÖROĞLU ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK İMGELERİN İNCELENMESİ
Sertan Demir
Leyla Bayramzade 164
MİTOLOJİK ANLATILARIN KÖKENİ VE OLUŞUM SÜREÇLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Mahmud Alkhazov 165
KÜRT-İRAN MİTOLOJİSİNDEKİ KAHRAMAN EŞLERİNDEN BİR ÖRNEK
Medine Kahraman 166
جماليات الأسطورة في التمثيل البصري: قراءة بينية في خطاب اللون والرمز (ملحمة جلجامش في أعمال ضياء العزاوي نموذجاً)
مروى زرقان 167
KARANLIKTA İSİM KAZANMAK: KORE'DEN PERSEPHONE'YE DÖNÜŞÜM VE PARADISE LOST İLE FRANKENSTEIN'DA EDEBİ YANSIMALARI
Melissa Yuvanç 168
İNSANLARA ATEŞİ SUNAN PROMETHEUS VE AMİRANİ
Ümit Fafo Telatar 169
REXNEYA DESTHILATA DESPOTÎK DI MÎTOLOJÎYA KEVNAR DE: LÊKOLÎNEKE BERAWİRDÎ YA MÎTÊN MÎNOTAUR Û ZEHAK
Ferhat Yılmaz 170
KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MİTİK KARAKTER TASVİRLERİ: NÂBÎ'NİN MÜNŞEÂT'I ÖRNEĞİ
Adnan Oktay 171
"SU" İLE İLGİLİ BİR İNANÇ, BİR UYGULAMA VE MİTOLOJİK KÖKENLERİ
Cengiz Gökşen 172
ABDÜLKADİR İNAN ELEŞTİRİSİ İLE EDEBİYATIMIZDA DEĞİŞEN KADIN TASAVVURU: ÇALIKUŞU VE VURUN KAHPEYE ROMANLARINDA KADIN İZLERİ
Betül Avcı 173
HÛRBÎNÎYEK Lİ SER BİNYADÎYA MÎTA ŞAHMARANÊ: DİJBERİYA DUALİ Dİ NAVBEYNKARÎYA XWEZA Û ÇANDÊ DE
Mehmet Yonat
Mehrem Zengin 174
MİTOLOJİNİN ANAVATANI: RÜYA VE HAYAL

Büşra Arslan Meçin 175
MAĞARA RESİMLERİNDEN İŞARET DİLİNE: GÖRSEL İŞARETLERİN MİTOLOJİK ANLATI VE KÜLTÜREL İLETİŞİMDEKİ SÜREKLİLİĞİ
Nazan Ağalday 176
KAIROS MİTİ VE GÜNÜMÜZE YANSIMALARI
Billur Tekkök Karaöz 177
MOTÎFA DUCANÎBÛNÊ YA JI KEFÊ JI MÎTOLOJIYÊ BER BI DESTANÊ: ANALÎZEK BERAWIRDKIRÎ
Leyla Kaplan 178
MEZOPOTAMYA GÜNEŞ TANRISI SHAMASH VE ANTIK YUNAN GÜNEŞ TANRISI HELİOS ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ
Adem Coşkun 179
HÎKAYEYÊ BEYÎ SE BENA? Û PROFESORÎ DE MOTÎFÊ CASSANDRA Û HÊNÎYÊ KASTALÎA
Beytullah Özdemir 180
PERFORMANS TEORİSİ BAĞLAMINDA EFSANE ANLATICILARI
Zefer Ferhadov 181
ZAZALAR'DA HALK HEKİMLİĞİNDE MİTOLOJİK TEDAVİ YÖNTEMLERİ
Keziban Kanuş 182
ÇAĞDAŞ MİTLER VE SİNEMA
Sebahattin Şen 183
SÜRYANİ APOKALİPTİK LİTERATÜRÜNDE KOZMİK SON VE MİTOLOJİK TASAVVUR
Ayşe Hacımustafaoğlu 184
MİTOLOJİ VE SANAT BAĞALAMINDA MİDYAT TELKARİ MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME .....
Tarık Demir 185
MYTHIC MODALITY AND HISTORICAL PROGRESS IN KAZUO ISHIGURO'S *THE BURIED GIANT*
Abdullah Gökhan Tuğan 186
HİLMA AF KLİNT'IN BİLGİ AĞACI SERİSİ: YGGDRASİL MİTİ BAĞLAMINDA MİTİK İMGENİN SOYUT SANATTA EPİSTEMİK DÖNÜŞÜMÜ
Bengisu Bayrak Shahmiri 187
KARŞILAŞTIRMALI MİTOLOJİ BAĞLAMINDA ZİNCİRE VURULAN İSYANKARLAR: PROMETHEUS VE LOKİ
Birsen Çeken
Özgür Hünel 188
TÜRK ŞİİRİNDE BİR EURYDİKE: MEHLİKA SULTAN
Çiçek Demirtaş Önder 189
ANTİK YUNAN MİTLERİNİN FEMİNİST TANRIÇALARININ PLASTİK SANATLARDA TEMSİLİ
Ece Yücel 190
MİTOLOJİK ANLATILAR VE KOLEKTİF HAFIZANIN İNŞASI: PSİKOMİTOLOJİ
Ege Ebrar Önür 191
KARACAOĞLAN TÜRKÜLERİNDE MİTOLOJİK ARKETİPLER VE SEMBOLİK ANLATIM
Emel Sezgin 192
EDEBÎYATÊ KİRDKÎ DE UNSURÊ MÎTOLOJÎKÎ
Erkan Yıldırım 193
MYTHIC STRUCTURES IN A SECULAR WORLD: SACRIFICE, FATE, AND RITUAL IN *NEVER LET ME GO*

Esra Karatepe 194
EUHEMEROS ÖNCESİ VE SONRASI: İNSANLARIN TANRILAŞMASI
Fatih Bayrak 195
ÇEVİRİ DİLBİLİMİ PERSPEKTİFİNDEN PESHİTTA KUTSAL METNİNDE MİTİK TERİMLERİN AKTARIMI: ÖDÜNÇLEME Mİ YERLİLEŞTİRME Mİ?
Ferhat Demiralp 196
MOTÎFÊN MÎTOLOJÎK DI ROMANA “GELO ANDROÎD MÎYÊN ELEKTRÎKÎ XEYAL DIKIN?” DA
Mehmet Beyaz 197
SEZAİ KARAKOÇ ŞİİRİNDE İMGELEŞEN MİTOLOJİ
Mustafa Ayyıldız 198
POSTDRAMATİK TİYATRODA MİTOLOJİK ANLATININ DÖNÜŞÜMÜ
Ali Ömür Ulusoy 199
MİT VE SİYASAL BİLİNÇDIŞI: 1970’LER TÜRK SİNEMASINDA BEKLEYİŞ, EVE DÖNÜŞ VE ERKEKLİK KRİZİ
Rıza Çimen 200
MİTOPOETİK GİYİLEBİLİRLİK: TÜRK MİTOLOJİSİ BAĞLAMINDA KAVRAMSAL ÖNERİ
Sema Özhan 201
DI KOVARA “JÎN”Ê DE JINÛVEAVAKIRINA MÎTA KAWE: DI KONTEKSTA TESEWIRA NETEWEYÊ DE
Sultan Çetin Bülbül 202
DİNİ SÖYLEMDE MİTİK SEMBOLLERİN SEMİYOTİĞİ: KEHF SURESİ'NDE ESHAB-I KEHF KISSASI VE SÖZLÜ GELENEK ÖRNEĞİ
Yasser Abdy 203
KELİLE VE DİMNE’NİN OLUŞUM SÜRECİ VE SEMBOLİK KATMANLARI
Mehmet Kuyanay 204
İSLAM RESİM SANATINDA ŞEYTAN TASVİRLERİ VE İSRAİLİYATIN ETKİSİ
Melek Dikmen 205
HİNDU MİTOLOJİSİNDE ASURALAR, TAPAS VE DHARMA’NIN SINIRINDA TANRISAL MÜDAHALE
Beyza Aybike Deveci 206
TÜRK VE KELT MİTOLOJİSİNİN SOSYAL YAPI VE İNANÇ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI SOSYOLOJİK ANALİZİ
Hazal Nirgiz
Şinasi Öztürk 207
MİTOLOJİK ANLATILARIN HUKUKİ KAYNAK OLARAK DEĞERİ: ESKİ MISIR ÖRNEĞİ
Mukadder Sipahioğlu 208
MİTOLOJİ KELİMESİNİN DOĞU DİLLERİNDE (TÜRKÇE, ARAPÇA, FARSÇA, HİNTÇE) ETİMOLOJİK ANLAMLANDIRILMASI
Yakup Topal 209
MİTOLOJİK MASALLARIN PSİKODRAMA YÖNTEMİYLE İŞLENMESİNİN PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Dilek Özyürek 210
MİTOLOJİK ATEŞE ATILMA MOTİFİNİN ŞEM’ Ü PERVÂNE MESNEVİLERİNDE DÖNÜŞÜMÜ
Murat Keklik 211
KAZAKİSTAN, TÜRKİYE VE JAPONYA'NIN MİTOLOJİK GÖRÜNTÜLERİ GRAVÜR SANATINDA: GELENEKSEL SEMBOLDEN ÇAĞDAŞ SANATSAL YORUMA

Karim Baigutov 212
BİZANS'TAN SÜRYANİ GELENEĞİNE: KUTSAL HAÇ İMGESİNİN MOĞOL HÜKÜMDAR FİGÜRLERİ ÜZERİNDEN YENİDEN KURGULANMASI
Necla Kaplan 213
ÇAĞDAŞ SANATTA MİTOLOJİ
Uğur Orhan 214
REKLAMLARDA HAYVAN TEMSİLLERİ: MİTOLOJİK VE KÜLTÜREL BİR OKUMA
Semih Hakkı Öz 215
BERXWEDAN Û CEJN: NEWROZ Û KAWA DI KOVARÊN RÊXISTINÊN KURDÎ YÊN ÇEPGIR DE (1970-1984)
Ömer Fırat Bavli 216
YALVAÇ URAL'IN ÇOCUKLAR İÇİN YAZDIĞI MİTOLOJİK METİNLERİNDE KÜLTÜREL BİR HAMLE OLARAK ANADOLULUK
Meryem Selva İnce 217
DÎVÂN ŞİİRİNDE MİTİK AŞKIN TEMSİLİ: ZÜHRE VE MİRRÎH
Menekşe Balıbey 218
POLİTİK BİR MİT OLARAK "HALKIN BİRLİĞİ": SCHMITT'İN TÖZSEL HOMOJENLİK DÜŞÜNCESİ VE LEFORT'UN TOTALİTARİZM ELEŞTİRİSİ
Suat Kutay Küçükler 219
XIX. YÜZYIL AZERBAYCAN MAKTEL EDEBİYATINDA HIZIR'IN MİTOLOJİK İMGESİ
Taleh Hüseynov 220
HİNDU MİTOLOJİSİNDE ASURALAR, TAPAS VE DHARMA'NIN SINIRINDA TANRISAL MÜDAHALE
Beyza Aybike Deveci 221
DİJİTAL DÜNYA MİTOLOJİSİ: TÜRK MİTOLOJİK FİGÜRLERİNİN DİJİTAL OYUNLARDA YENİDEN İNŞASI VE FAKELORE SORUNSALI
Mehmet Gökdoğan 222
HALK ANLATILARINDA YAZGININ MİTOLOJİK KÖKENİ: MOİRA ARKETİPİ
Bircan Kayacan 223
BİZANS VE SÜRYANİ ORTODOKS RESİM SANATINDA YILAN İMGESİNİN İKONOGRAFİSİ
Mehmet Ali Doğan 224
İSİS'İN PEÇESİNİ KALDIRMAK: ORHAN DURU'NUN "KARGINMIŞ OZAN" ÖYKÜSÜNDE ANTİK MISIR MİTOLOJİSİNİN MODERN KENT KURGUSUNA DÖNÜŞÜMÜ
Fatıma Ertürk 225
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN *MUHABBET TILSIMI* ADLI ROMANINDA HALK İNANIŞLARI VE EZOTERİK UNSURLAR
Dilan Yamaç 226
HELLENİSTİK DÖNEM SERAMİKLERİNDE DİONYSOS VE ATRİBÜLERİ: İMGE VE İŞLEV
Gonca Fırat Bişkin 227
KOLEKTİF BELLEKTEN TARİHSEL AKSİYONA: *PEÇEVİ TARİHİ*'NDE UYARICI VE MÜJDELEYİCİ RÜYA TİPOLOJİLERİ
Derya Dağaşan
Ercan Gümüş 228
TÜRK MİTOLOJİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ZAMAN TASAVVURU VE DÖNGÜSELLİK
Gülay Hoştaş 229

OTHMAR FRANK'IN *DAS LICHT VOM ORIENT (ŞARK'TAN YÜKSELEN IŞIK)* KİTABINDA MİTOLOJİK GEÇİŞKENLİKLER

Remzi Avcı 230

DİYARBAKIR DENGBÊJLERİNDEN MIHEMEDÊ NENYASÎ'NİN ESERLERİNDE MİTOLOJİK ÖĞELER

Muhammed Şerif Azarkan 231

FARKLI İNANÇLARIN ORTAK RİTÜELİ VE MEKÂNI: KUBBET'ÜL AYŞO VE ZİYARETGÂHI

Mehmet Sabri Deniz

Ebru Öncel 232

KLASİK ZAZA EDEBİYATINDA MİTOLOJİK ÖGELER

Mecnun Çeçen..... 233

TRADÎSYONÊ FEKKÎ RA VER BI EDEBÎYATÎ: ESTANİKA "WAYA HEWT BIRAYAN" DE ARKETÎPÊ MÎTOLOJÎKÎ

Ramazan Öz 234

PLATON'UN ŞÖLEN ESERİNDEKİ ANDROGYNOS MİTİ ÜZERİNE PARADOKSAL BİR İNCELEME

Necip Uyanık 235

NUH TUFANI'NIN ANTROPOLOJİSİ: MİTLER, HİKÂYELER VE İNANÇLAR

Mehmet Ali Sevgi 236

GÖNÜL DALKUŞ'UN YORUMUYLA KÜLTÜREL BELLEĞİN KATMANLARINDAN İMGELER

Gönül Dalkuş 237

ORHAN ÇELİK'İN SPATULASIYLA GILGAMIŞ DESTANININ İMGESEL ÖLÜMSÜZLÜĞÜNÜN ÇAĞDAŞ YANKISI

Orhan Çelik 238

HEYWANÊN EFSANEWÎ Û MÎTOLOJÎK Dİ EDEBİYATA KURDÎ YA KLASÎK DE: EJDERHA, ANKA, HÛMA, SÎMURG Û HÛDHÛD

Osman Aslanoğlu

Mehtap Müçük Kotan 240

PLASTİK DİLDE MİTOLOJİNİN KULLANIMI "KÖKLERDEN GÖKLERE: SONSUZ GÖĞÜN ALTINDA TÜRK MİTOLOJİSİNİN İZLERİ"

Sevinç Köseoğlu Ulubatlı

Ali Tokmak 241

YAPAY ZEKA VE MİTOLOJİ: İNSAN-MAKİNE ETKİLEŞİMİNİN MİTOLOJİK TEMELLERİ

Halit Irmak 242

ئەفسانە د شێوەکارییا هەڤچەرخ دا: خواندەنەک د دیاربوونا نیشانێن ئەفسانەیی دا

د ناڤ پێکهاتەیا بصری یا کارێ هونەری دا

دلیار قاسم مصطفی

دلال محمد امین

الند نزار إسماعیل 243

HEFTVÂD EFSANESİ'NİN TARİHSEL VE MİTOLOJİK TEMELLERİ: ŞAHNÂME VE KÂRNÂME-İ ERDEŞÎR-İ BABEKÂN ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Mitat Çekici 244

ANALÎZEK LI SER ÇÎROKÊN FOLKLORÎ YÊN MÎRZE MIHEMED DI ÇARÇOVEYA METAFORA VEGUHERÎNÊ DE

Mehmet Şirin Filiz 245

DI ÇARÇOVEYA MÎTA ZAL DE ANALÎZA MÎTOLOJÎK A TEMAYA "QEHREMANÊ TERKKIRÎ"

Ziyattin Yıldırımçakar 246

ṬUROYO AĞIZLARINDA SÖZLÜKSEL UZAKLIK VE SÜRYANİ MİTOLOJİK ANLATI GELENEĞİ: KLASİK SÜRYANİCE (LİTÜRJİK KİLİSE VE İLAHİ DİLİ) BAĞLAMINDA DİYALEKTOMETRİK BİR İNCELEME

Evgin Yalu

Mehmet Sait Toprak 247

JI MÎTOLOJIYA ZERDEŞTIYÊ BER BI EDEBIYATA KURDÎ VE: BANDORA ÇÎROKA HARÛT Û MARÛT LI SER EDEBIYATA KURDÎ YA KLASÎK

Semih Gezer 248

HİNDU MİTOLOJİDE BÜYÜK TUFAN: *MATSYA PURANA* BAĞLAMINDA KOZMİK ARINMA VE YENİDEN DOĞUŞ

Hammet Arslan 249

HZ. SÜLEYMAN'LA İLGİLİ TEFSİRLERDEKİ MİTOLOJİK ANLATILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa Kayhan 250

ميثولوجيا "شهماران" في الذاكرة الجمعية لماردين: دراسة في التداخل الثقافي بين الأدب والفن

KÜRT MİTİK ANLATI GELENEĞİNDE KİMLİK VE DİRENİŞ: ZEMBÎLFİROŞ MASALININ PSİKOMİTOLOJİK ANALİZİ

Kasım Elalmış

Bünyamin Karaca 252

DI NAVBERA DÎROK Û MÎTOLOJÎYÊ DE MOTÎFA "ÇENGÊ ZÊR/GOLDEN HAND" Û SERPÊHATÎYA SÊ MÎRÊN KURD

Cafer Açar 253

GÖK, KAHRAMAN VE KAOS: TÜRK, İRAN VE YUNAN MİTOLOJİSİNDE BENZER ANLATILAR

Orhun Büyükkarcı 254

ZAZAKÎ DE NAMEYÊ ŞEYTANÎ "PELÎD" SER O ANALÎZÊK

Ahmet Kırkan 255

MİTOLOJİK KOZMOLOJİ VE KUBBE MİMARİSİ: GÖĞÜN MİMARİ TEMSİLİ

Betül Cengiz 256

MAĞARADAN ŞEHRE ŞAHMARAN'IN HİKÂYESİ YA DA HAKİKATİN TRAJEDİSİ

Yunus Cengiz

İdris Kılıç 257

*ŞAHRUH Mİ'RÂC-NÂME*Sİ'NDE KUTSAL VE KOZMİK AĞAÇLARIN METİN VE MİNYATÜR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: (SİDRETÜ'L-MÜNTEHÂ VE ZAKKUM)

Gamze Yank Can 258

TANRI'NIN ÜÇ OKU: SAVAŞ, SALGIN VE KITLIK

Kamuran Gökdağ 259

MİT, MEKÂN VE İKTİDAR: KUDÜS'ÜN SİYASAL VE MİTOLOJİK TEMSİLLERİ

İbrahim Özcoşar*

Mekân, yalnızca üzerinde yaşanan fiziksel bir alan değil; tarihsel hafızanın, kolektif kimliğin, inancın ve iktidar ilişkilerinin üretildiği sembolik bir düzlemdir. Bazı mekânlar ise kendilerine yüklenen dinî, tarihsel ve siyasal anlamlarla coğrafi sınırlarını aşarak güçlü sembollere dönüşür. Kudüs, bu tür mekânların en belirgin örneklerinden biridir. Müslümanlık, Yahudilik ve Hristiyanlık açısından taşıdığı kutsallık; şehri farklı inanç, hafıza ve aidiyet biçimlerinin kesiştiği çok katmanlı bir anlam alanına dönüştürmüştür. Bu çalışma, Kudüs'ün siyasal ve mitolojik temsillerini mit, mekân ve iktidar arasındaki ilişki çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada mit, yalnızca geçmişe ait kutsal veya olağanüstü anlatılar bütünü olarak değil; toplumsal gerçekliği anlamlandıran, kolektif hafızayı biçimlendiren ve mekân üzerindeki aidiyet ve egemenlik iddialarını meşrulaştırabilen bir anlam üretme biçimi olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda Kudüs'e ilişkin anlatılar; kutsallık, seçilmişlik, vaat, fetih, kayıp, sürgün, dönüş ve kurtuluş gibi temel izlekler üzerinden değerlendirilmektedir. Bu anlatıların farklı dönemlerde dinî kimlikleri güçlendirdiği ve siyasal söylemlerin kuruluşunda etkili olduğu görülmektedir. Kudüs örneğinde mitolojik temsil ile siyasal söylem birbirinden kesin sınırlarla ayrılamamaktadır. Kutsal geçmişe ilişkin anlatılar güncel siyasal söylemlere taşınırken siyasal mücadeleler de geçmişin yeniden okunmasına ve mekânın farklı anlamlarla temsil edilmesine yol açmaktadır. Böylece Kudüs, fiziksel bir şehir olmanın ötesinde, farklı hafızaların, kimliklerin ve egemenlik iddialarının karşılaştığı sembolik bir mücadele alanına dönüşmektedir. Sonuç olarak çalışma, Kudüs üzerinden mitin yalnızca geçmişi anlatmadığını; mekânı anlamlandıran, kolektif hafızayı kuran ve iktidar ilişkilerini biçimlendiren etkin bir söylem olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mit, Kudüs, Mekân, İktidar, Kutsal Mekân, Kolektif Hafıza.

*Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ibrahimozcosar@artuklu.edu.tr, Orcid:0000-0003-0776-4129

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİNDE BİR KORKU FİGÜRÜ: PÎREBOK EFSANESİNİN SOSYOKÜLTÜREL ANALİZİ

Beyza Betül İrik*

Kürtçede "cadı, lanetlenmiş kadın, örümcek" gibi anlamlara gelen Pîrebok (veya Pîrhebok), Mezopotamya coğrafyasında asırlardır dilden dile aktarılan kadim bir mitolojik figürdür. Lütfü İrdem'in 2023 yılında Duhok Film Festivali'nde ödül alan filmine de konu olan bu anlatı, halk arasında bazen yalnızca kız çocuk doğuran kadınlara yakıştırılan bir isim olsa da, kökeni itibarıyla Adem'in ilk eşi olduğuna inanılan ve otoriteye başkaldıran Lilith'in soyuna kadar uzanmaktadır. Kılıktan kılığa girebildiği rivayet edilen Pîrebok, bölge halkı için bir şehir efsanesinin ötesinde, kolektif hafızada yer eden bir korku efsanesi niteliğindedir. Bu çalışmanın amacı, Pîrebok figürünün farklı toplumların hikâyelerine nasıl entegre edildiğini ve bu mitin dilden dile aktarılan gerçeklik zeminini bilimsel bir çerçevede ortaya koymaktır. Araştırmanın saha çalışması kapsamında; Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman ve Mardin illerinin farklı ilçe ve köylerinde yaşayan, bu efsaneye dair bizzat tanıklık ve anlatılara sahip olan 55-70 yaş aralığındaki 12 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, mitolojinin toplumsal gerçeklik ve korku kültürü üzerindeki yansımalarını doğrular nitelikte heyecan verici bulgular sunmaktadır. Sonuç olarak, Mezopotamya'nın kadim sözlü kültüründe derin izler bırakan Pîrebok, yalnızca bir film teması veya yerel bir niteleme olmanın ötesinde, toplumların kültürel belleğinde yaşayan güçlü bir mitolojik figürdür. Yapılan saha araştırması; Lilith anlatısıyla ilişkilendirilen bu figürün, bölge halkı nezdinde hala canlı bir gerçeklik ve korku unsuru olarak yerini koruduğunu doğrulamıştır. Şanlıurfa'dan Mardin'e uzanan geniş bir coğrafyada gerçekleştirilen görüşmeler, dilden dile aktarılan mitlerin toplumsal zeminini ve günümüzdeki yansımalarını anlamak adına kritik bir önem taşımasının yanı sıra bu mitin sosyokültürel bir fenomene dönüştüğünü kanıtlar niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Pîrebok, Mezopotamya mitolojisi, Lilith, Sözlü kültür, Şehir efsaneleri.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, beyzairik721@gmail.com

ALEVİ-BEKTAŞİ DEVRİYELERİNDE MİTOLOJİK İZLER; SEYRAN ÖRNEĞİ

Sertan Demir[*]

Ezgi Öztürk[**]

Bu çalışma, Alevi-Bektaşi tasavvuf geleneğinde önemli bir yere sahip olan devriye anlayışını mitolojik semboller ve müzikal icra bağlamında ele almaktadır. Devriye öğretisi, varlığın Tanrı'dan çıkışı ve çeşitli mertebelerden geçerek yeniden aslına dönüşü fikrine dayanan döngüsel bir varlık anlayışı ortaya koyar. Metinde yer alan kandil, nur, lâ-mekân, on iki ervah, miraç ve Şah-ı Merdan gibi kavramlar kozmogonik ve mitolojik anlatı unsurları olarak değerlendirilmiştir. Yaratılışın nur üzerinden açıklanması, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin nurlarının birlikteliği ile on iki imam silsilesi, kutsal zaman ve kutsal soy düşüncesini inşa eden temel motiflerdir. "Adem'den Hatem'e" ifadesi ise peygamberlik zinciri üzerinden kutsal tarihin sürekliliğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca bu mitolojik katmanın müzikal icrada nasıl anlam kazandığı incelenmiştir. Tekrarlar, nidalar ve ezgisel yükselişler aracılığıyla kutsal anlatının törensel bir yaşantıya dönüştüğü ve kutsal zamanın icra sırasında yeniden kurulduğu görülmüştür. Böylece devriye, yalnızca sözlü bir anlatım değil, müzik yoluyla yaşatılan ve yeniden üretilen bir inanç dünyası olarak değerlendirilmiştir. Araştırma nitel yöntemle yürütülmüş; devriye metni metin çözümlemesi ve sembolik içerik analizi yoluyla incelenmiş, kavram ve motifler ilgili literatür çerçevesinde yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Alevi-Bektaşi tasavvufu, Devriye, Kutsal anlatı, Kozmogoni, Sözlü kültür.

[*] Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Anasanat Dalı, Sakarya, Türkiye, email:sdemir@sakarya.edu.tr,Orcid: 0000-0002-5062-5266

[**] Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bilimleri, Sakarya, Türkiye, e-mail:ezgiturkoz89@gmail.com Orcid: 0009-0005-5314-2779

ÇAĞDAŞ SİNEMADA MİTOLOJİK ARKETİPLERİN VE POLİTİK BELLEĞİN YENİDEN İNŞASI: GÜNDÜZ APOLLON GECE ATHENA FİLMİNDE KADIN KAHRAMANIN YOLCULUĞU

Büşra Gül Ovalı*

Mitoloji, çağdaş sinemada yalnızca geçmişin bir yansıması değil, toplumsal travmaların ve bireysel varoluş krizlerinin çözümlendiği dinamik bir anlatı alanı olarak işlev görmektedir. Bu çalışma, Emine Yıldırım'ın yönetmenliğini üstlendiği 2024 yapımı *Gündüz Apollon Gece Athena* filmini; mitolojik arketipler, kadın kahramanın yolculuğu ve politik bellek ekseninde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılarak; filmdeki diyaloglar, görsel semboller ve mekân kullanımı, mitolojik dualite bağlamında kategorize edilerek incelenecektir. Film, yetimhanede büyümüş Defne karakterinin, annesinin hayaletini bulma ümidiyle Side Antik Kenti'ne yaptığı yolculuğu merkeze alır. Bu anlatı, Joseph Campbell'ın doğrusal erkek kahraman modelinin aksine, Maureen Murdock'un "Kadın Kahramanın Yolculuğu" kuramına uygun olarak spiritüel, döngüsel ve içsel bir iyileşme sürecini temsil etmektedir. Çalışmada, Apollon (rasyonel/gündüz) ve Athena (stratejik/gece) dualitesinin yanı sıra, filmdeki Defne ağacı miti ve suskun antik tanrıça figürü üzerinden kadının tarihsel sessizliği ve bu sessizliğin bozulma çabası analiz edilecektir. Filmin fantastik evreni, yalnızca mitolojik değil, aynı zamanda politik bir derinliğe sahiptir. Faili meçhul cinayetler ve Cumartesi Anneleri olgusuna bir saygı duruşu niteliği taşıyan Hüseyin karakteri üzerinden, yas tutulamayan kayıplar ve toplumsal bellek temaları ele alınacaktır. Ayrıca yapımın, Türk sinemasında fantastik kadın filmlerinin öncüsü sayılan Atıf Yılmaz sinemasıyla *(Aaahh Belinda, Hayallerim, Aşkım ve Sen)* kurduğu metinlerarası bağlar tartışılacaktır. Yeşilçam klişelerinden arındırılarak hikâyesi derinleştirilen kadın karakterler ve hayalet metaforu üzerinden kurgulanan tarihsel yüzleşme, filmin feminist sinema içerisindeki özgün yerini belirlemektedir. Sonuç olarak çalışma, filmin antik efsaneleri Türkiye'nin yakın siyasi tarihiyle harmanlayarak, toplumsal cinsiyet ve bellek kesişiminde sunduğu çok katmanlı perspektifi somut verilerle ortaya koyacaktır.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş sinema, Kadın kahramanın Yolculuğu, Mitolojik arketipler, Politik bellek, Atıf Yılmaz.

*Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye, e-mail: busragulovali@ogr.iu.edu.tr, Orcid: https://Orcid.org/0009-0008-4979-9956

ALTAY VE BAŞKURT DESTANLARINDA DEĞER İNŞASI: OÇİ BALA VE URAL BATIR DESTANLARININ MİTOLOJİK VE PEDAGOJİK İŞLEVİ[3]

Esra Nazli[*]

İrfan Polat[**]

Mitolojik destanlar, ait oldukları toplumların dünya tasavvurunu, ahlaki normlarını ve ideal insan tipini sembolik bir anlatı düzeni içerisinde kuran temel kültürel metinlerdir. Destan geleneği içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan Altay destanlarından Oçi Bala ile Başkurt destanı Ural Batır, Türk dünyası epik geleneği içinde yalnızca kahramanlık anlatıları olarak değil, aynı zamanda değer aktarımını sistemli biçimde gerçekleştiren normatif metinler olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, söz konusu iki destanın içerdiği değer unsurlarından hareketle, destan metinlerinin değerler eğitimi sürecinde işlevsel bir eğitim aracı olarak kullanılabilirliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi çerçevesinde yürütülmüş; metinler içerik ve sembolik çözümleme yoluyla değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda her iki destanda da cesaret, adalet, fedakârlık, doğruluk, toplumsal sorumluluk ve doğa ile uyum gibi temel değerlerin metnin kurgusu ve kahraman figürünün aracılığıyla idealize edildiği tespit edilmiştir. Ural Batır anlatısında iyilik-kötülük mücadelesinin etik bilinç inşasına hizmet eden kozmik bir düzen anlayışıyla temellendirildiği; Oçi Bala destanında ise bireysel kahramanlığın toplumsal yarar ve sorumluluk ilkesiyle bütünleştiği görülmektedir. Sonuç olarak, her iki destanın mitolojik semboller ve arketipsel kahraman tipolojisi aracılığıyla değer aktarımı gerçekleştirdiği ve bu yönüyle değerler eğitimi sürecinde kültürel bir kaynak olarak değerlendirilebileceği ortaya konmuştur. Çalışma, Türk dünyası destanlarının pedagojik işlevine ilişkin karşılaştırmalı bir perspektif sunarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Altay destanları, Başkurt destanları, Mitoloji, Değerler eğitim, Kahraman arketipi.

[3] Bu çalışma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SYL-2026-12548 proje kodlu "Geçmişten Geleceğe Kültürel Değerlerin Aktarımı Başkurt ve Altay Destanlarında Eğitici Unsurlar" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, nazliesra4@gmail.com

[**] Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Van, Türkiye, e-mail: irfanpolat@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9870-5951.

SÜHREVERDÎ'NİN SEMBOLİK HİKÂYELERİNDE MİTOLOJİK ANLATILAR

Haşim Akpınar*

Bu bildiri, İslam felsefesinde İşrâkî akımın kurucusu Şihâbüddîn Yahyâ Sühreverdî'nin sembolik hikâyelerinde yer alan mitolojik anlatıları ele almaktadır. Sühreverdî'nin söz konusu anlatıları, edebî ve didaktik metinler olmaktan ziyade, kozmoloji, insan nefsinin yolculuğu ve hakikate ulaşma sürecini simgesel bir dil aracılığıyla aktaran çok katmanlı metinlerdir. İşrâkî felsefenin kavramsal çerçevesini yansıtan bu metinler, sezgisel ve tecrübe temelli bir bilme imkânını görünür kılan özgün anlatılar olarak dikkat çeker. Bu anlatılarda yoğun bir biçimde yer alan mitolojik unsurları İşrâkî felsefenin ontolojik ve epistemolojik çerçevesi içinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmada özellikle nûr–karanlık karşıtlığı, düşüş ve geri dönüş teması, rehber figürü ve kutsal mekân tasavvurları gibi mitik ve sembolik unsurlar analiz edilerek bu sembollerin ardındaki mana tetkik edilmektedir. Çalışmanın temel amacı, bu anlatıların edebî veya alegorik unsurlardan ziyade, İşrâkî düşüncenin bilgi anlayışını taşıyan felsefî araçlar olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koymaktır. Böylece mitolojik anlatının, Sühreverdî'de hakikatin aktarımında bilinçli biçimde tercih edilmiş bir düşünme ve ifade tarzı olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Antik İran, Helenistik ve İslâmî düşünce mirasından beslenen bu anlatıların incelenmesi, mitoloji ile felsefî düşünce arasında çoğu zaman varsayılan mesafenin aslında geçirgen bir ilişkiye işaret ettiğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma, mitos ile logos arasındaki karşıtlık fikrini yeniden düşünmeye davet ederek sembolik anlatının felsefî bilginin kuruluşundaki rolünü görünür kılmayı hedeflemektedir. Nitekim Sühreverdî, mitolojik imgeleri aklî burhanın sınırlarını aşan bir bilme tarzını temellendirmek için kullanmakta; böylece felsefe ile hikâye, kavram ile imge arasında bilinçli bir geçiş alanı kurmaktadır. Bildiride metin çözümlemesi ve karşılaştırmalı okuma yöntemi benimsenmiş; sembolik hikâyeler, mitos–logos ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Sühreverdî'nin mitolojik anlatıları, İşrâkî felsefenin hem teorik hem de tecrübe merkezli bir hikmet anlayışı sunduğunu göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu hikâyeler, İslâm düşünce tarihinde mitolojinin felsefî işlevini anlamak ve sembolik dilin düşünce üretimindeki kurucu rolünü kavramak açısından önemli bir imkân sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İşrâkî felsefe, Sühreverdî, Mitolojik anlatı, Nûr metafiziği, Sembolizm.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, hasimakpinar86@gmail.com

KHALED HOSSEINI'NİN A THOUSAND SPLENDID SUNS VE TAHMIMA ANAM'IN THE GOOD MUSLIM ROMANLARINDA TRAVMANIN AİLE VE KADIN BAĞLAMINDA MİTİK ANLATI KALIPLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Saba Hussein Ali[*]

Seda Arıkan[**]

Bu bildiri, çağdaş Güney Asya edebiyatında savaş, patriyarka ve inanç çatışmalarının kadın kimliği ve aile yapısı üzerindeki etkilerini, mitik anlatı kalıplarıyla kesişen bir travma okuması üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Khaled Hosseini'nin *A Thousand Splendid Suns* (2007) romanı Afganistan'da işgal, iç savaş ve Taliban dönemi boyunca kadınların maruz kaldığı yapısal şiddeti anlatırken; Tahmima Anam'ın *The Good Muslim* (2011) romanı Bangladeş'in kurtuluş savaşı sonrasında din, suçluluk ve ideoloji ekseninde travmanın kalıcılığını sorgular. Bu çalışma, Cathy Caruth'un "gecikmiş deneyim" ve "yeniden yaşama" kavramlarından hareketle travmayı yalnızca bireysel bir yara değil, kuşaklar arası aktarılan kolektif bir anlatı olarak ele alır. Her iki romanda da kadın karakterlerin (Mariam, Laila, Maya) yaşadığı yıkım, mitolojik anlatılarda görülen "düşüş", "kurban" ve "sürgün" motifleriyle örtüşmektedir. Judith Herman'ın iyileşme modeli bağlamında, anne-kız ilişkileri ve kadın dayanışması, mitik anlatılardaki koruyucu anne figürünü andıran onarıcı alanlar üretir. Hosseini'nin romanında ev içi şiddet ve savaş, kadın bedenini kurbanlaştırırken; Anam'ın romanında travma, dinsel söylem içinde bastırılarak kutsallaştırılan bir sessizliğe dönüşür. Bu bastırma, mitolojide görülen tabu ve yas anlatılarını çağrıştırır. Kai Erikson'un "kolektif travma" ve Dominick LaCapra'nın "yeniden sahneleme" kavramları ışığında, savaşların yalnızca bireylerde değil, ulusal kimlikte de kalıcı izler bıraktığı gösterilecektir. Böylece romanlar, mitolojik anlatılardaki "yeniden doğuş" temasını modern ulus-devlet bağlamında yeniden üretir. Bildiri, travma anlatılarını mitik yapıların çağdaş biçimleri olarak okuyarak, kadın ve aile figürlerinin tarihsel şiddetin taşıyıcısı olduğu kadar, etik tanıklığın ve direnişin öznesi olarak da konumlandığını savunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Khaled Hosseini, *A Thousand Splendid Suns*, Tahmima Anam**,** *The Good Muslim***,** Travma, Aile ve kadın.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye, e-mail: sabahissen@gmail.com
[**] Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Elazığ, Türkiye, e-mail: sarikan@firat.edu.tr Orcid: 0000-0003-4190-9205

MİTOLOJİK ANLATILARDA İSYANIN ŞEYTANİLEŞTİRİLMESİ: İTAATİN ONTOLOJİK İNŞASI

Özen Kurtuluş*

Bu çalışma, hiyerarşik düzeni tehdit eden figürlerin mitolojik anlatılarda nasıl şeytanileştirildiğini ve bu temsil biçiminin itaati ontolojik bir zorunluluk, isyanı ise varoluşsal bir sapma olarak nasıl kurguladığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İktidar biçimlerinin ürettiği ve tarihsel bağlama göre farklılaşan düzen dışı figürler, mitolojik anlatılardan günümüz düşünsel ve kültürel formlarına kadar politik bir düzen kurma stratejisi olarak dışlanmış, meşruiyet dışı ve kötücül ilan edilmiştir. Prometheus'tan düşmüş meleklere, Adem'den patriarkal mitlere uzanan anlatı çizgisinde, isyanın düzen bozucu ve kötülükle zorunlu bir bağ içinde temsil edilmesi, yalnızca sembolik bir motif değil; insanın düzen ve iktidar kurgusuna dair düşünsel yapılarının da bir yansımasıdır. Bu temsil biçimi, toplumsal yapıların ve politik düzenlerin nasıl anlamlandırıldığını ve meşrulaştırıldığını görünür kılmaktadır. Bu çalışma, söylem analizi ve eleştirel kuram çerçevesinde, isyanın hangi anlatısal stratejiler aracılığıyla kötülükle özdeşleştirildiğini ve bu özdeşleştirmenin hangi iktidar ilişkilerini görünmezleştirdiğini incelemektedir. Bu yapı, yalnızca belirli mitlere özgü bir motif değil; düzen ile tehdit, norm ile sapma arasındaki karşıtlığın tarihsel olarak yeniden üretilebildiği bir şema sunmaktadır. Böylece mitolojik söylem, hiyerarşik düzenin metafizik meşruiyetini kuran ve bu meşruiyeti farklı bağlamlarda sürdürülebilir kılan kurucu bir anlatı zemini olarak değerlendirilmektedir. İsyanın şeytanileştirilmesi, yalnızca teolojik ya da ahlaki bir mesele değil; aynı zamanda politik bir düzen kurma stratejisidir. Bu süreç, doğa ve kadın bedeninin tarihsel olarak "vahşi", "kontrol edilmesi gereken" ve "tehlikeli" olarak kodlanmasıyla da paralellik gösterir. Ekofeminist perspektiften bakıldığında, isyanın canavarlaştırılması ile doğanın tahakküm altına alınması aynı epistemik matrise dayanır: Düzen adına bastırma ve norm adına disipline etme. Bu bağlamda mitler, varlık, düzen, sapma arasındaki ilişkiyi yapılandıran düşünsel çerçeveler sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, İsyan, Şeytanileştirme, Ontoloji, İktidar.

* Dr., Araştırma Görevlisi, Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Mersin, Türkiye, e-mail:ozenkrtls@gmail.com, Orcid: 0009-0007-7604-165X

GEÇMİŞİN KAZI ALANINDAN ÇAĞDAŞ METNE: ENİS BATUR'UN DENEMECİLİĞİNDE MİTOLOJİK KODLAR VE YENİDEN-ÜRETİM

Bülent Ayanoğlu[*]

Türk edebiyatında deneme türünün sınırlarını ontolojik bir düzlemde genişleten Enis Batur, metinlerinde mitolojiyi salt geçmişe ait arkaik bir anlatı yığını olarak değil modern insanın varoluşsal çıkmazlarını anlamlandırmak için kullandığı devingen bir zemin olarak kurgular. Bu çalışmanın ana çerçevesi, yazarın "yazı evreni"ni inşa ederken Mezopotamya, Antik Yunan ve Aztek mitolojilerinden nasıl beslendiğini analitik bir yaklaşımla irdelemektir. Özellikle Gılgamış destanındaki ölüm korkusu ve ölümsüzlük arayışının, çağdaş edebiyatın yabancılaşmış bireyinin trajedisiyle nasıl örtüştürüldüğü araştırmanın temel hareket noktalarından birini oluşturmaktadır. Batur'un perspektifinden modernizmin yenilik arayışı, geçmişten kesin bir kopuş anlamına gelmez; aksine yirminci yüzyıl yaratıcısı kendi çağının getirdiği korkularla yüzleşebilmek için geçmişin mitolojik kökenlerine sığınmak mecburiyetindedir (Batur, 2015: 154). Kendi bağlamı içinde bu çalışma, yazarın mitolojik sembolleri "metinlerarasılık" ve "yeniden-üretim" kavramları ekseninde nasıl çağdaş bir yapıya dönüştürdüğünü/anladığını tartışmaya açacaktır. Homeros, Daidalos ve Midas gibi figürlerin yanı sıra Aztek zaman döngülerinin Batur'un denemelerinde üstlendiği felsefi işlevler, metnin kurgusunu belirleyen yapısal unsurlar olarak incelenecektir. Bütün bu kuramsal ve tematik izlekler ışığında yazarın antik çağın mitik birikimini kendi edebiyat anlayışına nasıl entegre ettiği çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu kazı çalışması yapıldığında, Batur'un metin stratejilerinde arkaik olan ile avangart olanın çarpışmasından doğan melez alanın gizli şifreleri belirginleşecektir. Bu kodların açığa çıkarılmasıyla birlikte, Enis Batur külliyatının Türk düşünce tarihindeki konumuna dair bugüne dek süregelen genelgeçer kabullerin ötesine geçilip geçilemeyeceği sorusu araştırmanın temel dinamiğini oluşturmaktadır. Planlanan bu çalışmanın, yazarın metinlerindeki mitolojik kodları sökerek literatüre edebiyat eleştirimiz açısından tamamen özgün ve ufuk açıcı yepyeni bulgular kazandırması hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Enis Batur, Deneme, Mitoloji, Metinlerarasılık, Yeniden-Üretim.

[*] Araş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mardin, Türkiye, . e-mail: bulentayanoglu@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6750-9627

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİNDE SUNU RİTÜELİNİN KOZMİK VE TOPLUMSAL ANLAMI

Elif Oğuz*

Mezopotamya mitolojik düşüncesinde sunu ritüeli, tanrılar ile insan toplulukları arasındaki ilişkinin sürekliliğini tesis eden temel dinsel uygulamalardan biri olarak merkezi bir konuma sahiptir. Bu ritüel, yalnızca tanrısal varlıkların hoşnutluğunu sağlamaya yönelik sembolik bir ibadet biçimi olarak değil; evrensel düzenin devamlılığını ve toplumsal yapının istikrarını güvence altına alan işlevsel bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Mezopotamya kozmolojisinde evren, tanrıların iradesi doğrultusunda düzenlenmiş hassas bir denge üzerine kuruludur ve bu dengenin korunması, insanların düzenli ve doğru biçimde gerçekleştirdiği ritüel pratiklere bağlıdır. Bu bağlamda sunular, bireylerin ve toplumun tanrılara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu temel sorumluluklar arasında yer almıştır. Sunu ritüelinin tapınak merkezli örgütlenmesi, yalnızca dinsel alanla sınırlı kalmamıştır. Ekonomik dolaşımın düzenlenmesi, toplumsal hiyerarşinin pekiştirilmesi ve siyasal otoritenin meşrulaştırılması süreçlerinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Özellikle kralın tanrılarla insanlar arasında aracı bir konumda sunu sunan figür olarak temsil edilmesi, kozmik düzen ile dünyevi iktidar arasındaki simbiyotik ilişkiyi açık biçimde yansıtmaktadır. Bu yönüyle sunu ritüeli, Mezopotamya mitolojisinde kozmoloji, toplum ve siyasal yapı arasında kurulan çok katmanlı ve karşılıklı bir ilişki ağının temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Sümer, Akkad, Babil ve Assur krallıkların ikonografi sanatında sunu ritüelinin nasıl ele alındığı, verilmek istenen mesaj ve toplumu krallık ideolojisi doğrultusunda yönlendirmede oynadığı rol, ritüellerin Eskiçağ Mezopotamya halkı üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Mezopotamya, Ritüel, Tapınak, Mitoloji, İkonografi.

* Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Mardin, Türkiye, email: elifoguz@artuklu.edu.tr

TÜRK MİTOLOJİSİNDE ONTOLOJİK BİR EŞİK: AYNANIN SEMBOLİK VE RİTÜELİSTİK İŞLEVLERİ

Emine Serpil Aktaş*

Türk mitolojisi ve şamanistik geleneklerde nesneler, sadece işlevsel değil, aynı zamanda metafiziksel anlamlar taşıyan güçlü araçlardır. Bu bağlamda **"ayna"**, Türk kozmolojisinde yüzeydeki yansımanın ötesine geçen, çok katmanlı ve ontolojik bir semboldür. Bu çalışma, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan şamanistik ritüellerde aynanın kullanımını irdelerken, onu sadece bir yansıtıcı değil, kutsal bir geçiş noktası olarak ele almaktadır. Ayna; ruhun yansıması, geleceği görme (divinasyon) aracı ve alt, orta ve üst dünya arasındaki kozmik geçişleri sağlayan bir "eşik" olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kam/şaman kıyafetlerinde ve davullarında kullanılan madeni aynaların, hem kötü ruhlara karşı bir kalkan (apotropeik işlev) hem de trans esnasında ruhsal bir odak noktası olduğu görülmektedir. Bildirimiz, aynanın yansıtıcı özelliğinin, Türk mitolojisindeki "kut" veya "töz" kavramıyla nasıl içselleştiğini analiz etmektedir. Ayna, fiziksel gerçekliğin kısıtlamalarını aşarak, görünmeyeni görünür kılmaya yarayan bir araçtır. Sonuç olarak bu araştırma, aynanın Türk mitolojik düşüncesinde sadece estetik veya maddi bir obje olmadığını, aynı zamanda kozmik düzenle iletişim kurmayı sağlayan ritüelistik bir mekanizma olduğunu savunmaktadır. Çalışma, halk bilimi ve antropoloji disiplinlerinin kesişim noktasında, Türk düşünce sisteminin "görüntü" ile kurduğu ilişkiyi akademik bir perspektifle derinleştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türk Mitolojisi, Şamanizm, Ayna, Sembol, Ritüel.

* Araştırma Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırklareli, Türkiye, e-mail: emineserpilaktas@klu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9861-5254

TÜRK MİTOLOJİK ANLATILARINDA GÜNÜMÜZDE YER BULAN İFADELER VE KULLANIMLAR

Eraslan Candan*

Milletlerin bilinmeyen bir zamanda ürettiği mitolojik anlatılar, dilden dile söylenip dururken bu anlatılardaki özel isimler, ifadeler ve deyimler doğrudan dilde yer bulabileceği gibi aynı zamanda metaforik ifadeler ve anlamlar da kazanabilir. Türk milletinin hafızasında önemli bir yer işgal eden Türeyiş'ten Ergenekon'a, Oğuz Kağan'dan Dede Korkut'a kadar efsane ve hikâyelerdeki belli başlı ifadeler, hatta doğrudan efsanenin kendi ismi daha yoğun bir anlam bütünlüğü kazanarak ortak hafızada yer edinmiş olabilir. Yaşanılan bir olayı, içinde bulunulan durumu ya da sıkıntıyı, başa gelmiş ya da gelebilecek şeyleri etraflıca anlatmaya gerek olmadan tek bir ifadeyle anlatma gücü veren kullanımlar, mitolojik anlatılardan yapılan alıntılarla yaratılabilir. "Kurt" kelimesinin Türk kültürü için çağrıştırdığı şey, efsanenin anlatılmasına gerek olmadan, açıktır ve barındırdığı yoğun anlam ile sembol haline gelmiştir. Kahramanlık; zaten bir kahramanlık, kurtuluş ve mücadele anlatısı olan bu mitolojik hikâyelerin özüdür ve bu hikâyelerdeki karakterlerin isimlerinin kullanımı, ortak hafızaya ve kahramanlığa bir atıftır ve doğal bir tercihtir. Bunun gibi tek bir kelime ve özel ismin kullanımı ve tercih edilmesinin dışında, ulaşmak istediğimiz şey, deyim ve hatta belki atasözü haline gelmiş ifadelerin tespit edilmesidir. Hikâye arka planı ve anlam olarak yoğun, sözcük sayısı olarak kısa olan bu ifadeler; tarih, edebiyat ve dil üçlüsü arasında da bağ kuran bir köprüdür. Bu çalışmada, bu tür sözcük ve ifadelerin günümüzde ne kadar işlek ve tanınır olduklarına, hangi anlamlarda kullanılabildiklerine bakılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk mitolojisi, Metafor, Deyim, Kahramanlık, Mit.

*Arş. Gör., Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kütahya/Türkiye, eraslan.candan@dpu.edu.tr Orcid: 0000-0002-4646-7568

PRISCILLA FİLMİNDE PERSEPHONE MİTİNİN ÇAĞDAŞ SUNUMU

Eylül Ezgi Türker Tatlı*

Sofia Coppola'nın *Priscilla* (2023) filmi, biyografik çerçevenin ötesine geçerek genç bir kadının ihtişamla çevrelenmiş fakat kısıtlayıcı bir dünyada ertelenmiş dönüşümünü merkezine alır. Film, ayrıcalıkla parlatılan korunaklı yaşam alanını özneyi sınırlayan bir denetim yapısı olarak kurgular. Bu çift yönlü yapı, dışarıdan güvenlik vaat eden dünyanın, içeriden deneyimlendiğinde özneleşmeyi askıya alan bir eşik mekâna dönüşmesini mümkün kılar. Böylece mekân yalnızca bir arka plan değil, öznenin zamansal deneyimini belirleyen etkin bir yapı hâline gelir. Bu çalışma, söz konusu zamansal askıya alınma hâlini mitolojik bir perspektiften okumayı önermektedir. Gücün merkezine yakın konumlanmasına rağmen karar alma ve hareket alanı belirgin biçimde sınırlandırılan Priscilla karakteri, geçiş hâlinde tutulan ve dönüşümü ertelenen bir figür olarak Persephone arketipiyle ilişkilendirilirken; zamanı ve sınırları belirleyen, mekânsal düzeni kontrol eden ve öznenin eylem alanını tayin eden Elvis Presley karakteri ise Hades'i çağrıştıran merkezî bir otorite odağı olarak konumlanır. Bu doğrultuda, filmi doğrudan bir mitolojik uyarlama olarak tanımlamak yerine, anlatı yapısı ile zaman kurgusunda beliren yapısal benzerliklere odaklanır. *Joseph Campbell*'ın mitlerde tekrar eden arketipsel örüntülere ilişkin yaklaşımından hareketle, Priscilla'nın hikâyesi Persephone mitinin çağdaş bir varyasyonu olarak yorumlanabilir. Bu çerçevede araştırma, nitel film çözümlemesi yöntemini benimser; mitolojik karşılaştırma ile temsil analizini birlikte kullanarak anlatının mekânsal, zamansal ve atmosferik yapısını ele alır. Bu bağlamda araştırma, modern sinemada mitolojik düşüncenin kadın temsili ve iktidar ilişkileri üzerinden nasıl yeniden üretildiğini tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Priscilla, Persephone, Sinema, Temsil.

*Arş. Gör., Araştırma Görevlisi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: eylul.turker@gedik.edu.tr Orcid: 0000-0001-7985-687X

MARVEL'IN ETERNALS FİLMİNİN MİTOLOJİK PERSPEKTİFTEN İNCELENMESİ

Ferhat Kılınç*

Marvel Sinematik Evreni'nin 2021 yapımı *Eternals* filmi, kadim mitolojik anlatıları modern bilimkurgu öğeleriyle harmanlayarak süper kahraman filmlerine yeni bir soluk kazandırmıştır. Chloé Zhao tarafından yönetilen film, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren dünyada var olan ve kozmik varlıklar olan Celestials tarafından gönderilen on ölümsüz varlığın hikâyesini konu alır. Bu varlıkların isimleri ve yetenekleri, başta Yunan mitolojisi olmak üzere Roma, Mezopotamya ve Kelt mitolojilerinden esinlenmeler taşımaktadır. Bu bildiri, *Eternals* filmini, karakterlerin mitolojik kökenleri ve filmin sunduğu yeni mitoloji anlayışı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Filmin karakterleri, mitolojik figürlerle doğrudan veya dolaylı bağlantılar kurar. Örneğin, İkaris karakteri, Yunan mitolojisindeki İkaros ile olan trajik uçuş bağlantısına gönderme yaparken, filmde uçma yeteneği ve güneşe olan yakınlığıyla bu arketipi yeniden canlandırır. Thena, Yunan bilgelik ve savaş tanrıçası Athena ile isimsel ve işlevsel olarak özdeşleşirken, Phastos demircilik ve zanaat tanrısı Hephaistos'un teknolojik yaratıcılığını yansıtır. Sersi'nin maddeyi dönüştürme gücü, Yunan büyücü Kirke ile olan bağlantısını ortaya koyar. Bu karakterler, kadim mitlerin modern bir anlatıda nasıl yeniden yorumlandığını ve evrensel temaların nasıl korunduğunu göstermektedir. Film, Eternals'ın insanlık tarihindeki önemli olaylara tanıklık etmesi ve ahlaki ikilemlerle yüzleşmesi üzerinden, sömürgecilik, milliyetçilik ve postkolonyalizm gibi konuları mitolojik bir düzlemde tartışmaya açar. Sonuç olarak, *Eternals* sadece bir süper kahraman filmi olmanın ötesinde, mitolojik anlatıların tekrardan yorumlandığı bir sinematik evren haline gelmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eternals, Mitoloji, Marvel, Kültürel Arketipler, Sinema

* Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema, Mardin, Türkiye, e-mail: ferhatkilinc@artuklu.edu.tr, Orcid: 0009-0002-4161-1599

ABRAKADABRA: SÖZÜN BÜYÜSÜ VE MANTIĞIN DİLİ

Mustafa Ülkü*

İnsan bilincinin mitolojik düşünceden eleştirel düşünceye doğrusal ilerlediği varsayımı, arkaik toplumların mantık öncesi hatta mantık dışı görülmelerine neden olmaktadır. "*Mitos'tan Logos'a*" mottosuyla yerleşmiş bu yaklaşım, büyünün ardındaki rasyonel yapıyı ve rasyonelliğimizin içindeki büyüsel zihniyeti gölgelemektedir. Bu bildiri, söz konusu zihniyet ayrımlarına mantık ve felsefenin bakışıyla çözümleyici bir yaklaşım sunmayı hedeflemektedir. Büyüsel zihniyet ile eleştirel zihniyet arasındaki sınırın sanıldığı kadar keskin olmadığının ve bilhassa modern insanın düşünsel süreçlerinde bu iki zihniyet arasındaki geçişkenliğin sık yaşandığının somut örnekler üzerinden belirginleştirilmesi amaçlanmaktadır. *Abrakadabra* sözcüğünün "söylediğim gibi yaratacağım" anlamına gelen Aramice *Avra K'dabra* ifadesinden türediği teorisi, bu incelemenin kökensel başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu sözcüğün MS 2. yüzyıl tıbbında hastalıkları iyileştirmek amacıyla bir tılsım olarak kullanılması, sözün dönüştürücü bir gücü olduğu inancına dayanmaktadır. Kutsal metinlerde yer alan "ışık olsun" (Tevrat), "başlangıçta söz vardı" (İncil) ve "ol der ve oluverir" (Kur'ân) ifadeleri de söz ile yaratım arasındaki ontolojik bağın temellerine dair ipuçlarıdır. İslam felsefesinde Tanrı'nın bilmesinin yaratmasıyla eşdeğer olduğu görüşü ise, sözün büyüsünün eleştirel zihniyetteki yansımalarına dair çarpıcı bir örnektir. Klasik mantığın tanım teorisinde, bir adın anlamının açıklanması ile nesnenin hakikatinin tespit edilmesi arasında temel bir ayrım yapılmaktadır. Nesnenin hakikati doğru saptandığında, geçerli akıl yürütmeler aracılığıyla bilginin sınırları genişlemekte ve kuramsal bilgi, gerçekliği anlamanın ötesinde ona hükmetme ve onu yönlendirme amacıyla kullanılabilmektedir. Nesne, kavram ve sözcük arasındaki ayrım doğru yapılamadığı ve aralarındaki ilişki sağlıklı bir biçimde kurulamadığı takdirde büyüsel olan ile rasyonel olan arasındaki sınır bulanıklaşmaktadır. Bu bildiri, günümüz insanının bilincindeki eleştirel zihniyet ile büyüsel zihniyet arasındaki geçişkenliği irdeleyen bir iç hesaplaşma ortaya koyma çabasının ürünüdür.

Anahtar Sözcükler: Abrakadabra, Sözün büyüsü, Büyüsel zihniyet, Eleştirel zihniyet, Klasik mantık.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye, mustafa.ulku@ankara.edu.tr Orcid: 0000-0001-7085-005X

MARDİN İLİ İLE AZERBAYCAN'IN OĞUZ İLÇESİNDE TESPİT EDİLEN SON TUNÇ-İLK DEMİR ÇAĞI ARKEOLOJİK BULUNTULARININ ÖNEMİ

Badircahan Mammadova Emrullah Kızı*

Türk halklarının erken dönem tarihinin araştırılmasında arkeolojik kazılar ve sistematik yüzey araştırmaları temel bilimsel yöntemler arasında yer almaktadır. Çalışmada Mardin ili ile Oğuz Rayonu sınırları içinde tespit edilen Son Tunç - İlk Demir Çağı'na ait arkeolojik buluntular incelenmiş; ortak tarihsel süreçler ile maddi kültür unsurlarına ilişkin karşılaştırmalı bir değerlendirme sunulmuştur.Azerbaycanın Oğuz ilçesinin Kerimli Köyü'nde 1991 yılından itibaren yürütülen arkeolojik kazı ve araştırmalar sonucunda Son Tunç - İlk Demir Çağı'na ait kurgan tipi mezar yapıları tespit edilmiştir. Bu mezar kompleksleri, dönemin gömülme gelenekleri, toplumsal yapısı ve inanç sistemleri hakkında bilgi vermekle birlikte, günlük yaşam pratikleri ile kültürel ve sanatsal etkileşimlere dair önemli veriler sunmaktadır. Mardin il sınırları içinde belirlenen yerleşim alanlarının bir bölümünde, özellikle Girnavaz ve Girharrin yerleşmelerinde, Tur Abdin Dağları'nın güney kesimlerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucunda Son Tunç Çağı'na ait kalın kültür tabakaları bulunmuştur. Araştırmalar sayesinde Nusaybin ve Mardin'in tarihsel süreçte Büyük İpek Yolu güzergâhı üzerinde yer alması, bölgenin ekonomik ve kültürel etkileşim ağları içindeki stratejik rolü aydın olmuş, Harabetepe, Ilısu Köyü, Zureki Zeri ve Kilokki Tarlası yerleşmelerinde Son Tunç Çağı'na ait kültürel bulgular tespit edilmiştir. Mardin ve Azerbaycan coğrafyasında aynı kronolojik döneme tarihlenen arkeolojik veriler, ortak tarihsel süreçlerin ve kültürel mirasın karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mardin, Azerbaycan, arkeolojik kazılar, kültür.

* Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Antropoloji Enstitüsü, araştırmacı-arkeolog, E-posta: bcahan1957@gmail.com; Orcid: 0009-0003-0881-9598.

ORTA ASYA-SİBİRYA ŞAMANİZMİ VE DİYONİSOS RİTÜELLERİNDE ESRİME VE TRANSGRESYON

Burak Can Tavukçu*

Bu çalışma, Antik Yunan Diyonisos kültlerinde görülen ritüel esrime (mania/ekstazi) ile Orta Asya-Sibirya şamanizminde belgelendiği haliyle trans ve ele geçirilme deneyimlerini karşılaştırmalı olarak inceler. Çalışmanın temel sorusu, bu iki kültürel bağlamda ortaya çıkan değişmiş bilinç hâllerinin hangi ortak ritüel teknikler ve hangi benzer ontolojik varsayımlar üzerinden anlam kazandığıdır. Kuramsal çerçeve, Georges Bataille'ın süreksizlik/süreklilik, kutsal ve transgresyon kavramlarına dayanır; ayrıca Platon'un mania ayrımı, Nietzsche'nin principium individuationis yorumu, Turner'ın liminalite-communitas yaklaşımı ve Bakhtin'in karnavalesk modeli tamamlayıcı açıklamalar sunar. Diyonizyak pratiklerde en-theos (tanrıyla dolma) ve ex-theos (tanrının ayrılışı) ekseninde tanımlanan mania, ritmik müzik, dans, ilahi tekrarları, maske, bedensel kontrol kaybı ve kimi örneklerde kurban/parçalama (sparagmos) gibi transgresif eylemlerle üretilir. Şamanik ritüellerde ise davul, tekrarlayan ritimler, yoğun nefes ve dairesel devinim, şamanın ruhlarla temas kurduğu kabul edilen ele geçirilme evresini mümkün kılar; titreme, ses değişimi, bilinç kaybı ve ritüel sonrası esenlik gibi fenomenler kaynaklarda sıklıkla vurgulanır. Metin, her iki geleneğin de öznenin bireysel sınırlarını geçici olarak askıya alarak "süreklilik" alanına geçişi hedeflediğini, tabunun ritüel ihlali yoluyla kutsalın deneyimlenebilir kılındığını ve kolektif yoğunluğun communitas/karnavalesk bir birlik ürettiğini savunur. Ayrıca Diyonisos teogonisine bağlı sparagmos ile şamanik inisiyasyonda anlatılan "parçalanma-yeniden kurulma" vizyonları, sembolik ölüm/yeniden doğuş ekseninde aynı dönüşüm mantığını görünür kılar. Bu bağlamda şiddet ve bedenin sınır ihlali, patoloji değil, kutsal deneyimin ontolojik koşullarından biri olarak ele alınır. Sonuç olarak, Diyonizyak mania ile şamanik trans, farklı mitik ve toplumsal formlara rağmen, kutsalla temasın benzer yapısal dinamiklerini paylaşan kültürlerarası örüntüler olarak değerlendirilir.

Anahtar Sözcükler: Esrime, Transgresyon, Ritüel, Ekstazi, Karşılaştırmalı Mitoloji.

* Araştırma Görevlisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir, Türkiye, e-mail:burak.c.tavukcu@gmail.com, Orcid: 0009-0002-2654-5079

ARTEMİS VE AKTAİON MİTİNİN ARKEOLOJİK MATERYALLER ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Ayşe Avli*

Tanrıça Artemis ile Thebai'li bir avcı olan Aktaion'un miti, antik çağda insanoğlu tarafından oldukça sevilen bir konu olarak arkeolojik eserler üzerindeki yerini almıştır. Çoban Aristaios ve Autonoe'nin oğlu Aktaion'u, at adamların en iyisi ve en ünlüsü olan Kheiron, Kithairon dağlarında yetiştirmiştir. Aktaion bu nedenle çok iyi bir avcı olmuş ve Artemis'ten daha usta bir avcı olmakla övünmüştür. Bu konunun yanı sıra Artemis'i, derede yıkanırken seyretmeye cesaret eden Aktaion, Tanrıça tarafından geyik haline dönüştürülmüş ve kendi köpeklerine parçalatılarak cezalandırılmıştır. Bu mitolojik konu antik çağa ait, fresk, mozaik, seramik, kandil ve lahit gibi arkeolojik materyaller üzerinde farklı şekillerde betimlenmiştir. Mitolojinin yer aldığı tüm sahnelerin kompozisyonları ile figürler detaylı olarak incelenmiş, anlatım varyasyonları birbirleri ile ikonografik açıdan karşılaştırılmıştır. Betimlere genel olarak bakıldığında, Artemis'in bazen çıplak, bazen de giyinik olarak elinde ok ve yayıyla resmedildiği, kandil gibi bazı eserler üzerinde ise Artemis'e yer verilmediği tespit edilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve kişilerin ikonografik açıdan tanınması için Aktaion'un insan şeklinde, genellikle çıplak olarak betimlendiği görülmektedir. Bunun dışında, Aktaion'un başının üzerinde geyik boynuzlarının çıkmaya başladığı ve köpeklerin saldırısına uğrar şekilde resmedildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Roma Dönemi'ne ait kalıp yapımı kandiller üzerinde sıkça betimlenmiş olan mitolojik konu, tek tipte farklılaşmayan bir sahne şeklindedir. Bu çerçevede Artemis ile Aktaion mitinin, eserler üzerinde yer almasının yalnızca dekoratif bir unsur olmadığı, sınırların ihlali neticesinde ahlaki uyarı, verilen cezanın görsel hatırlatması ve apotropaik işlevler taşıdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu betimler, antik çağ toplumunda mitin işlevsel ve sembolik bir araç olarak kullanıldığını, mit ile maddi kültür arasındaki etkileşimin somut bir göstergesi oldukları şeklinde değerlendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: Artemis ve Aktaion, Dönüşüm, Ceza, Arkeolojik Materyal, İkonografi.

*Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye, e-mail: ayse.avli@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5714-5460

ROMA KENDİNİ NASIL ANLATTI? AENEAS MİTİ VE KİMLİK İNŞASI

Burak Erdem*

Bu bildiri, Augustus Dönemi'yle (MÖ 27 - MS 14) birlikte Roma mitolojisinin en önemli temel anlatılarından biri haline gelen Aeneas üzerinden Roma kimliğinin nasıl oluşturulduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Troia'nın Akhalar tarafından yıkılmasının ardından İtalya'ya ulaşan ve Roma soyunun atası olarak kabul edilen Aeneas figürü, Roma'nın geçmişe ve tanrılara dayalı kimlik tasavvurunun merkezinde yer alır. Romalı şair Vergilius, *Aeneis* adlı eserinde bu mitolojik anlatıyı edebi bir hikâyenin ötesine taşıyarak sistemli bir şekilde kültürel ve ideolojik kimlik projesine dönüştürmüştür. Bunun yanı sıra eser, Roma'nın tarihini, değerlerini ve ideal vatandaş olmanın gerekliliklerini bir arada sunmaktadır. Çalışma, Aeneas'ın bireysel kahramanlıktan öte ortak bir sorumluluk taşıyan figür olarak kurgulandığını ileri sürmektedir. Yunan epik geleneğinde öne çıkan bireysel şan ve kahramanlık anlayışının aksine, Roma anlatısında Aeneas'ın temel erdemi; tanrılara, aileye ve gelecekteki devlete karşı sorumluluk bilinci anlamına gelen *pietas*'tır. Bu erdem, kahramanın kararlarını ve eylemlerini şekillendirdiği gibi, toplumunun ideal vatandaş ve yönetici beklentilerini de yansıtmaktadır. Bildiride ayrıca mitolojik anlatının siyasal, kültürel bir kimlik ve propaganda aracı olarak işlev gördüğü vurgulanmaktadır. Roma, bilinçli bir şekilde Troia kökenli bir geçmiş tasarlayarak hem Yunan dünyasıyla kültürel bağ kurmuş hem de kendi tarihsel üstünlüğünü ve Augustus'un ideolojik çerçevesini meşrulaştırmıştır. Bu bağlamda Aeneas anlatısı, Roma'nın tarih, kültür, ahlaki değerler ve siyasal düzenini bir arada anlatan kurucu bir metin olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aeneas, Roma mitolojisi, Pietas, Augustus Dönemi, Kimlik İnşası.

* Arş. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: burakerdem@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8982-7730

YAŞAYAN DÜNYA MİTİ: GAİA HİPOTEZİNDE CANLILIK, ENTROPİ VE BİYO-FELSEFE

Gökhan Orhan*

Antik Yunan mitolojisinde evrenin kökenindeki kaostan doğan, düzensizliğe biçim vererek yaşamı var eden doğurgan "Toprak Ana" Gaia figürü, günümüzde canlılık felsefesine dair en köklü ontolojik dönüşümlerin merkezine yerleşmiştir. James Lovelock ve Lynn Margulis'in formüle ettiği Gaia Hipotezi, Dünya'yı üzerinde canlıların tesadüfen barındığı mekanik bir kaya parçası olarak gören dogmayı reddederek, "canlılık" kavramını hücresel ölçekten gezegensel boyuta taşır. Bu yaklaşıma göre gezegenimiz, inorganik ve organik bileşenleri birbirine kenetleyen, kendi kendini üreten (otopoietik) devasa bir organizma gibi davranır. Bu gezegensel canlılığın temelinde termodinamik bir direniş yatar. Fizik yasalarına göre kapalı sistemler maksimum düzensizliğe, yani ölümcül bir kimyasal dengeye (entropi artışına) sürüklenirken; Gaia, Güneş'ten aldığı enerjiyi kullanarak kendi iç entropisini sürekli olarak indirger (negentropi). Atmosferdeki reaktif gazları bir arada tutarak gezegeni ölü bir termodinamik dengeye düşmekten kurtarır ve aktif, öngörülemez bir "dengesizlik" içinde organize eder. Mitolojideki kaostan düzen yaratan tanrıça imgesi, burada jeolojik ve biyolojik süreçleri entegre ederek yaşam için optimum koşulları sağlayan, entropiye karşı koyan "gezegensel biliş" (planetary cognition) olarak karşılık bulur. Bu tebliğ, mitolojik Toprak Ana metaforunun modern biyo-felsefede ve sistemler teorisinde nasıl yeniden dirildiğini incelemektedir. Çalışma, canlılığı ne salt fiziksel-kimyasal bir mekanizma olarak ne de yalıtık bir biyolojik birim olarak görmeyip; entropiyi büken ve sürekli bir oluş halindeki dinamik bir eylemlilik ağı olarak bütünün tamamlayıcı bir parçası olarak tartışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gaia Hipotezi, Canlılık, Otopoiesis, Gezegensel Biliş, Entropi.

* Araş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe, gokhanorhan@artuklu.edu.tr Orcid: 0000-0001-8606-3237

MİTOLOJİK BELLEKTEN DİJİTAL EVRENE

Kübra Çiçekli*

Geçmişin anlatılarını bugünün dijital yüzeyinde yeniden kurma arzusu, Türk Mitolojisi ve Şamanizm'i yalnızca tarihsel bir miras olarak değil, yaşayan, dönüşen ve yeniden biçimlenen bir anlatı alanı olarak ele almayı gerektirir; dijital oyunlar aracılığıyla nasıl yeniden üretilip yorumlandığı ve çağdaş görsel kültür içinde nasıl varlık gösterebildiği bu serginin ana temasını oluşturmaktadır. Tasarlanan karakterler, salt tasarım nesneleri olmaktan ziyade mitolojik hafızanın güncel temsilleri olarak, geçmiş ile şimdi arasında kurulan aracı varlıklar ve geçiş yüzeyleri olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda mitin anlatıya, anlatının forma ve formun dijital bir evrene dönüşme süreci görünür kılınırken, Şamanist inanç sisteminin çok katmanlı yapısı ile Türk mitolojisinin zengin figüratif dili, karakter ve mekân tasarımları üzerinden yeniden yorumlanmaktadır. Her bir tasarım, estetik bir tercih olmanın ötesinde, kültürel aktarımın ve yeniden anlatımın bir önerisi olarak değerlendirilir. Dijital oyunların çağdaş anlatı üretimindeki belirleyici rolünden hareketle, bir mitin dijital bir karaktere dönüşme sürecinde neyi kaybettiği ve neyi yeniden kazandığı sorusu tartışmaya açılmakta; böylece kültürel değerlerin dijital platformlarda yalnızca korunmadığı, aynı zamanda yeniden üretildiği ve dönüştüğü fikri üzerinde durulmaktadır. Tasarlanan karakterler, anlatı, mekân ve oyun dünyasıyla bütünleşerek yeni bir mitolojik katman oluştururken, her figür bir anlatının izini, her yüzey bir inanç sisteminin yankısını ve her form geçmişten bugüne uzanan sürekliliğin görsel karşılığını taşımakta; anlatı, izleyiciyi yalnızca görmeye değil, okumaya, hissetmeye ve yeniden düşünmeye davet etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Konsept tasarım, Karakter tasarımı, Dijital oyun tasarımı, Dijital illüstrasyon.

* Araştırma Görevlisi Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: kubracicekli@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3870-1254

TIRTILIN HİKAYESİ: KÜLLERİNDEN DOĞAN ANKA

Emine Dalıcı*

İpek Yolu, yalnızca bir ticaret güzergâhı değil; kültürlerin, inançların, imgelerin ve anlatıların iç içe geçtiği kadim bir dolaşım ağıdır. Bu hat boyunca taşınanlar yalnızca ipek, baharat ya da değerli taşlar değil; aynı zamanda mitler, semboller ve kolektif hafızanın çok katmanlı izleridir. Bu koleksiyon, İpek Yolu boyunca farklı coğrafyalarda karşılaşılan ve çeşitli biçimlerde yeniden üretilen Anka kuşu mitine odaklanmaktadır. Pers mitolojisinde Simurg, Batı literatüründe Phoenix, Arap geleneğinde Anka ve Türk mitolojisinde Zümrüd-ü Anka olarak karşımıza çıkan bu evrensel figür; Doğu'dan Batı'ya uzanan geniş coğrafyada kimi zaman ölümsüzlüğün, kimi zaman bilgelik ve hakikatin, kimi zaman ise yok oluşun içinden doğan yeniden varoluşun simgesi olarak anlam kazanır. Bu bağlamda Anka, yalnızca bir mitolojik varlık değil; eşik, geçiş ve dönüşümün güçlü bir metaforudur. Çalışmalarımda mitolojiyi durağan imgeler bütünü olarak değil, coğrafyalar arasında dolaşan ve her temasla yeniden şekillenen dinamik bir bellek alanı olarak ele alıyorum. Bu seride, Anka miti üzerinden kurulan "kendi küllerinden yeniden doğma" anlatısı, İpek Yolu'nun sürekli değişen, dönüşen ve yeniden kurulan doğasıyla paralel bir okuma sunar. Böylece Anka, yalnızca mitolojik bir figür olmaktan çıkar; yolun kendisiyle özdeşleşen, yok oluşun içinden filizlenen sürekliliğin simgesine dönüşür. Sergide yer alan eserler, bu çok katmanlı sembolü çağdaş bir perspektifle yeniden yorumlamaktadır. Anka figürü; kimlik, göç, hafıza ve dönüşüm kavramları ekseninde ele alınırken, her bir çalışma geçmiş ile şimdi arasında bir köprü kurar ve izleyiciyi bu döngüsel yolculuğun parçası olmaya davet eder. Anka miti üzerinden insanlığın ortak deneyimine bakmak: kaybetmek, aramak, yok olmak, dönüşmek ve yeniden doğmak.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Dönüşüm, Hafıza, İpek Yolu, Anka.

* Araş.Gör.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, El Sanatları Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: eminedalici@artuklu.edu.tr , Orcid: 0000-0002-4324-0704

YAŞAYAN DÜNYA MİTİ: GAİA HİPOTEZİNDE CANLILIK, ENTROPİ VE BİYO-FELSEFE

Gökhan Orhan*

Antik Yunan mitolojisinde evrenin kökenindeki kaostan doğan, düzensizliğe biçim vererek yaşamı var eden doğurgan "Toprak Ana" Gaia figürü, günümüzde canlılık felsefesine dair en köklü ontolojik dönüşümlerin merkezine yerleşmiştir. James Lovelock ve Lynn Margulis'in formüle ettiği Gaia Hipotezi, Dünya'yı üzerinde canlıların tesadüfen barındığı mekanik bir kaya parçası olarak gören dogmayı reddederek, "canlılık" kavramını hücresel ölçekten gezegensel boyuta taşır. Bu yaklaşıma göre gezegenimiz, inorganik ve organik bileşenleri birbirine kenetleyen, kendi kendini üreten (otopoietik) devasa bir organizma gibi davranır. Bu gezegensel canlılığın temelinde termodinamik bir direniş yatar. Fizik yasalarına göre kapalı sistemler maksimum düzensizliğe, yani ölümcül bir kimyasal dengeye (entropi artışına) sürüklenirken; Gaia, Güneş'ten aldığı enerjiyi kullanarak kendi iç entropisini sürekli olarak indirger (negentropi). Atmosferdeki reaktif gazları bir arada tutarak gezegeni ölü bir termodinamik dengeye düşmekten kurtarır ve aktif, öngörülemez bir "dengesizlik" içinde organize eder. Mitolojideki kaostan düzen yaratan tanrıça imgesi, burada jeolojik ve biyolojik süreçleri entegre ederek yaşam için optimum koşulları sağlayan, entropiye karşı koyan "gezegensel biliş" (planetary cognition) olarak karşılık bulur. Bu tebliğ, mitolojik Toprak Ana metaforunun modern biyo-felsefede ve sistemler teorisinde nasıl yeniden dirildiğini incelemektedir. Çalışma, canlılığı ne salt fiziksel-kimyasal bir mekanizma olarak ne de yalıtık bir biyolojik birim olarak görmeyip; entropiyi büken ve sürekli bir oluş halindeki dinamik bir eylemlilik ağı olarak bütünün tamamlayıcı bir parçası olarak tartışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gaia Hipotezi, Canlılık, Otopoiesis, Gezegensel Biliş, Entropi.

* Araş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe, gokhanorhan@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8606-3237

İSKENDER PALA'NIN AKŞAM YILDIZI ROMANINDA MİTOLOJİK UNSURLARIN ANLATIM TEKNİKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa Fatih Aydın*

Mitoloji; insanlığın gördüğü ilk rüyaların ve sanatsal yaratıların temsillerini oluşturur. Evrenin yaratılışı, insanın yeryüzüne düşüşü, Tanrı-insan arasındaki münasebeti, doğa olaylarını irdeleyen bir bakış açısıyla yorumlar. Bu yorumlama çeşitli nesneler üzerinden sembolleri de ortaya çıkarır. Popüler romanın alt başlıklarında yer alan tarihî, macera, polisiye gibi roman türlerinde yazarların arkeolog bakış açısıyla gizem, heyecan unsurlarını da karşılama adına görünenin ardında yer alan görünmeyeni işaret etmeleri muhtevada işlenen konu ile kurguda da katmanlar oluşturur. Yerin altına doğru kazılan bu çalışma her katmanında farklı bir anlam alanı açar. Öze ulaşma çabası aynı zamanda hakikati de ortaya koyan bir tavırdır. Pala, 12 bin yıl öncesinde Göbeklitepe hakkında bilinen tarihsel arka planında mitolojik bir okumayla alternatif bir bakış sunmaktadır. Kadim insan ve kültürden modern insanın dünyasına aktarılan düşünsel kodların irdelendiği romanda yazar, okuru çağlar arası bir yolculuğa çıkarır. Karl W. Luckert'in Göbekli Tepe, Jared Diamond'un Tüfek, Mikrop ve Çelik gibi eserlerde yer alan bilgiler romanın ihtiva ettiği kavram ve değerler noktasında yardımcı kaynaklar olacaktır. Romanda dinler tarihinde adı geçen isimlerden, mitolojik figürlere (T biçimli dikilitaşlar, hayvan kabartmaları (yılan, tilki, akrep, boğa) kadar pek çok kavramın arka plan kültürü incelendiğinde roman kurgusuna işlevsellik katan pek çok öğenin olduğu anlaşılır. İnsanın yazgısına yön veren işaretlerin bu işaretleri insanoğlunun anlamlandırma çabası ve yolculuğu kurgu karakterlerinin de baş etmek zorunda kaldığı problemleri simgeleştirir. Dolayısıyla metin; evrensel mesajlar ve simgeler ağına dönüşür.

Anahtar Sözcükler: Akşam Yıldızı, Göbeklitepe, Mitoloji, Anlatım teknikleri, Sembol

* Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kilis, Türkiye, fatihaydin@kilis.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2123-0695

GÜN DOĞUMU İLE GÜN BATIMI ARASINDA: MİTOLOJİK DÜŞÜNCEDE ZAMANSAL EŞİKLER

Özel Teraman Hepdinçler*

Bu bildiri, Eliade'nin kutsal/dünyevi zaman ayrımı ile van Gennep ve Turner'ın liminalite kuramlarından hareketle, mitolojik düşüncede zamanın homojen ve kesintisiz bir akıştan ziyade belirli anlarda nitelik değiştiren eşiksel bir yapı olarak kurgulandığını ileri sürmektedir. Antik anlatılarda tanrısal epifanilerin, kehanet sahnelerinin, arınma ve dönüşüm deneyimlerinin özellikle gün doğumu ve gün batımı gibi geçiş anlarına yerleştirilmesi, bu zaman dilimlerinin yalnızca kronolojik değil, simgesel ve işlevsel bir anlam taşıdığını göstermektedir. Çalışma, Yunan epik ve ilahi geleneğini merkeze alarak zamansal eşiklerin mitolojik anlatıda nasıl kurgulandığını, metinlere yönelik yakın okuma ve karşılaştırmalı anlatı çözümlemesi yoluyla incelemektedir. Homeros destanlarında tanrıların görünür hâle gelişi ve kahramanlara verilen yönlendirmeler çoğunlukla şafak vakti ya da gün ışığının çekildiği anlarda gerçekleşirken; Hesiodos'ta kozmik düzen, zamanın niteliksel olarak ayrıştırıldığı mitolojik bir anlatı çerçevesinde temellendirilir. Homerik İlahiler ise epifaniyi, gündelik zamanın askıya alındığı ve tanrısal ile insani alanlar arasındaki sınırların geçirgenleştiği ayrıcalıklı anlar olarak sunar. Bu bağlamda gün doğumu ve gün batımı, yalnızca günün başlangıcı ve sonu değil, insani deneyim ile tanrısal müdahalenin kesiştiği eşik anlar olarak kurgulanır. Akşam yeraltı, ölüm ve dönüşümle; şafak ise arınma, yeniden doğuş ve tanrısal bilginin tezahürüyle ilişkilendirilir. Böylece zaman, mitolojik anlatıda olayların edilgen bir arka planı olmaktan çıkarak anlamı kuran etkin bir unsur hâline gelir. Bu yaklaşım, mitolojide zamanın ölçülen değil, deneyimlenen ve anlam üreten bir kategori olarak değerlendirilmesi gerektiğini önermektedir.

Anahtar Sözcükler: Zamansal liminalite, Eşik, Kehanet, Dönüşüm, Homerik ilahiler.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: ozel.teraman@msgsu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0266-3476

MİT VE MODERNİTE ARASINDA: TEVFİK EL-HAKÎM'İN ÎZÎS TİYATROSU

Mürüvvet Türken Çakır*

Tevfîk el-Hakîm'in *Îzîs* adlı tiyatro eseri, Antik Mısır mitolojisini modern düşünsel, siyasal ve estetik bağlamda yeniden kurgulayan sembolik bir metin olarak dikkate değer bir çalışmadır. Eser, klasik İsis-Osiris efsanesini sadece tarihsel ya da kültürel bir anlatı olarak sunmak yerine, modern insanın etik, toplumsal ve siyasal meselelerini tartışmaya açan bir araç işlevi görmektedir. El-Hakîm, mitolojik öyküyü yeniden kurgulayarak, onu hem bireysel bilinç hem de toplumsal düzen bağlamında yorumlamaya olanak tanır. Eserde Osiris'in Set tarafından öldürülmesi ve bedeninin parçalanması, mitolojik düzlemde kozmik düzenin bozulmasını sembolize ederken, modern yorum açısından toplumsal ve siyasal düzenin çözülmesini ve meşruiyet krizlerini ifade etmektedir. Set, iktidar tutkusu ve yıkıcı güç arzusu ile modern siyaset eleştirisinin merkezinde konumlanırken, İsis karakteri yalnızca sadık bir eş olarak değil; bilinçli, iradeli ve dönüştürücü bir özne olarak ele alınır. İsis'in bedeni bir araya getirme çabası, geçmişe ait değerlerin yeniden inşası ve toplumsal adaletin tesisine yönelik sembolik bir müdahale olarak değerlendirilebilir. El-Hakîm'in dramaturjik yaklaşımı, mit ve moderniteyi birbirine karşıt kutuplar olarak konumlandırmak yerine, bu iki alan arasındaki sürekliliği ve etkileşimi görünür kılmaktadır. Mit, durağan ve geçmişe ait bir anlatı olmaktan çıkarak modern bireyin kimlik, hakikat ve sorumluluk arayışını ifade eden dinamik bir düşünce alanı hâline gelir. Bu bağlamda *Îzîs*, kültürel belleğin korunması ile modern eleştirel bilincin geliştirilmesi arasında estetik ve düşünsel bir denge kurar. Sonuç olarak, *Îzîs*, mitolojik anlatıyı modern estetik ve entelektüel bir perspektifle yeniden yorumlayarak hem kültürel sürekliliği hem de çağdaş eleştirel bilinci bir arada sunan özgün bir tiyatro örneği olarak ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Arap Mitolojisi, Mısır Mitolojisi, Tevfik el-Hakîm, Tiyatro, İzis

*Dr.Öğr.Üyesi, Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/Arap Dili Eğitimi / Isparta/Türkiye, e-mail: mufu15@hotmail.com Orcid: 0000-0001-7004-3960

MİTOLOJİK ANLATININ MEKÂNSAL ÜRETİMİ: İDA (KAZ DAĞI) ÖRNEĞİNDE MİT VE COĞRAFYA İLİŞKİSİ

Merve Zayım*

Mitolojik anlatılar çoğu zaman kültürel ve sembolik metinler olarak değerlendirilmekte; ancak bu anlatıların ortaya çıktıkları mekânsal bağlamla kurdukları ilişki çoğu durumda ikincil planda kalmaktadır. Oysa mitolojik kurgular belirli coğrafi ortamlar içerisinde şekillenir ve bu ortamların özelliklerinden beslenir. Mitolojik anlatıyı çözümlemek, onun anlamlandırdığı ve üzerine inşa edildiği mekânın da incelenmesini gerektirir. Bu çalışma, İda (Kaz Dağı) örneğinde mitolojik anlatının mekânsal üretimini coğrafi bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Antik metinlerde tanrısal bir yükselti olarak temsil edilen İda, özellikle Troya anlatılarında ilahi bakışın ve müdahalenin konumlandığı bir mekân olarak kurgulanmıştır. Bu durum, mitolojik anlatının coğrafi bağlamdan bağımsız olmadığını göstermektedir. Dağın bölgesel hâkimiyeti, çevresel görünürlüğü ve yerleşim alanlarıyla kurduğu mekânsal ilişki, anlatının biçimlenmesinde kurucu rol oynamıştır. İda, yalnızca anlatının geçtiği bir sahne değil; anlatının mekânsal mantığını şekillendiren bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada coğrafya, fiziki özelliklerin ötesinde, tarihsel ve algısal boyutlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Amaç, mitolojik anlatının rastlantısal bir mekân seçimi değil; belirli coğrafi parametreler doğrultusunda şekillenen bir üretim süreci olduğunu ortaya koymaktır. Böylece mit ile coğrafya arasında tek yönlü bir ilişki değil, karşılıklı bir anlam üretimi bulunduğu ileri sürülmektedir. İda örneği üzerinden geliştirilen bu yaklaşım, mitolojik mekânın coğrafi temellerini görünür kılmayı ve mekânın anlatı üretimindeki aktif rolünü analitik bir çerçevede değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Coğrafya, İda (Kaz) Dağı, Mitolojik mekanlar ve coğrafya.

* Assistant Professor, Istanbul University, Faculty of Letters, Departmant of Geography, İstanbul, Türkiye. mervez@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2191-1957.

TÜRKMEN EFSANELERİNDE YAŞAMA VE TABİAT UNSURLARINA DAİR KÖKEN MİTLERİ VE İŞLEVLERİ

Muhammet Nuri Ceylan*

Evrenin yaratılışını (kozmogoni) konu edinen mitlerin devamı niteliğinde olduğu kabul gören köken mitleri; toplumun değer yargıları ve kültürel unsurları etrafında meydana getirdiği bir şeyin ilk var oluş safhası, nasıl ortaya çıktığı, neden yapıldığı gibi sorulara cevap vermeye çalışan halkın muhayyilesinde mühim bir yer işgal eden anlatılardır. Bu anlatılar zamanla diğer edebi türler içinde kendine yer bulmuş ve yüzyıllar boyunca dilden dile nesilden nesile aktarılmıştır. Bu çalışmada Türkmen efsaneleri içinde yer alan yaşama ve tabiat unsurlarına dair köken mitleri örnekleri sıralanmış, bu köken mitlerinin işlevleri belirlenmiş, toplumsal hayatta hayvan, bitkiler, yiyecekler ve insani eylemlerinin nasıl var olduğuna, nasıl şekillendiğine dair inançlar aktarılmıştır. Çalışma, mitik inançlar etrafında vücut bulan anlatıların efsane metinlerinde kendine nasıl yer bulduğunu, bu inanç ve yaklaşımların efsanelerde nasıl şekillendiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışmada "yüzü kara olmak" deyimi, "uyuşturucu maddeler", "ayak ayak üstüne atma", "buğdayın şekli", "un", "ekmek", "yılan", "tavus kuşu", "eşek", "söğüt ağacının meyvesiz olması", "incir ağacı", "misk", "bal", "ipek", "pamuk" ve "kırlangıç" kuşu ile ilgili köken mitlerine yer verilmiştir. Yapılan çalışmada mezkûr köken mitlerinin ilk insanın yaratılması ve daha sonra vuku bulan olaylar etrafında şekillendiği görülmüştür. Efsaneler ve bu efsanelerde yer alan köken mitleri insanların etrafında var olan şeyleri anlama, anlamlandırma hususunda önemli bir yönelimin olduğuna işaret etmektedir. İnsanoğlu bu efsaneler aracılığıyla merak dürtüsünü bastırmış ve bilme arzusunu gerçekleştirmiştir. Aktarılan efsanelerin birçoğunda toplumsal yaşama, insanların davranışlarına, olumsuz manada onlara etki edecek şeylerden kaçınmalarına, toplumların kültürel değer yargılarına kadar farklı mesajların olduğu ifade edilmelidir. Mitlerin, efsanelerin bu anlamda eğitici, öğretici, toplumsal beklentiye cevap verecek bir kalıba sokma gibi bir vazife üstlendikleri söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Mit, Efsane, Türkmen, Menşe-Köken, İnanış.

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Amasya, Türkiye, muhammet.ceylan@amasya.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4194-7527.

OYUNCULUK SANATINDA MİTOLOJİK İZLER

Nesli Meriç Sanioğlu*

Mitoloji ve oyunculuk sanatı arasındaki ilişki, tiyatronun kökenlerinden modern performans teorilerine kadar uzanan, insanlık tarihinin en köklü entelektüel ve sanatsal simbiyozlarından birini temsil eder. Tiyatro, başlangıcından itibaren mitolojik anlatıların ritüelleşmiş bir formu olarak doğmuş; oyuncu ise bu kutsal anlatıların taşıyıcısı, şamanı ve tercümanı rolünü üstlenmiştir. Söz konusu konumlandırma, oyunculuk sanatını yalnızca bir "taklit" (mimesis) olmaktan çıkarıp, kolektif bilinçdışının somutlaştığı, oyuncunun hem kendi ruhsal derinliklerini keşfettiği hem de evrensel insanlık durumlarını temsil ettiği bir "dönüşüm" (metamorphosis) sürecine dönüştürmüştür. Bu çalışmada ise oyunculuk sanatında mitolojinin izi sürülmüş ve bu kapsamda; Carl Jung'un arketipsel psikolojisi, Joseph Campbell'ın monomit kuramı ve Mircea Eliade'nin kutsal zaman çözümlemelerine paralel olarak, Richard Schechner'ın ritüel yaklaşımı irdelenmiş; Michael Chekhov, Antonin Artaud, Jerzy Grotowski ve Eugenio Barba'nın mitoloji eksenli oyunculuk kuramları ele alınmıştır. Tarihselci-yapısalcı bir metodolojiyle yürütülen araştırmada; tiyatronun doğuşu, oyuncunun mitolojik işlevi, arketipsel karakter inşası, çağdaş oyunculuk kuramlarında mitolojinin yeri ve sahnenin metafiziği alt başlıklarının yanı sıra, teknoloji , yapay zeka ve mitik dramaturjinin geleceği de mercek altına alınmıştır. Yürütülen araştırma sonucunda, mitoloji ve oyunculuk ilişkisinin, sadece tematik bir benzerlik değil, aynı zamanda bedensel, psikolojik, sosyolojik ve ontolojik bir zorunluluk olduğunu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Oyunculuk sanatı, Ritüel, Şaman, Aktör.

* Dr., Öğretim Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Oyunculuk Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: neslimericsanioglu@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2020-8469

MODERN TOPLUMDA MİT: ADORNO VE HORKHEIMER'DE DİYALEKTİK SÜREKLİLİK

Melek Coşgun Solak*

Mitin modern toplumdaki konumu, modernleşme kuramlarında çoğunlukla çözülme ve aşılma kavramları üzerinden açıklanmıştır. Buna karşılık, eleştirel kuram geleneği mit ile modernlik arasındaki ilişkinin kopuşa değil, dönüşüme dayalı bir süreklilik içerdiğini ileri sürmektedir. Bu çalışma, Adorno ve Horkheimer'in modern toplum çözümlemelerinden hareketle mitin modern toplumsal yapı içindeki işlevini sosyolojik bir çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, kuramsal literatür incelemesine dayalı nitel bir çözümleme yöntemi benimsemektedir. Özellikle Adorno ve Horkheimer'in birlikte kaleme aldığı Aydınlanmanın Diyalektiği metni ekseninde mit-akıl, mit-rasyonelleşme ve mit-toplumsal düzen ilişkileri değerlendirilmektedir. Mit, bu bağlamda yalnızca tarihsel bir anlatı formu olarak değil; modern toplumda anlam üretimi ve sembolik düzenin yeniden üretiminde rol oynayan bir bilinç biçimi olarak ele alınmaktadır. Araçsal aklın kurumsallaşması ve kültür endüstrisinin yaygınlaşması, mitin ortadan kalkmasından ziyade farklı formlar altında yeniden dolaşıma girmesine zemin hazırlamaktadır. Çalışmanın temel argümanı, mitin modern toplumda tasfiye edilmediği; aksine rasyonelleşme süreçleriyle iç içe geçerek toplumsal bilinç yapıları içinde varlığını sürdürdüğüdür. Bu durum, mit ile modernlik arasında doğrusal bir ilerleme anlatısından çok, gerilimli fakat süreklilik barındıran diyalektik bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Mit, bir yandan toplumsal düzenin sembolik çerçevesini kurarken, diğer yandan modern kültürel formların anlaşılmasında açıklayıcı bir kategori olarak işlev görmektedir. Sonuç olarak çalışma, mitin modern toplumdaki sosyolojik işlevlerini eleştirel kuram çerçevesinde yeniden tartışarak, mitoloji ile modern toplum teorisi arasında kavramsal bir bağlantı kurmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda mit, modern toplumun sembolik ve kültürel yapısını çözümlemede merkezi bir analitik kavram olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mit, modern toplum, rasyonelleşme, diyalektik, eleştirel teori.

* Öğr.Gör. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Akdağmadeni Myo, Yozgat, Türkiye, melek.cosgun@bozok.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6249-5043.

KUTSALIN DÖNÜŞÜMÜ: ROMA DÖNEMİ HISPANIA'DA YEREL TANRILAR VE "*INTERPRETATIO ROMANA*"

Ömer Faruk Arıcan*

Antik çağda dini inanışlar ve mitolojik kurgular sadece inanç sistemlerini değil, aynı zamanda siyasi iktidarın meşruiyet zeminini ve toplumsal belleği şekillendiren en temel unsurlardan biri olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun batıdaki en eski eyaletlerinden biri olan Hispania coğrafyasındaki yayılımı da sadece lejyonların askeri veya idari bir hakimiyet kurmasıyla sınırlı kalmamıştır. Bu süreç, bölgenin köklü mitolojik yapısıyla Roma panteonunun iç içe geçtiği, son derece dinamik bir kültürel senkretizm sürecini başlatmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, İber Yarımadası'na özgü Endovelicus, Ataegina ve Neton gibi kadim tanrıların ve yerel kültlerin Roma egemenliği altında geçirdiği dönüşümü incelemek ve *Interpretatio Romana* (Roma usulü yorumlama/eşitleme) pratiği üzerinden yerel belleğin nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında, ağırlıklı olarak Lusitania ve Keltiber bölgelerinden günümüze ulaşan epigrafik buluntular, adak taşları ve kutsal alan mimarileri merkeze alınacaktır. Bu maddi kalıntılar üzerinden, Hispania'nın orman, su ve yeraltı tanrılarının Roma tanrılarıyla (örneğin Proserpina veya Mars ile) eşleştirilme biçimleri analiz edilecektir. Adak yazıtlarına yansıyan bu teolojik eşleşmelerin, Roma'nın tek taraflı bir asimilasyon politikasından ziyade, yerel halkın kendi inançlarını Roma'nın evrensel mitosuna entegre ettiği ve çok katmanlı bir uyum stratejisi olduğu tartışılacaktır. Sonuç olarak, Hispania'daki *Pax Romana* (Roma Barışı) idealinin yalnızca askeri güçle değil; yerel ile evrensel olanın kutsal düzlemde bir araya getirilmesiyle nasıl kalıcı bir toplumsal hafızaya dönüştüğünü disiplinlerarası bir perspektifle değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Hispania, Yerel kültler, Interpretatio Romana, Kültürel bellek, Politik mitoloji.

* Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tunceli, Türkiye, e-mail:omerfarukarican@munzur.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6120-3106.

ANTİGONE'Yİ ANLATMAK: DİRENİŞ, MEZAR VE MİT

Rumeysa Seven*

Antigone'nin kardeşine toprak atması gibi basit bir eylem, nasıl yüzyıllardır anlatılan, direnişin ve vicdanın simgesine dönüşen bir hikâyeye evrildi? Bu çalışma, Antik Yunan tragedyasının en çarpıcı örneklerinden biri olan Antigone mitini; mezar hakkı, yasa ve inanç çatışması üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Antigone'nin gömme eylemi, yalnızca ailevi ya da dini bir görev değil; kamusal alanda yasa, otorite ve etik arasındaki gerilimin kristalleştiği bir direnç anıdır. Bu bildiride, Antigone anlatısı yalnızca tarihsel bir mit olarak değil, bugün hâlâ anlatılmayı hak eden, politik ve düşünsel bir sembol olarak okunmaktadır. Gömülmeyen beden, sessizliğiyle bağıran bir hak ihlalini temsil ederken; Antigone'nin inancı, yasa dışı kabul edilen bir adalet arayışına dönüşür. Mezar burada yalnızca ölüye ait bir mekân değil; hafızaya, kimliğe ve direnişe dair bir talep alanıdır. Çalışma, anlatının dramatik yapısını, temel sembolleri (toprak, beden, yasa, sessizlik) ve mitin farklı çağlarda yeniden sahneleniş biçimlerini inceleyerek Antigone figürünün neden hâlâ sanatın, siyasetin ve edebiyatın merkezinde yer aldığını sorgulamaktadır. Hikâyeyi bugün anlatmak, unutulmak istenene karşı bir hatırlatma, susturulana karşı bir söz alma eylemidir. Bu bağlamda bildiri, anlatı ile direnişin birleştiği yerde, mitin bugünkü anlamını ve direncini yeniden düşünmeye çağırmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Antigone, Mit, Direniş, Mezar hakkı, Anlatı.

* Dr. Öğr. Üyesi, Akademisyen, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi ABD, Iğdır, Türkiye, e-mail: rumeysa.seven@igdir.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9688-7109

RUS SANTİMANTALİZMİNDE MİTOLOJİK DOĞA TASARIMI: N. M. KARAMZİN'İN *ZAVALLI LİZA (БЕДНАЯ ЛИЗА)* ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Rahman Özdemir*

Nikolay Mihayloviç Karamzin'in *Zavallı Liza (Бедная Лиза)* adlı eseri, Rus sentimentalizminin kurucu metinleri arasında yer alır ve duygusal anlatım biçiminin gelişiminde belirleyici bir konum taşır. Bildiride metnin duygusal yapısını biçimlendiren doğa anlayışı, mitolojik düşünce ile duyarlık estetiği arasındaki etkileşim çerçevesinde incelenmektedir. Anlatıda doğa, edilgen bir çevre öğesi konumunda değildir; insanın iç dünyasına karşılık veren, anlam üreten bir varlık alanı olarak kurgulanır. Bu yaklaşım, 18. yüzyıl duyarlık düşüncesinin kökenlerini daha eski kültürel tasavvurlarla ilişkilendiren bir anlatım modeli ortaya koyar. Çalışma, metindeki pastoral tasarımın düşünsel arka planını, doğa–insan uyumu fikrinin anlatı yapısındaki işlevini ve kozmik düzen kavrayışının trajik deneyimle kurduğu bağı açıklamaya yönelir. Doğa olaylarının ahlaki değer taşıyan göstergeler hâlinde belirmesi, bireysel yaşantının evrensel düzenle ilişkilendirildiği bir anlam çerçevesi oluşturur. Bu durum, duygusal atmosferin oluşumunda kültürel hafızanın etkin rolünü görünür kılar. Pastoral düş dünyası ile toplumsal gerçeklik arasındaki gerilim, eserin anlam katmanlarını derinleştiren temel bir yapı özelliği olarak değerlendirilir. Bu gerilim aracılığıyla metin, bireysel duyarlık ile daha geniş bir varlık düzeni arasındaki bağı estetik bir bütünlük içinde kurar. Böylece eser, duygusal anlatımı mitolojik bilinçle temellendiren bir edebî düşünme biçimini temsil eder.

Anahtar Sözcükler: N. M. Karamzin, Rus santimantalizmi, Mitolojik bilinç, Doğa anlayışı, Pastoral tasarım

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye, e-mail: rahman.ozdemir@atauni.edu.tr, Orcid: https://Orcid.org/0000-0003-0747-2417

SİSİFOS'U MUTLU TASAVVUR ETMEK: SİSİFOS EFSANESİNİN VAROLUŞÇU OKUMASI

Sedat Bingöl*

Bu bildiri, Albert Camus'nün *Sisifos Söyleni* adlı eseri üzerinden, antik mitolojinin en çarpıcı figürlerinden biri olan Sisifos'un varoluşçu düşünce içindeki dönüşümünü incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle Sisifos efsanesinin bir cezalandırma anlatısından modern insanın anlam arayışı ve varoluşsal direnişinin simgesine nasıl evrildiği vurgulanacaktır. Antik Yunan mitolojisinde tanrılar tarafından sonsuza dek bir kayayı dağın tepesine yuvarlamaya mahkum edilen Sisifos, başlangıçta anlamsız ve sonuçsuz bir emeğin trajik temsilidir. Ancak Camus'nün yorumunda bu mit ya da efsane, 20. yüzyılın savaşlar, krizler ve değer yitimleriyle şekillenen düşünsel atmosferinde yeni bir anlam kazanır. Camus'ye göre 'saçma' (absürd), insanın anlam arayışı ile dünyanın bu arayışa verdiği sessiz ve kayıtsız yanıtın çatışmasından doğar. Bu bağlamda Sisifos, yazgısının bilincinde olan ve bu bilinciyle yazgısına başkaldıran 'saçma kahraman'ın bir örneğine dönüşür. Bildiri kapsamında, saçma duygusunun ortaya çıkmasını sağlayan yaşamın monotonluğu, zamanın kaçınılmaz akışı, yabancılaşma ve ölüm olguları Sisifos efsanesi üzerinden analiz edilecektir. Camus'nün çözüm önerisi, ne metafiziksel bir umutla 'felsefi intihar'a yönelmek ne de fiziksel intihardır. Çözüm, saçmayı bilinçli biçimde kabul ederek ona başkaldırmaktır. Sisifos'un kayayı her seferinde yeniden yukarı taşıması, anlamsızlığın içinde bilinçli bir direniş ve özgürlük pratiği olarak okunacaktır. Sonuç olarak bu bildiri, Camus'nün düşünceleri üzerinden Sisifos efsanesinin arkaik bir cezalandırma anlatısından, modern insanın anlamsızlık karşısındaki direnişini, özgürleşme arzusunu ve yaşama tutkusunu simgeleyen varoluşçu bir metafora dönüşümünü tartışmayı hedeflemektedir. Böylece mitolojinin, çağlar arası düşünsel süreklilik içinde, modern felsefi problemlere nasıl üretken bir zemin sunduğu ortaya konacaktır.

Anahtar Sözcükler: Albert Camus, Mit, Sisifos, Sisifos Söyleni, Varoluşçuluk.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Bölümü, Ankara, Türkiye, sedatbingol@ankara.edu.tr, Orcid:0000-0002-8431-4159.

WALTHER KRANZ'IN MODERN TÜRK EDEBİYATINDA KLASİK YUNAN MİTOLOJİSİ ÇALIŞMALARINA ETKİSİ

Semra Yaman*

Walther Kranz, Yunan mitolojisi ve antik düşünce arasındaki ilişkiyi derinlemesine analiz eden, klasik filolojinin ve felsefe tarihinin önemli araştırmacılarından biridir. Eserleri ile Yunan tragedyasının mitolojik, felsefî ve dinî boyutlarını aydınlatmıştır. Antikitenin kültürel sürekliliğini vurgulaması ve modern hayata yansımalarını ortaya koyması ile dikkatleri üzerine çekmiştir. 1933 yılındaki Üniversite Reformu sonrası Türkiye'ye davet edilen ve İstanbul Üniversitesi'nde klasik filoloji ile antik felsefe alanlarında derin izler bırakan bir Alman bilim insanı olan Kranz, Türkiye'de bulunduğu yıllarda İstanbul Üniversitesi'nde verdiği dersler ve ortaya koyduğu çalışmalar ile antik Yunan kültürünün ve felsefesinin Türk düşünce dünyasında tanınmasında etkili olmuştur. Kranz, İstanbul Üniversitesi'nde görev aldığı yıllarda klasik filoloji, antik felsefe ve mitoloji çalışmalarının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. *Antik Felsefe: Metinler ve Açıklamalar* adlı eseri Türkçeye çevrilmiş; bu eser Türkiye'deki felsefe ve mitoloji çalışmalarında bir başvuru kaynağı haline gelmiştir. Ayrıca İstanbul Üniversitesi'nde verdiği dersler ve yetiştirdiği öğrenciler aracılığıyla, Türkiye'de Yunan mitolojisinin yakından tanınmasını sağlamıştır. Kranz'ın en belirgin etkisi, 1940'lı ve 50'li yıllarda "Hümanizma" ve "Mavi Anadoluculuk" hareketleri üzerinde görülür. Kranz, antikiteyi Anadolu topraklarıyla ilişkilendiren ve evrensel hümanizmayı bu kökler üzerinden tanımlayan yaklaşımıyla Türk edebiyatında pek çok ismi etkilemiştir. Bu çalışmada Kranz'ın Azra Erhat, Haldun Taner ve Behçet Necatigil'in klasik Yunan mitolojisine yaklaşımları ve verdikleri eserler üzerindeki etkisi araştırılacaktır. Bu sanatçıların her birinin klasik Yunan mitolojisini öğretmeyi amaçlayan eserleri irdelenecek ve Kranz'ın Antik Felsefe *Antik Felsefe: Metinler ve Açıklamalar* adlı eseriyle ilişkileri tespit edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Walther Kranz, Yunan mitolojisi, Azra Erhat, Behçet Necatigil, Haldun Taner.

* Doktor, Doktor Öğretim Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kastamonu, Türkiye, semrayaman@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4684-0526

SURİYE İÇ SAVAŞI SIRASINDA KÜRT SİYASİ GRUPLARIN DİRENİŞ SÖYLEMİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN KULLANIMI

Serdar Yıldırım*

Geniş kitlelerde seferberlik ruh halinin canlandırılması ve sonrasında da diri tutulması için hamasi söylemler en çok başvurulan yöntemlerdin biridir. Hamasi söylemlerde, kitleleri harekete geçirmek amacıyla, kitlelerin yöneltilmek istendiği hedefe uygun içerikleri olan mitler ve efsanelere de sıkça başvurulur. Hele söz konusu seferberlik hali insanların, içinde ölüm de bulunan büyük riskleri göğüslemeye çağrılmasını içeriyorsa kullanılacak mitin/mitlerin seçimi büyük önem taşımaktadır. Suriye iç savaşı da, son yıllarda yoğun insan kaybına sahne olan en büyük olaylardan biridir. Bu savaş sırasında ülkede yaşamakta olan Kürtler; PYD, ENKS ve bazı başka örgüt ve çatı oluşumlar altında siyasal ve askeri faaliyetlerini yürüttüler. Bu süreçte zaman zaman Kürt bölgelerinde de yoğun çatışmalar yaşandı. Çalışma, özellikle yoğun çatışma dönemlerine yoğunlaşarak, bu dönemlerde "direniş çağrılarında" Kürtler açısından hangi önemli motiflerin kullanıldığına odaklanmıştır. Bu çalışma, Birinci Mitoloji Kongre kitapçığında yayınlanmış olan "1971-1980 Arasındaki Milliyetçi Kürt Dergilerinde Kawa Efsanesi ve Newroz'a Yüklenen Anlam" isimli çalışmamızın tamamlayıcısı olacaktır. İlk çalışma Kawa Efsanesi ve Newroz'a 1970'lerde yüklenen anlama odaklanmışken, mevcut çalışma başta bu iki unsur başta olmak üzere Kürtler açısından önemli mitolojik unsurlara günümüzde yüklenen anlamları Suriye çatışmaları özelinde ortaya koymaktadır. Çalışma; Türkiye ve Suriye Kürt hareketlerinin veya önemli Kürt liderlerin basın açıklamaları ve çağrıları yanı sıra, Türkiye ve Suriye Kürtlerinin sosyal medyadaki çatışmalarla ilgili paylaşımlarına da bakarak direniş söyleminin mitlerle ilişkisini ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Suriye, Kürtler, Kawa, Rojava, Direniş.

* Dr. Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Mardin, Türkiye, serdaryildirim21@yahoo.co.uk, Orcid: 0000-0001-8279-872X

PHRYGIA KÖKENLİ MARSYAS MİTİNİN ARKEOLOJİK TEMSİLLERİ

Sinem Coşkun*

Marsyas miti, Arkaik Dönem'den itibaren Antik dünyada arkeolojik buluntular üzerinde betimlenmiş; özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde lahit kabartmaları, heykel grupları, mozaikler, duvar resimleri ve küçük buluntular aracılığıyla yoğun biçimde temsil edilmiştir. Apollon ile yapılan müzik yarışması ve ardından gelen cezalandırma anlatısı, Marsyas'ın cezalandırılmış bedeni üzerinden tanrısal düzene karşı gelmenin sonuçlarını göstererek Roma görsel kültüründe iktidar ve disiplin ilişkisini açık biçimde ortaya koyar. Roma döneminde Marsyas sahnesinin sıkça tercih edilmesi, bu anlatının yalnızca mitolojik bir konu olarak değil, aynı zamanda öğretici bir sahne olarak görülmesiyle ilişkilidir. Bu nedenle özellikle lahitlerde Marsyas betimleri, bir yandan yaşayanlara uyarı niteliği taşırken, diğer yandan ölen kişinin ilahi ve toplumsal düzen içindeki yerini simgeleyen bir görsel anlatım olarak kullanılmıştır. Uluslararası literatürde Marsyas ikonografisi ağırlıklı olarak Roma lahitleri ve heykelleri üzerinden tipolojik olarak ele alınmış; buna karşın Türkiye'de yapılan çalışmalar çoğunlukla tekil eser incelemeleriyle sınırlı kalmıştır. Özellikle Marsyas betimlemelerinin farklı arkeolojik örnekler üzerinden kapsamlı biçimde incelenmesi ve Anadolu bağlamı içinde yeniden yorumlanması henüz gerçekleştirilmemiştir. Bu bildiri, Marsyas mitinin arkeolojik temsillerini çoklu malzeme grupları çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada Roma dönemine ait Marsyas betimlemeleri tipolojik olarak sınıflandırılmakta; askıya alınmış beden, yarış sahnesi ve cezalandırma kompozisyonları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Marsyas figürünün Anadolu kökeni dikkate alınarak, bu mitolojik imgenin Roma görsel kültüründe kazandığı yeni anlam katmanları tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Marsyas, Roma ikonografisi, Anadolu mitolojisi, Lahit kabartmaları, Mozaikler.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ardahan, Türkiye, e-mail: sinemcoskun@ardahan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7697-9022.

NİCOLAS POUSSİN'İN MİTOLOJİK RESİMLERİNDE MANZARA VE ANLAM İLİŞKİSİ

Serap Akbaş*

Nicolas Poussin, Barok dönemde yaşamış; ancak kompozisyon anlayışında akılcılığı tercih ederek antikiteye yönelimi ve ölçülü anlatımıyla klasik bir üslup geliştirmiş, 17. yüzyıl Fransız resminin önemli temsilcilerinden biridir. Mitolojik konuları ele alış biçimiyle özgün ve entelektüel bir konumda bulunan Poussin, eserlerinde bu konuya sıklıkla yer vermiştir. Onun eserlerinde mitoloji yalnızca dramatik bir anlatı alanı olmaktan ziyade ahlaki, felsefi ve estetik bir düşünce sisteminin görsel bir aracı haline dönüşmüştür. Manzara ise Poussin'in eserlerinde sadece pasif bir fon olmaktan çıkmış ve anlamı kuran temel unsurlardan birine dönüşmüştür. Bu yaklaşımın en çarpıcı örneklerini "Apollo ve Daphne", "Yankı ve Narcissus", "Venüs'ün Adonis için Ağlayışı", "Uyuyan Venüs, Satir Tarafından Şaşırtıldı" ve "Mars ve Venüs" gibi çalışmalarında görmekteyiz. Bu eserlerin tamamında doğa, mitolojik olayın düşünsel ve duygusal yönünü yansıtan etkili bir anlatım yoluna dönüşmüştür. Gökyüzü, ağaçlar, kayalıklar ve su yüzeyleri, figürlerin arzularını, üzüntülerini, tutkularını ve trajedilerini görsel olarak pekiştirecek biçimde resmedilmiştir. Böylece manzara, fon olmanın ötesine geçerek mitolojik öykünün psikolojik gerilimini yansıtan kurucu bir unsur hâline gelmiştir. Sanatçının mitolojik konulu resimlerinde manzara, anlatının edilgen bir parçası değildir. Doğa; düzeni, sürekliliği ve evrensel aklı temsil ederken, figürler geçici tutkuları ve insani kırılganlığı temsil eder gibidir. Kompozisyon adeta matematiksel bir denge ile oluşturulmuştur. Işığın ölçülü kullanımı ise sanatçının klasik estetik anlayışını güçlendirmektedir. Bu nedenle Poussin'in mitolojik sahneleri yalnızca antik öykülerin resim ile görünür hâle gelmesi değildir; aynı zamanda insan ve doğa, tutku ve akıl, kalıcılık ve geçicilik arasındaki ilişkilerin de düşünsel bir yorumuna dönüşür.

Anahtar Sözcükler: Mitolojik resim, Manzara resmi, Nicolas Poussin, Klasiklik, İkonografi.

* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Şırnak, Türkiye, e-mail: serap.akbas@sirnak.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4529-4770

ZAZA SÖZLÜ GELENEĞİNDE ARKETİPSEL BİR İNCELEME: "MEHMETŞAH" MASALININ YAPISAL VE MOTİFSEL ANALİZİ

Senem Çiftel*

Bu çalışma, Zaza halk anlatıları külliyatında yer alan "Mehmetşah" masalını, karşılaştırmalı mitoloji disiplininin iki temel metodolojisi olan Joseph Campbell'ın "Monomit" (Kahramanın Sonsuz Yolculuğu) teorisi ve Stith Thompson'ın "Halk Edebiyatı Motif İndeksi" bağlamında çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bildiride, anlatının çizgisel akışı yerine, metni evrensel bir inisiyasyon (erginlenme) ritüeline dönüştüren sembolik katmanlar irdelenecektir. İncelemenin merkezinde, Campbell'ın belirlediği "Ayrılış-Erginlenme-Dönüş" döngüsü yer almaktadır. Çalışmada, kahramanın ontolojik statü değişimini sağlayan "Sihirli Yardımcı" (B401) arketipinin anlatıdaki işlevi ile "Kahramandan kurtulmak için verilen görevler" (H931) motifinin yarattığı çatışma dinamiği tartışılacaktır. Özellikle anlatının kırılma noktasını oluşturan ve şamanik kökenlere işaret eden "Dışarıdaki Ruh" (E710) motifi —canın beden dışında saklanması— ile final bölümündeki "Ateşle Sınanma" (H1511) ve "Ölümcül Taklit" (J2401) motifleri, kahramanın kozmik düzeni yeniden tesisi bağlamında analiz edilecektir. Nihai tahlilde çalışma; Zaza sözlü geleneğine ait bu yerel anlatının, evrensel mitolojinin merkezinde yer alan "ölüm ve yeniden doğum" arketipleriyle kurduğu yapısal paralellikleri ve kültürel kodlarla şekillenen özgün ontolojik katmanlarını görünür kılmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Yapısal analiz, Joseph Campbell, Motif indeksi (Stith Thompson), Dışarıdaki ruh, Zaza mitolojisi.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Mardin Artuklu Üniveristesi, mail: vaveyla_571@hotmail.com

EZİDİLİKTE MİT, ONTOLOJİ VE ETİK: SESSİZLİKTE VE SINIRDA BİR VARLIK BİÇİMİ

Ruken Ucan*

Bu çalışma, mitolojiyi Ezidilik üzerinden ontolojik ve sınır koyan felsefi bir bakışla incelemeyi hedeflemektedir. Ezidi mitolojisi neyin açıklandığı bilgisinden çok neyin korunması gerektiği bilgisini sunar. Tanrı, kutsal düzen ve ahlaki ilkeler açık şekilde açıklanmaz; bu da Ezidi mitolojisinin öğretici açıklayıcı ve sistematik bir yapıda olmadığını gösterir. 'Ne oldu' sorusundan çok 'nasıl yaşanmalı' sorusunun yanıtını veren Ezidi mitolojisi aynı zamanda etik bir var oluş biçimi ortaya koyar. Böylece varlık, sınırları çizilen, korunan ve sessizlikte örülen etik bir anlam sunar. Bu sessizlik noksanlık ya da zayıflık değil, anlatılan ile anlatılmayan arasındaki sınır çizgisinde bilinçli bir duruşun ifadesidir. Ezidi mitinde temel iddiamız, mitolojinin klasik hikâye anlatıcılığından farklı olarak konuşulanı değil konuşulmayanı belirleyerek ontolojik düzeni ve etik bir varoluşu sağladığı üzerinedir. Ezidi birey, dünyada ve öteki dünyada neleri yaşayacağını değil, neleri koruyacağını öğrenir; bu nedenle kutsalın bilgisine sahip olmaktan çok, kutsalı incitmeme ihtiyacı hisseder. Bu bağlamda koruma, ontolojik bir sınır şeridi ve etik yaşamın temel ilkesi haline gelir. Ezidilikte sınır, kutsalı koruyan, ontolojiyi kuran ve etik bir yaşamı mümkün kılan bilinçli bir mekanizmadır. Dolayısıyla etik ilişki, kimlik ve ontoloji kutsalı muhafaza etme ve sınırı aşmama bilinci üzerinden inşa olur. Sonuç olarak bu çalışma, felsefe ile mitoloji arasında otantik bir kesişim sunan Ezidi mitolojisini ele alarak, kutsalın bilinçli şekilde muhafaza edilmesi ile oluşan ontolojik ve etik bir varlık biçimini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Ezidilik, Mit, Ontoloji, Etik, Sessizlik.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe, Karaman, Türkiye, e-mail: rukiyeucan07@gmail.com, Orcid: 0009-0000-7574-9014

ZAZA HALK EDEBİYATINDA MİTOLOJİ EKSENİNDE ŞAHMERAN EFSANESİ

Sümeyye Bingöl*

Bu çalışmanın amacı Zaza Halk Edebiyatında mitoloji ekseninde Şahmeran efsanesinin incelenmesidir. Bu çalışma Adıyaman ili Gerger ilçesinde yaşayan Zaza halkından derleme yöntemiyle elde edilen şahmeran efsanelerinden temel alınarak hazırlanmıştır. Mitoloji, insanın doğaya özgü olayları ve doğayı çeşitli doğaüstü öğretilerle açıklama biçimidir. Mitoloji unsuru barındıran efsaneler ve hikayeler tanrıçalar, yarı tanrılar, doğaüstü varlıklarla anlatılır. Mitlerin yaygınlaşması ve kabul görmesi inançlarla ilintilidir. Şahmeran efsanesi halk edebiyatında ve birçok kültürde geniş yer tutmaktadır. Fars kültürü, Türk kültürü ve Kürt kültüründe önemli bir yere sahiptir. Yer yer ismi "Şahe maran", "Şahe mara", "Şay marun", "Şahmeran" olarak adlandırılmaktadır. Şahmeran yukarısı güzel bir kız, aşağısı ise yılan görünümlü bir varlıktır. Bu açıdan yılan motifi yer, zaman, mekân farklı bile olsa hepsinin ortak özelliği insanlığın içindeki iyilik ve kötülüğü, gençliği, doğurganlığı, saflığı, şifayı, nankörlüğü, ihaneti, sadakati, anaerkil kültürü temsil etmektedir. Şahmeran ile ilgili efsanelerde en önemli nokta yılanın ölümü ve kendi bedeninden şifa sunmasıdır. Şahmeranın bu efsanelerdeki en önemli özelliği hastalara şifa vermesi, insanların dileklerini yerine getirmesi, bereket getirmesi, koruması, hanelere huzur ve mutluluk getirmesi, dilekleri yerine getirmesidir. Bundan dolayıdır ki evlerin duvarlarına şahmeran fotoğrafı asılır, kızların çeyizine şahmeran motifi işlenmiş çeyizlik eşyalar konulur. Zaza halk edebiyatında da geniş yer tutmaktadır. Bölge bölge farklı varyantları bulunmaktadır. Ama genel olarak odak noktası ve verilmek istenen mesaj aynıdır.

Anahtar Sözcükler: Şahmeran, Mit, Zaza Mitolojisi, Efsane, Şahe Mara.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Mardin Artuklu Üniveristesi.

ŞOPÊN MÎTOLOJIYÊ DI FELSEFEYA YÛNANA ANTÎK DE

Yılmaz Murad Dildar*

Felsefe û mîtolojî, her çiqas wek du qadên cuda bên nirxandin jî, di nav wan de têkiliyeke xurt heye. Ev têkiliî bi taybetî, di felsefeya Yûnana Antîk de xwe nîşanî me dide. Mîtolojî, wek pergaleke ravekar, ji mîtosan pêk hatiye. Mîtos, çîrokên derxwezayî ne û ji bo ravekirina gerdûnê, afirandina gerdûnê, bûyerên gerdûnê hatine vegotin û bikaranîn. Piştî destpêka felsefeya Yûnana antîk, di ravekirina gerdûnê de, veguherîneke mezin çêdibe û logos şûna mîtosê digre. Logos, berewajiyê mîtosê, temsîlîyeta aqil û ravekirininên rasyonel dike. Ev temsîlîyet, di nêrînên mirovan ya li ser gerdûnê de guherîneke mezin pêk tîne û pêvajoya felsefeyê dide dest pê kirin. Bi destpêka felsefeyê re, rêgeza sedemîtîyê, di nav ravekirinên gerdûnî de, bingeheke girîng ava dike. Ev sedemîtî, di nêrînên fîlozofên presokratîk yên wek Thales, Anaxîmenes, Anaxîmandros, Empedokles û hwd. de, xwe nîşanî me dide. Fîlozofên presokratîk, bi pêvajoya logosê re, pirsên xwe yên li ser gerdûnê û çavkaniya gerdûnê guherandine. Pirsa li ser çavkaniya gerdûnê ya di mîtolojiyê de wek "çavkaniya gerdûnê kî/kê ye?" cîh digirt, bi pêvajoya logosê re vediguhere û wek "çavkaniya gerdûnê çi ye?" derdikeve pêşberî me. Ligel vê guherînê, bandora mîtosan ji nişka ve ji holê ranebûye û di felsefeya yûnana antîk de, di gelek nêrînên fîlozofan de hebûna xwe domandiye.

Peyvên Sereke: Mîtolojî, Logos, Felsefe, Gerdûn, Presokratîk.

* Xwendekarê masterê, Zanîngeha Mardîn Artuklu, Enstîtuya Zimanên Zindî, Şaxa Makezanista Ziman Kultura Kurdî

XALÊN MÎTOLOJÎK Dİ ÇEND ÇÎROKÊN BERHEMA RISTEMÊ ZAL YA XURŞÎD MÎRZENGÎ DE

Şaban Demirel*

Ristemê Zal lehengek dîrokiye ku di mîtolojiyê de wek remz û sembolek qewî derdikeve pêşnerî me. Heke em hewl bidin bi kurtî behsa wî bikin em dikarin bejin ku xwediyê qilafetek qerase ye, di gelek şeran de cih girtiye û gelek caran bi serketiye, bêyî haya wî jê hebe bi kurê xwe Sohrab re şer kiriye û ew kuştiye, ji aliyê zirbirayê xwe bi xayîntiyek mezin hatiye kuştin. Herçiqas di Şehnameya Fîrdewsî de wek lehengek aîdê mîtolijiya Îraniyan hatibe nişandan jî ji aliyê din din ava Kurdan de wek qehreman û lehengê aîdê mîtolojiya Kurdî tê qebûl kirin. Weku tê zanîn edebiyata Kurdî ya devkî ji ya nivîskî kevintir û belavtir e. Lewre em di çavkaniyên nivîskî yên Kurdan da zede rastê Ristemê Zal neyên jî di mesel û çîrokên devkî de gelek caran leqayî wî tên. Nivîskar Xurşîd Mîrzengî miheqeq bi vê rastiyê hesiyay şûnde xwestiye çîrokên devkî yên derheqê Ristemê zal de kom bike. Bi sebrû tebatek ku bi sala ber xwe daye hûr vekolaye û çîrokên Ristem bi hûrgilî kom kiriye. Ji diyasporayê heta welêt û derveyê welêt daye dû van çîrokên devkî ku di nava gel de bi guhertoyên cuda belav bûye. Bi cehdek mezin 45 çîrok topî ser hev kiriye û ev çîrokana bi şêweya xwe dîsa wek çîrokên modern hûnaye. Emê jî div ê xebata xwe de daqûlî çend çîrokên div ê berhemê de bibin û xalên wa yên mîtolojîk tesbît bikin, analiz bikin û li ser rawestin.

Anahtar Sözcükler: Mitolojî, Mîtolojiya kurdî, Ristemê Zal, Çîrok, Xurdşîd Mîrzengî.

* Xwendekarê Mastirê, Zanîngeha Mardin Artukluyê, Enstituya Zimanên Zindî Yên Li Tirkiyeyê, Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî, sabandemirel47@gmail.com

BERAWIRDKIRINA ŞERÊ RUSTEM Û DÊWÊ SPÎ DI VERSÎYONÊN HECÎYÊ CINDÎ Û ŞAHNAMEYÊN KURDÎ DE

Abdulmelik Balamur*

Di mîtolojiya gerdûnî û kevneşopiyên vegotina epîk de leheng, hebûna xwe ne tenê bi taybetmendiyên xwe yên serdest, di heman demê de bi mezinahiya "dij-leheng"ê ku li hemberî wî wekî sembola xirabiyê sekiniye, tê nasîn. Rustemê Zalê ku di mîtolojiya kurdî wekî fîgurên dadperwerî, qudret û meşrûiyetê de derdikeve pêş, bi saya têkoşînên xwe yên li dijî hêzên derasayî wekî dêw, ejdeha û Ehrîmanan, statûyeke qehremanî ya pîroz bi dest dixe. Yek ji qonaxên herî krîtîk û sembolîk di pêvajoya gihîştina Rustem de, rûbirûbûna wî ya bi Dêwê Spî re ye. Ev li hevrasthatin ji pevçûneke fizîkî wêdetir; serkeftina mutleq a ronahiyê ya li ser tariyê û ya nizamê ya li ser kaosê sembolîze dike. Her wiha nîşaneya temamkirina ezmûna heft xanê û gihîştina kamiliyê ye. Ev xebat, mîtosa "Şerê Rustem û Dêwê Spî" di navbera du şaxên cuda ên çanda kurdî de berawird dike. Fokusa yekem ya lêkolînê, vegotinên ku Hecîyê Cindî ji folklora devkî berhev kirine ku ew bingeha xebatên folklora kurdî ya serdema Sovyetê ne. Fokusa duyem jî Şahnameyên Kurdî ne. Di vekolînê de, veguhastina di navbera du versîyonan û motîfên mîtolojîk ên alîkar û taybetmendîyên vegotinê têne lêkolînkirin. Armanca bingehîn a vê lêkolînê ew e ku cudahiyên di navbera her du çavkaniyan de bi çarçoveyeke metodolojîk derxe holê û veguhertina mîtosê ya di pêvajoya dîrokî de tespît bike. Di encamê de, tevî cudahiyên di warê şêwaz û hûrguliyên honakê de, tê dîtin ku "Şerê Rustem û Dêwê Spî" di her du versîyonan de jî bîra kolektîf a kurdan fonksiyona xwe diparêze.

Peyvên Sereke: Rustemê Zal, Dêwê Spî, Heciyê Cindî, Şahnameyên kurdî.

* Yüksek Lisans, Öğrenci, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail:balamuramelik@gmail.com.

AN ANALYSIS ON REPRESENTATION OF FEMALE FIGURES IN GREEK MYTHOLOGY IN TED-ED ANIMATION VIDEOS

Ahmet Güneri*

A large and growing body of literature has investigated the representation of mythological female figures in a wide range of textual genres, including ancient texts, literary (e.g., novels or poems) and multimodal texts (e.g., movies and advertisements). However, although the previous studies have scrutinized the portrayal of woman in various kinds of audiovisual resources, the examination of mythological female figures in multimodal educational recourses such as TED-Ed animation videos from a Greek culture perspective remains a relatively unexplored field of research. Therefore, the present study aims to address this gap by investigating the mythological female figures in a corpus collected from TED-Ed animation videos. TED-Ed animation collection covers more than 50 mythology-related videos. However, these videos went through a manual filtering process to exclusively identify the ones covering female figures explicitly. This process yielded mythological videos originated from a wide range of cultures from Greek to South Asian mythology. As a follow-up exclusion step, the videos related to Greek mythology were retained, and thereby, the other cultures were excluded for the purpose of reaching a manageable data. Adopting a discourse analysis approach, the female figures were analyzed in terms of six pre-determined elements such as referentiality, agency, evaluation and so on. The final corpus yielded significant findings related to mythological female motifs from a Greek culture perspective. Despite certain limitations, the findings have important implications for educational stakeholders to integrate those videos as instructional materials in their pedagogy.

Keywords: Female figures, Discourse analysis, Cross-cultural perspective, TED-Ed animation videos.

* Instructor, Mardin Artuklu University, Nusaybin Vocational Higher School, Foreign Languages and Cultures/Applied English and Translation Studies, Mardin, Türkiye, e-mail: ahmetguneri@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4346-7834

MÎT Û NASNAME: VEGERA MYTHOSÊ DI SERDEMA LOGOSÊ DE

Awat Molaei *

Modernîte bi awayekî kevneşopî wekî serkeftina dîrokî ya logos - aqil, sekulerîzm û aqilmendiya zanistî - li ser mîtosê tê çarçovekirin. Lêbelê, derketina holê ya dewleta netewe ya modern bi girêdanek zêde ya li ser mîtosê di avakirina nasnameya neteweyî de re hevdem bû. Dewleta netewe ya modern, hebûnek siyasî ku ji rasyonalîzma Ronakbîriyê (Logos) çêbûye, bi awayekî paradoksal nasnameya xwe ya bingehîn ne bi rêya gotara saf a aqilane, lê bi rêya vejîn û amûrkirina bi zanebûn a mîtosê ava kir. Ev gotar vegera paradoksal a mîtosê di serdema modern de bi lêkolîna çima mît, li şûna vegotinên qanûnî, aborî, an jî bi tevahî aqilane, bû navendî ji bo avakirina nasnameya neteweyî lêkolîn dike. Bi karanîna teoriyên mît û neteweperweriyê, lêkolîn îdîa dike ku mît rewateyek peyda dike ku gotarên rasyonel bi tena serê xwe nikarin peyda bikin. Bi rêya analîzek teorîk a mîtên neteweyî yên bingehîn, gotar nîşan dide ka mît çawa ne wekî bermahiyek kevnar lê wekî amûrek siyasî ya nûjen ku ji bo avakirina nasnameyê di pêvajoyên avakirina neteweyê de girîng e, tevdigere.

Peyvên Sereke: Mît, Nasnameya, Netewe, Mîtos, Logos.

* Xwendekarê Doktorayê, Zanîngeha Mardin Artukluyê, Enstîtuya Zimanên Zindî yên Tirkiyeyê, Beşa Ziman û Çanda Kurdî, Mardîn, Tirkiye, awatmolaei@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3249-1321

BIBLIYOGRAFYAYA XEBATÊN LI SER MITOLOJIYÊ YÊN LI NAV KURDÊN ÎRANÊ

Elham Molaei*

Mît di nav hêmanên herî kevin û bingehîn ên çanda mirovan de ne, ku hewl didin bi rêya vegotinên sembolîk bersiva pirsên bingehîn ên mirovan ên li ser afirandin, jiyan, mirin, xweza û çarenûsê bidin. Bi rastî, mît ne tenê çîrokeke xeyalî ye, lê belê nîşaneya zihniyeta kolektîf, baweriyên dîrokî û avahiya çandî ya civakekê ye. Mît di çanda Kurdî de jî cihekî taybet digirin û beşek girîng a mîrata giyanî ya Kurdan pêk tînin. Di nav Kurdên Îranê de, gelek vegotinên mîtolojîk bi şêweyê çîrokên devkî, efsane, rêûresmên wekî Nowruz, baweriyên li ser hebûnên serxwezayî û sembolên kevnar hatine parastin. Ev hêman, ji bilî nirxa wan a edebî û çandî, çavkaniyek dewlemend in ji bo têgihîştina nasnameya dîrokî û civakî ya Kurdan. Tevî girîngiya vê qadê, lêkolîna mîtolojîk a li ser Kurdên Îranê hîn jî hewce ye ku were berfirehkirin û ji şaxên din ên lêkolînên çandî bêtir bal were kişandin. Ji ber vê yekê, ev semîner hewl dide ku têgeha mît û cihê wê di folklora Kurdî de bide nasîn, di heman demê de çavkanî û lêkolînên herî girîng ên ku di warê mîtolojiyê de di nav Kurdên Îranê de hatine kirin jî lêkolîn bike. Mîtoloji yek ji bingehên sereke yên çanda gelêrî û nasnameya neteweyî ye. Li nav Kurdên Îranê, mîtolojî zêdetir di çarçoveya folklorê, çîrokên gelêrî û destanan de hatiye parastin, lê wek qada lêkolînê ya serbixwe kêm hatiye xebitandin. Piraniya xebatan li ser çand û dîrokê rawestane, û mîtolojî wek beşek ji wan hatiye şîrove kirin. Di nav lêkolînerên ku girîng in de, dikarin çend navên were nîşandan ku di xebatên xwe de têkiliya dîroka Kurd û çavkaniyên kevnar ên mîtîk rave kirine. Her wiha li zanîngehan ên wek zaningeha Kurdistan hin tezên master û doktorayê li ser motîfên mîtîk di çîrokên gelêrî de hatine nivîsandin, lê ev xebat hîn jî sînordar in. Ji aliyê mijarê ve, lêkolînên heyî zêdetir li ser motîfên wek kahramanê mîtîk, şerê xêr û şer, motîfa agir û roj, û şexsiyetên mîtîk (wek Kawa Asinger) rawestane. Lê metodolojiyeke berfireh ya mitolojîya berawirdî (comparative mythology) hîn nehatîye bi awayekî sistematik bikaranîn. Di encamê de, dikare were gotin ku lêkolînên mîtolojiyê li nav Kurdên Îranê hîn di asta pêşkeftinê de ne û pêdiviya wan bi nêrîneke teorîk û metodolojîk a nû heye. Ev qada lêkolînê dikare di pêşerojê de bibe bingeh ji bo famkirina baştir ya nasnameya çandî û dîrokî ya Kurdên Îranê.

Payvên Sereke: Mitolojî, Folklora Kurdî, Kurdên Îranê, Wêjeya devki, Baweriyên gelêrî.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: Elham.molaei1360@gmail.com, Orcid: 0009-0003-9397-219X

ORTAÇAĞ İSLAM MADEN SANATINDA SİREN TASVİRLERİ

Fırat Allak*

Siren figürü, kökeni Antik Yunan mitolojisine uzanan; Orta Çağ boyunca farklı kültür ve coğrafyalarda biçimsel süreklilik gösterirken ikonografik açıdan anlam dönüşümüne uğrayan melez yaratıklardan biridir. Batı geleneğinde çoğunlukla baştan çıkarıcı ve tehlikeli bir varlık olarak algılanan siren figürü, Türk ve İslam sanatında koruyucu, tılsımlı ve apotropeik nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma, Orta Çağ İslam sanatında mimari, seramik, tekstil ve minyatür gibi farklı sanat alanlarında yaygın biçimde kullanılan siren figürünü, yöntemsel bir tercih doğrultusunda belirlenen örneklem çerçevesinde, yalnızca maden sanatındaki örnekler üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın çıkış noktasını, Orta Çağ İslam maden eserleri üzerinde görülen kuş gövdeli–insan başlı figürlerin yalnızca bezeme olmanın yanı sıra mitolojik ve sembolik bir anlatımın taşıyıcısı olarak ele alınması gerekliliği oluşturmaktadır. Bu bağlamda örneklem, Orta Çağ'a tarihlenen ve farklı madenlerden üretilmiş; işlevsel kullanıma sahip madeni eserler arasından seçilmiştir. İncelenen eserler, figürün biçimsel şeması, eşlik eden motif repertuarı, kompozisyon içindeki konumu ve kullanım bağlamı açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada ele alınan örnekler, yurt içi ve yurt dışındaki müzeler ile özel koleksiyonlarda yer alan eserler üzerinden; bu eserleri konu edinen akademik yayınlar, kataloglar ve bilimsel araştırmalar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, siren figürünün İslam mitolojik düşüncesi, tılsım inancı ve koruyucu figür geleneğiyle kurduğu ilişki tartışılmakta; figürün özellikle maden sanatında tercih edilmesini belirleyen işlevsel, sembolik ve inanç temelli etkenler üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, siren tasvirlerinin Orta Çağ İslam sanatında kültürel etkileşim, mitolojik süreklilik ve sembolik anlam üretimi açısından taşıdığı önemi, seçilmiş maden eserleri örneklemi üzerinden ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Orta Çağ İslam sanatı, Maden eserleri, Siren figürü, Mitolojik karakter.

* Dr. Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi, Mardin, Türkiye, e-mail: firatallak@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1502-2355

TESÎRA MÎTOLOJİYE LI SER ÇÎROKÊN KURDÎ

Hayreddin Kızıl*

Yek ji fonksiyonên mîtolojiyê yên sereke, tesîra wê ya li ser naverok û mijarên metnên folklorîk e. Em ê di vê xebatê da, reha mîtolojîk a ejderhayên ku di kurdî da wekî "marê ziha/ziya, ejiha, ejderha" tên binavkirin û binirxînin. Îfadeya "marê ziha", ji bo marên pir mezin, tê gotin. Marê ziha di hin çîrokan da derbas dibe. Di van çîrokan da, vî marê mezin, av biriye û bûye sedema perîşaniya însanan. Ji bo ku av dîsa bê, keçikeke ciwan wekî qurban didin wî marî. Di dawiyê da lehengên wekî Mîrze Meheme, Rostemê Zal, "ziha" dikuje, keçikê xelas dike û avê ber dide. Ji ber berbelavbûna wê motîfa ejderhayê dikare wekî motîfeke gerdûnî bê qebûlkirin. Li Girê Miraza (Göbeklitepe) jî li ser stûnekê nîgara ejderhayê heye. Motîfa kuştina ejderhayê di gelek mîtolojiyan da heye; wekî, Hind, Îran, Hîtît û Yewnanî. Di mîtolojiya Hind û Îranê da kuştina ejderhayê bi awayekî eşkere bi hatina av û baranê û bi dawîbûna hişkayî û zehmetiyan ve girêdayî ye. Di mîtolojiya Hindî da ji aliyê Îndra ve, kuştina wî marê ku av biriye, hişkayî bi dawî dibe. Her wiha di Avestayê da derbas dibe ku, dêwa hişkayiyê av biriye, ji ber vê yekê ji aliyê îzedê bi navê Tişter ve tê kuştin. Ev xebat ji destpêk û du beşan pêk tê, di beşa yekem da, me cih da motîfa ejderhayê di mîtolojiya cîhanê da. Di beşa duyem da jî me nişan da ka ev motîf di çîrokên kurdî da çawa derbas dibe.

Peyvên Sereke: Ejderha, Ziha/Ziya, Rustemê Zal, Mîrze Meheme, Çîrok, Mitos.

*Prof. Dr., Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Diyarbakır, Türkiye, e-mail: hkhayreddin@gmail.com, Orcid: 0000-0001-9165-3274

ŞANIKANÊN ZAZAKÎYA GIMGIMÎ DE MOTÎFA DÊVÎ

İbrahim Bingöl*

Na xebate şanikanên zazakîya gimgimî de figurê "dêv"î yê mîtolojîkî wekinena. Gimgim merkezanên serekeyanên ê zazakîya bakurî ra ra yew o ke hetê repertuarê şanikan ra zaf dewlemend o. Nê şanikanên gimgimî de figurê "dêv"î, teyna hetê fizîkî û girsîya xo ra însana nêtersneno, heman wext de însanan cerebneno, vurneno ge-ge zî dersan dano. Na xebate de nimûneyên şanikanên ke herêma gimgimî de amê topkerdene, bi qeyd û quralê analîzî ameyê nirxandin û nê şanikan de fonksîyonên sey cerebandina qehremanî, kontrolkerdişê cayê derbasbîyayîşî, têkîlîya binê hardî û cayê koyî û wayîrbîyayîşê hêza serxozayî yê figurê dêvî ameyê pênasekerdene. Sewbîna na xebate motîfê devî bi awayêde hîrayî mîyanê paralelanên tipolojîkan de ke mîtolojiya Îranî, kevneşopîya fekî ya Kurdan û folklora Anatolîyê de ênê vînayene, ca kena. Encam nişan dano ke dêv şanikanên zazakîya gimgimî de nakokîyêde yew-hetî nîyo. Labelê sey temsîlêde sembolîk ê tersanên kolektîfan, hêzanên serxozayan, binheşê kolektîfî û sinorên komelî şuxulîno. Sewbîna, dêvî ser ro vatîşî heman wext de şemiga mekanîke ya prosesê pîlbîyayîşê qehremanî virazenê. Na xebate îdia kena ke motîfa dêvî elementêde mîtolojîke ya merkezî virazena ke hem berdewamiya kulturî ya Îranî ya hîraye û hem zî taybetmendîya herêmî ya kevneşopîya şanikevatişê zazakî ya gimgimî nîşan dana.

Kilîtçekuyî: Şanikên Zazakî, Gimgim, Motîfa dêvî, Mîtolojî, Folklor, Kevneşopîya fekî.

*Öğretim Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiyede Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: ibrahimbingol@hotmail.com

DI KOVARGERÎYA ZAROKAN DA NÛKIRINA MOTÎFÊN MÎTOLOJÎK: KULÎLK (1980-1997)

İlyas Suvağci*

Kovara *Kulîlk* bi di nav 17 salan (1980-1997) da bi 51 hejmaran ji bo kovargerîya Kurdî ya li dîyasporayê bûye yek ji kovarên zarokan ya herî domdirêj. Ji ber vê yekê ew, di dîroka kovargerîya zarokan ya Kurdî da xwedîyê cihekî taybet e. Em di vê lêkolîna xwe da di çarçoveya kovargerîya zarokan da dê li ser nûkirina motîfên mîtolojîk bisekinin. Mirov nikare kovarên li dîyasporayê hatine weşandin bi tenê wek navgînên kêfxweşker û pedagojîk binirxîne. Ew di veguhêztina bîra çandî da jî bûyîne xwedîyê rolekî giring. Em dê bi rêbaza analîza naverokê 51 hejmanên *Kulîlk*ê binirxînin. Di çîrok, helbest, mamik û vegotinên lehengan da motîfên mîtolojîk destnîşan bikin. Em dê hewil bidin bersiva van pisan bidin û wan analîz bikin: ji bo xwendevanên zarok bi kîjan stratejîyên vegotinê hêmanên sembolîk ên wek; agir, bihar/vejîn, mar, çîya, leheng-zordar hwd bi hatine derpêşkirin, hêmanên mîtolojîk li gor pîvanên edebîyata zarokan çawa hatîye xwerûkirin, di nav çarçoveya pedagojîk da hêmanên tirsê û tundîyê çiqas hatîye veguherandin? Em dê, di nav şertûmercên dîyasporayê da li ser têkilîya motîfên mîtolojîk ligel hîndekarîya zimanî û avakirina xwemalîbûna çandî rawestin. Em dê dîyar bikin ka hêmanên mîtolojîk yên di Kûlîlkê da di nav pratîkên kovargerîya zarokan da çawa ji nû ve hatîye hilberandin.

Peyvên Sereke: Kulîlk, Motîfên mîtolojîk, Kovargerîya zarokan, Edebîyata zarokan, Bîra çandî.

* Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, Rekörlük Türk Dili Birimi, Hakkari, Türkiye, e-mail: ilyassuvagci@hakkari.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6409-1229

ZAZACA MÜZİKTE MİTOLOJİK UNSURLAR: BELLEK, KİMLİK VE RİTÜEL BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Kemal Şimşek*

Zazalar yerleşik olarak Kuzey Mezopotamya'da Fırat ve Dicle havzası ile Dersim, Erzincan ve Sivas'a kadar olan bölgede yaşayan bir halktır. Dilleri her geçen gün yok olmaya yüz tutmuş bu halkın müzik belleği ise oldukça zengindir. Zazaca dilinin bugüne kadar gelmesinde en önemli unsur müzik olmuştur. Sözlü geleneğin en güçlü taşıyıcısı olan müzik, toplumsal belleğin ve mitolojik tasavvurların korunmasında hayati bir rol oynar. Zazaca müzik külliyatı; gerek kökenleri antik döneme uzanan inanç sistemlerinin izlerini, gerekse doğa-insan ilişkisini kutsallaştıran mitolojik motifleri bünyesinde barındırır. Bu bildiri, Zazaca halk şarkılarında, ağıtlarda (şuware) ve deyişlerde yer alan mitolojik unsurları tespit etmeyi ve bu unsurların modern Zaza kimliğinin inşasındaki işlevini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, özellikle su, dağ ve ağaç kültü gibi arkaik imgelerin şarkı sözlerindeki yansımaları; "Hızır/Xızır" figürü gibi mitolojik-dini karakterlerin müzikal anlatıdaki yeri ele alınacaktır. Nitel araştırma yöntemiyle kurgulanan çalışmada, seçilen örnek eserler üzerinden metin analizi yapılacak ve bu mitolojik temaların toplumsal travmalar veya doğa olaylarıyla nasıl ilişkilendirildiği irdelenecektir. Sonuç olarak, Zazaca müziğin sadece estetik bir dışavurum değil, aynı zamanda arkaik bir dünya görüşünün estetik formlar aracılığıyla günümüze aktarıldığı dinamik bir mitoloji deposu olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Zazaca müzik, Mitoloji, Sözlü gelenek, Xızır, Doğa sembolizmi.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayn Diller Enstitüsü, email: kemalsimsekctv@gmail.com

HEFT Û MANAYÊN WÊ DI MÎTOSÊ DA Û RENGVEDANÊN WÊ DI FOLKLORÊ DA

Kenan Subaşı*

Hejmar di têgihiştina mirovî ya afirandinê da alîkarîyeke şênber bexşandine mirovan. Hejmartin an jî bi hejmaran têgihiştina hebûnê wisa tê texmînkirin ku ji roja ku ziman û aqil bûye para mirovî û pê da hebûye. Bi demê ra xisûsen piştî mirov bi keşifkirina razên alemê şareza bûne û bi zanist û manakirina cîhanê ra mijûl bûne hejmar ji bo wan manayeke pîroz jî wergirtiye. Hetta tê gotin ku hin civak û millet, xisûsen li Hindistanê milletê Malayayî bawerî bi hejmaran anîne yan jî her Xweda û Xwedawendek bi hejmaran sembolîze kirine. Dîsa pêdaçûnên zanyarên Yewnanî yên weku Pîsagor (Pythagoras) û fikr û bawerîyên Gnostik ên sûfîgerî hejmaran bêtir derxiste ber çavan û xiste rewacê. Ji Misira Antîk heya Yewnana Antîk û Romayê ji dîn û bawerîyên Îbrahîmî heya dîn û bawerîyên Hindo-îranî bi raz û efsûna hejmaran ra eleqedar bûn. Di bingeha van fikr û bawerîyan bi giştî da kozmos û peywendîya wê ya bi hejmaran ra bêguman delîl û argûmaneke sereke bû. Hereketa heyvê, hejmarên girestêrkan, tebeqeyên erd û asîman, heyamên jiyana mirovan û gelek diyardeyên din nimûneyên vê yekê ne. Îcar hejmara heft û qatên wê di têgihiştina mefhûma afirandin û kozmogonîyê da cihekî sereke digire. Loma me di vê xebatê da heft û qatên wê weku mijara bingehîn danî û li cem mirovan çi mana lê hatibin barkirin lêkola. Di çarçoveya wan manayan da me metnên Kurdî yên çanda devkî û nivîskî yên bi mîtosê ra eleqedar xwendin û di wan da hebûna hejmara heft û manayên wê destnîşan kirin. Metnên ku me xwendin mîtosa afirandinê ya Yarsan û Êzdîyan û bi giştî gotin û vegêranên folklora Kurdî ne. Li ser esasê ku mîtos xwe di edebîyatê da nîşan dide, me hewcehî dît ku rengvedanên hejmara heft a di zargotina Kurdî da jî bibînin û binirxînin.

Peyvên Sereke: Mîtos, Hejmar, Heft, Afirandin, Kozmos, Zargotin.

* Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: kenansubasi@artuklu.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7744-1646

PEYWENDÎYA ROSTEM Û KURÊN WÎ LI GORÎ VERSÎYONA HECIYÊ CINDÎ

Mehmet Yusuf Demircan*

Ev xebat armanca xwe dide ku di çarçoveya vegotina gelêrî ya Kurdî de peywendîya bav û kur di vegotina Rostem de li gorî versîyona Heciyê Cindî binirxîne. Her çend Rustem di mîtolojiya klasîk a Îranî de wekî lehengêkî epîk tê nasîn jî di vegotinên Kurdî de wate û astekî din distîne û di nava hafizaya çandî de ji nû ve tê avakirin. Di vê versîyonê de, bi taybetî peywendîya wî bi kurên xwe re li ser mijarên otorîte, berdewamîya nesl, veguhastina hêzê ya nav-nifşî û qedera trajîk tê avakirin. Di vê xebatê de rêbaza analîza metnê hatî bikaranîn û versîyona ku Heciyê Cindî vegotîye ji aliyê avahiya vegotinê û mijarî ve hatî nirxandin. Di nav vegotinê de, fîgura bav hem wekî hêzeke paraskar û hem jî wekî hêzeke tunekar derdikeve holê; ev dualîte bingeha têkoşîna dramatîk a mîtê ava dike. Peywendîya Rostem û kurên wî ne tenê wekî trajediyeke kesane tê xwendin herwiha wekî temsîla mîtolojîk a rêxistina bav hişmendîya neslî û mîrasa lehengî jî tê şirove kirin. Pêvajoya ceribandina kuran û herwiha meşrûkirina otorîteya bav tê nirxwandin Di encamê de, ev xebat nîşan dide ku vegotina Rostem di hafizaya mîtolojîk a Kurdî de ji nû ve tê şîrove kirin û versîyona Heciyê Cindî di çêkirina nasnameya çandî, parastina vegotina gelêrî û bîra kolektîf de roleke bingehîn dilîze.

Peyvên Sereke: Rostem, Heciyê Cindî, Mîtolojiya kurdî, Peywendîya bav û kur, Vegotina gelêrî.

* Yüksek Lisans, Öğrenci, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail:yusufdemircan0030@gmail.com

DÜNYA DİNLERİNDE GÜNAH KEÇİSİ KAVRAMI

Merve Evmez*

Tarih boyunca kutsalla insan arasındaki iletişimin bizatihi aracı olarak karşımıza çıkan kurban; çeşitli milletlerde çeşitli isimler alarak farklı uygulama şekilleriyle görülmüştür. Bir tür kurban çeşidi sayılan günah keçisi kavramı da aynı şekilde hem mecazi hem de gerçek anlamda kefaret ödeyici olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dünya literatürüne başlangıçta teolojik bir terim olarak karşımıza çıkan "günah keçisi" kavramı, zamanla suçsuz olduğu halde başkalarının hatalarını veya toplumsal sorumlulukları üstlenen kişi, nesne ya da toplulukları niteleyen bir kavrama dönüşmüştür. Tarihsel süreçte ilk olarak arındırıcı ve sağaltıcı niteliğiyle pozitif bir işlev gören bu kavram, modern dönemde semantik bir kaymaya da uğrayarak talihsizliklerin sorumlusu olarak ilan edilerek olumsuz negatif bir anlam kazanmıştır. Terminoloji açısından günah keçisi kavramı her ne kadar Yahudi literatürü ile özdeşleşmiş olsa da kavramın kökenleri, Yahudi geleneğinden çok daha eski olan Antik Hitit geleneklerindeki benzer arınma ritüellerine dayanmaktadır. Günümüzde dinler tarihinin yanı sıra psikoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi pek çok alanda karşımıza çıkan bu olgu; farklı disiplinlerde farklı ifadelerle tezahür edilse de ortak payda da günah ve sorumluluk algısını ifade etektedir. Tarih boyunca ya aslı fail olarak ya da masumiyetine rağmen kolektif bir olarak seçilen ve keçi ile özdeşleştirilen bu figür, günümüzde de toplumsal başarısızlıkların ihale edildiği negatif bir ifade olarak varlığını sürdürmektedir. Mevcut literatürde günah keçisi kavramının çoğunlukla tekil dinî bağlamlar çerçevesinde ele alındığı, farklı inanç geleneklerindeki ritüel ve mecazi tezahürlerinin ise bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmediği görülmektedir. Yapılan bu çalışma, günah keçisi kavramını merkeze alarak, farklı dönem ve inanç sistemlerinde üstlendiği işlevleri ve kullanım biçimlerini bütüncül bir bakış açısıyla incelemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışmada tanımlayıcı (deskriptif), karşılaştırmalı ve fenomenolojik yöntemler birlikte kullanılarak nitel bir analiz yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dinler tarihi, Kurban, Günah keçisi, Kefaret, Günah.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur, Türkiye, e-mail: 2330202419@ogr.mehmetakif.edu.tr, Orcid: 2009-0002-4282- 6217

BERAWIRDKIRINEK LI SER ROMANA GOTINÊN GUNEHKAR Û ROMANA FAUST

Mizgin Ertaş*

Edebiyat weke gelek şaxên hunerê jiyana mirovan kemilandiye. Pêşketina miletan de cihekî wê ya taybet heye. Herwiha gava mirov li edebiyatên cîhanê dinêre tê dîtin ku deng, reng, peyv, hest, raman hwd. dişibin hev. Hin caran di navbera du civakan de bandor çê dibe. Helbet hin civak pêşdetir in. Lê belê ji bo berheman an jî ji bo hunerî mirov nikare biryareke teqez bide. Di vir de lêkolînên berawirdkirinê derdikeve qadê. Di edebiyata kurdî ya nûjen de Hesenê Metê bi şêwaza xwe berhemên serkeftî daye. Romana xwe ya bi navê "Gotinên Gunehkar" jî bi pênûsek piralî nivîsandiye. Herwiha di romanê de him hêmanên mîtolojîk him jî yên folklorîk bal dikişinin. Di xwendina romanê de hin hevok û hin beş romana "Faust" a nivîskarê elmanî Goethe tîne bîra mirov. Du nivîskarên cîhereng lê du nivîsên nêzî hev hin pirsan bi mirovî de çê dike. Ev xebat bi armanca destnîşankirina wekhevî û cudahiya her du romanan hate nivîsîn. Ji ber wê rebaza berawirdkirinê hate bikaranîn. Di vê çarçoveyê de romana Hesenê Metê ya bi navê Gotinên Gunehkar û romana nivîskarê elmanî Johann Wolfgang von Goethe ya bi navê Faust ji aliyê mijar, şêwaz/ziman, hêmanên mîtîk, dem, cih, dîrok û lehengan ve hate berawird kirin.

Peyvên Sereke: Berawirdkirin, Hesenê Metê, Goethe, Gotinên Gunehkar, Faust.

* Xwendekara Masterê ya Zanîngeha Mardin Artukluyê, Enstîtuya Zimanên Zindî yên li Tirkiyeyê, Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî, Mêrdîn, Tirkiye, mizgin_firat72@hotmail.com, Orcid: 0009-0005-4881-3574

KOKÊN MÎTOLOJÎK ÊN FELSEFEYA FÎGURA HERMES DI FÎLOZOFÊN ÎSLAMÎ DE Û ŞÎROVEKIRINA IŞRAQÎ

Mizgin Öncü[*]

Armanca vê pêşkêşiyê ew e ku rola mîtolojîk û avaker a fîgurê "Hermes" a di felsefeya Işraqê de, ya ku ji aliyê Şehabedînê Suhrewerdî (m. 1191) ve hatiye avakirin, vekolîne. Fîlozofên Misilman, Hermes an jî Idrîs wekî çavkaniya "Hîkmet"ê û yê yekemîn ji fîlozof û zanyaran dibînin û nasnameya "Ebu'l-Hukema" didinê. Di cîhana ramanê ya Suhrewerdî de, ew ji fîgureke dîrokî ya ji rêzê derdikeve û vediguhere hêmaneke mîtolojîk ku nûnerê yekem a nûra îlahî û hîkmeta ezelî (hikmet-i hâlide) ye li ser rûyê erdê. Suhrewerdî, ji bo ku sînorên felsefeya meşşaî derbas bike û zanîna hundirîn (keşf)bike, bi felsefeya xwe dispêre Hermes. Li gorî wî, nûr a heqîqetê ya ku ji Hermes derketiye, di pêvajoya dîrokî de li du hewzeyan belav bûye; Yewnana Antîk û Irana Kevnar di dawiyê de bi felsefeya Îşraqê di ramana Islamê de ji nû ve hatiye sentezkirin. Di lêkolînê de rêbaza analîza metnê û xwendinên mîtolojiya berawirdî dê werin bikaranîn. Armanca bingehîn a pêşkêşiyê ew e ku karakterê Hermes û bandora wî a ku di felsefeya Irana Kevnar û Yewnana Antîk de xwedî cihekî girîng e, di Felsefeya Işraqê ya Suhrewerdî de derxe holê.

Peyvên Sereke: Suhrewerdî, Felsefeya işraqê, Mîta Hermes, Hîkmeta Kevnar, Mîtolojî.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Mardin, Türkiye, e-mail:mizginoncu48@gmail.com, Orcid: 0009-0009-9433-0855

POSTMODERN FELSEFENİN MİTOLOJİK KÖKENLERİ: FOUCAULT, DELEUZE, DERRİDA

Mustafa Zengin[*]

Felsefe ile mitoloji arasındaki ilişkinin ekseriyetle bir karşıtlık şeklinde ortaya çıktığı savunulur. Antik Yunan'da presokratik denilen ilk doğa(lcı) filozoflarının, mitolojik açıklamaları yetersiz görüp evreni anlama ve açıklama konusunda rasyonel bir arkhe (ilk ilke) arayışına girmeye başlaması, mitolojinin yerine felsefenin ikame edilmesinin ya da mitos'tan logos'a geçişin başlangıç momenti varsayılmaktadır. Aydınlanma ile birlikte daha da güçlenen ve klasik Batı felsefesinin temeli kabul edilen bu yaklaşım, bilginin kaynağını rayonelleştirme adına mitik, mistik ve metafizik yaklaşım ve inançlardan arındırmayı (demistifikasyon) gaye edindi. Bu felsefi yaklaşımın eleştirisi niteliğinde vuku bulan postmodern düşünce sistemi, tam da bu eleştirinin bir gereği olarak mitik ve mistik kaynakları da önemli referanslar kabul edip işlemeye başladı. Denilebilir ki, mitik ve mistik kaynaklar, postmodern düşüncenin mevzilendiği eleştirel pozisyonun bilgiden ziyade, anlamı kendine dert etmesinden ve esas almasından dolayı önemli referanslar olma rolü oynamıştır. Postmodern ve postyapısalcı yaklaşımın önemli isimlerinden olan Michel Foucault, Gilles Deleuze, Jacques Derrida'nın düşüncelerinde de pozitivist akılcılık ve kaynaklık ettiği bilgi düzenekleri başta olmak üzere, hem Aydınlanma felsefesinin inşa ettiği mitler sorunsallaştırılmış, hem de Antik dönem ve Ortaçağ mitik ve mistik karakterlere, kavramlara, anlatılara ve olaylara referansla anlam endeksli bir felsefi yaklaşım inşa edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, zikredilen düşünürlerin eserleri bağlamında literatür taramasına dayanan bu çalışmada da, onların felsefi kuramlarının mitik ve mistik dayanakları incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Felsefe, Foucault, Deleuze, Derrida.

[*] Yüksek lisans öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar YL, Mardin, Türkiye, email: zengin.mstf01@gmail.com, Orcid: 0000 0003 2963 9820

BIKARANÎNA MÎTA KAWAYÊ HESINKAR DI EDEBÎYATA ZAROKAN A KURMANCÎ DE

Neslihan Güneş Erol*

Di edebîyata zarokan de bikaranîna mîtan, hem ji alîyê perwerdeyî ve hem jî ji alîyê neqilkirina çandê ve xwedî cihekî giring e. Di edebîyata zarokan de bikaranîna mîtan, derfetê dide zarokan ku nirxên xwe yên civakî baş fêhm bikin û nasnameya xwe ya çandî di temenek biçûk de nas bikin. Bi rêya mîtan têgehên razber ên wekî edalet, azadî, wêrekî bi rêya çîrokên razber ji zarokan re tên neqilkirin. Ji bo zarokan dema çîrokên mîtolojîk bên amadekirin divê ji alîyê pedagojîk û estetîkî ve li gorî geşedan û temenê zarokan bin ku hişmendîya çandî, nirxî û hêza xeyalî bi pêş ve biçe. Gelek netewe di edebîyata zarokan de mîtên xwe bi kar anîne û ev mît bi awayeke nûjen adapteyê edebîyata zarokan kirine. Di edebîyata zarokan a kurmancî de jî hin pirtûk hatine nivîsandin ku ji alîyê naverokî ve xwe dispêre mîta Kawayê Hesinkar. Amanca vê xebatê ev e ku di van pirtûkan de mîta Kawayê Hesinkar çawa hatîye neqilkirin dest nîşan bike. Di xebatê de lê hatîye vekolîn ka di van pirtûkan de Kawayê Hesinkar çawa hatîye temsîlkirin, temayên wekî zilm, berxwedan û serhildan bi kî kîjan pîvanê hatine parastin yan jî hatine veguherandin û sembolên mîtolojîk ên wekî agir û hesin ji bo zarokan çawa hatine adapte kirin û pêşkeşkirin.

Peyvên Sereke: Mît, Nivîsandina mîtan, Kawayê Hesinkar, Newroz, Edebîyata zarokan.

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Mardin, Türkiye, email: neslihangn65@gmail.com, Orcid: 0009-0009-2264-1697

VEGUHERÎNA EXLAQÎ Û DIZÊ ESÎL DI DESTANA DIZO DE: XEBATEKE MIQAYESEYÎ

Ömer Delikaya*

Ev xebat bala xwe dide destaneke kêmnas a bi navê Dizo ku ji nav nerîta destanbêjiya kurdî ya dewlemend gihiştiye roja me. Xebat li ser sê varyantên destanê radiweste û wan bi berawirdî dinirxîne ku li bajarên wekî Sêwasê (İmranlı), Semsûr û li Efrînê hatine îcrakirin. Di destanê de karakterê sereke Dizo dertê pêş ku bi kiryarên wekî dizî, keleşî û xerabiyê ve naskirî ye. Eynî mîna karakterê sereke ê destana qedîm Gilgamêş ku ji hukimdarekî bêperwa ber bi kesekî xwedan hîkmet diguhere, Dizo jî di vê destana kurdî de piştî qewamekê bi şûn de dev ji raboriya xwe ya bi dizî û talanê berdide û vediguhere karakterekî parêzvan. Ev merhaleya tekamila wî ya exlaqî mînakeke baş û herêmî raber dike ji arketîpa Dizê Esîl (*Noble Thief*) ku di nav edebiyata cihanê de naskirî ye. Di destanê de çend pêngavên kemilîna karakterê sereke dertên pêş. Dizo dema ku bi niyeta diziyê diçe mekanekî, li wir dibîne ku keçikek (Gulexan) alîkariyê dixwaze ji destê kesên ku dest davêjin namûsa wê. Li wir Dizo biryar dide ku Gulexanê ji destê wan xelas bike, bi vî rengî ew xwe ji sûc û gunehan dişo. Di dema revê de ew dikeve nav bîrekê û dû re ji nav bîrê rizgar dibe ku wekî motîf ev yek bi rengekî manewî ji nû ve jidayikbûn û paqijbûna wî ya mîtîk sembolîze dike. Dizo û Gulexan di imtihaneke sedaqetê ya zehmet û demdirêj de bi ser dikevin heta ku dawiyê bavê Gulexanê keça xwe bi dûzan û tertîba sifreya wê nas dike (*anagnorisis*) û wan bi hevdu re dide zewicandin. Bi qasî ku me tespît kir ev destana kurdî ya li ser veguherîn û kamilbûna karakterê sereke heta niha nebûye babeta tu vekolînan û tu varyanteke wê nehatiye (ber)nivîsandin.

Peyvên Sereke: Edebiyata kurdî ya devkî, Destan, Dizo, Veguherîna exlaqî, Arketîpa dizê esîl.

* Dr. Öğr Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Bingöl, Türkiye, e-mail:odelikaya@ bingol.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6505-5107

XEBATÊN PÊŞWEXT ÊN LI SER MÎTOLOJİYA KURDÎ Dİ DESTPÊKA SEDSALA 20. DE

Ramazan Pertev*

Li gorî agahiyên li ber destên me li ser mîtolojiya kurdî ji aliyê kurdan ve kêm xebat hene û ev jî bi piranî vedigerin demên nêzîk. Di vê gotarê em ê nivîsarên sê rewşenbîran, Kurdiyê Bitlîsî, Memdûh Selîmbegî û Kemal Fewzî vekolînin ku di navbera salên 1919 û 1920yan de li Stenbolê di kovara *Jîn*ê de hatine weşandin. Kurdiyê Bitlîsî, bi rêya efsaneyên dîrokî, wate mîtolojiyê dixwaze koka kurdan ligel pêwendiyên regezî peyda bike li dijî hewldanên wan kesan ku dibêjin kurd, çi dîroka wan nîne. Memdûh Selîmbegî li ser mîtolojiya Kaweyê hesinker rawestiyaye û xwestiye ku roja serhildana li dijî Dehak bila bibe rojeke pîrozbahiyê bo kurdan. Kemal Fewzî li ser pêwendiya efsane û dîrokê sekiniye. Li gorî wî bi rêya vekolîna hinek efsaneyan mirov dikare hinek bûyerên dîrokî ronî bike. Baweriya Fewzî ew e ku ji bo neteweyekê dîrok çiqas girîng be, mîtolojî jî ewqas girîng e. Ji hewldanên van rewşenbîran em bi zelalî dibînin ku bi hestên netewetiya romantîk, lê bi nêrîneke avaker (constructivist) armanca wan bi rêya vekolînên efsane û mîtolojiya kurdî geşkirin û xurtkirina hişmendiya kurdî ye. Armanca sereke ya vê gotarê ew e ku em van xebatên zêde nenaskirî yên rewşenbîrên kurd bidin naskirin û giringiya naverokên wan nîşan bidin.

Peyvên sereke: Efsane û mîtolojiya kurdî, Kurdiyê Bitlîsî, Memdûh Selîmbegî, Kemal Fewzî, Folklor û nasnameya kurdî.

* Dr. Öğretim Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, TYDE, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, ramazanpertev@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0961-2914

GIRAVA JINAN: DI MÎTOLOJÎYA KURDÎ DE UTOPÎYAYA JİNAN

Shahab Vali *

Di mîtolojî û destanên cîhanî de, rola jinê bi piranî ya dildar û evîndarekê ye û bi piranî bi bedewiya xwe ya fîzîkî tê teswîr kirin. Bi gotineke din rola jin, wekî leheng û şervan pir caran li gorî lehengên mêr di rêza duyemîn de ye. Di mîtolojîya cîhanê de yek ji mînakên nadîr ku tê de jin wekî hukumdar, şervan û leheng cih digirin, mîtosa Bajar an Welatê Jinan e. Di mîtolojiya cîhanê de, Bajarê Jinan an Welatê Jinan, cihek e ku tenê jinên şervan lê serdest in û lê dijîn. Mêr nikarin bikevin vî bajarî; yên ku hewl bidin bikevin vî bajarî jî, bi şer tên rawestandin an jî tên kuştin. Di mîtolojiya rojavayî de, mînaka herî navdar a vê derê welatê jinên Amazon e ku paytexta wan wekî bajarê Temeskîra (Themyscira) yê nasrav e. Di mîtolojiya Îranî de jî Firdewsî behsa welatekî dike ku nişteciîhên vî welatê tenê jinan in û wekî welatê "Horûm"ê hatiye binav kirin. Di mîtolojîya Kurdî de jî rîwayeta welatekî bi navê Girava Jinan an Bajara Jinan hatiye behs kirin. Di rîwayeta Kurdî de ku di berhema Sam û Nerîmanê de hatiye neqil kirin. Girav an Bajara Jinan, wekî welatekî ku tenê jinên bedew û şervan tê de dijîn û ji hêla padişahek jin ve tê rêvebirin. Armanca vê lêkolînê analîza vegotina jorîn û lêkolîna rola kesayeta jinan di mîtolojîya Kurdî de ye.

Peyvên Sereke: Mîtolojî, Jin, Bajara jinan, Şervan, Leheng.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiyede Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: vali.shahab@gmail.com.

MARDİN ADININ ANLAMI VE KÖKENİ ÜZERİNE MİTOLOJİK VE TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME

Aysel Fedai *

Anadolu ile Mezopotamya arasında bir geçiş hattında konumlanan Mardin, tarih boyunca farklı dil, kültür ve inanç çevrelerinin kesiştiği bir noktada yerleşim yeri olarak dikkat çekmiştir. Bu çok katmanlı yapı, toplumsal hafızanın yanı sıra mimari dokuda ve şehrin adı etrafında oluşan anlam çerçevesinde de izlenebilmektedir. Antik kaynaklarda farklı biçimlerde kaydedilen Mardin adı, Süryanice metinlerden İslamî kroniklere kadar uzanan geniş bir literatürde yer almakta ve bölgesel anlatılar ile sözlü gelenek içinde çeşitli anlamlandırmalara konu olmaktadır. Yer adlarının kültürel aktarımı ve tarihsel sürekliliği yansıtan temel göstergeler arasında yer aldığı dikkate alındığında, Mardin adının kökeni salt bir etimoloji meselesi olmaktan çıkarak, mitolojik düşünce ve kolektif hafıza ile ilişkili bir araştırma konusuna dönüşmektedir. Bu çalışma, Mardin adının anlamı ve kökenine dair ileri sürülen görüşleri mitolojik anlatılar ile yazılı tarihsel veriler ışığında birlikte değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, söz konusu adın hangi tarihsel bağlamda ortaya çıktığı ve zaman içinde nasıl anlam katmanları kazandığıdır. Çalışmada toponimik veriler, bölgesel anlatılar karşılaştırmalı biçimde ele alınmış; adın yalnızca dilsel bir kökene indirgenemeyeceği, mitolojik tasavvurlar ve kolektif hafızanın etkisiyle şekillenen çok katmanlı bir anlam dünyasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, Mardin adının, farklı kültürel çevrelerle kurduğu tarihsel temasın izlerini taşıyan sembolik bir değer ürettiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Mardin, Toponimi, Mitoloji, Kültürel bellek, Etimoloji.

* Dr. Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mardin/Türkiye, ayselfedai@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7995-4194.

BİZANS'TA DEMONOLOJİ: PAGAN TANRILARIN ŞEYTANLAŞMASI

Atilla Tekin*

Demon tam olarak ne anlama gelir? Antik Yunan'da (δαιμων) daimon olarak geçen bu kelime ile anlatılmak istenen Tanrı ve insan arasındaki aracı varlıktır. Doğaları gereği ise demonlar ne iyi ne de mutlak kötüdür. Kader ilham ve bazen de kehanetler ile ilişkilidir bu kavram. Hristiyanlıkta ise daimonlar, negatif bir anlam taşır. Aynı zamanda Tanrı karşısında ona karşı bir güç haline gelir. Eski Yunan'da ara varlıkları Hristiyalık ile etik olarak mutlak kötü algılanır hale gelirler. Pagan tanrılar da şeytanlar ile bir tutulur. Tanrı olamayan, insanı saptıran gerçek dışı varlıklar haline gelmişlerdir. Bunlara ilaveten Pagan Tanrıların isimleri korunur işlevleri ters çevrilir. Pan, Satyr, Hekate gibi Pagan Tanrıları hayvansı iblisler olarak karanlık ve büyü ile ilişkilendirilir hale gelirler. Haigografik anlatılarda ise Aziz ve Demon mücadelesi oldukça canlı tasvir edilir. Antik dünyanın kehanet, gibi gelenekleri de yasaklanarak bilginin üretimi de kilisenin tekeline alınmaya çalışılır. Bizans ikonagrafisinde bu şeytani ve tanrısal tipler oldukça açık ve net ayrımlarla tasvir edilmiş ve bilginin tekeli olan kilisenin içinde ikonlarla ve birçok seramik, cam gibi metaller üzerine resmedilerek Hristiyan inancının içinde yer bulmuştur. Sonuçta: pagan mitlerin öldüğünü söyleyemeyiz, iyi algılanan yönleri yok edilmiş ve Bizans etiği ve dininin yeniden kodlanmasında önemli bir yer edinmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Şeytan, Aziz, Teoloji, Teofani, Epifani.

* Öğretim Görevlisi, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Eskişehir, Türkiye, e-mail:atillatekin@anadolu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4363-325X

KUTSAL EKOLOJİ: HİNDU MİTOLOJİSİNİN DOĞA ANLAYIŞI

Arzu Yıldız Aydın[*]

Mehmet Masatoğlu[**]

Hindu mitolojisi, doğayı ve ekosistemi yalnızca fiziksel bir çevre olarak görmekten öte, kutsal ve ahlaki bir bağlam içinde ele alır. Mitolojik anlatılarda nehirler, dağlar, ağaçlar ve hayvanlar hem sembolik hem de ritüel anlamlar taşır ve toplumun doğayla kurduğu ilişkiyi yansıtır. Örneğin Ganga ve Yamuna nehirleri yalnızca yaşamın kaynağı olarak değil aynı zamanda suyun korunması, arınma ve kutsallık gibi etik dersler içerir. Himalaya ve diğer kutsal dağlar insanların doğayla kurduğu manevi bağın simgesi olarak öne çıkar. Aynı şekilde Aşvattha, Tulsi ve Kalpavrikşa gibi kutsal bitkiler yalnızca dini ritüellerde değil, biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğal kaynakların öneminin altını çizen semboller olarak kabul edilir. Hayvanlar da Hindu mitolojisinde ekolojik dengeyi temsil eder; Garuda, Nandi ve Şesha gibi figürler ekosistemin korunması ve ahimsa ilkesinin birer sembolü olarak öne çıkar. Mitolojik metinlerde doğanın kutsallaştırılması, çevreye saygıyı teşvik eden etik bir mesaj taşır. Bu anlayış, günümüz modern ekoloji ve sürdürülebilirlik uygulamalarıyla doğrudan paralellik gösterir. Kutsal alanların korunması, ritüellerde doğal kaynakların sembolik olarak vurgulanması ve hayvanların korunması, çevresel bilincin tarihsel ve kültürel köklerini ortaya koyar. Bu çalışma, Hint mitolojisinin doğayı yalnızca estetik veya sembolik bir unsur olarak ele almadığını; aynı zamanda ekolojik dengeyi koruyan ve insan-doğa ilişkisini etik bir çerçevede düzenleyen bir sistem sunduğunu göstermektedir. Mitler, günümüz ekolojik krizlerine kültürel ve ahlaki bir bakış açısı sağlayarak, doğa ile insan arasında karşılıklı saygıya dayalı bir ilişki modelinin varlığını ortaya koyar ve bu bilincin tarihsel köklerini anlamamıza yardımcı olur.

Anahtar Sözcükler: Hinduizm, Mitoloji, Kutsal doğa, Ekoloji, Çevre etiği.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı/Dinler Tarihi, Trabzon, Türkiye, e-mail: arzuyildiz2484@gmail.com Orcid: 0000-0001-5286-1089

[**] Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı/Dinler Tarihi, Iğdır, Türkiye, e-mail: masatoglumehmet@gmail.com Orcid: 0000-0001-6373-8991

MİTOLOJİK ÖZEL ADLARIN ÇEVİRİSİNDE KÜLTÜR AKTARIMI: KUZEY AMERİKA YERLİ MİTOLOJİSİ ÖRNEĞİ

Aliye Genç*

Mitolojik metinler, insanlığın evreni, doğayı ve insan varoluşunu anlamlandırma çabalarının en erken ve en sistematik örneklerini sunmaları bakımından geçmişten günümüze farklı disiplinlerde yoğun biçimde ele alınmaktadır. Antropoloji, edebiyat, dinler tarihi ve kültürel çalışmalar gibi alanlarda merkezi bir konuma sahip olan mitler, yalnızca anlatı metinleri değil, aynı zamanda kültürel hafızanın ve kolektif kimliğin taşıyıcıları olmuştur. Bu mitolojik gelenekler arasında Kuzey Amerika Yerli mitolojileri, doğa, insan ve ruhsal varlıklar arasında kesin ontolojik sınırlar içermemesi ve miti ritüel pratiklerle iç içe sunması bakımından özgün bir konuma sahiptir. Kozmolojik düzenin günlük yaşamla harmanlandığı bu anlatı evreninde ilahi varlık adları yalnızca birer özel isim değil, aynı zamanda kültürel kodları ve inanç sistemlerini yansıtan önemli noktalardır. Bu çalışmada, Kızılderili inanç sisteminde yer alan ilahi özel adların Türkçe çevirilerinin nasıl aktarıldığı incelenmektedir. Araştırma, İngilizce kaynak metinde geçen tanrı ve tanrıça isimlerinin Türkçeye hangi çeviri stratejileri doğrultusunda aktarıldığı sorusundan hareket etmektedir. Kuramsal çerçeve olarak Davies (2003)'in kültürel ögeler ve özel isim çevirisine ilişkin sınıflandırmaları ile Venuti (1995)'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma yaklaşımları temel alınmıştır. Yapılan çözümlemeler neticesinde çevirmen tercihlerinin büyük ölçüde kaynak kültüre ait özgün ilahi özel adları koruma eğiliminde olduğu, dolayısıyla yabancılaştırma stratejisine başvurulduğu, buna karşılık betimleyici veya anlamı açık mitolojik unvanlarda hedef okur odaklı bir yaklaşım benimsendiği sonucuna varılmıştır. Çalışma, çeviribilim alanında mitoloji çevirilerine ilişkin sınırlı sayıdaki araştırmaya katkı sunmayı ve özel ad çevirilerinin kültürel temsil boyutunu tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çeviribilim, Mitoloji Çevirileri, Kuzey Amerika Mitolojisi, Çeviri Stratejileri, Venuti.

* Dr.Öğr.Üyesi, Akademisyen, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye, e-mail:aliyeocal@gazi.edu.tr Orcid: 0000-0001-5410-6247

HUITZILOPOCHTLI: BİR TANRININ MİTOLOJİK, RİTÜELİSTİK VE İKONOGRAFİK PORTRESİ

Hale Erdoğan Hacıbanoğlu*

Bu çalışma, Aztek panteonunun merkezi figürü Huitzilopochtli'nin bir kabile hamisinden bir imparatorluk savaş tanrısına dönüşüm sürecini; mitolojik, ritüelistik ve ikonografik perspektiflerden incelemektedir. Azteklerin Aztlán'dan Meksika Vadisi'ne uzanan tarihsel göç süreciyle paralel olarak yeniden biçimlenen Huitzilopochtli kültü, toplumsal kimliğin inşası ve siyasal iktidarın meşrulaştırılmasında kurucu bir rol üstlenmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle tanrının Coatepec Dağı'ndaki mucizevi doğuş miti ve bu anlatının güneşin karanlık güçlere karşı kazandığı kozmik zaferle ilişkisi ele alınmaktadır. Ardından, Tenochtitlan'ın kuruluşunda bir kartal figürüyle tecelli eden ilahî iradenin, göçebe bir topluluğu nasıl merkezi bir devlet yapısına dönüştürdüğü analiz edilmektedir. Huitzilopochtli kültünün ritüel boyutunda ise Panquetzaliztli bayramı ve bu süreçteki kurban pratiklerinin, "Beşinci Güneş" çağını ayakta tutma çabasıyla olan kozmolojik bağıntısı irdelenmektedir. Ayrıca, sinekkuşunun doğadaki döngüsü ile tanrının ikonografik temsilleri arasındaki biyolojik ve çevresel ilişkiler, Florentine Codex verileri ışığında değerlendirilmektedir. Son olarak, Templo Mayor'un mimari kurgusu ve modern Meksika bayrağındaki görsel süreklilik üzerinden, Huitzilopochtli'nin Meksika'nın ulusal hafızasındaki kalıcılığı tartışılmaktadır. Sonuç olarak Huitzilopochtli, yalnızca bir inanç figürü değil, mit ile gerçeği, doğa ile kültürü ve siyaset ile dini birleştiren bütüncül bir ideolojik eksen olarak tanımlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Aztek mitolojisi, Aztlán'dan göç, Tenochtitlan, insan kurban etme, Meksika kimliği.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İspanyolca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, hale.erdogan@asbu.edu.tr Orcid: 0009-0008-7770-1530

ANTİK VE MODERN ARASINDA MİTOLOJİK ŞAİR BİLİNCİ: ALEKSANDR PUŞKİN İLE ANTİK DÖNEM MİSTİK-MİTİK ŞİİR GELENEĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hatice Tuğba Akdoğar Akbulut*

Fatih Arslan**

İnsanlık tarihinin erken dönemlerinden günümüze kadar insanoğlu gizemli olaylara ilgi duymuş, karşılaştığı bilinmeyen durumları çeşitli inanç ve açıklama biçimleriyle anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu çabanın kavramsal karşılığı olarak modern literatürde "mistik" ve "mitik" terimleri ortaya çıkmıştır. Eski Yunanca kökenli olan "mistik/*μυστικός*" kavramı, Antik Yunan düşüncesinde sözle ve akılla açıklanamayan gizemli olayları ifade etmek için kullanılmıştır. Bununla ilişkili olup mitik kavramı ise daha çok Eski Yunanca "mythos/*μῦθος*" kelimesinden türeyerek tanrılar, kahramanlar ve kozmik düzeni konu alan mitoloji evrenine ait varlık ve olayları tanımlamak için kullanılmıştır. Antik Yunan'da olduğu gibi Slav mitolojisinde de **"**Leşi/*Леший*" ve **"**Domovoi/*Домовой***"** gibi doğa ve mekânla ilişkili doğaüstü mitik–demonolojik varlıklar bulunmaktadır. Bu mitik unsurlar, 1799'da Moskova'da soylu bir ailede doğan ve lirik, epik, dramatik ile nesir türlerinde eserler veren Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in şiirlerinde yer yer bireysel mistik deneyime dönüşen poetik bir arka plan oluşturmuştur. Bu çalışma, modern Rus edebiyatının kurucu figürlerinden Aleksandr Puşkin'in şiir anlayışını, antik felsefi ve mitolojik geleneklerle incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Puşkin'in "Peygamber/*Пророк*", "İblis/*Демон*" ve "Melek/*Ангел*" adlı şiirleriyle; antik dönem şair ve düşünürlerinden Platon**'**un *Phaedrus* ve *Ion* diyalogları, Hesiodos**'**un *Theogonia*'sı ve Orpheus'a atfedilen *Orphik* şiir geleneği ilahi esin, daimonik varlık ve ruhun kutsanması gibi temalar üzerinden karşılaştırılacaktır. Böylece şairin kutsal aracı olarak konumlandırılması ve mistik poetik bilincin antik ve modern dönemler arasındaki bir nevi sürekliliği ortaya konacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mistik-Mitik, Şiir, Mitoloji, Puşkin, Platon-Hesiodos-Orpheus.

* Öğr. Gör. Dr, Akademisyen, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Rize, Türkiye, e-mail: haticetugba.akdogar@erdogan.edu.tr , Orcid: 0000-0003-3292-2440.

** Yüksek Lisans Mezunu, Mezun Öğrenci, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı, Erzurum, Türkiye, e-mail: fatiharslan1258@hotmail.com , Orcid: 0000-0002-5672-3043.

OSMAN NUMAN BARANUS'UN ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN KULLANIMI

Fatih Dinçer*

Osman Numan Baranus 1 Temmuz 1930'da Cemal Paşa'nın maiyet memuru Gazi Bey'in oğlu olarak Kayseri'de dünyaya gelir. Esas adı Osman Nuri Doğan olan şair kendi ismi dışında Âbdâd Osman, Kasırga Onurdal, Osman Gazioğlu, Osman Kemal, Numan Evranos, Nuri Doğan ve Onur Dolu takma adlarını kullanmıştır. Okuduğu, gördüğü ve yaşadığı her şeyi şiire konu eden Baranus toplumsal konulara duyarlı bir şairdir. Yenilikçi ve dilde özcü olan şair, yerel ve etnik sözcüklerin hayranı olup bu kelimelerin herkes tarafından anlaşılmayacağını bile bile kullanır. Şiirde daima derinlik peşinde olan Osman Numan, okurlarının kendisini anlaşılmazlığı yönüyle karanlık bulduğunu söyler. Osman Numan Baranus'un şiirlerinde en belirgin tema mitolojidir. Şair, Mısır, Yunan ve Roma mitolojilerini temel alarak yaşamın yaratılışı, düzeni ve tanrı–insan ilişkisini şiirsel bir bağlamda işler. Ares, Zeus, Apollon, Mars ve Venüs gibi tanrılar, onun şiirlerinde sıkça kullanılan figürlerdir. Bu karakterler aracılığıyla toplumların tanrılara karşı tutumlarını ve inanç sistemlerinin tarihsel dönüşümünü yansıtır. Bununla birlikte Baranus, yalnızca pagan mitolojileriyle sınırlı kalmaz; Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi İbrahimî dinlere de yönelir. Âdem, İbrahim, İsa, Davud ve Zekeriya gibi peygamberler, mitolojik figürlerle birlikte şiirlerinde önemli bir yer tutar. Şair, menkıbevi olayları ve tarihsel süreçleri de şiirine dâhil ederek kültürel sürekliliği vurgular. Böylece mitoloji, onun şiirlerinde yalnızca bir estetik unsur değil, aynı zamanda tarihsel ve toplumsal bir eksen olarak işlev görür. Baranus, mitolojik ve dini figürleri bir araya getirerek insanlığın inanç serüvenini şiirsel bir dile dönüştürür; bu yönüyle kendi özgün şiir dünyasını kurar. Çalışma, şiirlerinde kullandığı mitolojik unsurların hem tematik hem de kültürel derinlik açısından oluşturduğu çağrışım dünyasına odaklanır.

Anahtar Sözcükler: Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, Osman Numan Baranus, mitoloji, din, şiir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
e-mail: fdincer@ahievran.edu.tr Orcid: 0000-0003-3721-4347

MEZGİTKALE ANITI'NDAKİ PHALLOS KABARTMASI: EŞİK MEKÂN, APOTROPEİK KORUMA VE BAĞLAM ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bilhan Subaşı*

Antik Akdeniz dünyasında phallos genellikle doğurganlık ya da cinsellik sembolü olarak yorumlanmıştır. Oysa arkeolojik ve ikonografik veriler, bu imgenin çok daha geniş ve katmanlı bir anlam repertuarına sahip olduğunu göstermektedir. Roma İmparatorluğu'nda Mısır'dan Britanya'ya kadar yaygın biçimde kullanılması, phallos'un yerel bir unsurdan öte, ortak bir imparatorluk sembolik dili içinde işlev gördüğünü düşündürmektedir. Bu çalışma, phallos'un apotropeik, liminal ve kültürel aktarım temelli işlevlerini yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kilikia Bölgesi'ndeki Mezgitkale Anıtı'nda yer alan phallos kabartması bu tartışma için özgün bir örnek sunar. Kabartmanın mezar giriş cephesine yerleştirilmiş olması, sembolün eşik mekânını koruyan bilinçli bir ritüel tercih olabileceğini düşündürmektedir. Çalışmada phallos'un mezar bağlamındaki işlevi, denizcilik ve diğer liminal alan örnekleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Ayrıca Hermes ve Priapos olasılıkları ikonografik ve bağlamsal veriler ışığında tartışılmaktadır. Bölgesel karşılaştırmalar, phallos'un yalnızca üretkenlik göstergesi olmadığını; aynı zamanda koruma, sınır belirleme ve güç beyanı aracı olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Mezgitkale örneği, Roma Anadolu'sunda kültürel aktarım ve sembolik dönüşüm süreçlerini anlamak açısından önemli bir değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Phallos, Mezgitkale, Apotropeik sembolizm, Liminalite, İkonografi.

* Öğr. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mersin, Türkiye, bsubasi@mersin.edu.tr, Orcid: 0009-0007-0345-5704.

ESKATOLOJİK MİTLERİN SOSYAL MEDYADA YENİDEN İNŞASI

Bestami Bozoğullarından*

İnsanlığın dünyanın sonuna ilişkin korkularının, belirsizlik algısının ve kozmik düzen tasavvurunu anlamlandırma çabasının sonucu olarak ortaya çıkan eskatoloji mitleri, hemen hemen her toplumda var olmuştur. Kadim toplumların aksine dünyayı tasnif edilmiş bilgilerle algılayan modern toplumlarda, bilim ve teknolojinin gelişmesine paralel olarak mitolojik düşüncenin sonunun geldiğine yönelik yaygın bir düşünce oluşsa da eskatoloji mitlerindeki kehanetlerin henüz gerçekleşmemiş olması bu türden mitlerin kolektif bellekteki yerini güçlü bir biçimde korumasına neden olmuştur. Günümüzde kültürel aktarımın başat unsurlarından biri hâline gelerek kamusal bir alan hüviyeti kazanan sosyal medya platformları, eskatolojik mitlerin yeniden inşa edilerek dolaşıma girdiği ve yeni biçimler kazandığı ortamlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, sosyal medya platformlarında eskatoloji mitlerinin nasıl yeniden üretildiğini ve ortaya çıkan modern apokaliptik anlatıların hangi mitolojik düşünce kalıplarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Sosyal medya platformlarında dolaşıma giren kıyamet içerikli paylaşımların büyük çoğunluğunda bilimsel verilerden ziyade yorumlara, çıkarımlara, komplo teorilerine ve spekülasyonlara dayanılması, mitlerin kolektif üretim sürecine benzer bir şekilde gerçekleşmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile oluşturulan çalışmanın örneklemini, sosyal medyada dolaşıma giren kozmik felaket senaryoları, teknolojik kıyamet söylemleri, dünyanın sonu ile ilgili kehanetler ve dinî içerikli ahir zaman anlatıları oluşturmaktadır. Bu bağlamda X, YouTube, Instagram ve TikTok platformları veri toplama sürecinin yürütüldüğü sosyal medya ortamları olarak belirlenmiştir. Çalışmanın literatüre mitoloji araştırmaları ile sosyal medya çalışmaları arasında disiplinler arası bir katkı sunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eskatoloji, Apokaliptik anlatılar, Sosyal medya, Mitoloji, Teknoloji.

* Öğr. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, Mardin, Türkiye, bestamibozogullarindan@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6820-821X

MOĞOLLARIN TİBET BUDİZMİ'NE GEÇİŞİ VE İKTİDAR, DİN VE TOPLUM İLİŞKİLERİNİN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ (1578-1642)

Nureddin İzbasar*

Cengiz Han soyundan gelen ve "Sağ Kanat Üç Tümen" Moğollarının yöneticisi olan Altan Han (1508–1582), 1573 yılında Sarı Uygurlar üzerine düzenlediği seferler sırasında bazı Tibetli lamaları esir almış ve bu süreçte ilk kez Tibet Budizmi ile tanışmıştır. Budist öğretilere ilgi duymaya başlayan Altan Han, Mayıs 1578'de Lama Sonam Gyatso (1543–1588) ile Kökönur bölgesindeki Çabçial'da bulunan Yanghua Tapınağı'nda bir araya gelmiştir. Bu görüşme sırasında Altan Han resmî olarak Tibet Budizmi'nin *Dge-lugs-pa (Gelug)* mezhebine girmiş ve *Çakravartin Nom-yin Kağan* unvanını almıştır. Ayrıca Sonam Gyatso'ya Moğolca "deniz" anlamına gelen dalay unvanını vererek onu *Dalay Lama* olarak adlandırmıştır. Bu gelişme, Tibet Budizmi ile Moğol siyasi otoriteleri arasında güçlü bir ilişkinin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Altan Han'ın Tibet Budizmi'nin önemli metinlerinden biri olan *Suvarṇaprabhāsa Sutra*'yı Moğolcaya tercüme ettirmesi, Budizmin önce Güney Moğolistan, ardından Kuzey Moğolistan'daki kabileler arasında hızla yayılmasını sağlamıştır. Bu din Moğol dünyasında geniş ölçekte benimsendikten sonra yalnızca Moğol toplumunun dini ve sosyal yapısını dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda Cengiz Han döneminden beri devam eden siyasi veraset anlayışını da derinden etkilemiştir. Altan Han'ın ölümünden sonra, özellikle Buyan Seçen Kağan (1556–1603) döneminde Tibetli lamaların siyasi etkisi artmış ve onlar bazı Moğol prenslerine Tibetçe dini unvanla beraber han unvanı da vererek kağanlık otoritesinin zayıflamasına yol açmıştır. Üstelik Moğolların son büyük kağanı Ligdan Han'ın (1592–1634) 1618'de *Dge-lugs-pa* mezhebini terk ederek *Sa-skya* mezhebine geçtiğini ilan etmesi ise Moğol aristokrasisi arasındaki ayrılıkları derinleştirmiştir. Bu çalışma, Moğolların Tibet Budizmi'ni kabul sürecini ve bu dinin Moğol siyasi yapısı üzerindeki etkilerini Moğolca kronikler ve Ming dönemi Çince kaynaklar ışığında incelemektedir.

Anahtar Sözcükler: Moğollar, Tibet Budizmi, Altan Han, Dalay Lama, Ligdan Han.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, İstanbul, Türkiye, e-mail: nureddinizbasar@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6520-1223.

ARXAİK DÜŞÜNCƏDƏ TƏBİƏT TƏSVİRLƏRİ VƏ İNSAN PSİXOLOGİYASI ARASINDA RİTUAL-MİFİK ƏLAQƏ

Nizami Adışirinov*

Mifoloji düşüncədə təbiət, dağlar ilkin əcdad ruhu kimi qəbul edilmişdir. Andlar insan təfəkküründün ən əski mifik düşüncə sisteminin simvolik kodları rolunu oynamışdır. Yuxular mifik-ritual akt kimi insanın daxili aləmi ilə təbiət arasındakı performativ əlaqə funksiyasını yerinə yetirmişdir. Məqalədə mifik təfəkkürdə yuxulardan sacral mərasim kodu kimi bəhs olunur. Həmçinin ümumtürk qəhrəmanlıq dastanlarında ritual-mərasim formulları, ayinlər haqqında məlumat verilir. Fərqqli coğrafi ərazilərdə yaşayan türk xalqlarının mərasimlərindəki bənzərliklər onların oxşar təfəkkür tərzi, ortaq mifoloji düşüncəsinin məhsulu kimi qəbul edilir. Ümumtürk qəhrəmanlıq dastanlarından gətirilən nümunələr də bu fikrin doğru olduğunu deməyə əsas verir. Eyni fikirləri həmçinin yazılı ədəbiyyat nümunələri haqqında da söyləmək mümkündür. Məqalədə mifoloji düşüncədə özünə möhkəm yer etmiş insan-təbiət arasındakı qarşılıqlı əlaqə mifoloji və psixoloji yöndən təhlilə cəlb olunur. Araşdırma nəticəsində məlum olur ki, ən əski mifoloji mətnlərdə insan və təbiət qarşılıqlı əlaqədə təsvir edilmiş və müxtəlif rituallarla kommunikativ və mistik əlaqə qurmuşlar. İnsan hər zaman özünü təbiətin ayrılmaz parçası hesab etmişdir. Araşdırmada həmçinin ədəbi nümunələrdə təbiət təsvirlərinin insanların, personajların psixoloji durumu ilə qarşılıqlı əlaqəsi məsələsi də təhlilə cəlb olunur. Həmçinin performativ ünsiyyət aktı kimi andlardan bəhs olunur. Nümunələr ümumtürk qəhrəmanlıq dastanlarından, Azərbaycan folklorunun müxtəlif janrlarından və dahi Azərbaycan dramaturqu H.Cavidin "Ana" mənzum faciəsindən verilir. Çünki bu əsərdə dramaturq təbiət və insan psixologiyası arasında mükəmməl bir əlaqə qurmağı bacarmışdır.

Anahtar Sözcükler: mifoloji düşüncə, ritual ünsiyyət, təbiət, dağ, ağac, çay.

* Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru (Ph.d). Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası. Folklor İnstitutu, e-mail: drnizami1983@gmail.com, Orcid: 0009-0003-0865-2855

ATAERKİL KADIN MİTLERİNİN KÜLTÜREL SÜREKLİLİĞİ VE ŞİİRDE İRONİK ÇÖZÜLÜŞÜ: DİDEM MADAK ÖRNEĞİ

N. Hilal Akman*

Mitoloji yalnızca geçmişe ait anlatılar bütünü değil, kültürel bellekte dolaşımını sürdüren ve modern öznenin çoğu zaman farkında olmadan içselleştirdiği sembolik bir düşünme biçimi olarak varlığını devam ettirmektedir. Kadın kimliği ise tarihsel olarak kutsallık, annelik, saflık ve fedakârlık gibi mitik temsiller aracılığıyla kurulmuş; bu temsiller bir yandan yüceltici bir söylem üretirken, diğer yandan kadının varoluş alanını sınırlandıran görünmez normlar oluşturmuştur. Bu çalışma, ataerkil kutsal kadın mitinin kültürel sürekliliğini ve bu mitik kalıpların modern şiirde nasıl dönüştürüldüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Kuramsal çerçevede feminist mit eleştirisi ile mitin ideolojik işlevine ilişkin yaklaşımlardan yararlanılmaktadır. Didem Madak'ın şiirleri, kutsal kadın arketiplerinin (annelik, saflık, sabır ve fedakârlık) ironik ve melankolik bir söylem aracılığıyla nasıl yeniden işlendiğini gösteren bir inceleme alanı olarak ele alınmaktadır. Özellikle Hz. Meryem göndermeleri, boş beşik imgesi, gelin ve secde metaforları ile kutsal dilin gündelikleştirilmesi üzerinden, mitik ciddiyetin şiirsel düzlemde nasıl zayıflatıldığı tartışılmaktadır. Çalışma, mitolojik kadın temsillerinin modern kültürde açık mit anlatıları biçiminde değil, doğal ve tartışılmaz değerler olarak dolaşımını sürdürdüğü ve Madak'ın şiirinin bu görünmez mitik kodları ironik ve melankolik bir söylem aracılığıyla açığa çıkardığı tezini ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mit, ataerkil, kutsal kadın imgesi, kültürel bellek, feminist mit eleştirisi.

* Dr, Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye, hilalunlu@gmail.com. Orcid: 0000-0001-7793-6358

MİT VE BİLİM: KARL POPPER PERSPEKTİFİNDEN BİR İNCELEME

Metin Koçhan*

Mit ile bilimin birbiriyle olan ilişkisi sorunu, Antik Yunan'a kadar uzanır. Bu ilişkinin neliği sorunu modern dönemde tekrar irdelenmiştir. Modern bilim perspektifinden bakıldığında mitlerle ilgili temel eleştiri, bilimsel açıdan güvenilecek bir açıklama girişiminden yoksun olduklarıdır. Bu düşünce biçimi özellikle 19. yüzyılın ruhunu genel olarak yansıtır. Fakat 20. yüzyılda mitlere yaklaşım tarzı genel olarak değişmiştir. Bu yüzyılda mitler, artık bilime uydurulabilir yeni bir nitelemenin konusu olmuştur. Bu niteleme girişimlerinden biri de Karl Popper'dan gelir. Popper'ın mitlere karşı tutumu, benimsediği eleştirel rasyonalizminin bir sonucudur. Onun açısından eleştirel tutum, dogmatik tutuma karşıt olmaktan ziyade onun üzerine yerleştirilmelidir. Eleştiri, eleştirel bir revizyona ihtiyaç duyan mevcut ve etkili inançlara yöneltilmelidir. Bu minvalde Popper, bilimin ne gözlemlerin toplanması ne de deneylerin icadıyla değil mitlerle ve mitlerin eleştirisiyle başladığı düşüncesini paylaştı. Bilimin de din gibi mit yarattığını ifade eden Popper açısından bilim, eski mitlerden tamamen farklı bir şey olmasıyla değil; miti eleştirel biçimde tartışma geleneğiyle ayrılır. Böylece Popper, bilimsel teorilerin değerlendirilebilmesinde mitleri başlangıç noktasına yerleştirdi. Popper için bilimsel teoriler, içinde yaşadığımız kaosa bir düzen getirmeye ve onu rasyonel olarak tahmin edilebilir kılmaya çalıştığımız araçlar iken mitler de aynı biçimde doğa olaylarına bir düzen getirmeye yardımcı icatlardır ve bilimsel yöntemde eleştiri nesnesi olabilmeleri ve değiştirilebilmeleri bakımından da büyük bir öneme sahiptirler. Zira eleştirinin baskısı altında oluşturulan yeni mitler, yaşadığımız dünyanın daha yeterli ve daha ayrıntılı bir resmini bize sunma görevine kendilerini uyarlayabilen bir karaktere sahiptirler. Bu çerçevede mit ve bilim ilişkisini, Popper'ın yaklaşım biçimi üzerinden ele almaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Popper, Mit, Bilim, Bilimsel teoriler, Eleştirel rasyonalizm.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: metinkochan@artuklu.edu.tr Orcid: 0000-0003-1258-5352

ORTA ÇAĞ JAPON MİTOLOJİSİNDE CEHENNEM ALGISI VE MEKÂN: TATEYAMA MANDALASI ÖRNEĞİ

İbrahim Emre Şamlıoğlu*

Orta Çağ Japonya'sında, özellikle Kamakura ve Muromachi dönemlerinde, ölüm sonrası hayata dair oluşan karamsar tablo ve kurtuluş arayışı, dönemin inanç dünyasını derinden şekillendirmiştir. Bu süreçte cehennem, sadece dini metinlerde geçen soyut bir ceza alanı olmaktan çıkmış, belirli bir coğrafyası, hiyerarşisi ve fiziksel kuralları olan somut bir mekân olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu mekânsal dönüşümün en çarpıcı örneği, Tateyama Dağı'nın doğal yapısını dinsel bir haritaya dönüştüren *Tateyama Mandalası*'nda ve bu görselleri besleyen tanıklık anlatılarında görülmektedir. Bu çalışmada Tateyama Mandalası'nda resmedilen cehennem tasvirleri, dönemin popüler *ölüp dirilme* hikâyeleri ve özellikle Budist keşiş Nichizō'nun vizyonları bağlamında ele alınacaktır. Zira Tateyama Mandalası'nda karşımıza çıkan detaylı ve korkutucu azap sahneleri, sanatçının salt hayal gücünden ziyade, ruhunun öte dünyaya gidip geldiğini iddia eden münzevi figürlerin aktardığı deneyimlere dayanmaktadır. Çalışmanın merkezinde X. yüzyıl keşişi Nichizō'nun kendi eserinde aktardığı deneyimler yer almaktadır. Yoshino Dağı'nda gerçekleştirdiği çileci pratikler sırasında ruhunun bedenden ayrıldığını belirten Nichizō, cehennemde sadece sıradan günahkârları değil, dönemin önemli politik figürlerini ve imparatorluk düşmanlarını da azap içinde gördüğünü detaylandırmıştır. Onun tasvir ettiği demir sopalar, alevli çukurlar ve kan gölleri, halkın zihnindeki cehennem imgesini somutlaştırmış ve bu imge, Tateyama Dağı'nın volkanik vadisi ile özdeşleştirilmiştir. Nichizō gibi tanıkların sözlü ve yazılı anlatılarının, Tateyama Mandalası'nda nasıl görsel bir hakikate dönüştüğü bu çalışmanın temel tartışma konusudur. Mandalanın alt katmanlarında resmedilen volkanik gaz havuzlarının, Nichizō'nun anlattığı işkence sahneleriyle birebir örtüşmesi, mitolojik anlatının fiziksel mekâna nasıl işlendiğini göstermesi açısından önemlidir. Sonuç olarak Tateyama Mandalası'nın sadece bir manzara resmi olmadığı, aksine tanıklıklarla inşa edilen mitolojik bir korkunun, coğrafi bir zeminde yeniden üretildiği dinamik bir inanç haritası olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Japon mitolojisi, Tateyama mandalası, Cehennem tasviri, Keşiş Nichizō, Kutsal mekân.

* Dr. Araştırma Görevlisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi, Rize, Türkiye, e-mail: emresamlioglu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2547-0688

DİYARBAKIRLI SAÎD PAŞA'NIN ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK ŞAHISLAR

Halil Kızıltoprak*

Mitoloji, insanoğlunun kâinatta cereyan eden olayları anlama, varlığı veya varlıkla ilgili çeşitli unsurları anlamlandırma ve anlatma çabası sonucu ortaya çıkmıştır. İnsan mahsulü olan bütün sanat dalları ile münasebeti bulunan mitoloji, Türk edebiyatında tarih boyunca sanatçıların beslendiği bir kaynak olmuştur. İslam öncesi Türk şiirinde olduğu gibi divan şiirinde de mitolojik şahıslar, hayvanlar, mekânlar ve unsurlar; şairlerin hayal dünyasının teşekkülünde rol oynamıştır. Bu bakımdan mitolojik şahıslar; divan şairinin mazmun, telmih veya teşbih yoluyla kullandığı unsurlardandır. İslam öncesi ve sonrası Türk kültürünün yanı sıra başta Fars kültürü olmak üzere Arap, Yunan, Hint ve Çin kültürlerinden alınan mitolojik şahıslar klasik Türk şiirinde çokça kullanılmıştır. Bu çalışmada 19. yüzyıl divan şairlerinden Diyarbakırlı Saîd Paşa'nın divanında, şiir defterlerinde ve mecmualarda yer alan şiirlerinde tespit edilen mitolojik şahıslar incelenmiştir. Saîd Paşa'nın şiirlerinde tespit edilen mitolojik şahıslar; Acem menşeli mitolojik şahıslar, peygamberler etrafında oluşan mitolojik şahıslar, kutsal kitaplarda bahsedilen mitolojik şahıslar, mutasavvıflar, filozoflar, ünlü aşk hikâyesi kahramanları ve diğer mitolojik şahıslar şeklinde tasnif edilmiştir. Tasnif edilen mitolojik şahısların divan şiiri geleneğindeki kullanımlarına kısaca değinilmiştir. Daha sonra Saîd Paşa'nın şiirlerinden seçilen örnekler üzerinden mitolojik şahıslar, klasik şiir geleneği ve şairin kullanımı açısından ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diyarbakırlı Saîd Paşa'nın şiirlerinde tespit edilen mitolojik şahıslar, 19. yüzyıl klasik Türk şiirinde mitolojinin kaynak olarak kullanılması bakımından örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Divan Şiiri, Diyarbakır, Mitolojik Şahıslar, Saîd Paşa.

* Dr., MEB, Türk Dili ve Edebiyatı, Şanlıurfa, Türkiye, e-mail: halilktoprak@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7940-5099

YARATILIŞ MİTLERİNDE TANRILARA ATFEDİLEN OLUMSUZ BEŞERÎ HASLETLER

İsmail Abalı*

Şakire Çelik**

En eski düşünce biçimlerinden biri olan antropomorfizm (insanbiçimcilik), iptidai kavimlerden günümüz toplumlarına değin günlük ve sosyal yaşantıda insan topluluklarının tabiata karşı geliştirdikleri tutum, düşünce ve davranışlarının temel belirleyicilerinden biri olmuştur. Özellikle hayatta kalabilmek maksadıyla insan olmayan varlıkları insana benzetme ve insan gibi düşünme durumu, sonraki nesillere aktarılan içgüdüsel tefekkür biçimi haline gelmiştir. Bu düşünce, medeniyetin gelişmesiyle birlikte toplumların sözlü kültür ürünlerinde ve hatta inanç muhtevalı anlatılarında da söz konusu olmuştur. İnsanlık, mevcudiyetine inandığı soyut ve metafiziksel varlıkların da kendisi gibi beşerî nitelikleri haiz olduğunu düşünmüş; bunları gerek biçim gerek de kişilik özellikleri bakımından insansı vasıflarla tasvir etmiştir. Dolayısıyla tarihsel süreçte, özellikle tanrıların ve tanrısal varlıkların, insan biçiminde bir görünüşe sahip olduğu ve insan gibi davrandığı yönünde çeşitli görsel, sözlü yahut yazılı eserler meydana getirilmiştir. Bilhassa mitik anlatılarda yer alan tanrıların hem görünüş hem de duygusal olarak insandan farkı olmayan varlıklar şeklinde betimlendiği bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmada, yaratılışla ilgili anlatılarda karşılaşılan tanrıların çeşitli olay ve durumlar karşısında sergiledikleri davranış biçimleri inceleme altına alınmış ve sahip oldukları olumsuz kişilik özellikleri tahlil edilmiştir. Böylece çalışmada, dünya toplumlarının yaratılış mitlerinde tezahür eden tanrıların tıpkı insan gibi davrandığı ve açgözlülük, bencillik, çıkarcılık, riyakarlık, vefasızlık ve zalimlik gibi olumsuz hasletlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Nitel doküman analizi yöntemine dayanan çalışmada, mitlerin insan psikolojisinin bir yansıması olduğu fikri bir kez daha ortaya konmuş ve tanrıların da insan niteliklerini haiz olması suretiyle evrensel düzeyde benzer özellikler taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Psikomitoloji, Mit, Yaratılış mitleri, Kişilik özellikleri, Beşerî hasletler.

* Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Iğdır, Türkiye, abalismail09@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2361-039X

** Dr. Öğr. Üyesi, Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mardin, Türkiye, sakirecelik@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2007-2437

DİN VE MİTOLOJİ AKRABALIĞI

Mehmet Mekin Meçin*

Din ve mitoloji, insanlık tarihinin en eski ve birbirine sıkı bağlarla bağlı anlatı biçimleridir. Çünkü dini metinler yalnızca ibadet veya ahlaki öğretiler sunmaz aynı zamanda mitik ifadeler de barındırır ve tarih ötesi bir alanla ilişki kurar. Bu metinler, insanüstü varlıkların, mucizelerin ve rasyonel dünyanın ötesindeki olayların hâkim olduğu bir âlemin kapısını aralar. Dolayısıyla dini anlatılar, zahirin ötesinde bir anlam taşıyan sembolik bir dil ve ifade biçimi kullanır. Bu yönüyle din, mitolojiyle derin bir bağıntı içindedir ve metinlerdeki semboller, alegoriler ve kurgusal anlatılar, yalnızca tevil yoluyla anlaşılabilir. Bu bakımdan mitoloji, dini metinlerin anlaşılmasında kritik bir altyapı sunar. Yaradılış mitleri, kurgusal olay anlatıları ve sembolik rivayetler, tıpkı rüyaların tabir edilmesi gibi, mitik veya müteşabih şifrelerin çözülmesiyle doğru şekilde yorumlanabilir. Bu süreç, okuyucu için metinlerin derin anlam katmanlarını açığa çıkarır ve metafizik bir ufuk kazandırır. Dinin ve mitolojinin ortak temeli, her ikisinin de "misal âlemi" olarak adlandırabileceğimiz tarih ötesi bir âlemde şekillenmesidir. Bu bağlamda din ve mitoloji, ikiz kardeşler gibi birbirini tamamlar. Dini metinlerin içerisinde ikonik, sembolik, elegorik, misali veya müteşabih anlatılar olduğu tespit edildikten sonra din ile mitoloji akrabalığı açığa çıkar. Çünkü bu anlatı biçimi doğrudan mitolojinin sahasına girer. Bu çalışmada din ile mitoloji arasındaki ilişki incelenecek ve insanın metafizik merakını besleyen rüya ve hayal gücü aracılığıyla her iki alan, anavatanları olduğu düşünülen misal âleminde buluşturulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Din, Sembol, Te'vil, Misal alemi.

* Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi, Mardin, Türkiye, mmekinmecin@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3128-5558

TÜRK MİTLERİNDE MİTOLOJİ VEYA MİTOLOJİSİNDE MİTLER! ANADOLU'DA MİTOLOJİNİN İMKÂNSIZLIĞI, MİTİN DİRENCİ

M. Emir İlhan*

Akademik literatürde ve popüler tarihçilikte ısrarla inşa edilmeye çalışılan "Türk Mitolojisi" kavramsallaştırması, Anadolu sahası özelinde ontolojik bir yanılgıyı ve Batı merkezli bir kategorizasyon hatasını barındırmaktadır. Bu bildiri, kışkırtıcı bir tezle Anadolu Türk kültüründe hayatı ve ritüeli kuşatan köklü "mitlerin" varlığını kabul etmekle birlikte bunların Antik Yunan veya Mısır örneğindeki gibi hiyerarşik, kanonik ve bir "panteon" sınıfına dayalı bir "kurumsal mitolojiye" asla dönüşmediğini savunmaktadır. Çalışmanın teorik iskeletini, sözün büyüsü ve kültürü ile yazılı kültür arasındaki bilinç farkına dair analizleri ve Türk inanç sistemindeki yapısal esneklik vurgusu oluşturmaktadır. Anadolu'ya göçen Oğuz boyları, atlı-göçebe kültür yapıları ve karşılaştıkları İslam'ın ortodoks otoritesi arasındaki gerilimde, kendi kozmolojilerini dondurulmuş bir "metin" (mitoloji) olarak değil performatif bir "eylem" (mit) olarak taşımışlardır. Anadolu sahasında arkaik mit, merkezi bir panteon kurmak yerine menkıbeler, cenk-nâmeler, ocak kültleri ve heterodoks ritüeller içerisine sızarak "kurumsallaşmadan" ve şekil değiştirerek hayatta kalmayı başarmıştır. Şamanın, kamın, baksının fonksiyonel mirasçısı olan "Ozan" veya "Veli" tipi, kurumsal rahibin aksine miti bir dogma kurmak yerine karizmatik bir tecrübe olarak an be an yeniden üretmiştir. Dolayısıyla Anadolu'da sistematik bir teoloji veya bir "Türk Olimpos'u" aramak metodolojik bir hatadır. Bu bildiri, Anadolu mitlerindeki bu "dağınıklığı" ve "kanonsuzluğu" bir eksiklik olarak ele almamakta; mitin dogmatik ve/veya statik bir yapıya hapsolmaya karşı geliştirdiği tarihsel bir direnç ve "yaşayan mit" dinamizmi olarak yeniden okumayı teklif etmektedir..

Anahtar Sözcükler: Kurumsal mitoloji, Sözlü kültür, Yaşayan mit, Kurumsallaşmaya direniş, Anadolu halk inançları.

* Doç.Dr., Öğretim Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Türk Halk Bilimi, Bursa, Türkiye, emirilhan@uludag.edu.tr, Orcid:0000-0002-7576-9477.

MİTLE BİRLİKTE, MİTE RAĞMEN: SPINOZA VE SCHELLING DOLAYIMIYLA FELSEFÎ BİR İNCELEME

Mehmet Fatih Elmas[*]

İrem Bayraktar[**]

İnsanlık bugünkü durumuna şüphesiz ortak hafızasının geçirdiği tarihsel istihalelerden geçerek gelmiştir. Yalnızca 13. ve 14. yüzyıllardan itibaren izlendiğinde bile Rönesans'tan Sanayi Devrimi'ne kadar pek çok kritik eşik birçok felsefî ekolün veya her biri kendi maruz kaldığı problemler üzerine bir düşünen ve buradan tüm herkes için geçerli olabilecek birtakım ilkeler türetmeye çalışan filozofların hazırlayıcısı olmuştur. Bu bildirinin konusu 17. yüzyıl rasyonalitesi ile 19. yüzyıl Bilimist-Pozitivist düşünce dünyasının hazırladığı Spinoza ve Schelling dolayımıyla "mit" kavramı üzerinde bir inceleme yapmaktır. Araştırma sorumuz şöyledir: Mitler aklın henüz gelişmediği evrede zorunlulukla mı işe koşulmakta ve aklın gelişmesiyle birlikte zihinden ötelenmektedirler, yoksa aklın kifayetsiz kaldığı durumlarda mı mitlere müracaat edilmektedir? 17. yüzyılda Spinoza gerçek varlıkları tahayyül ettikleri suretleriyle karıştıranlara karşı bir bütün olarak evreni akıl ürünü varlıklarla açıklamaya çalışmıştır. Spinoza için hayal gücü bulanık bilgi üretir, buna *bir bakıma* mit de denebilir. O miti yanlış olduğu için değil, fakat parçalı ve bulanık olduğu için zihinlerden ötelemek istemiştir. Ancak Spinoza için insan aynı zamanda pasyonel bir varlıktır ve bu nedenle zorunlulukla mitik unsurlar üretir. 17. ve 18. yüzyıllarda akıl sahibi öznenin merkezi konumunun daha da tahkim edilmesinin ardından 19. yüzyılda Schelling akılcı düşüncenin tıkandığı noktalara işaret etmiş ve onları mitoloji felsefesiyle aşmaya çalışmıştır. Spinoza'da hayal gücünün ürünü olan mitik öğeler sistemi temellendirmek için zihinden ötelenmek istenirken, Schelling tarihi tersine çevirmek için mitolojiyi araç olarak kullanarak, aklın oluştuğu ilk evre olan mutlak kaos'a dönmeyi teklif etmektedir. Bu çalışma Spinoza ve Schelling dolayımıyla mitin modern dönemdeki anlam ve rolünü soruşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hayal gücü, Bulanık fikir, Mit, Akıl, Upuygun fikir.

[*] Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bursa, Türkiye, mfelmas@uludag.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9728-2635

[**]YL Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Bölümü, Bursa, Türkiye, iremmbyrktrr@gmail.com , Orcid: 0000-0003-0905-0269

YEŞİL ADAM, HIZIR VE YENİDEN DOĞUŞ

Meltem Uzunoğlu Erten*

Zamanın düz bir çizgide ilerler şekilde anlaşılması yazılı tarihin bizlere öğrettiği bir olgudur. Kronolojik zaman daima ileriyi gösteren bir ok gibidir. Bu anlayışa göre tarihi olaylar öncesi ve sonrası, sebepleri ve sonuçları gibi kavramlar üzerinden değerlendirilir. Oysa, tarihin kaydedilmesinden çok önce, insanın kendi içsel ritmi ve doğanın ritminin uyum içinde olmasının sağlıklı birey ve toplum olmanın bir şartı olarak algılandığı zamanlarda, zaman kavramı döngüsel bir biçimde kendini gösterir. Bu mitolojik zamanda dünyanın ve mevsimlerin ritmi ile insan hayatının evreleri paralellik gösterir. Doğum, ölüm ve yeniden doğuş çevrimi sonsuza dek devam eder. Bu anlayışa göre ölüm bir son olarak değil yeni bir başlangıca açılan kapı olarak işlev görür. Yeniden doğuş fikri tüm kültürlerde benzer mitsel anlatılara ve figürlere ilham vermiştir. Özellikle bitkilerin yıllık döngüsünü simgeleyen öyküleri ile tanrılar, tanrıçalar ya da kahramanlar mitolojilerin ayrılmaz parçasıdırlar. Bazen bitkinin kendisinin ve mevsimler boyu yolculuğunun vücut bulmuş hali gizemli bir kişilik olabilir. Bu gizemli figür içinde geliştiği kültüre öylesine kök salmış olur ki, yüzyıllar ya da değişen inançlar onu silemez. Bu çalışmanın amacı da Avrupa'da, özellikle de İngiltere'de, bugün bile karşımıza çıkmaya devam eden Yeşil Adam ile Anadolu'da halen canlı olan Hızır figürlerini yeniden doğuşu temsil etmeleri bağlamında karşılaştırmak ve modern dünyada bu figürlerin simgelediği düşünceleri tartışmaktır.

Anahtar Sözcükler: Çizgisel zaman, Döngüsel zaman, Yeniden doğuş, Yeşil Adam, Hızır.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli, Türkiye, meltemerten@pau.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9022-7983.

SİNEMADA ÖLÜM VE YENİDEN DOĞUŞ İMGELERİNİN MİTOLOJİK KÖKENİ ÜZERİNE BİR YORUM DENEMESİ

Muzaffer Yılmaz*

Bu tebliğ, sinema sanatında sıkça karşılaşılan ölüm ve yeniden doğuş temalarının mitolojik kökenlerini incelemeyi amaçlayan yorumbilimsel bir değerlendirme sunmaktadır. Sinema, modern çağın en güçlü anlatı araçlarından biri olarak, insanlığın kadim mitolojik hafızasında yer alan dönüşüm, yok oluş ve yeniden var olma gibi anlatıları görsel ve sembolik düzlemde, kendi diliyle sinematografik açıdan yeniden üretmektedir. Binaenaleyh, pek çok sinema filminin senaryosunun merkezinde bir kahramanın yer alması; kahramanın doğumu, ölümü, kayboluşu ya da sembolik bir yok oluş deneyimi yaşaması ve ardından başkalaşmış bir kimlikle yeniden ortaya çıkması, (vb. pek çok motif) kadim mitlerde görülen pek çok motif ve fenomenle doğrudan ya da dolaylı benzerlik ve paralellik arz etmektedir. Özellikle Mezopotamya mitoloji dairesinde görülen tanrı–tanrıça gerilimi ve buna bağlı olarak gelişen anlatılar ile pratikler, sonraki süreçte pek çok farklı kültürün inanç dünyasını da etkilemiştir. Bu etkilerin izlerini, sanat tarihi kapsamında başta resim sanatı olmak üzere pek çok farklı sanat türünde görmek mümkündür. Bu ilişkiler ağına bağlı olarak ortaya çıkan ölüm ve yeniden doğuş imgeleri, sinema sanatında kendine has ve özel bir temsil alanı bulmuştur. İşbu çalışmada, vakıaya geniş bir zaviyeden bakılarak Yakındoğu–Hollywood ekseninde sinemada ölüm ve yeniden doğuş imgelerinin mitolojik kökeni üzerine bir yorum denemesi, sanat tarihinin zengin envanterinden yararlanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sinema, Mitoloji, Hermenötik, Ölüm, Yeniden doğuş.

* Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Resim Bölümü, Konya/TÜRKİYE, emuzafferyilmaz@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3156-8582.

SİNOPE'DEN MİTOLOJİK BİR FİGÜRÜN KÜLT VE RAHİBELİK BAĞLAMINDA YENİDEN YORUMLANMASI: TANRIÇA LEUKOTHEA VE RAHİBE SAÏTTA

Nazlı Yıldırım*

Antik mitolojide Thebai Kralı Kadmos ile Tanrıça Harmonia'nın kızı olan Ino, başına gelen talihsizlerin ardından denizle ilişkili tanrısal bir kimliğe dönüştürülerek Leukothea adını almıştır. Hellencede "Ak Tanrıça" anlamına gelen Leukothea, denizin beyaz köpüklü sularını simgeleyen ve adını bu özelliğinden alan bir figürdür. İlk olarak Homeros'un *Odysseia* adlı destanında, denizde fırtınaya yakalanan Odysseus'a yardım eden bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle Leukothea, denizde tehlike altında olanların yakarışlarına cevap verdiğine inanılan, kurtarıcı nitelikte bir kimliğe sahiptir. Başlangıçta ölümlü bir kadın olduğuna dair inanç, bu figürü mitolojik açıdan anlamlı ve ayırt edici hale getirmektedir. Sinope'de ele geçen ve Leukothea'nın rahibesi olarak tanımlanan Saïtta'ya ait Hellenistik bir mezar yazıtı, tanrıçanın kentte sadece bir mitos olmayıp, rahibelik statüsüne sahip bir görevli aracılığıyla kurumsallaşmış bir kült çerçevesinde tapınım gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu yazıt, Leukothea kültünün varlığını belgeleyen sınırlı sayıdaki epigrafik kanıttan biri olması nedeniyle önemlidir. Pontus ve Paphlagonia bölgelerinde tanrıçaya ait başka bir kültün bilinmemesi de rahibe Saïtta'yı ve temsil ettiği kültü bölgesel bağlamda önemli bir konuma yerleştirmektedir. Bu çalışmada, Ino'nun kökeni ve kimliği ile tanrıça Leukothea'ya dönüşümü, antik edebi kaynakların yanı sıra Yunanistan ve Anadolu'daki kült merkezleri ve uygulamalarına ilişkin epigrafik ve arkeolojik kanıtlar aracılığıyla incelenmektedir. Ayrıca Ino ve Leukothea'nın Altın Post ve Argonautlar efsaneleriyle bağlantısı ile bu mitosların Karadeniz kıyı kentlerindeki kült uygulamaları üzerindeki olası etkileri değerlendirilmektedir. Buna ek olarak çalışmada, rahibe Saïtta'nın kimliği, kült içindeki rolü üzerinden Leukothea kültünün kentin kamusal hafızasındaki yeri ile tanrıçanın Sinope'nin denizcilik faaliyetleriyle ilişkili olarak nasıl anlamlandırılmış olabileceği tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Karadeniz, Sinope, Ino, Leukothea, Saïtta.

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Sinop, Türkiye, nazliyildirim@sinop.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2924-5111.

KLASİK TÜRK ŞİİRİ GAZELLERİNDE MELEK İMGESİNİN MİTOPOETİK İŞLEVLERİ

Ramazan Arı[*]

Feriştah Funda Arı[**]

Klasik Türk şiirinde melek imgesi, yalnızca dinî bir referans unsuru olarak değil, mitopoetik bir figür olarak da işlev görür. İslam inanç sisteminde ontolojik gerçekliğe sahip kabul edilen melekler, klasik Türk şiirinde estetik ve sembolik bir dönüşüme uğrayarak şiirsel anlam evreninin bir parçası hâline gelir. Bu dönüşüm, melek imgesinin teolojik bağlamdan çıkarılarak mitik, alegorik ve arketipsel bir düzleme taşınmasıyla gerçekleşir. Gazellerde melek imgesi üç temel bağlamda mitopoetik işlev üstlenir: Sevgilinin yüceltilmesi, âşığın üstünlüğü, rakibin aşağılanması. Sevgilinin melek-sîmâ, melek-rû şeklinde nitelenmesi, güzellikte sevgiliyle kıyaslanması ve sevgilinin üstün görülmesi birçok beyitte örneğine rastlanan bir durumdur. Bu kıyaslama, melek imgesinin güzellikle ilgili kolektif bellekteki temsiliyle ilgilidir. Sevgilinin yüceltilmesinde bir ölçüt görevi üstlenir. Meleklerin gökte bulunmasını, yine sevgilinin güzelliğine bağlamak, meleklerin mitopoetik bir hüviyete sahip olmasını sağlar. İkinci işlev, rakiple ilgilidir. Melek imgesi rakiple ilgili dolaylı yoldan bir görevi haizdir. Rakibin köpeğe benzetildiği beyitlerde, meleklerin köpeklerin bulunduğu yere girmeyeceği inancına atıfta bulunularak sevgilinin rakibe yaklaşmaması gerektiği ihtar edilir. Bu düşüncenin arka planında ise âşığın kıskançlığı yer alır. Dolayısıyla rakiple ilgili beyitlerde melek imgesi, âşığın kıskançlık duygusunun yansıtılmasında bir araç işlevi görür. Üçüncü işlev ise âşığın üstün görülmesidir. Tasavvufi düşünce temelinde, insan bazı özellikleri itibarıyla meleklerden üstün görülür. Meleklerin duyguları yoktur, aşkı bilmezler, çile çekmezler, günah işlemezler. Âşık için ise bunlar varlık sebebidir. Bu çalışmada, melek imgesinin gazellerdeki kullanımlarında dinî bir figür olmaktan çıkıp mitolojik bir figüre nasıl dönüştüğü, mezkûr üç temel işlev temelinde değerlendirilip örnekler üzerinden izaha çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Melek, melek simgesi, mitopoetik, mitik varlıklar, klasik Türk şiiri.

[*] Doç. Dr. Iğdır Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Iğdır, Türkiye. ramazan.ari@igdir.edu.tr. Orcid: 0000-0002-8660-4774

[**] Dr. Yeni Türk Dili, Kuruma Bağlı Değil, Iğdır, Türkiye. feristah.uysal@hotmail.com. Orcid: 0000-0002-3959-3769

OSMANLI'DA KUTSAL AĞAÇLAR VE TARIMSAL İNANIŞLAR: KÖYLÜLERİN EKOLOJİK KUTSALLIK ANLAYIŞI

Salih Başkutlu*

Osmanlı Devleti bünyesinde doğa ve insan arasında kurulan kadim ilişki, yalnızca ekonomik veya tarımsal bir zorunluluğun ötesinde, oldukça derin bir manevi bağ ile şekillenmiştir. Köylü toplulukları, toprağı ve doğayı sadece basit bir üretim sahası olarak görmekten öte, onu kutsal ve korumaya değer bir varlık olarak kabul etmişlerdir. Bu özgün anlayış, tarımsal üretim süreçlerinden gündelik yaşamın en ince pratiklerine kadar oldukça geniş bir alanda temel belirleyici olmuştur. Osmanlı kırsalında, özellikle belirli ağaç türleri kutsal kabul edilmiş ve bu ağaçların muhafaza edilmesi sadece ekolojik bir gereklilik değil, aynı zamanda mühim bir toplumsal ve dini sorumluluk olarak titizlikle benimsenmiştir. Osmanlı köylüsü için ağaçlar, fiziksel faydalarının yanı sıra bereketin, sürekliliğin ve ruhani dengenin en güçlü sembolü olarak görülmüştür. Özellikle meyve ağaçları doğanın sunduğu nimetler olarak değerlendirilmiş ve bu ağaçlara zarar vermek, sadece ekonomik bir kayıp değil, manevi dengenin bozulması olarak kabul edilmiştir. Tarım ve inanç sistemleri arasındaki bu güçlü bağ, köylülerin doğayla uyumlu bir yaşam sürmesini sağlamıştır. Tarımsal faaliyetler, kutsal ritüellerle desteklenen ve doğa olaylarıyla bütünleşen uygulamalar olarak yürütülmüştür. Ekim ve hasat zamanları, mevsim döngüleri ile yağmur, rüzgar gibi unsurların kutsal düzenine göre belirlenmiş; bu durum sürdürülebilir ekolojik dengeyi korumuştur. Bu çalışma, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıldaki bu ekolojik kutsallık anlayışının, doğaya karşı duyulan kolektif sorumluluk bilincini nasıl şekillendirdiğini ve modern küresel çevre sorunları için sunduğu tarihi perspektifleri kapsamlıca incelemektedir. Osmanlı köylüsünün doğaya duyduğu saygı, günümüzde doğal kaynakların tükenmesi ve sürdürülebilir tarım arayışları karşısında doğayla uyumlu yaşam biçimlerinin geliştirilmesine yönelik tarihi rehberlik sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ekolojik kutsallık, Osmanlı köylüsü, Kutsal ağaçlar, Tarımsal inanışlar, Sürdürülebilir tarım.

* Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tunceli, Türkiye, salihbaskutlu@munzur.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1676-6505.

FARS ŞIIRININ MITOLOJIK YÖNÜ (FIRDEVSÎ, HAYYÂM, MEVLÂNÂ, SA'DÎ VE HÂFıZ): DARYUSH SHAYEGAN DÜŞÜNCESI ÜZERINDEN BIR DEĞERLENDIRME

Tamer Yıldırım*

Mamıka Yıldırım**

Daryush Shayegan (1935-2018) Tebriz'de doğmuştur. Üniversite eğitimini Cenevre'de karşılaştırmalı felsefe, Sanskritçe ve edebiyat alanında yapıp, Tahran Üniversitesi'nde Hint Çalışmaları ve Karşılaştırmalı Felsefe dersleri vermiştir. Çok dilli ve farklı kültürlerdeki bir yapı içerisinde yetişmesi, İran'da devrim öncesi Medeniyetler Araştırma Merkezi'ni kurup müdürlüğünü yapması geniş bir bakış açısıyla olayları değerlendirmesine olanak tanımıştır. Devrimden sonra Paris'e gidip İsmailî Araştırmalar Enstitüsü'nün başına geçen ve 1992'de İran'a dönen Shayegan, 2018'de Tahran'da ölmüştür. Kitaplarında İranlıların edebiyat büyüklerini özellikle efsaneleşen şairlerini araştırmış ve aralarındaki ilişkiyi bazı makale ve eserlerinde konu olarak ele almıştır. İran'ın şiirsel bilincinin fenomenolojisini Firdevsî, Hayyâm, Mevlânâ, Sa'dî ve Hâfız ile bağlantılı olarak analiz eden Shayegan'a göre Fars bölgesinde İran şiirinin büyüklüğü ve insanların şairleriyle olan ilişkilerinin özel ve istisnai bir durumu vardır. Örneğin; beş varlık iklimini oluşturan bu şairlerden tarihsel açıdan ilki olan Firdevsî'yi İranlıların ulusal farkındalığı ve Avesta mitleriyle birlikte Part ve Sasani efsanelerinden etkilenerek tekrar canlandıran destanın zirveye taşınmasının sembolü" olarak nitelemiştir. Firdevsî, *Şehname*'sinde mitolojik anlatı Keyhüsrev/Cemşid'i kâmil insan seviyesine çıkarıp kahramanının varlığı ile uhrevî boyutunun farklı bir formunu ortaya koymuştur. Hâfız, Mevlâna, Hayyâm ve Sa'dî ise mitik ifadelerden uzaklaştırılarak ele alınmıştır. Fakat Müslüman şairler şiirlerinde mistik metaforlar kullanır ve bu metaforların mitik anlamlar içermesi doğaldır. Buna karşın Shayegan'ın bu şairler arasında böyle bir sınıflandırma/sınırlandırma yapmasının sebebi tartışılacak ve sözü edilen şairlerin eserlerinden verilecek örneklerle değerlendirmelerin doğruluğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kısaca sunumumuzda Firdevsî, Hâfız, Mevlâna, Hayyâm ve Sa'dî'nin gibi beş farklı tavra sahip şairin düşünce ve ifadelerindeki mitik unsurlar Shayegan'ın düşünceleri üzerinden değerlendirilerek onun düşünceleri geçerliliği tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Şiir, Daryush Shayegan, Firdevsî, Hayyâm.

ODİSSEUS'UN EVE DÖNÜŞ YOLCULUĞUNDA ANAERKİL VE ATAERKİL KÜLTÜRLER ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Ünsal Çimen*

Yunanlıların Truva'ya karşı yaptığı savaştan sonra, İtake'nin bilge kralı Odisseus, karısı Penelope ve oğlu Telemahos ile yeniden bir araya gelme umuduyla evine doğru yola çıktı. Ancak dönüş yolculuğu

* Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Sakarya, Türkiye, tyildirim@sakarya.edu.tr, Orcid:0000-0003-0033-0539

** Araştırmacı-Yazar, Sakarya, Türkiye, mamikacoskunyildirim@gmail.com, Orcid:0000-0003-3206-7026

* Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Muş, Türkiye, u.cimen@alparslan.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0575-6053.

beklenmedik zorluklarla dolu, uzun ve tehlikeli bir seyahate dönüştü. Tanrıça Athena, hayati anlarda ona destek olsa ve rehberlik etse de, onu deniz tanrısı Poseidon'un gazabından tamamen koruyamadı. Poseidon'un öfkesi Odisseus'a yönelmişti çünkü Odisseus, karanlık bir mağarada yaşayan Poseidon'un oğlu Kiklop Polifimos'u kör etmişti. Polifimos sadece vahşi bir dev değildi; Poseidon'un oğlu olarak babasının koruması altındaydı. Odisseus ve adamları Kiklop'un mağarasında mahsur kaldıklarında, Odisseus kaçmak için zekice bir plan yaptı. Polifimos'u şarapla sarhoş ettikten sonra, onu sivri bir kazıkla kör etti ve böylece kendisi ve mürettebatı kaçmayı başardı. Bu hareket, Odisseus'un meşhur zekâsını gösterirken, aynı zamanda kaderini de belirlemiş oldu. Sonuç olarak, Odisseus amansız fırtınalarla, gemi kazalarıyla ve denizde sayısız engelle karşılaştı. Bu anlatı, Athena ve Poseidon'un Odisseus'a karşı tutumlarındaki farklılığı gösteriyor ve muhtemelen Athena ile Poseidon arasında daha derin ve eski bir ihtilafı yansıtıyor. Bu konuşmada, tanrıça Athena ile tanrı Poseidon arasındaki bu ihtilafı, anaerkil ve ataerkil kültürlerden kaynaklanan bir çatışma olarak yorumlayacağım.

Anahtar Sözcükler: Athena, Poseidon, Odisseus, Ataerki, Anaerki.

NACHHALIGKEITSVORSTELLUNGEN IN MYTHEN UND IHRE LITERARISCHE REZEPTION

Yıldız Aydın*

In der Forschung wurde die Entstehung von Mythen bislang aus unterschiedlichen Perspektiven analysiert, etwa aus der psychoanalytischen Perspektive Freuds, aus René Girards Gewalt- bzw. Sündenbocktheorie oder aus feministischen Ansätzen. Neuere Studien untersuchen hingegen Nachhaltigkeitspraktiken der Antike, die sich in Mythen widerspiegeln, und zeigen, inwiefern diese bis in die Gegenwart nachwirken (Eidinow, Scheer, Schliephake). Mythen reflektieren im Hinblick auf das Verhältnis von Mensch und Natur ökologische Weisheiten, die theoretische und praktische Aspekte beleuchten. In diesem Zusammenhang kann man sie als frühe Formen von nachhaltigem Denken verstehen. Denn sie beschäftigen sich mit Themen wie Maßhalten und verantwortungsvoller Nutzung natürlicher Ressourcen. In der Mythologie treten zahlreiche Gestalten auf, die in enger Verbindung zur Natur stehen. Dazu zählen Naturwesen wie Nymphen sowie Gottheiten wie Kybele, Artemis, Demeter oder Pan. Darüber hinaus weisen auch andere mythologische Figuren wie Medea, Orpheus und Dionysos eine besondere Beziehung zur Natur auf. Die in diesen Mythen zum Ausdruck gebrachten Vorstellungen vom Verhältnis zwischen Mensch und Natur wirken in der Literatur fort und sind eine wichtige Inspirationsquelle für literarische Bearbeitungen und Neuinterpretationen von Mythen. Vor diesem Hintergrund wird in diesem Beitrag das Ziel verfolgt, anhand ausgewählter deutschsprachiger Texte zu analysieren, inwiefern antike Nachhaltigkeitskonzepte in literarischen Mythenbearbeitungen von Schriftstellern aufgegriffen und rezipiert werden. Im Mittelpunkt steht dabei die Frage, wie diese Konzepte in unterschiedlichen historischen und literarischen Kontexten neu akzentuiert werden und zur Reflexion über das Verhältnis von Mensch, Natur und kultureller Ordnung beitragen.

Schlüsselwörter: Nachhaltigkeit, Mythen, Ökologische Weisheit, Literatur.

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye, yildiz.aydin@deu.edu.tr, Orcid:0000-0001-8665-7131.

ENGELLİLERİN KORUYUCU TANRISI OBATALA

Yunus Bucuka*

Engellilik tarihsel, sosyal ve tıbbi boyutları olan önemli bir olgudur. Bunlara mitolojik alanı da eklemek mümkündür. Zira engellilik antik zamanlardan beri insanların ilgi alanında bulunmaktadır. Bu doğrultuda Hint, Mezopotamya, Mısır ve Yunan gibi birçok önemli mitolojide engelliliğe dair çeşitli unsurlar mevcuttur. Bu mitolojilerin yanı sıra Batı Afrika halklarından olan Yoruba mitolojisinde de engelliliğe dair önemli bir vurgu Tanrı Obatala'nın insanın yaratılışı mitinde göze çarpmaktadır. Obatala, Nijerya'da ortaya çıkan Yoruba inancında en saygı duyulan Afrika tanrılarından biridir. Obatala Yoruba Panteonunda; bilgelik, yaratıcılık, adalet ve barışın sembolü, tüm insanların yaratıcısı ve engellilerin koruyucusudur. Obatala beyaz giysiler içinde, şefkatli, yaşlı ve bilge bir baba figürü olarak tasvir edilir. İnsanların yaratılışına dair mitte Obatala'nın yaptığı bir yanlışlıktan bahsedilir. Obatala insanları yaratırken palmiye şarabını ölçüsüz içerek sarhoş olur. Bunun sonucunda bir dizi hata yapar. Yarattığı bazı insanlarda eksik uzuvlar ve bedensel deformasyonlar oluşur. Sarhoşken yaptıklarının sonuçlarını gördüğünde, bir daha asla içki içmeyeceğine ve engellileri her zaman koruyacağına yemin eder. Bu mit, toplumsal sorumluluk ve düzenin sembolü ve engellilere sosyal adalet sağlama konusunda ilham kaynağı olmuştur. Bu doğrultuda engellilerin, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmamaları ve onların toplumsal hayata dahil edilmeleri hususunda önemli bir inanç unsuru niteliğindedir. Obatala'ya adanmış festivaller hala yaygındır. Halk palmiye şarabından uzak dururken engellilere karşı toplumsal sorumluluklarını da canlı tutmaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: Engellilik**,** Mitoloji, Yoruba, Obatala, İnsanın yaratılışı, Toplumsal sorumluluk.

* Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Bingöl, Türkiye, ybucuka@bingol.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3001-2646.

MEZOPOTAMYA'DA BİLİM VE KEHANET: DEĞER-ANLAM EVRENİNDE BİLGİ ÜRETİMİNİN ONTOLOJİSİ

Sıracettin Aslan*

Tarihte her uygarlık, ontolojik varoluş zeminini teşkil eden ve kendine özgü bir değer-anlam evreni içerisinde bilme faaliyetlerini sürdürür. Öyle ki değer-anlam evreni, bir taraftan uygarlığın var olmaklığının öncelikli koşullu iken diğer yandan da uygarlığın bilme faaliyetlerini sevk ve idaresinin yanı sıra çıktılarına da anlam tayin eden evrendir. Böylesi bir evrende sürdürülen Mezopotamya'daki bilme faaliyetlerinde bilim ve kehanet şeklinde iki ana ekseninin belirleyici olduğu söylenebilir. Bu iki eksen birbirinden bağımsız veya kayıtsız değil, aksine birbirini tamamlayan bir evrende kesişirler. Zira bilim-kehanet, evreni (özelllikle doğayı) teorik-pratik anlama çabası ve evrendeki kutsal düzeni çözümleme girişimiyle iç içedir. Zira Mezopotamya'da gözlem, hesaplama ve teknik uygulamalar, yalnızca pratik ihtiyaçlara cevap vermekle kalmaz; aynı zamanda tanrısal iradenin işaretlerini çözmeye yönelik bir anlamlandırma çerçevesine dönüşür. Bu bağlamda bilimler ve özellikle astronomi, göksel hareketlerin düzenli takibiyle sınırlı kalmadan, yerdekilerin kaderinin okunabildiği bir kehanet alanı olarak işlev görür. Bu nedenle ay ve güneş tutulmaları, gezegen hareketleri ve takımyıldızları, yalnızca birer göksel olaylar değil, aynı zamanda tanrıların mesajlarını taşıyan sembolik göstergeler olarak yorumlanır. Mezopotamya'nın bu bütüncül kavrayışında doğa, kendi başına işleyen bir mekanizma olmaktan ziyade, kutsal güçlerin tezahür ettiği canlı bir düzen olarak kavranır. Dolayısıyla bilgi üretimi, nedensel açıklamalar ile sembolik yorumların birleştiği bir düzlemde sürdürüldüğü tartışılabilir. Kehanet pratikleri, sistematik gözlemlerden beslenmiş; bu durum, bilimsel faaliyetlerin erken biçimlerinin mitolojik düşünceyle çatışmak yerine bilakis onu tamamladığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu yoruma örneklik teşkil edecek şekilde tıp alanı gösterilebilir: Hastalıklar, hem fiziksel belirtilerle hem de doğaüstü etkilerle açıklanırken tedavi süreçleri de bu ikili anlayış doğrultusunda şekillenir. Bu çerçevede bildiride dikkat çekilecek bir husus, modern bilim insanı ile Mezopotamya'daki kâhin arasında kategorik bir benzerliğin kurulabilmesidir. Her ikisi de, görünürde farklı epistemik araçlara sahip olsa da, doğa olaylarını anlamlandırma, düzenlilikleri tespit etme ve geleceğe dair öngörülerde bulunur. Kâhin, tanrısal işaretleri yorumlayarak geleceği okurken modern bilim insanı ise deney ve matematiksel modeller aracılığıyla fizik yasalarını formüle ederek benzer bir öngörü kapasitesi geliştirir. Bu açıdan her iki bilgi üreticisi, kendi paradigma ve sembolik evrenleri içinde olan-biteni anlamlı kılma çabasının temsilcisi olarak düşünülebilir.

Anahtar Sözcükler: Mezopotamya, Bilim, Bilim İnsanı, Kâhin, Kehanet, Mitoloji.

* Dr. Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi, Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Diyarbakır, Türkiye, srcttnaslan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9385-9580

KUR'AN'A "*ESATÎRÜ'L-EVVELÎN*" ELEŞTİRİSİNDE BULUNAN CAHİLÎ ARAPLARIN ZİHNİYETİNİN ARAPLANI ÜZERİNE BİR ANALİZ DİN VE MİTOLOJİ ALGILARI BAĞLAMINDA

Şehmus Bayler *

İlkel insanlar gerek gök cisimleri gerekse tabiat olayları etrafında bir sürü hurafe ve mitolojik inanca sahiptir. Zira adı geçen şeylere, beğeni, merak ve hayretle bakar, anlamak ister. Mitolojinin omurgasını ustûre/esatîr oluşturmaktadır. Hurafe ile süslenmiş hikâye, kıssa ve masallar gibi anlatı ve ilkel yorumlardan ibaret olan esatîr, insanın anlama açlığını doyurma ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Ancak haddizatında akıl ve mantık esaslarına uymayıp hurafe olsa da ustûre/esatîr, ilkel insanlar için gerçeğin kendisi olup bazen de kutsal bir hüviyete bürünmekte ve dini öğretiyi temsil etmektedir. Zira gücünün fevkinde olduğu veya düşündüğü şeyler insana korku salmış, düşünmesini felç etmiş ve çarpık bazı şeylere itikat etmeye mecbur bırakmıştır. Cahilî Araplar çeşitli şartlarından kaynaklı sistematik olarak soyut düşünememiş, metafizik konuları tasavvur edememiş ancak bu alanla ilgili pek çok ustûre/mitolojik anlatı geliştirmişlerdir. Bunun en bariz örneği çeşitli varlıklara olağanüstü özellikler nispet edip onlara taparak Allah'a şirk koşmalarıdır. Müşrik Araplar bütün bunları, kör taklitle izlerini takip ettikleri atalarından bir miras olarak almış ve şiddetle savunup sahip çıkmışlardır. Bunu hakikat olarak algılayıp bellemiş, buna karşı davet edildikleri Kur'an'ı da "esatîrü'l-evvelîn" olarak nitelendirmişlerdir. Esatîr, 'el-evvelîn' sözcüğüne izafe edilerek 'esatîrü'l'-evvelîn' şeklindeki terkiple kullanılmasında muhtevasının çok eski, karışık ve geçersiz olduğuna bir işaret vardır. Bu bildiri söz konusu Arapların, problemli Allah tasavvurlarına, çarpık din anlayışlarına, hurafe-hakikat algılarına, Kur'anî daveti telakkilerine ve genel kültür kodları bağlamında din ve mitoloji anlayışlarına ilmî kriterler ışığında ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cahilî Araplar, Cahilî Arapların algıları, Mitoloji, Din-Mitoloji ilişkisi, Esatîrü'l-Evvelîn.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Ağrı, Türkiye, e-mail: sbayler@agri.edu.tr.

MİTOLOJİK HAFIZA VE KUTSAL MEKÂNIN KÜLTÜREL MİRAS DEĞERİ: ANADOLU ÖRNEKLERİ

Tuğba Batuhan Tekin [*]

Bu çalışma, Anadolu'daki kutsal alanlar üzerinden mitolojik hafıza ile mekân arasındaki karşılıklı üretim ilişkisini kuramsal ve karşılaştırmalı bir perspektifle incelemektedir. Göbekli Tepe, Troy, Cappadocia ve Mount Nemrut örnekleri temel alınarak mitin mekânı kutsallaştırma süreçleri, kutsallığın hangi anlatısal ve performatif mekanizmalarla sürdürüldüğü ve bu anlamın modern kültürel miras söylemi içinde nasıl yeniden üretildiği analiz edilmektedir. Çalışma, kutsal mekânın yalnızca fiziksel ya da arkeolojik bir varlık olarak değil; mitolojik anlatılar, ritüel pratikler, kolektif bellek dinamikleri ve temsil süreçleri aracılığıyla sürekli olarak yeniden kurulan çok katmanlı bir anlam alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda önerilen Mitolojik Mekân Üretim Modeli (MMÜM), kutsal alanların üç aşamada üretildiğini savunur: ilk olarak mekânın mit aracılığıyla sembolik biçimde kodlanması; ikinci olarak ritüel, ibadet, anlatısal tekrar ya da metinsel aktarım yoluyla bu anlamın zamansal olarak sürdürülmesi; üçüncü olarak ise modern koruma politikaları, turizm pratikleri ve kültürel miras söylemi çerçevesinde temsili biçimde yeniden çerçevelenmesi. Karşılaştırmalı tipolojik analiz yöntemiyle gerçekleştirilen inceleme, kozmogonik, epik, kutsal tarihsel ve siyasal mit türlerinin kutsallık üretiminde farklı yapısal mekanizmalar geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, çağdaş miras politikalarının ağırlıklı olarak maddi özgünlük ve fiziksel koruma odaklı yaklaşımının, kutsal mekânın anlatısal, sembolik ve performatif boyutlarını yeterince kapsamadığını göstermekte; bu nedenle daha bütüncül ve çok boyutlu bir koruma perspektifine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitolojik hafıza, Kutsal mekân, Kültürel miras, Anadolu, Ritüel.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail:tugbabatuhan@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0045-4304

GÖKYÜZÜNDE NEHİRLER VAR ROMANINDA TUFAN ARKETİPİ VE MİTOLOJİK UNSURLAR

Zehra Ergeç*

Mitoloji, insanlığın evreni, yaşamı ve ölümü anlamlandırma çabasının simgesel bir ifadesi olarak edebiyatın tematik, anlatısal ve imgesel yapısını besleyen en köklü kültürel kaynaklardan biridir. Elif Şafak'ın Gökyüzünde Nehirler Var romanı, bu kadim anlatı mirasını çağdaş bir kurgu içinde yeniden yorumlayarak mit ile modern yaşam arasında çok katmanlı bir ilişki kurar. Söz konusu roman, su metaforu ve tufan arketipi etrafında şekillenen mitolojik göndermeler aracılığıyla kültürel belleğin sürekliliğini görünür kılarken, bireysel kimlik arayışlarını tarihsel ve kolektif hafıza bağlamında yeniden düşünmeye imkân tanır. Şafak, Mezopotamya mitolojisinden Ezidi inanç sistemine uzanan zengin bir mitolojik birikimi anlatısal yapısına dâhil eder. Romanda, Gılgamış Destanı'ndaki tufan anlatısı ile Nuh kıssası arasında kurulan paralellik, tufanın tarihsel bir olay olmanın ötesinde kültürler arasında yinelenen arketipsel bir motif olduğunu ortaya koyar. Bu doğrultuda tufan, yalnızca kozmik bir yıkım değil; kültürel kırılma, sürgün ve yerinden edilmenin simgesel karşılığına dönüşür. Ezidi inanç yapısına özgü ruhun çoklu doğuş anlayışının, Melekê Tavus inancının, Anfar kuşunun, Lamassu ile Şahmeran gibi melez varlık figürlerinin anlatıya dâhil edilmesi romanı derinleştirir. Şafak romanda miti, tarihsel bir kalıntı olarak değil, dönüşerek varlığını sürdüren bir hafıza biçimi olarak konumlandırır. Gılgamış'ın ölümsüzlük arayışı ve varoluşsal huzursuzluğu, modern karakterlerin kimlik, aidiyet ve köksüzlük deneyimleriyle paralel ilerler. Mezopotamya mitolojisinde koruyucu bir varlık olan Lamassu figürünün, farklı kahramanlar aracılığıyla söz konusu edilmesi, romanda çok katmanlı ve birbirine eklemlenen yoğun bir mitolojik ağ inşa eder. Sonuç olarak roman, 'su hatırlar' tezi etrafında mitin anlatı ve hafıza düzeyinde varlığını yaşattığını vurgulayarak sürekliliğini savunur.

Anahtar Sözcükler: Gökyüzünde Nehirler Var, Tufan arketipi, Ezidi mitosları, Mezopotamya mitolojisi, Gılgamış destanı.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kilis, Türkiye, ergec_zehra@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6949-9124

CÂHİLİYE'DEN MODERNİZME: ARAP MİTOLOJİK ANLATILARININ EDEBÎ EVRİMİ

Zehra Nurdan Can*

Mitoloji; tarihin derinliklerinde kök salmış, birçok farklı kültürün kendi inançları ve yaşam anlayışlarını yansıtan, kahramanlık hikâyeleri, kişiler, mekânlar, tanrılar, doğaüstü varlıklar gibi çözülemeyen olayların kutsallaştırılması gibi efsaneleri içeren bir disiplindir. Arap mitolojisine gelince; Cahiliye Dönemi'ndeki insanların varlığına inandıkları Hubal, Lat, Uzza gibi kutsallaştırılmış varlıklarla, cin ve ruhlarla ve efsanevi anlatılarla kendisini göstermeye başlamış, sonrasında klasik dönem Arap tarihinde geçen zaman ve dönemlerle birlikte 19. yüzyılla başlayan modern döneme kadar farklı şekil ve türlerde varlığını göstermeye devam etmiştir. Bu çalışma, Arap edebiyatındaki mitolojik anlatıların tarihsel evrimini incelemeyi amaçlamaktadır. Başlangıç olarak, İslam öncesi (Câhiliye) dönemde Arap toplumlarında hâkim olan çok tanrılı inançlar ve mitolojik figürler ele alınmıştır. Câhiliye şiirindeki tanrıça ve tanrı imgeleri, cinler ve kehanet kültleri, erken Arap edebiyatının temellerini oluşturmuş ve sözlü kültürde önemli bir yer edinmiştir. İslam'ın ortaya çıkışıyla birlikte, Arap mitolojisinin birçok unsuru Kur'an'da reddedilmiş ve yeniden şekillendirilmiştir; özellikle cinler, Âd ve Semûd kavimlerinin anlatıları, teolojik bir çerçeve içinde dönüşüme uğramıştır. Abbasî Dönemi, Arap edebiyatında mitolojik anlatıların büyük bir dönüşüm yaşadığı bir aşamadır. Yunan ve İran mitolojisinin Arapçaya aktarılması, hem edebi hem de kültürel birikimi zenginleştirmiştir. Modern Arap edebiyatı, mitolojik unsurları ulusal kimlik, modernizm ve toplumsal eleştirinin araçları olarak kullanmıştır. Adonis ve Bedr Şâkir es-Seyyâb gibi şairler, klasik mitleri yeni bir estetikle yeniden işleyerek, modern Arap edebiyatında mitin gücünü sembolik bir anlam aracı olarak ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, Arap mitolojisinin edebiyat içindeki evrimi, tarihsel, teolojik ve kültürel bir sürecin yansımasıdır ve bu mitolojik anlatılar, zaman içinde hem dinî hem de edebî bir değişim geçirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mitolojik anlatı, Arap edebiyatı, Arap mitolojisi, Câhiliye, Modern dönem.

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Diyarbakır, Türkiye, znurdanozalp@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3281-2655.

ANTİGONE'DEN LATE'E: TRAJEDİ, ETİK VE MODERN ÖZNENİN ÖTE-YAŞAMI

Zeliha Işık*

Bu çalışma, Salman Rushdie'nin "Late" adlı öyküsünü Sophokles'in *Antigone* tragedyasıyla karşılaştırmalı olarak inceleyerek, iki metin arasındaki ortak tematik ve felsefi yapıları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Her iki eserde de ölüm ile yaşam arasındaki sınır, yasa ile vicdan arasındaki çatışma ve insanın tamamlanmamışlığı temel belirleyici unsurlar olarak öne çıkar. *Antigone*'de Polyneikes'in gömülmemesi, devlet otoritesinin ahlaki yasaların önüne geçmesini simgelerken; *Late*'te S. M. Arthur'un ölümden sonra bile dünyada kalması, modern bireyin geç kalmışlığına ve tamamlanamamış varoluşuna işaret eder. Antigone bedeni gömmek isterken, Arthur ruhunun uğurlanmasını talep eder. Biri eylem yoluyla direnirken, diğeri eylemsizlik içinde askıda kalır. Kreon ile Provost Emmemm figürleri, her iki metinde de kurumsal iktidarın temsilcileri olarak konumlanır. Düzeni koruma adına insani olanı bastıran bu figürler karşısında Antigone ve Rosa, etik sezgiyi ve vicdani sorumluluğu temsil eder. Böylece yasa ile etik arasındaki çatışma, antik tragedyanın sınırlarını aşarak modern bir varoluş krizine dönüşür. Bu çalışma, hikayenin klasik trajediyi tersyüz ettiğini savunur: Antik tragedya eylemle sonlanırken, modern trajedi gecikme, sessizlik ve ertelenmiş yüzleşme ile biçimlenir. Bu bağlamda Rushdie, çağdaş insanın trajedisini "ölümden sonra bile tamamlanamayan bir hayat" olarak yeniden düşünmeye davet eder.

Anahtar Sözcükler: İktidar, Modern özne, Ölüm, Antigone, Late, Salman Rusdie.

* Dr., Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Karabük, Türkiye, e-mail: i.zeliha@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5150-0601

ZERDÜŞTÎ MİTOLOJİDE ATEŞİN KUTSALLIĞI: SEMBOL MÜ, İLAHİ VARLIK MI?

Asım Taş*

Bu bildiri, Zerdüştî mitolojide ateşin (Ātar) konumunu "sembolik bir unsur" mu yoksa "ilahi bir varlık" mı olduğu sorusu çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Zerdüştîlik, mitolojik düşünceden ahlak merkezli teolojik yapıya geçişin erken ve özgün örneklerinden biri olarak dinler tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda ateş, yalnızca fiziksel bir unsur değil; ilahi hakikatin, ahlaki düzenin ve kozmik uyumun görünür bir tezahürü olarak kabul edilmektedir. Ahûra Mazda'nın temsil ettiği hakikat (Âşa) ve düzen ilkesi ateş aracılığıyla somutlaşmakta; Avesta metinlerinde ateş, bağımsız bir tanrıdan ziyade ilahi düzenin yeryüzündeki kutsal ve sembolik temsili olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle ateş, hem mitolojik anlatılarda hem de ibadet pratiğinde merkezi bir konuma sahiptir. Ateş tapınaklarında kutsal ateşin sürekli canlı tutulması, ilahi düzenin sürekliliğini, arınmayı ve toplumsal-dini kimliğin devamlılığını simgelemektedir. Zerdüştîlikte ateşe tapınıldığı yönündeki yorumlar indirgemeci bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Ateş, Tanrı'nın kendisi değil; Tanrısal hakikatin görünür kılındığı kutsal bir aracıdır. Metinlerin ve çağdaş araştırmaların karşılaştırmalı incelenmesi, ateşin hem mitolojik anlatılarda canlı ve etkin bir unsur olarak tasvir edildiğini hem de teolojik düşüncede soyut, normatif ve ilkesel bir anlam taşıdığını göstermektedir. Ayrıca ateşin arınma, doğruluk ve kozmik denge kavramlarıyla kurduğu ilişki, Zerdüştî dünya görüşünün ahlakî ve ontolojik temellerini anlamada belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu değerlendirme, ateşin yalnızca ritüel bir unsur değil, aynı zamanda Zerdüştî kozmolojinin ve etik öğretinin merkezinde yer alan bütüncül bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece Zerdüştî ateş anlayışının ikili (sembolik–ilahi) bir yapı sergilediği ve mitolojik anlatı ile teolojik düşünce arasında süreklilik sağlayan temel bir referans noktası olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Zerdüştîlik, Ātar, Ahura Mazda, Avesta, Mitoloji.

* Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Battalgazi Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü Malatya, Türkiye, email asim.tas@ozal.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2371-8157

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DEVLET KURUCULUĞU KİMLİĞİNİN TARİHSEL-MİTOLOJİK SEMBOLİZMLE YENİDEN ÜRETİLMESİ

Murat Turan[*]

1937 yılında Uluslararası Mark Twain Cemiyeti tarafından Mustafa Kemal Atatürk'e takdim edilen altın madalyanın üst kısmında bulunan "Kemal Atatürk: Modern Romulus" ibaresi, kurucu liderlik kavramının tarihsel ve mitolojik referanslar üzerinden yeniden yorumlanmasını yansıtan dikkat çekici bir sembolik tercihtir. Atatürk'ün askerî ve siyasal liderliğinin ötesinde, yeni bir devlet ve siyasal düzenin kurucusu olarak uluslararası alanda anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Roma mitolojisinde Romulus figürü, siyasal düzenin başlangıcını, şehir-devlet yapısının oluşumunu ve kolektif kimliğin inşasını temsil etmektedir. Romulus anlatısı, kurucu eylem ile kurumsallaşma arasındaki geçişi simgeleyen bir mit olarak, devletin meşruiyetini tarihsel bir derinlik içinde temellendirmektedir. Atatürk için kullanılan "Modern Romulus" ifadesi ise bu kurucu mitin XX. yüzyılın ulus-devlet anlayışı çerçevesinde yeniden anlamlandırılmasıdır. Devlet yapısının yeniden inşa edilmesi, yönetim merkezinin değiştirilmesi ve toplumsal dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi, Atatürk'ün bir dönüm noktasında kurucu lider olarak konumlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu benzetme siyasal egemenliğin kurulmasını ifade etmekle sınırlı olmayıp, toplumsal dönüşüm ile modern yurttaşlık bilincinin gelişimini de içermektedir. Atatürk kurucu lider mitinin çağdaş bir yorumu çerçevesinde hem tarihsel bir devamlılığın hem de radikal bir değişimin simgesi olarak ele alınmaktadır. "Modern Romulus" ifadesi Atatürk'ün kurucu iradesini evrensel tarih anlatıları içerisinde konumlandıran yüksek düzeyde sembolik önem taşımaktadır. Bu çalışma, Atatürk'ün yeni bir devletin kurucusu olarak antik kurucu figürlerle özdeşleştirilmesinin tarihsel, mitolojik ve siyasal boyutlarını inceleyerek, uluslararası düzeyde nasıl bir kurucu lider imgesiyle temsil edildiğini açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada söylem çözümlemesi yöntemi doğrultusunda kurucu lider anlatılarının sembolik yönü incelenmiş, süreli yayınlar, arşiv belgeleri ve mitoloji literatüründen faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mustafa Kemal Atatürk, Kurucu lider miti, Ulus-devlet inşası, Modern devlet, Uluslararası temsil.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ardahan, Türkiye, muratturan1923@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-8908- 5199.

SAVAŞ VE AŞKTAN ANA TANRIÇAYA: İNANNA'NIN ANADOLU'DAKİ YENİ YÜZÜ

Semra Gül*

İnsanoğlu, varoluşunu anlamlandırma çabası içerisinde erken dönemlerden itibaren ilahi bir güce inanma ihtiyacı duymuş; bu arayış, ilk büyük uygarlıkların ortaya çıktığı Mezopotamya'da Sümerlerle birlikte sistemli bir yapıya bürünmüş; zamanla farklı kültürlere aktarılmış ve çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Mezopotamya'nın en önemli tanrıçalarından biri olan savaş ve aşk tanrıçası İnanna, Sümer Dönemi'nden Mezopotamya uygarlığının son evrelerine kadar kültürel ve dinsel sürekliliğini koruyan figürlerden biri olmuştur. Akad ve Babil Dönemleri'nde İştar adıyla evrensel bir kimlik kazanan tanrıça; Levant coğrafyasında Astarte, Yunan panteonunda Aphrodite ve Roma dünyasında Venüs ile özdeşleştirilerek inanç haritasını şekillendirmiştir. Bu kültürel aktarımın en özgün duraklarından biri olan Anadolu'ya ise Hurri kültür çevresi aracılığıyla ulaşan tanrıça, kendilerini "Bin Tanrılı Halk" olarak tanımlayan Hititler'in panteonunda Şauşka ismiyle dâhil olmuştur. Bu süreçte İnanna'nın Mezopotamya'daki savaşçı ve aşk bağlantılı özellikleri, Anadolu'da yerel inanç sistemleriyle etkileşime girerek doğa, bereket ve koruyuculuk ekseninde yeniden yorumlanmıştır. Özellikle Yazılıkaya Açıkhava Tapınağı'ndaki kabartmalarda tanrıçanın dişil ve savaşçı özelliğinin bir arada verilmesi bu etkileşimin en somut örneğidir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar genellikle bu tanrıçaları ya birbirinden bağımsız ya da basit benzerlikler olarak ele almış, Mezopotamya kökenli kültün Anadolu'daki dönüşüm sürecini bütüncül bir perspektifle vermemiştir. Bu bildiri, İnanna'dan Şauşka'ya, oradan Geç Hitit şehir devletlerindeki Kubaba ve nihayetinde Frigler'in Kybele geleneğine uzanan süreci ikonografik ve tarihsel veriler ışığında değerlendirerek söz konusu kültürel dönüşümü yeniden tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mezopotamya, İnanna, Şauşka, Kybele, Ana Tanrıça.

* Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, e-mail:semragul86@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2506-4038

ROMA İMPARATORLUK İKONOGRAFİSİNDE SİYASAL İDEOLOJİNİN GÖRSEL RETORİĞİ: KİŞİLEŞTİRMELER

Taygun Kotan *

Bu çalışma, Roma'da kişileştirme geleneğinin ortaya çıkışı, hangi dönemlerde yoğunlaştığı, siyasi kriz dönemleriyle olan bağı ve bu görsel stratejinin siyasal ideolojiyle ilişkisini incelemektedir. Antik Çağda korku ve merak olgusu başta olmak üzere, duyular yoluyla açıklanamayan her türlü kavramın *alegorik* anlatımlarla somutlaştırılması kişileştirmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kişileştirmelerin kimlikleri büyük ölçüde Antik Yunan ikonografik geleneğinde oluşmuştur. Roma'da Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde ise, sistematik bir politik dile dönüşmüştür. Özellikle de Augustus Dönemi ile birlikte Pax, Concordia, Victoria, Virtus, Libertas, Justitia ve Fortuna gibi soyut kavramlar devlet ideolojisinde imparatorluğun meşruiyetini sağlamaya yönelik politikaların görsel retoriğini oluşturmaktadır. Dini törenlerde kutsallaştırılan, şiirlerle betimlenen, sikkelerde görsellik kazanan, eğitimle sistemleştirilip, mimariyle kamusal alanlara yerleştirilen bu görsel retoriğin halk tarafından benimsenmesi sağlanmıştır. Daha sonra bu kişileştirmelere İmparatorluk sikkeleri, mozaikler, rölyefler, lahitler, anıtlar ve kamusal yapılar gibi birçok alanda yer verilerek imparatorluk ideolojisinin halka ulaştırması sağlanmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi sanatında kullanılan kişileştirmeler irdelendiğinde genellikle kadın figürü olarak tasvir edildiği gözlemlenmiştir. Bunun en önemli sebebi kişileştirilen kavramların isimlerinin eril ve dişil kökenli özelliklerden hangisine sahip olduğudur. Diğer önemli bir sebebi ise, kadın figürünün sembolik uygunluğudur. Antik sanat anlayışında kadın bedeninin zarafet, soyluluk, maneviyat, doğurganlık ve koruyuculuk gibi soyut kavramlarla ilişkilendirilmesidir. Kişileştirmeler; Roma İmparatorluk ideolojisini imgeler aracılığıyla görünür kılan, siyasal meşruiyeti destekleyen, imparatorluk otoritesini kamusal alanda güçlendiren ve sanatsal yoğunluğu siyasi istikrarsızlık dönemleriyle örtüşen en etkili retorik araçlardan birisidir.

Anahtar Sözcükler: Roma, Sanat, Kişileştirme, İkonografi, Propaganda.

* Dr., Arkeolog, Kars Müzesi, Kars, Türkiye, kotan.taygun@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3341-6032

ORTAÇAĞ KÜRT TOPLULUKLARINDA "KURTARICI" FİGÜRÜ: MİTOLOJİK-MİLENYUMCU SENKRETİZMİNİN KÜRT EDEBİYATINA YANSIMASI: MEHDİ VE MEHDİNÂMELER

Veysel Başçı*

Kurtarıcı inancı, insanlık tarihinin en kadim dinî ve mitolojik olgularından biri olup, arkaik inançlardan büyük dinî geleneklere kadar geniş bir tarihsel süreklilik içinde varlığını sürdürmüştür. Bu inanç, yalnızca teolojik-eskatolojik bir beklenti değil, aynı zamanda toplumsal kriz, siyasal belirsizlik ve ahlâkî dejenerasyon dönemlerinde umut ve düzen arayışını yansıtan güçlü bir psikososyal fenomendir. Kurtarıcı figürün kimliği, zuhur biçimi ve işlevi, dinsel ve kültürel bağlamlara göre değişkenlik gösterir. Kimi zaman tarihsel bir karakter ya da kral soylu bir şahıs, kimi zaman makam ya da kozmik düzenle ilişkilendirilen ideal bir figür olarak tasavvur edilir. Mazdaist-Zerdüştî gelenekte kurtarıcı beklentisi, *Saoşyant*, *Hûşider*, *Pûşiten* ve *Astvat-Eratâ* gibi kutsal mitolojik varlıklar etrafında şekillenmiş ve kozmik zaman anlayışıyla bağlantılı olarak her bin yılda bir zuhur etmesi beklenen milenyumcu bir kurtarıcı figürle teorize edilmiştir. Bu mitsel kurtarıcı tasavvuru, arkaiki Mazdaist Zerdüştiliğe dayanan Kürtlerin inanç dünyasında da farklı biçimlerde tezahür etmiştir. İslam sonrasında Mehdi/Müncî ya da benzer isimler almış işbu kurtarıcı figürü, Kürtlerin de toplumsal hareketlerini etkileyen çok önemli bir motif hâline gelmiştir. Yazılı kaynaklar, bilhassa Süryani kronikleri, Kürtler arasındaki ilk Mehdilik pratiğini, Abbasi Halifesi Me'mûn (ö. 833) dönemine yani Bâbek-i Hürremdin'in (ö. 838) bir kurtarıcı olarak tarih sahnesine çıkışından on yıl öncesine, 829 yılına tarihlendirir. Yine Ortaçağ'da 1308 yılında "Kürt Musa'nın" İlhanlılara karşı başlattığı kıyam da bu geleneğin bir devamı olarak görülür. Kürtlerin tarihsel inanç geleneğinde kurtarıcı Mehdi anlayışının yeknesak olmayıp, "niteliksel-evrensel" ve "tip temelli–kişisel" yaklaşımlarla yorumlandığı da görülür. Bu yorum ve yaklaşımlar da tarihsel süreç içerisinde Kürtlerin dinî ve kültürel kanonu içinde şekillenmiş çeşitli edebî eserlere farklı biçimlerde yansımıştır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Ortaçağ, Kürtler, Kurtarıcı, Mehdi.

* Dr. Öğr, Üyesi, Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Batman, Türkiye, e-mail: veyselbasci77@gmail.com Orcid: 0000-0003-1525-0355

THE STORY OF DUKE ŠVENTARAGİS: A MYTH, A LEGEND, OR HISTORICAL REMINISCENCES?

Vytas Jankauskas*

At the end of the 15th century, during the compilation of the Lithuanian chronicles, a narrative about Duke Šventaragis was included among the accounts of figures from Lithuania's past. Very little is known about this person. The chronicles provide only a very narrow picture. The story covers a small fragment describing how Duke Šventaragis established a new place for the cremation of the remains of dukes and nobles. It is an account of the founding of a necropolis near the site where the city of Vilnius was later established. The narrative contains several elements. First, the establishment of the necropolis itself; then follows the death of Šventaragis and the fulfillment of his last will, with a concise description of the funeral. After that comes a depiction of the ancient Lithuanians' belief in the afterlife and the image of God's judgment on a high hill. Such a narrative does not appear entirely organic; it bears the marks of the processes of Christianization. This account is most often referred to as the myth or legend of Šventaragis, yet no thorough investigation has been conducted into how historical it may have been. Could it contain reminiscences of real historical events? The aim of this paper is to present the problematic aspects of the story of Šventaragis, to examine how well it corresponds to the concepts of myth and legend, and to raise the question of whether it might represent echoes of historical events.

Keywords: Šventaragi, Lithuanian Chronicles, Myth, Legend, 12th Century.

* Dr., The Research Center of Grand Duchy of Lithuania, Kaunas, Lithuania, vytas.jankauskas@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5132-7917

AHLÂK, BİLGİ VE ÜRETİM BAĞLAMINDA MİTOLOJİK ANLATILARIN PSİKOPEDAGOJİK İŞLEVİ: REHBERLİK POLİTİKALARI İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

Zarife Nebizade*

Bu çalışma, mitolojik anlatıların yalnızca kültürel miras unsurları değil, aynı zamanda ahlaki bilginin üretildiği ve toplumsal değerlerin yeniden yapılandırıldığı psikopedagojik araçlar olduğunu ileri sürmektedir. "Ahlak, Bilgi ve Üretim" teması çerçevesinde mitoloji, bireyin değer gelişimi, kimlik oluşumu ve aidiyet duygusu bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada kavramsal ve kuramsal çözümleme yöntemi kullanılarak mitolojik anlatıların sembolik yapıları incelenmiş; bu yapıların ahlaki muhakeme süreçlerine, anlam kurma becerisine ve psikolojik dayanıklılığa nasıl katkı sunduğu tartışılmıştır. Çalışmanın temel amacı, mitolojik anlatıların rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarında kültürel temelli bir değer eğitimi aracı olarak kullanılmasına yönelik bir model geliştirmektir. Bu doğrultuda dört aşamalı "Mitolojik Psikopedagojik Aktarım Modeli" önerilmiştir. Model; sembolik çözümleme, ahlaki farkındalık geliştirme, kimlik ve aidiyet bağının güçlendirilmesi ve üretken değer davranışına yönlendirme basamaklarından oluşmaktadır. Sonuç olarak mitolojik anlatıların, çağdaş rehberlik politikalarında kültürel sürekliliği destekleyen ve bireyin içsel değer üretim sürecini güçlendiren bir pedagojik kaynak olarak yeniden konumlandırılabileceği ileri sürülmektedir. Çalışma, mitoloji ile psikopedagoji arasında disiplinlerarası bir yaklaşım sunarak değer eğitiminin kültürel boyutuna katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Psikopedagoji, Ahlaki gelişim, Değer eğitimi, Rehberlik politikaları.

* Dr.,Uzman Rehberlik ve Psikolojik Danışman, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü Erzurum, Türkiye, e-mail: zarife.dortyol18@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9976-1189

ETHICAL RESISTANCE AGAINST POWER AND AUTHORITY: MEDEA AND ANTIGONE

Zeliha Kuruducu*

This paper examines ethical resistance against power and authority by focusing on two primary mythic figures: Antigone and Medea. The study is situated within an interdisciplinary context that includes political philosophy and literary studies, approaching myth not merely as a narrative structure but as a critical site where ethical, political, and aesthetic tensions intersect. The theoretical framework of the paper is grounded in the concept of resistance, which is approached as an ethical gesture rather than a form of direct political opposition. In this sense, ethical resistance is discussed particularly in relation to how power claims legitimacy through sacred discourse. The study conducts a comparative analysis of Medea by Euripides and Antigone by Sophocles. The comparison is structured around resistance as an ethical stance and the different notions of negative aesthetics through which this stance is articulated. Both female figures encounter different configurations of power and authority, yet they articulate ethical opposition through distinct aesthetic strategies. In Medea, ethical resistance takes the form of excess and aesthetic extremity, exposing the instrumentalization of divine authority within patriarchal power structures. In Antigone, resistance is articulated through restraint and a refusal to withdraw, thereby denying power its claim to moral and sacred legitimacy. The study adopts a critical and comparative approach, analyzing the texts through an ethical–aesthetic framework. By foregrounding the aesthetic dimensions of ethical resistance, the paper aims to contribute to mythological studies and to engage with discussions on the enduring relevance of classical tragedy in ethical and political thought in relation to power and authority.

Keywords: Ethical resistance, Power, Authority, Negative Aesthetics, Ancient Tragedy.

* Lecturer, Karabük University, School of Foreign Languages, Karabük, Türkiye, e-mail: zeliha.kuruducu@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4337-5983

ROMANÊ ZAZAKÎ PÎLTANE DE ELEMANÊ MÎTOLOJÎKÎ: BI GOREYÊ METODÊ SIGMUND FREUDÎ ŞÎROVEYÊ HEWNÊ PÎLTANE

Bahri Çabuk*

Na xebate de ma hewl da ke, romanê edebîyatê kirmancî/zazakî yo bi nameyê Pîltane yî de fenomenê hewnê Pîltane ser o bi goreyê metodê Sigmund Freuedî analîzêk û erjnayîşê ke bikê. Hewnî cuya însanî de fenomenê mihîmî yê. Hewn heme kulturan de û bawerîyê şexsano rojane ser o tesîrdaro. No tesîr psîkolojî û fîzîyolojî ya însanî de xo nîşan dano. Na mewzû demo vîyartera hetanî demo nikayin bala feylozofan û zanyaran anto û na mewzû ser o zaf xebatî ameyê kerdene. Seserra 20in de na mewzûya hewnî bala Sigmund Freudî zî anto. Sigmund Freud bi imûmî awankerdoxê rêbazê psîkanalîzî yo û bitaybetî zî medotê şîroveyê hewnan ser o wayîrê xebatê ke xosere yo. Bi goreyê Sigmund Freudî bawerî û mîtos di formê têmîyanê kerdeyê ye. Derheqê nê di forman de xeylê bawerîyê şarî û rîtuelî estê. Çimkî heme însanî, heme wextan de wazenî kê bawerîyan û rîtuelanê xo biyarê ca. Edebîyatê Zazakî de zî derheqê nê bawerîyan û rîtuelan de zaf melumatî ameyê dayiş. Romanê Pîltane hetê Nadîre Guntaş Aldatmaz ra ameyo nuştene. Hîkayeyê romanî, eşqê Pîltane û Muradî ser o awan biyo. Awaniya romanê Pîltane de, fenomenê hewnî yew cayo mihîm gêno. Maya Pîltane Zerîfa, seba wextê zewacê keynaya xo Pîltane ye bimuso bawerî û torê komelî dana şixulnayeye. Pîltane bi tesîrê nê tor û bawerîyan honê xo de yew hewnê ko tilsimîn vînena. Hewnê Pîltane de tore, bawerîyê şari û sehneyê mîtolojîkî estê. Xebate de bawerî senî benê sehnayê mîtolojîkî, elemanê mîtolojîkî senî ageyrenê rîtuelî bawerîyan do bi goreyê metodê Sigmund Freudî bêrê nîşandayene.

Kilîtçekuyî: Romanê Zazakî, Hewn, Bawerî, Mîtos, Psîkanalîz.

* Wendekarê Masterê, Unîversîteya Mardin Artuklu, Beşê Ziwan û Kulturê Kurdkî, bahri.c@hotmail.com, Orcid: 0009-0006-5118-6425

HALİKARNAS BALIKÇISI: "DİONİSYAK MEŞREP" YA DA COŞKULU DIŞAVURUM

Cemal Sakallı*

Hüseyin Ünal**

Edebiyatımızda daha çok Halikarnas Balıkçısı olarak tanınan Cevat Şakir Kabaağaçlı, deneme, roman ve hikâye başta olmak üzere edebiyatın pek çok türünde eser vermiş bir yazardır. Eserlerinde "tabiatın doğası" ve insan-tabiat arasındaki ilişki başat temalar olarak öne çıkmaktadır. Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerinde insan-tabiat arasındaki ilişki incelendiğinde, modern çağın tabiata hükmeden anlayışının değil, tabiatın hükmeden ve belirleyen bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Antik Dönem mitolojik anlatılarına da hâkim olan yazarın eserlerinin içeriği, mitolojik anlatılardan beslenmekle kalmaz; üslubu da aynı ölçüde mitolojik, destansı ve şiirsel bir nitelik taşır. Halikarnas Balıkçısı Azra Erhat'a yazdığı *Narthex Dergisi* başlıklı mektubunda tam dionisyak meşrepte yazıyorum, onun için zaptırapt arama ifadesini kullanmıştır. Bu ifade onun bu mektubundaki diline, söyleyişine, üslubuna yönelik bir ifade midir yoksa eserlerinin de genel bir üslup özelliği midir? Sorusunun cevabını aramak gerek Halikarnas Balıkçısı külliyatı gerekse edebiyat tarihimiz açısından önemlidir. Antik Yunan mitolojisinde yaygın olarak şarabın ve şenliğin tanrısı olarak bilinen Dionysos, Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerinde mitolojik bir karakter olmanın ötesinde doğanın döngüsel bütünlüklü, coşkulu ve haşin yönlerini temsil eden anlam kurucu zemin işlevi gördüğü düşünülmektedir. Tabiat onun eserlerinde –tıpkı insan gibi- sadece üreten, yenileyen değil, denetimsiz, tehditkâr ve aynı zamanda Dionysos gibi sevinç ve coşku ifade etmektedir. Halikarnas Balıkçısının "dionisyak meşrebi" tabiat ve insanın "denetimsiz ve coşku" yönlerinin birleşmesi gibidir. Bu bildiride onun dionsyak meşrep dediği ve bizim "coşkulu dışavurum" olarak nitelendirdiğimiz üslubunun tezahürleri örneklerle temellendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Coşku, Dionisyak meşrep, Doğa, Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), Üslup.

*Prof. Dr. Öğretim Üyesi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Mersin, Türkiye, cmsakalli@mersin.edu.tr Orcid: 0000-0003-3644-9718

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Mersin, Türkiye, unal96921@gmail.com Orcid: 0009-0008-7684-9111

OSMANLI KARAR ALMA MEKANİZMALARINDA İLM-İ NÜCUMUN ROLÜ: PEÇEVÎ VE ŞEREF HAN ÖRNEKLEMİNDE MUKAYESELİ BİR ANALİZ

Derya Dağaşan[*]

Ercan Gümüş[**]

Mitoloji, tarihsel süreçte olguların gerçeküstü anlatılar aracılığıyla anlamlandırılması olarak tanımlandığında; astroloji ile arasındaki zamansal ve yöntemsel bağ belirginleşmektedir. Bu iki disiplin, rasyonel kanıtlama süreçlerinden ziyade metafiziksel bir zeminde buluşarak insan deneyimini açıklama gayesi taşır. Tarihsel süreçte mitoloji, toplumsal belleğin inşasında ve kültürel kimliğin aktarımında temel bir kurucu unsur işlevi görmüştür. Öte yandan, geleneksel literatürdeilm-i nücum olarak tesmiye edilen astroloji, kozmik hareketler üzerinden istikbale dair sunduğu kehanetlerle, toplumsal düzenin ve bireysel beklentilerin şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır. Astrolojinin tarihsel süreçteki yaygın kabulü, modern rasyonel yöntemlerin hakimiyetine kadar sarsılmaz bir paradigmatik otorite teşkil etmiştir. Ancak pozitivist bilim anlayışının yerleşmesiyle birlikte, hem mitoloji hem de astroloji; nesnel gerçeklik alanından çekilerek daha çok kültürel, sembolik ve psikolojik birer inceleme nesnesine dönüşmüştür. Bu çalışma, mitoloji ile benzer bir irrasyonel/metafiziksel düzlemde buluşan astrolojinin, Osmanlı askeri seferlerinde stratejik bir referans kaynağı olarak nasıl işlevselleştirildiğini ele almaktadır. Araştırma kapsamında, Osmanlı klasik dönemine ait iki temel eser üzerinden, astrolojik verilerin devlet ricali ve karar alma süreçleri üzerindeki belirleyici etkisi irdelenecektir. Çalışmada, imparatorluğun farklı coğrafi ve kültürel uçlarını temsil eden iki önemli müellifin eserleri mercek altına alınacaktır. Bu itibarla Batı serhaddini Peçevi İbrahim Efendi (Tarih-i Peçevi), Doğu ucunu ise Şeref Han (Şerefname) tarafından kaleme alınan eserler temsil etmektedir. Bu mukayeseli analiz aracılığıyla, farklı coğrafi konumlarda ve kültürel alt yapılarda bulunmalarına rağmen, Osmanlı idari zihninde "*yıldız ilminin*" karar alma mekanizmalarını nasıl konsolide ettiği ve rasyonel gerçeklik ile metafiziksel beklentinin hangi noktalarda kesiştiği ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: İlm-i nücum, Mitoloji, İrrasyonalite, Osmanlı askeri seferleri, Peçevi İbrahim Efendi, Şeref Han.

[*]Dr., e-mail: drydgsn@gmail.com, Orcid.org/0000-0002-8128-5380.

[**]Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: ercangumus@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9904-748X.

MİTOLOJİK BİR FİGÜR OLARAK "ŞAHMERAN"IN MARDİN EL SANATLARINA YANSIMASI

Evindar Yeşilbaş*

Fehime Acat Akgül**

Anadolu mitolojisinde önemli bir yere sahip olan ve anlatısı günümüzde de canlılığını koruyan "Şahmeran" (Şahmaran) figürünün etimolojik kökeni, Farsça "yılanların şahı" anlamına gelen Şah-ı Mârân ifadesine dayanmaktadır. Şahmeran figürünün yalnızca Anadolu mitolojik geleneğiyle sınırlı kalmayıp İran, Hint ve Yunan kültür çevrelerinde de benzer anlatı ve sembolik temsillerle izlenebildiği ifade edilmektedir. Bu durum, figürün kültürlerarası etkileşim bağlamında değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Mitoloji, halk inanışları ve yerel efsaneler, geleneksel el sanatlarının beslendiği temel kültürel kaynak alanları arasında yer almaktadır. Sözlü kültür ortamında şekillenen bu anlatılar, sanat üretimi sürecinde malzemenin şekillendirilmesi ile somut bir görünüme kavuşarak kolektif belleğin görsel temsillerine dönüşmektedir. Şahmeran figürü, mitolojik bağlamda yılanla kurduğu sembolik ilişki üzerinden ölüm, yaşam ve bilgelik kavramları arasında bir geçiş unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra koruyuculuk, doğurganlık ve bereket gibi anlam katmanlarıyla ilişkilendirilmekte; farklı motiflerle birlikte kullanıldığında mutluluk ve uğur gibi olumlu sembolik çağrışımlar üretmektedir. Anadolu coğrafyasında Şahmeran'a ilişkin rivayetlerin özellikle Adana'daki Yılankale, Tarsus ve Mardin gibi merkezlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışma, söz konusu figürün Mardin el sanatlarındaki kullanımını incelemeyi amaçlamaktadır. Bakırcılık, cam altı resmi, kuyumculuk ve gümüş işlemeciliği gibi geleneksel el sanatlarında Şahmeran motifinin kullanım biçimleri ve çeşitleri, seçilmiş örnekler üzerinden analiz edilecektir. Nitel araştırma yöntemine dayanan ve saha çalışması ile desteklenen bu araştırmada, her bir el sanatı dalından beş örnek belirlenmiş; söz konusu örnekler biçimsel, ikonografik ve teknik özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, Mardin el sanatlarında Şahmeran motifinin kullanım özellikleri ile diğer bölgelerdeki uygulamalar arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması ve bu bağlamda "Mardin Şahmeranı"na ilişkin değerlendirmelerin yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mardin, Mitolojik, Şahmeran, El sanatları, Figür.

*Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi, Mardin, Türkiye, e-mail:evindaryesilbas@artuklu.edu.tr, Orcid:0000-0002-2420-5620

**Arş Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi, Mardin, Türkiye, e mail: fehimeakgul@artuklu.edu.tr, ORCID:0000-0002-6045-0682

KOKU DUYUSUNU KUTSAL MEKÂN VE RİTÜEL BAĞLAMINDA DÜŞÜNMEK: THEOGONİA- İŞLER VE GÜNLER

Ezgi Metin Basat*

Bu bildiri, koku olgusunu mit kuramı çerçevesinde, özellikle ClaudeLévi-Strauss'un yapısalcı yaklaşımı doğrultusunda incelemeyi amaçlamaktadır. Duyular hiyerarşisinde çoğu zaman ikincil konumda değerlendirilen koku, mitolojik sistemlerde görünmeyeni duyumsanabilir kılan, maddi olan ile aşkın olan arasında aracılık eden bir unsur olarak işlev görmektedir. Lévi-Strauss'a göre mitler, doğa/kültür, yaşam/ölüm, çiğ/pişmiş gibi ikili karşıtlıkları uzlaştıran zihinsel yapılardır. Bu bağlamda koku, söz konusu karşıtlıklar arasında geçişi mümkün kılan bir "ara terim" niteliği taşır; ne bütünüyle maddeseldir ne de tamamen soyuttur, ancak her iki alanı da birbirine bağlayan eşiksel bir özelliğe sahiptir. Bu bildiride Hesiodos'un *Theogonia* ve *İşler ve Günler* adlı metinlerinden hareketle koku iki farklı bağlamda ele alınacaktır. *Theogonia*'da kaostan kozmosa geçiş ve Tanrısal egemenliğin tesis edilmesi sürecinde kokunun düzen kurucu işlevi üzerinde durulacaktır. *İşler ve Günler*'de ise Altın Çağ'dan Demir Çağı'na geçiş, ahlaki çözülme ve insanın emekle sınanan varoluşu incelenecektir. Bu karşıtlıkların duyusal düzlemdeki izdüşümleri özellikle kurban ritüellerinde ortaya çıkan yanık kokusu ve duman üzerinden belirginleşir. Koku, bir yandan tanrılara yükselen duman aracılığıyla kutsal alanı temsil ederken, diğer yandan çürüme ve bozulma çağrışımlarıyla dünyevi kırılganlığı yansıtır. Böylece koku, yukarı/aşağı, kutsal/dünyevi ve saf/kirli karşıtlıklarını birbirine bağlayan yapısal bir eşik unsuru olarak değerlendirilir.

Anahtar Sözcükler: Koku, Kutsal mekân, Ritüel, Hesiodos, İkili karşıtlık.

* Prof Dr. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırşehir, Türkiye, ezgimetinbasat@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4909-7558.

ARAP VE BATI MİTOLOJİLERİNDE ORTAK MİTOLOJİK MOTİFLER (KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME)

İbrahim Usta*

Bu çalışma, Arap ve Batı mitolojilerinde görülen ortak unsur, tema ve düşünce kalıplarını karşılaştırmalı bir bakış açısıyla incelemektedir. Antik Çağ'dan itibaren Akdeniz havzası, Mezopotamya ve Arabistan yarımadası; ticaret, göç ve diplomatik ilişkiler yoluyla yoğun bir kültürel etkileşim alanı oluşturmuş, bu süreç mitolojik anlatıların aktarımı ve dönüşümü için uygun bir zemin hazırlamıştır. Araştırma, söz konusu benzerlikleri yalnızca doğrudan kültürel ödünç alma ile açıklamak yerine, mitolojik düşüncenin yapısal ve sembolik özelliklerini merkeze alan bir yaklaşım benimsemektedir. Çalışmada ortaklıklar, seçilmiş mitolojik figürler üzerinden ele alınmaktadır. Arap mitolojisinde dünyayı taşıyan devasa balık Bahamût ile Batı mitolojisinde gök kubbeyi omuzlarında taşıyan Atlas, evrenin düzenli bir dayanak üzerine kurulu olduğu fikrini yansıtmaktadır. Arap geleneğindeki Felek ve Tinnîn, Batı mitolojisindeki Jörmungandr ve Leviathan ile birlikte kozmik kaosu simgeleyen yılan ve ejderha figürleri olarak öne çıkmaktadır. Göksel hayvanlar bağlamında Arap kültüründeki Burak ile Batı'daki Pegasus, ilahi yolculuk ve yükseliş fikrini temsil etmeleri bakımından benzer işlevler üstlenmektedir. Yeniden doğuş temasında Anka ve Phoenix aynı mitolojik arketipi paylaşırken; bilge rehber figürü çerçevesinde Hızır ve Lokman, Batı geleneğindeki Merlin ve Tiresias ile karşılaştırılmaktadır. Kayıp şehir anlatılarında ise İrem Bağları ve Atlantis, insan kibrinin ilahi bir felaketle cezalandırılması temasında birleşmektedir. Bildiri, Arap ve Batı mitolojileri arasındaki bu ortaklıkların tek yönlü bir etki modeliyle açıklanamayacağını savunmaktadır. Söz konusu figür ve temalar; tarihsel etkileşim, kültürel süreklilik ve insanlığın ortak düşünce yapısının birlikte oluşturduğu çok katmanlı bir sürecin ürünüdür. Bu bağlamda mitolojik anlatılar, yalnızca yerel kültürlerin değil, insanlığın ortak düşünsel mirasının yansımaları olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Karşılaştırmalı mitoloji, Arap-Batı mitolojisi, Kültürel etkileşim, Mitolojik figürler, Folklor.

* Prof. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, email: iusta@bingol.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8631-6679

ARAYIŞ MİTLERİNİN MODERN ZAMANLARA YANSIMALARI: BALIKÇI KRAL FİLMİ ÖRNEĞİ

Kemalettin Özden*

Mitoloji, insanın evrendeki konumunu, kökenini ve kaderini anlamlandırma çabasının simgesel dildeki en eski ifadelerindendir. İnsan, kendisini yalnızca tarihsel belgelerle değil, mitolojik anlatılar aracılığıyla da kurar; çünkü mit, varoluşun çıplak gerçekliğini anlamın ve hakikatin dokusuyla harmanlayarak aktarmaktadır. Günümüzde sinema perdelerine yansıtılan fantastik hikâyelerin kökleri, binlerce yıl önce anlatılan mitlere kadar uzanır; bu da anlatının ve mitolojinin zamanı aşan gücünü göstermektedir. Balıkçı Kral (The Fisher King) filminde, mitolojik unsurlar modern zamanlara uyarlanarak, mitlerin modern insanda hala karşılığının olabileceği düşüncesi sunulmaya çalışılmaktadır. Filmde, yıkıcı bir travmayla hayatın kıyısına savrulan karakterlerin duygulanımları ile yaşamın varoluşsal ağırlığı altında acı çeken insanların mitik öyküleri arasındaki kesişim noktaları görünür olmaktadır. Balıkçı Kral ana tema olarak bilindik bir öyküdür. Kahramanın sonsuz yolculuğu şeklinde okunabilecek ve tüm toplumlarda benzer klişelerin görünüm kazandığı bir monomitten ibaret olduğu söylenebilir. Balıkçı Kral filminde, insana dair bir anlatının, mitolojik ögelerle beslenerek ve desteklenerek ortaya konulması genellikle Kutsal Kâse (HolyGrail) arayışı mitlerinin onarıcı, iyileştirici, dönüştürücü etkilerine gönderme yapılarak aktarılmaktadır. Kâse'nin, Kelt mitolojisindeki Kelt Kazanı metaforuna çok yakın benzerliği, mitin kökeni hakkında ipuçları vermektedir. Bu anlatı, Hristiyanlık öncesi bereket kültleri ile Hristiyan inancını (İsa'nın kanı) birleştiren güçlü bir mitolojik birleşimdir. İnsanlık tarihi boyunca belli kutsallar, ulaşılması gereken hedefler halinde yaşatılarak bir arayış öyküsüne dönüşmüştür. Bu bir Kâse, Altın Post, Şamanik Yolculuk, Ergenekon Yerleşimi, Soma, Haoma, Ahit Sandığı veya Felsefe Taşı olabilmektedir. Bu çalışma, benzeri kadim mitolojik arayış öykülerini Balıkçı Kral filmi üzerinden irdeleyerek, modern insan zihninin hala mitolojik kalıplar içinde kalabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Mitoloji ortadan kalkmamış; yalnızca biçim değiştirerek ideolojiye, popüler kültüre ve dijital anlatılara dönüşmüştür.

Anahtar Sözcükler: Balıkçı Kral, Kutsal Kâse, Mitoloji, Sinema, Kahraman.

*Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Enfeksiyon Hastalıkları, Erzurum, Türkiye, e-mail:ozdenkemal@gmail.com, Orcid:0000-0003-3293-5671

SOL INVİCTUS'TAN SOL IUSTİTİAE'YE: GEÇ ANTİK ÇAĞ'DA MİTHRA VE MESİH İSA'NIN 'GÜNEŞ' SEMBOLİZMİ ÜZERİNDEN MİTOLOJİK VE TEOLOJİK BİR KARŞILAŞTIRMA

Mehmet Sait Toprak*

Geç Antik Çağ'ın senkretik dinsel atmosferinde "Güneş"/'ܫܡܫܐ' (Sol/Helios), kozmik otoritenin, aydınlanmanın ve soteriolojik zaferin en yüce sembolü olarak hem pagan gizem kültlerinin hem de erken Hıristiyanlığın teolojik merkezinde konumlanmıştır. Bu makale, Roma ordusunda geniş kitlelere yayılan Mithras ile Hıristiyanlığın kurtarıcısı Mesih İsa arasındaki mitolojik etkileşimi, "Güneş" sembolizmi üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Hint-İran kökenli bir ışık ve antlaşma tanrısı olan Mithra, Roma dünyasında "Yenilmez Güneş" (Sol Invictus) olarak anıtsallaşmış ve kozmokrator (evrenin hakimi) sıfatını üstlenmiştir. Buna karşın Hıristiyan teolojisi, Mesih İsa'yı Malaki peygamberin aktarısına dayanarak "Adalet Güneşi" (Sol Iustitiae), "Dünyanın Işığı" ve "Gerçek Güneş" (Vera Sol) olarak kavramsallaştırarak doğrudan bir teolojik rekabet alanı yaratmıştır. Bildiri, her iki figürün de 25 Aralık'ta (kış gündönümü) kutlanan doğumu, güneşin on iki burcunu/havariyi temsil eden on iki eşlikçisi ve karanlığa karşı verilen kozmik savaş gibi ortak mitolojik motiflerini irdelemektedir. Çalışmada, Hıristiyanlığın kurumsallaşmasıyla birlikte Mithraik güneş sembollerinin nasıl devşirildiği (interpretatio Christiana) arkeolojik kanıtlarla sunulmaktadır. Örneğin, Erken Hıristiyanlık dönemine ait Vatikan nekropolünde İsa'nın Sol'ün güneş arabasında tasvir edilmesi veya Zerzevan Kalesi Mithraeum'unda Mithras'a ait tanrısal "Işın Tacı" (Radiate Crown) motifinin yerine haç kazınarak pagan güneşinin Hıristiyan haçıyla mühürlenmesi (sphragis) ve hapsedilmesi bu dönüşümün en somut kanıtlarıdır. Sonuç olarak bu çalışma, Sol Invictus ile Sol Iustitiae arasındaki semantik mücadelenin, Hıristiyanlığın "Güneş" sembolizmini devralıp (supersessionism) eski tanrıların mekânsal ve kozmik hafızasını silmesiyle (damnatio memoriae) nasıl sonuçlandığını analitik bir yaklaşımla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mithra, Sol Invictus, İsa Mesih, Sol Iustitiae, Mithraism, Hristiyanlık.

* Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Letters, Department of Syriac Language and Literatrue, Mardin, Türkiye, msaittoprak@gmail.com, Orcid:0000-0002-5252-5875

الأسطورة كجهاز سردي للذاكرة: تحليل سيميائي لبروميثيوس كبنية للتمثّل الجماعي البشري

مراد مزعاش*

تُقدِّم هذه الدراسة قراءة سيميائية لأسطورة بروميثيوس بوصفها جهازاً سرديّاً يشكِّل الذاكرة الجمعية البشرية، مستندةً إلى مقولات كلود ليفي-ستراوس في بنيوية الأسطورة، موريس هالبواكس في مفهوم الذاكرة الجماعية، وألجيرداس جوليان غريماس في تحليل المربّعات السيميائية، لاستكشاف آليات انتقال المعنى من السرد الأسطوري إلى فضاء التمثّل الثقافي العابر للعصور. تنطلق من أسطورة بروميثيوس كمخزون رمزيّ مؤسِّس في الذاكرة الإنسانية، مركِّزةً على وحداتها الدلالية الكبرى: النار كعلامة مركزيّة للمعرفة والثقافة مقابل الظلام والطبيعة، الصخرة الدوريّة للعقاب الإلهي مقابل التحرير البطوليّ، والكبد المتجدِّد كرمز للذاكرة الدائمة والصمود الجمعيّ، بوصفها نوى سرديّة تنتقل من الميث إلى الهوية الجماعيّة. تطبّق الدراسة هذا الإطار النظريّ على المدونة الأسطوريّة، مبرزةً كيف أعادت الروايات الثقافيّة إنتاج الأسطورة بمنظور سيميائيّ يستثمر التقابلات البنيويّة (نار/ظلام، حريّة/عبوديّة)، محوِّلةً الشخصيّات والأحداث إلى علامات لغويّة مفتوحة على التأويل. كما تُبيِّن كيف تُحوِّل السيميائيّة اللغويّة، لا سيّما التكرار الإيقاعيّ والاستعارات الطبيعيّة، مفاهيم التمرُّد والمعرفة إلى حوامل دلاليّة شعبيّة مكثَّفة، تعيد تنظيم التوتر الدراميّ للسرد داخل بنيّة رمزيّة تشكِّل الوعي الجمعيّ .تخلص الدراسة إلى أنَّ أسطورة بروميثيوس لا تكتفي بتكرار السرد القديم، بل توسّع أفق تأويله عبر إقامة جسور بين الميث والذاكرة، متجاوزةً حدود القراءة التاريخيّة الصرفة، ومؤكِّدةً قدرة السيميائيّات على كشف آليّات التمثُّل الجماعيّ في الموروث الأسطوريّ، مع آفاق لمقارنات مع سرديّات شرقيّة معاصرة.

الكلمات المفتاحيّة: الأسطورة، السيميائيّة، بروميثيوس، الذاكرة الجمعيّة، التمثُّل البشريّ.

* دكتور، أستاذ التعليم العالي، المدرسة العليا للأساتذة آسيا جبار، قسم اللغة والأدب العربي،قسنطينة،الجزائر،البريدالإلكتروني: mouradski@yahoo.fr

“ELMA” İMGESİNİN SANATTA SEMBOLİK DÖNÜŞÜMÜ

Naile Çevik*

Mitolojik anlatılar içinde elma, yalnızca bir meyve değil; bilgi, yasak, arzu, ölümsüzlük ve rekabet gibi çok katmanlı anlamları taşıyan güçlü bir semboldür. Antik Yunan mitolojisinde Eris’in attığı “altın elma”, güzellik ve iktidar çekişmesini tetiklerken; Hesperidlerin bahçesindeki elma ölümsüzlüğün simgesi olarak karşımıza çıkar. İskandinav mitolojisinde Idunn’un elmalarının tanrılara gençlik verdiği anlatılırken, semavi geleneklerde yasak meyve anlatısı bilgi ve günah kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu çok yönlü sembolik yapı, elmayı kültürler arası ortak bir mitik imgeye dönüştürmüştür. Sanat tarihinde elma imgesi, mitolojik anlatılardan beslenerek farklı dönemlerde estetik bir form kazanmıştır. Rönesans resminde bilgi ve düşüş metaforuyla kompozisyonun merkezine yerleşen elma, Barok dönemde dramatik ışık-gölge ilişkisi içinde ahlaki alegorilerin taşıyıcısı olmuştur. Modern ve çağdaş sanatta ise elma, temsil ettiği anlamın sorgulanmasına olanak sağlayan kavramsal bir nesneye dönüşmüştür. Örneğin, Lucas Cranach the Elder’in Âdem ve Havva tasvirlerinde elma günah ve bilginin simgesi olarak belirirken; RenéMagritte’in çalışmalarında elma, görünürlük ve gerçeklik ilişkisini problematize eden bir perde işlevi görür. Bu çalışma, elma imgesinin mitolojik kökenlerinden hareketle sanat tarihinde kazandığı estetik ve simgesel dönüşümü ikonografik çözümleme yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Mitik anlatılardan çağdaş yoruma uzanan süreçte elmanın, yalnızca anlatıyı temsil eden bir unsur değil; estetik biçimlenişi yönlendiren, anlam katmanlarını çoğaltan ve kültürel belleği görünür kılan bir görsel kod olduğu ileri sürülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sanat, Mitoloji, Elma, İmge, Günah ve bilgi.

*Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü, Ankara, Türkiye, naile.cevik@hbv.edu.tr, Orcid:0000-0001-6448-1534

LEILA ABOULELA'NIN *MINARET* ROMANINDA AİLE YAPISININ ÇÖKÜŞÜ VE MANEVİ YENİDEN YAPILANMA

Saba Hussein Ali *

Seda Arıkan *

Bu bildiri, Leila Aboulela'nın *Minaret* (2005) romanını, modern bir "düşüş ve yeniden doğuş" anlatısı olarak ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma, başkahraman Najwa'nın Sudan'daki üst sınıf konumundan Londra'da göçmen bir ev işçisine dönüşümünü, mitik anlatılarda sıkça karşılaşılan sürgün, arınma ve yeniden kuruluş motifleriyle ilişkili bir yapı olarak yorumlamaktadır. Najwa'nın ailesinin, babasının siyasi skandalı sonrası dağılması bir düşüş anlatısına karşılık gelmektedir. Bu düşüş, mitolojik anlatılarda görülen "ilk düşüş" ya da "yurtsuz kalma" evresiyle benzeşir. Yeni bir toplumsal alana giren Najwa, ekonomik, kültürel ve sosyal sermayesini yitirirken, dini kimliği yeni bir sembolik sermaye biçimi olarak içselleştirir. Bu süreçte takva, pasif bir teslimiyet değil, bedenleşmiş bir uyum ve yeniden konumlanma stratejisi olarak işlev görür. Bu anlatı, mitolojik metinlerde sıkça görülen dönüşüm temasını çağdaş göç deneyimiyle kesiştirerek, habitusun yeni koşullarla karşılaştığında çözülmek yerine dönüşebildiğini dramatize eder. Sonuç olarak çalışma, *Minaret*'in postkolonyal göç bağlamında sınıf, cinsiyet ve inanç ilişkilerini mitik bir yeniden doğuş anlatısı içinde kurduğunu savunmakta; maneviyatın dünyevi sermaye kaybına karşı hegemonik olmayan bir karşılık ürettiğini ortaya koymaktadır. Böylece roman, modern dünyada kutsalın, yalnızca inanç alanında değil, toplumsal yeniden entegrasyon ve özneleşme süreçlerinde de işlev görebilen bir anlatı kaynağı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Leila Aboulela, *Minaret*, Ailenin dağılması, Ruhsal yenilenme, Diaspora.

[*]Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye, e-mail:sabahissen@gmail.com.

[*] Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Elazığ, Türkiye, e-mail: sarikan@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4190-9205

MİT, KİMLİK VE ETNİSİTE: KAYIP ON KABİLE ANLATISI ve KÜRT YAHUDİLERİ ÜZERİNE ANTROPOLOJİK BİR ANALİZ

Süleyman Şanlı*

Bu çalışma, tarihsel ve teolojik bir söylem olan "Kayıp On Kabile" mitinin, etno-dini bir topluluk olan Kürt Yahudileri özelinde nasıl bir kimlik anlatısına dönüştüğünü antropolojik bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. MÖ 722'de Asur İmparatorluğu tarafından İsrail Krallığı'nın ortadan kaldırılmasıyla birlikte on iki kabileden onunun sürgün edildiği ve tarih sahnesinden kaybolduğu yönündeki inanç, sadece dini bir vakıa olmanın ötesinde, binlerce yıldır farklı coğrafyalardaki çeşitli toplulukların köken mitolojisinin temel taşlarından birini oluşturmuştur. Bu mit, Josephus'tan Orta Çağ seyyahlarına kadar geniş bir literatürde varlığını sürdürmüş, özellikle 19. yüzyılda antropoloji ve arkeolojinin gelişmesiyle birlikte dünyanın dört bir yanındaki izole Yahudi topluluklarının incelenmesiyle yeniden gündeme gelmiştir. Bu çerçevede Kürt Yahudileri, Kayıp Kabileler anlatısının en dikkat çekici örneklerinden birini teşkil etmektedir. Tudelalı Benjamin ve Regensburglu Petachia gibi 12. yüzyıl seyyahlarının seyahatnameleri, Kürdistan bölgesinde yoğun bir Yahudi nüfusunun varlığını belgelemekte ve bu topluluğun kendilerini Asur sürgününe dayanan Kayıp On Kabile'nin mirasçıları olarak gördüklerini aktarmaktadır. 19. yüzyılda Benjamin II gibi araştırmacılar da bu geleneği kayıt altına almış, hatta bölgedeki bazı Nasturi topluluklarının benzer köken iddialarını rapor etmiştir. Çalışma, Kayıp On Kabile anlatısını salt tarihsel bir olgu olarak değil, etnik kimliğin meşrulaştırma aracı olarak işlev gören inşa edilmiş bir mit bağlamında ele almaktadır. Antropolojik analiz yöntemiyle, Kürt Yahudilerinin bu anlatıyı nasıl sahiplendiği, kuşaktan kuşağa nasıl aktardığı ve bu söylemin onların kolektif hafızasında, dini pratiklerinde ve dış dünyayla olan ilişkilerinde nasıl bir işlev gördüğü sorgulanacaktır. Sonuç olarak, Kayıp Kabileler mitinin, Kürt Yahudileri örneğinde olduğu gibi, sadece geçmişe dair bir bilgi boşluğunu doldurmakla kalmayıp, aynı zamanda bir halkın kendini tanımlaması, mekâna aidiyet hissetmesi ve tarihsel sürekliliğini vurgulaması açısından dinamik ve işlevsel bir kültürel unsur olduğu ortaya konacaktır. Bu bağlamda, çalışma etnisite, din ve mitoloji arasındaki karmaşık ilişkiye ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mit, Etnisite, Kürt Yahudiler, Kayıp kabileler, Antropoloji.

* Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniveristesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Mardin, Türkiye, email: suleymansanli@artuklu.edu.tr

HERKÜL İMGESİNİN GÖRSEL KÜLTÜRDE YENİDEN İNŞASI: EMRE YUSUFİ

Zeliha Kayahan*

Herkül (Herakles), Antik Yunan mitolojisinde yalnızca olağanüstü gücüyle tanınan bir kahraman değil, aynı zamanda insanın sınavlar aracılığıyla kendini aşma sürecini temsil eden sembolik bir figürdür. Zeus'un oğlu olarak yarı tanrısal bir kimliğe sahip olan Herkül, gerçekleştirdiği on iki görev aracılığıyla mücadele, dayanıklılık ve arınma kavramlarının mitolojik anlatıdaki en güçlü temsillerinden birini oluşturur. Antik dönemde Lysippos ve takipçileri tarafından geliştirilen Herkül betimleri, idealize edilmiş kaslı beden estetiği üzerinden kahramanlık erdemini yücelten klasik ikonografinin önemli örneklerini sunmaktadır. Bu görsel gelenek, Hellenistik dönemden itibaren dramatik anlatımın güçlenmesiyle dönüşmüş; Rönesans ve Barok sanatında ise insanüstü güç ile trajik kader arasındaki gerilimi vurgulayan kompozisyonlarla yeniden yorumlanmıştır. Bu bağlamda Herkül figürü yalnızca mitolojik bir kahraman olarak değil, insanın zorluklar karşısında kendini aşma iradesini temsil eden güçlü bir metafor olarak da okunabilir. Bu perspektiften bakıldığında Herkül'ün gerçekleştirdiği görevler, insanın trajik fakat yaratıcı mücadele sürecinin simgesel anlatıları olarak değerlendirilebilir. Çağdaş sanat bağlamında ise mitolojik figürler sabit anlamlarını korumaktan ziyade yeniden yorumlanmakta ve güncel estetik ve kültürel tartışmaların parçası hâline gelmektedir. Bu noktada Emre Yusufiyî'nin Herkül temalı çalışmaları dikkat çekmektedir. Sanatçı, klasik ikonografiyi referans almakla birlikte figürü yalnızca idealize edilmiş bir kahraman bedeni olarak sunmak yerine, güç, mücadele ve insanın kendi sınırlarını aşma arzusunu sorgulayan bir estetik dil içinde yeniden kurgulamaktadır. Böylece Herkül, yalnızca mitolojik bir kahraman değil; çağdaş görsel kültürde insanın varoluşsal mücadelesine ve kendini aşma iradesine dair eleştirel bir imgeye dönüşmektedir. Bu çalışma, Herkül figürünün antik dönemden çağdaş sanata uzanan görsel temsil süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Mitolojik bir kahramanın farklı dönemlerde kazandığı estetik biçimlenişler karşılaştırılarak, Herkül imgesinin insanın mücadele ve kendini aşma deneyimini yansıtan sembolik bir figür olarak nasıl yeniden yorumlandığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Herkül, Çağdaş Sanat, Emre Yusufi.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Ankara, Türkiye, z.kayahan@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9644-9715

ARKETİPTEN ETİĞE: AENEİSİLE YİTİRİLEN CENNETÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR OKUMA

Saman Hashemipour*

Bu çalışma, Vergilius'un *Aeneis*'i ile John Milton'ın *Yitirilen Cennet* adlı eserlerini karşılaştırmalı biçimde incelemekte; Carl Gustav Jung'un kolektif bilinçdışı kavramını psikolojik bir yorum modeli olarak değil, metodolojik bir çerçeve olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımda Jungçu arketipler, epik söylemi düzenleyen ve bireysel eylem, otorite ve kültürel anlam arasındaki ilişkiyi biçimlendiren yinelenen anlatı yapıları olarak değerlendirilir. Bu bağlamda epik şiir, toplumların yalnızca mitik kökenlerini değil, aynı zamanda kolektif kimliğin temelinde yatan etik varsayımları da ifade ettikleri bir anlatı biçimi olarak ortaya çıkar.Çalışma, *Aeneis*'in arketipsel zorunluluk tarafından belirlenen bir epik mantığı temsil ettiğini ileri sürer. Aeneas'ın eylemleri kader ve görev tarafından belirlenir; duygusal ya da etik tereddüt anları ise nihayetinde kolektif yazgıya yönelen ereksel bir anlatı içinde içselleştirilir. Etik belirsizlik kabul edilmekle birlikte, anlatının kapanışını bozmasına izin verilmez; bu kapanış, dışsal ve önceden belirlenmiş bir düzene itaat yoluyla sağlanır. Buna karşılık *Yitirilen Cennet*, bu miras alınmış epik yapıyı, anlatısal anlamı kaderden ahlaki seçime kaydırarak yeniden yapılandırır. Milton, epik geleneğin biçimsel özelliklerini korurken, özgür irade, sorumluluk ve itaatsizlik kavramlarını öne çıkararak epik yapının iç mantığını dönüştürür. Âdem ve Şeytan gibi karakterler artık kaderin araçları değil, seçimleri kalıcı etik sonuçlar doğuran ahlaki özneler olarak karşımıza çıkar. Bu dönüşüm, arketipin işlevinde temel bir değişime işaret eder: arketip, anlamı sabitleyen bir anlatı ilkesi olmaktan çıkarak etik çatışmanın bir alanına dönüşür. Bu bağlamda arketipsel zorunluluktan etik sorumluluğa geçiş, epik yapı ve kültürel bilinçte daha geniş bir gelişimi haber verir.

Anahtar Sözcükler: Epik, Arketip, Vergilius, Milton, Karşılaştırmalı Edebiyat.

*Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Haliç Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail:samanhashemipour@halic.edu.tr, Orcid:0000-0003-1756-3929

ANTAKYALI İSHAK'IN KIYAMET ÜZERİNE ADLI SÖYLEVİNDE ESKATOLOJİK İMGELEM VE MİTİK KOZMOLOJİ

Ramazan Altaş*

Bu bildiri, Antakyalı İshak'ın "Kıyamet Üzerine" adlı söylevini yalnızca doktriner bir "son zamanlar" öğretisi olarak değil, Geç Antik Yakındoğu'nun mitik kozmolojisini yeniden kodlayan bir apokaliptik imgelem olarak ele alır. Metnin temel iddiası, kıyametin salt kronolojik bir kapanış olmaktan ziyade düzen ile kaos arasında kurulan ontolojik bir eşik anlatısı olduğudur: Son, "zamanın bitişi"nden çok "dünyanın anlamının yeniden kurulması" olarak dramatize edilir. İshak'ın söylevi bu dramatizasyonu, uyanıklık/uyku, ışık/ateş, ses/çağrı ve kapı/sınır gibi yoğun semantik alanlar üzerinden yürütür; böylece ahiret tasavvurunu, etik aciliyet ve kozmik adaletin sahnelenişiyle iç içe geçirir. Bildiride üç farklı yaklaşım öne çıkar. (i) Retorik düzlemde söylevin öğüt verici yapısı ile apokaliptik tasvirin birbirini nasıl beslediği gösterilir. (ii) İmgesel düzlemde yargı sahnesi, melekî ile demonik aktörler ve öte-dünya mekânlarının (araf, cehennem, ceza/arınma uzamları, "yenilenmiş yaratılış" ufku) nasıl bir "topografik" düzen kurduğu incelenir. (iii) Karşılaştırmalı düzlemde bu düzenin, kozmik mahkeme ve yenilenme gibi mitolojik şemalarla yapısal akrabalıkları tartışılır. Sonuç olarak söylev, mitik hafızayı Hıristiyan eskatolojik dile tercüme eden; toplumsal disiplin, kolektif korku/umut ekonomisi ve kozmik anlam üretimini eşzamanlı yöneten bir anlatı teknolojisi olarak okunur.

Anahtar Sözcükler: Eskatoloji, Mitoloji, Kıyamet, Apokaliptik retorik, Mitik kozmoloji.

* Bilim Uzmanı, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Turkiye, e-mail:ramazanaltas@artuklu.edu.tr, Orcid:0000-0003-2578-6452

EURİPİDES'İN İPHİGENİA TRAGEDYALARINDA TRAVMA VE TRAVMA SONRASI BÜYÜME ÜZERİNE PSİKOMİTOLOJİK BİR İNCELEME

Deniz Demir, Duygu Dinçer*

Sezgi Gümüş Hüzmeli

Gülcan Kara, Aybüke Yıldırım

İnsan ruhsallığının derin katmanlarını keşfetmeyi ve dünyanın gidişatına egemen olan acı dolu yazgıyı bilinç düzeyine taşıyarak estetik bir mesafeden bakabilmeyi amaçlayan tragedyalar, psikomitoloji çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bu eserlerdeki başkahramanlar, bir yandan varoluşlarını özgür ve özgün bir şekilde gerçekleştirmekten alıkoyan bağlamsal, kişisel ya da kişilerarası koşullarla, ikircikli seçimlerle ve trajik açmazlarla karşı karşıya kalırken diğer yandan başkaları tarafından tayin edilmiş bir kadere boyun eğmek ile kendi kaderlerini tayin etmek arasında içsel ve dışsal çatışmalar yaşamaktadır. Söz konusu çatışmalar çoğunlukla başkahramaların başına gelen travmatik olaylara dayalı olarak ortaya çıkabilmekte ve bu olayları takip eden travma sonrası büyüme yaşantılarıyla bir yaşam bilgeliğine dönüşebilmektedir. Bu çalışma, merkezine travma ve travma sonrası büyüme kavramlarını alarak, Euripides'in *İphigenia Aulis*'te ve *İphigenia Tauris*'te adlı tragedyalarında İphigenia'nın travma ve travma sonrası büyüme deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, bahsi geçen tragedylar nitel araştırma yöntemlerinden biri olan metin çözümlemesi yoluyla incelenmiştir. Yapılan analizler, *İphigenia Aulis*'te adlı eserin, başkahramanın travma deneyimine, *Iphigenia Tauris*'te adlı eserin ise başkahramanın hem travma hem de travma sonrası büyüme yaşantısına ışık tuttuğunu ortaya koymuştur. *İphigenia Aulis*'te adlı eserde başkahramanın beklenmedik (şok edici), kontrol edilemez, olağandışı bir durumla karşılaşma ve suçlama döngüsüne girme gibi özellikler taşıyan travmatik bir kurban edilme deneyiminin içinden geçtiği gözlenmektedir. *İphigenia Tauris*'te adlı eserde ise başkahramanın travma sonrası büyümenin temel özellikleri arasında yer alan kendilik algısı, kişilerarası ilişkiler ve yaşam felsefesi alanlarında değişimden geçtiği görülmektedir. Bu doğrultuda İphigenia'nın kendisi, ailesi, yaşadığı dünya ve diğer insanlarla ilişkilenme, hayatını nasıl yaşayacağı ve nasıl bir geleceğe sahip olmak istediği ile ilgili yeni anlayışlar geliştirdiği gözlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: *İphigenia Aulis*'te, *İphigenia Tauris*'te, Travma, Travma Sonrası Büyüme, Psikomitoloji.

*Doç. Dr., Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: duygudincer@aydin.edu.tr Orcid: 0000-0003-2496-6902

ETNOMİTOLOJİ VE KÜLTÜREL BELLEK: ŞAHMERAN EFSANESİ ÖRNEĞİ

Efe Elmas*

Etnomitoloji, etnoloji ve mitolojiyi birleştiren, belirli bir toplumsal bağlam veya konumdaki felsefe, paradigma ve kültürle iç içe geçmiş mitlere odaklanan disiplinlerarası bir çalışma alanıdır. Mitos (mythos) ise Grekçe'de genel anlamda kutsal hikâyelerin yanı sıra efsane gibi sözlü kültür ürünlerini içeren anlatılara verilen isimdir. Bu bağlamda etnomitoloji, halkın bir yandan belleğini oluştururken, öte yandan kendi kimliğini şekillendiren halk hikâyelerini de kapsamaktadır. Etnomitoloji, kimlik inşasının yanı sıra gelenek aktarımı ve kültürel mirasın taşınmasını da sağlayan bir alan olarak değerlendirilmektedir. Etnomitolojik anlatıları genellikle belirli mekânlarla ilişkili olarak görmek mümkündür. Bu ilişki bazen etnoarkeolojik bağlamda bir antik yapı ile kurulurken, bazen ise bir kentin kuruluş hikâyesinde veya bir bölgenin kökenlerinin açıklanmasında temel bir rol oynayabilmektedir. Etnomitolojik anlatılar, toplulukların sanatında, dokumacılığında, mimarisinde ve kültürel yaşantısında yer bulmaktadır. Etnomitolojik anlatılara dair en güçlü örneklerden biri Şahmeran efsanesidir. Şahmeran, Farsça "Şah" ve "maran" kelimelerinden oluşmakta olup "yılanların şahı" anlamına gelmektedir. Yerel halk anlatılarında Şahmeran, yılanların efendisi olarak tasvir edilmektedir. Farklı coğrafyalarda da yer alan Şahmeran efsanesi, başta Mardin, Tarsus ve Adana olmak üzere Anadolu insanının günlük yaşantısına sirayet etmiş; ritüellerden cam altı sanatına kadar çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, hermenötik-fenomenolojik bir yaklaşımla Şahmeran örneği ele alınmakta ve etnomitolojik temelleri tartışılmaktadır. Şahmeran imgesi, Carl Gustav Jung'un analitik psikoloji kuramı çerçevesinde arketipsel bir perspektiften incelenirken, Anthony D. Smith'in etno-sembolizm kuramı bağlamında halk belleğindeki sembolik yeri ele alınmaktadır. Çalışmanın temel amacı, etnomitolojik bir örnek olarak Şahmeran'ı ele alarak sembolik düşünmenin işleyişini incelemek ve halk kimliğini oluşturan kültürel bir anlatının evrensel değerini irdelemektir.

Anahtar Sözcükler: Etnomitoloji, Mitoloji, Sembolizm, Şahmeran, Carl Gustav Jung.

* Yüksek Lisans öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri- Dinler Tarihi, İzmir, Türkiye, e-mail:efeelmas@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3981-4162

NİETZSCHE FELSEFESİNDE APOLLON VE DİANYSOS MİTİNİN ANALİZİ

Serdar Akman*

Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu* isimli yapıtında Apollon ve Dionysos'u sadece Antik Yunan mitolojisinin iki tanrısı olarak değil, aynı zamanda insan varoluşunu ve kültürel üretimi belirleyen iki temel estetik ilke olarak ele almaktadır. Nietzsche'ye göre Apollon, ölçü, düzen, biçim ve bireyselleşme ilkesini temsil ederken; Dionysos, taşkınlık, coşku, birlik ve bireyselliğin çözülüşü ile ilişkilidir. Bu iki ilke arasındaki gerilim, Antik Yunan mitolojisinde yaratıcı bir çatışma alanı oluşturur. Bu çalışmanın gayesi, Apollon ve Dionysos figürlerinin Nietzsche'de nasıl mitolojik varlıklar olmaktan çıkarılarak ontolojik ve estetik ilkelere dönüştüğünü incelemektir. Nietzsche, Apolloncu yanı denge ve uyumla; Dionysosçu yanı ise sarhoşluk, müzik ve varoluşun temel birlik duygusuyla ilişkilendirir. Ona göre trajedi, bu iki karşıt gücün uyumlu bir gerilimi olarak ortaya çıkar ve insanın varoluşun trajik hakikatiyle yüzleşmesini mümkün kılar. Bu bağlamda bu çalışma, Nietzsche'nin mitolojik figürleri tarihsel ya da dinsel varlıklar olarak değil, insan deneyiminin temel kiplerini temsil eden sembolik yapılar olarak yorumladığını ileri sürmektedir. Apollon ve Dionysos, bu anlamda, akıl ve içgüdü, düzen ve taşkınlık, birey ve bütünlük arasındaki antik gerilimin felsefi bir ifadesidir. Nietzsche'nin bu yorumu, miti yalnızca geçmişe ait bir anlatı olmaktan çıkarıp kültürün ve sanatın sürekli yeniden üretilen yaşamsal bir boyutu olarak düşünmemizi sağlar.

Anahtar Sözcükler: Nietzsche, Apollon, Dionysos, Sembol, Mitoloji.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, e-mail: thegeniusboy35@gmail.com Orcid: 0009-0002-2172-2435

GONCA ÖZMEN ŞİİRİNDE MİTOLOJİK UNSURLARIN ESTETİK İŞLEVİ

Ayşe Sandıkkaya Aşır*

İnsanın evreni ve kendisini anlamlandırma çabasının ürünü olan mitler, kutsala dair anlatılardır. Bu yönüyle varlığın kökenini açıklayan, insanın evrenle kurduğu ilişkiyi düzenleyen kurucu bir yapıdır; ancak modern edebiyatta mit, bu işlevini sürdüremez; kutsal olanla bağını gevşetir ve yeni bağlamlarda ortaya çıkar. Gonca Özmen'in şiirleri bu bağlamda dikkat çekicidir. Şair, *Kuytumda, Belki Sessiz* ve *Bile İsteye* adlı şiir kitaplarında Yunan mitolojisine çeşitli göndermelerde bulunmakla birlikte mitleri ontolojik bağlamından kopartarak estetik imge haline getirir ve modern bireyin kırılgan deneyimi içinde yeniden konumlandırır. Özmen, şiirlerinde Orpheus, Minotauros, Afrodit, Lethe ve Styx gibi mitolojik unsurlarla karşılaşılır. Ayrıca sıkça kullandığı "kuyu" imgesiyle hem yer altı mitlerine hem de Echo'ya göndermede bulunur. Ayrıca, *Belki Sessiz*'de Anadolu mitolojisindeki fırtına tanrısı Teshub'a da yer verir. Özmen'in şiirlerinde bütün bu mitolojik unsurlar, klasik anlatı bağlamı içinde yer almayıp şiirsel imge üretiminin bir parçası hâline getirilir. Örneğin "Pas Gizi Bu" şiirindeki "Saçlarından yapmıştım oysa / lirimin kirişlerini" dizesinde Orpheus miti doğrudan yeniden kurulmaz; lir, tanrısal bir armağan olmaktan çıkarak kaybı temsil eden bir unsura dönüşür. Benzer biçimde "Uğultu" şiirindeki "Kilitli durur yirmi yaşım / kuyulara bağırırım adını" dizelerinde yeraltı ve yankı çağrışımları Orpheus ve Echo mitlerini akla getirir; ancak bu mitler yeraltı düzenini temsil etmekten ziyade, geri dönmeyen sesin imgesel boşluğuna işaret eder.Bu örnekler göstermektedir ki Özmen'in şiirinde mit, kutsal bir anlatı sistemi olmaktan ve ontolojik açıklama üretmekten ziyade estetik bir imge olarak yeniden konumlandırılır. Bu çalışmada Özmen'in şiirlerinde mitin "yeniden anlatımı" değil, estetik anlamda yeniden inşa edilmesi ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Gonca Özmen, modern Türk şiiri, Yunan mitolojisi, estetik, imge.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kastamonu- Türkiye, e-mail: aasir@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1847-5026

ZAZA SÖZLÜ KÜLTÜRÜNDE MİTOLOJİ: HALK ANLATILARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Buşra Gökalp Çavlı*

Mitler, toplumların dünyayı algılama biçimlerini yansıtan; evrenin oluşumu, insanın kökeni, doğa olayları ve kutsal kavramlara ilişkin düşünceleri sembolik bir anlatım diliyle aktaran anlatı türleridir. Bu bildiride, Zaza sözlü kültüründe önemli bir yere sahip olan halk anlatılarında yer alan mitolojik unsurlar ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, söz konusu unsurları belirlemek ve halk bilimi ile mitoloji çerçevesinde değerlendirmektir. Zaza anlatı geleneği, masal, efsane ve halk hikâyeleri aracılığıyla aktarılan ve mitolojik açıdan oldukça zengin bir yapı sergileyen bir sözlü kültür alanı sunmaktadır. Bildiri kapsamında saha derlemesine dayalı bir çalışma yapılmamış, bunun yerine Zazaca halk anlatılarını içeren yazılı derleme eserler temel alınmıştır. İncelenen metinlerde mitolojik kahramanlar, doğa ve mekânla ilişkili unsurlar, olağanüstü varlıklar, hayvan sembolleri, sayılar, bitkiler, nesneler, renkler ve çeşitli inanış motifleri tespit edilerek sınıflandırılmıştır. Çalışmada metin merkezli bir inceleme yöntemi benimsenmiş; elde edilen veriler halk bilimi yaklaşımları ve tarihî-coğrafi Fin yöntemi doğrultusunda ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, Zaza halk anlatılarında yer alan mitolojik unsurların yalnızca yerel kültürel unsurlar olarak değil, aynı zamanda evrensel mitolojiyle ortak sembolik özellikler taşıyan yapılar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bildiri, Zaza mitolojisinin sözlü kültür içerisindeki yerini görünür kılmayı ve bu alandaki akademik çalışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Zaza sözlü kültürü, Mitoloji, Halk anlatıları, Zazaca, Mitolojik unsurlar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bingöl,Türkiye,e-mail: bgokalp@bingol.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7374-2388

KOZMİK KORUYUCUDAN İMPARATORLUK SEMBOLÜNE: İRAN-BOZKIR KÖKENLİ HİBRİT FİGÜRLERİN BİZANS GÖRSEL KÜLTÜRÜNDE YENİDEN YORUMLANMASI

Csilla Balogh*

Bildiri, İran ve Avrasya bozkır kökenli melez mitolojik varlıkların – özellikle senmurv ve griffonun – Bizans görsel kültüründe geçirdiği anlam dönüşümünü incelemektedir. Çalışmanın çıkış noktası, bu motiflerin Bizans'taki varlığının salt dekoratif bir süreklilik ya da yüzeysel bir ornamentik ödünçleme olarak değerlendirilemeyeceği; aksine bilinçli bir ideolojik yeniden kodlama sürecinin sonucu olduğudur. Bu nedenle bildiri yalnızca bir motif araştırmasıyla sınırlı değildir; kültürel transfer, ideolojik yeniden kodlama ve görsel iktidar retoriği meselelerinin incelenmesine odaklanmaktadır. Bildiri, Bizans'ın doğu kökenli mitolojik varlıkları "alıp almadığı" sorusundan ziyade, bu figürlerin hangi kanallar aracılığıyla (Sasani saray sanatı, tekstil ürünleri, diplomatik armağanlar, savaş ganimetleri, göçebe aracılığı vb.) ulaştığını, Hristiyan-emperyal bağlamda anlamlarının nasıl dönüştüğünü ve hangi aşamada salt dekoratif unsurlara indirgendiklerini ya da hangi durumlarda sembolik etkinliklerini koruduklarını tartışmaktadır. Bu bağlamda çalışma, ikonografik, arkeolojik ve iktidar tarihi perspektiflerini bütünleştirmektedir. İran ve bozkır bağlamında bu varlıklar kozmolojik bir işleve sahipti: evrensel düzenin koruyucuları, kraliyet meşruiyetinin taşıyıcıları ve liminal mekânların apotropaik muhafızları olarak tasvir ediliyorlardı. Kafkasya, Karadeniz bölgesi ve bozkır siyasal oluşumlar aracılığıyla Bizans sanat repertuarına dâhil olmuşlardır. Ancak bu entegrasyon basit bir benimseme anlamına gelmemiş; anlamları kısmen nötralize edilmiş, kısmen de emperyal temsilin hizmetine yeniden yönlendirilmiştir. Mimari plastik, mozaik ve tekstil sanatı ile metal işçiliğinden örnekler üzerinden bildiride üç aşamalı bir anlam dönüşümü modeli önerilmektedir: (1) Sembolik retansiyon, doğu kökenli kozmolojik çağrışımların kısmen tanınabilir kaldığı evre; (2) İdeolojik yeniden kodlama, melez varlıkların imparatorluk evrenselliğinin görsel göstergelerine dönüştüğü aşama; (3) Ornamentik soyutlama, stilizasyon ve semantik boşalma süreci. Çalışma, Bizans görsel kültürünün mitik imgeleri ortadan kaldırmadığını; aksine onların kozmolojik içeriğini siyasal teolojiye dönüştürdüğünü ileri sürmektedir. Bu bağlamda melez varlıklar, "pagan mitolojinin" kalıntıları değil; emperyal iktidarın görsel retoriğinin etkin unsurlarıdır. Bildiri, ikonografik, arkeolojik ve kültürel transfer kuramına dayalı yaklaşımları birleştirerek, mitik imgelerin Orta Çağ'daki dönüşümünün anlaşılmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hibrit figürleri, İran, Avrasya, Bizans sanatı, Görsel kültürü, Anlam dönüşümü.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: csillabal@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9161-1653

HELLENİSTİK DÖNEM KALIP YAPIMI KABARTMALI KASELERDE GÖRÜLEN EURİPİDES KAYNAKLI SAHNELER

Deniz Tamer*

Ebru Kırkanlı Tamer**

Kalıp yapımı kâseler Hellenistik Dönem'in önemli seramik formları arasındadır. Hellenistik yerleşimlerin neredeyse tamamında rastlanan bu kâseler yarım küre formlu, kulpsuz ve kaidesiz, kalıpta şekillendirilmiş, dış yüzleri bitkisel ve figüratif kabartmalarla bezelidir. Yaygın kullanılan içki kapları olmaları symposiumlarda işlev olarak kantharosların yerini almalarını sağlamıştır. Athenaios'un bahsettiği Megaralılar tarafından kullanılan bir kâse olan gualas'dan (γυάλάς) dolayı, Megara Kâseleri olarak adlandırmıştır. Hellenistik Dönem'de özellikle MÖ 3.–1. yüzyıllar arasında yaygınlaşan Megara kaseleri (kalıp yapımı kabartmalı kâseler), dönemin görsel kültüründe mitolojik ve edebî temaların seramik sanatına aktarılmasının önemli örneklerindendir. Bu kaplar üzerinde yer alan sahneler arasında, Attika tragedya geleneğinin güçlü etkisi dikkat çeker. Özellikle Euripides'in eserlerinden alınan konuların betimlenmesi, Hellenistik Dönem'de tragedyanın hem edebî hem de ikonografik düzeyde yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Megara kaselerinde görülen Euripides kaynaklı sahneler genellikle dramatik anların yoğun duygusal vurgusunu öne çıkarır. Fenikeli kadınlar, Iphigenia Aulis'te, Kiklop gibi tragedyaları bunu sağlayacak alanın vazo yüzeyinde oldukça sınırlı olmasına rağmen figürlerin yoğun jest ve mimikleriyle işlenmiştir. Bu sahnelerde kompozisyon genellikle kâsenin gövdesini çevreleyen friz biçiminde düzenlenir; figürler yüksek kabartma etkisi yaratacak biçimde kalıptan çıkarılır. Megara kaselerinin üretim tekniği (kalıp yapımı seri üretim) sayesinde bu trajik sahneler geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Böylece Euripides'in eserleri yalnızca yazılı ve sahnelenen metinler olarak değil, gündelik kullanım nesneleri üzerindeki görseller aracılığıyla da dolaşıma girmiştir. Hellenistik dünyada tiyatronun kamusal ve kültürel öneminin sürdüğünü ve seramik üretiminin de bu kültürel dolaşımın bir parçası olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Hellenistik dönem, Megara kaseleri, Euripides, Mitoloji, Seramik.

.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Ankara, Türkiye. E-mail: dtamer@ankara.edu.tr; https://Orcid.org/0000-0002-4962-264X

** Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bölümü, Konya, Türkiye. E-mail: ekirkanli@gmail.com; https://Orcid.org/0000-0002-6501-1515

ŞEHNAME HÜKÜMDARINDAN CEMŞİD VE RESİMLİ NÜSHALARDAKİ TEMSİLLERİ

Derya Aydın*

Fars edebiyatının önde gelen eseri olan *Şehname,* Ebul Kasım Firdevsi (ö.411/1020) tarafından 11. yüzyılda yazımı tamamlanmış ve 14. yüzyıldan itibaren resimli el yazma örnekleri ile varlığını devam ettirmiştir. İslam resim sanatının önemli bir temsilcisi olan bu el yazmalarının birçoğu doğrudan dönemin sultanı veya hükümdarı için yapılmıştır. Eserin, İslam öncesi İran'daki hükümdarların ve kahramanların başından geçenleri ayrıca savaşlarını destansı bir şeklide anlatması bu durumu destekler hale getirmiştir. *Şehname* sahip olduğu hikayeleri ile öne çıkarken bu hikayeler içerisinde geçen bazı mitolojik unsurlar ve ayrıntılar her zaman dikkat çekici bir konumda yerini almıştır. Bu konular arasından Sultan Cemşid'in hükümdarlığı mitolojik bazı unsurları içeren örnek bir hikâye olmuştur. Onun yedi yüz yıl süren hükümdarlığı sırasında cinler, periler ve kuşlar emri altına girmiştir. Devleri de emri altına alarak birçok bina ve saray yaptırmıştır. Ayrıca cinleri emri altına yönetmesi hatta tahtının taşıtması gibi yeteneklere sahip olması onu İslam inancındaki Süleyman peygambere benzetilmesine sebep olmuştur. Böylece, el yazmalarındaki resimlerin çoğunluğu Cemşid'in hükümdarlığı ve ona hizmet eden mitolojik karakterler ile şekillenmiştir. Ayrıca hükümdarlığı sırasında sahip olduğu yetenekleri resim kompozisyonlarında açıkça gösterilmiştir. Bu kapsamda, İslam sanatı içerisinde en çok resimlenen el yazmalarından olan *Şehname* nüshalarında Cemşid ile ilgili örnek sahneler incelenecektir. Böylece bu sahnelerdeki mitolojik unsurlar somut bir şekilde ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Cemşid, Şehname, El yazması, İslam, Resim.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Mardin, Türkiye.
e-mail: ayderya.85@gmail.com, Orcid:0000-0002-0229-6947

ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN'IN TİYATROLARINA MİTOPOETİK BİR YAKLAŞIM

Derya Güllük*

Mitopoetik yaklaşım en basit tanımıyla mit yaratma (myht-making) sürecidir. Carl Gıstav Jung'un "kolektif bilinçdışı" kavramıyla doğrudan bağlantılı olan bu yaklaşıma göre tüm insanlar, zaman ve mekân fark etmeksizin aynı temel korkulara, arzulara ve sorulara sahiptir. Mitopoetik bir yazar; ölümü, aşkı ve varoluşu anlatırken bunları bireysel bir yaklaşım olmaktan çıkarıp tüm insanlığın paylaştığı evrensel bir imgeye (arketipe) dönüştürür. Abdülhak Hâmid Tarhan'ın *İlhan* ve *Turan*'ın devamı olarak neşrettiği *Tayfalar Geçidi* (1917), *Ruhlar* (1922) ve *Arzîler* (1925) isimli tiyatro eserleri bu bağlamda değerlendirilebilecek bir kurguya sahiptir. Tüm bu eserleri *Kanbur* başlığı altında toplayan Hâmid, oyun karakterlerini zamanın ve mekânın ötesine, ruhlar ve tayflar âlemine taşıyarak okuyucuyu devasa bir kozmik tiyatronun içine çeker. Ruhlar ve tayflar tıpkı Olympos'taki gibi yukarıdan aşağıya (Arz'a) bakarlar. Yeryüzündeki insanların mülkiyet kavgaları ve savaşları, bu kozmik seyirciler için trajikomik bir tiyatroya dönüşür. *Arzîler*'de ruhların yeryüzüne bakıp da üzüldükleri ve alay ettikleri temel unsur mitolojik "Hubris"tir. Hâmid, mitolojinin bu klasik "kibirli fani" prototipini, modern insanın siyasî ve dünyevî hırslarını eleştirmek için kullanır. Mitolojideki yeraltına iniş (Katabasis) ve göğe yükseliş (Anabasis) motifleri Hâmid'in tiyatrosunun temelidir. Yazar karakterlerini bedensel ağırlıklarından kurtarıp göksel katmanlara (ruhlar âlemine) yükselterek onlara evrensel bir bilgelik kazandırır. *Arzîler*'de klasik mitolojinin arketiplerini kullanarak onun sembolleri (göksel seyir, kibir, ruhsal yükseliş) etrafında kendi modern, felsefi ve kişisel mitolojisini yaratmıştır. Bu çalışmada, Hamid'in mitopoetik yaklaşımı mezkûr eserler etrafında tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitopoetik yaklaşım, Mitoloji, Katabasis, Anabasis, Hubris.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Balıkesir, dgulluk@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000- 0002-3704-0984

ANTİK TRAJEDİDEN IN-YER-FACE TİYATROYA: PHAEDRA MİTİ

Esra Ünlü Çimen*

Antik Yunan mitolojisinde Giritli bir prenses olarak tasvir edilen Phaedra, Atina kralı Theseus'un eşidir. Mitolojik anlatının yaygın versiyonuna göre Phaedra Theseus'un oğlu Hippolytus'a aşık olur; ancak aşkına karşılık alamaz ve öfkesine yenik düşerek Hippolytus'u kendisine karşı tecavüz girişiminde bulunmakla suçlar. Eşinin suçlamalarına inanan Theseus ise tanrı Poseidon'dan oğlunu öldürmesini ister. Theseus'un bu dileği kabul olunca yaşadığı suçluluk duygusuna dayanamayan Phaedra intihar eder. Phaedra ve üvey oğlunun trajik hikâyelerini konu edinen bu anlatı, Antik Yunan tiyatrosunun önde gelen trajedi yazarlarından biri olan Euripides tarafından *Hippolytus* (M.Ö. 428) adlı oyunda ilahi düzen, tanrı müdahalesi ve kader motifleri ekseninde kaleme alınmıştır. Çağdaş İngiliz tiyatrosunda oyunları in-yer-face estetiği ile özdeşleşen Sarah Kane 1996 yılında sahnelenen *Phaedra's Love* adlı oyununda bu klasik anlatıyı kendi üslubu çerçevesinde yeniden yorumlamıştır. Kane'in yorumunda ilahi güçler yerine bireysel ve karakterler arası çatışmalar ile güç dinamiklerinin devrede olduğu görülür. Şiddet ve cinsellik içeren sahneler aracılığıyla Kane hikâyeyi görkemli bir trajedi evreninden çağdaş dünyanın çıplak ve acımasız gerçekliğine taşır. Mitolojik bağlam hala metnin temelinde yer alsa da anlam dünyası yıkıcı, sarsıcı ve okuyucu/seyirci açısından rahatsız edici bir düzleme taşınır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Kane'in Phaedra miti yorumunda mitolojik anlatı ile in-yer-face estetiğini nasıl birleştirdiğini göstererek mitolojinin yalnızca tarihsel bir anlatı olmasının ötesinde güncel edebi, dramatik ve estetik anlayışlara göre şekillenebilen bir yapı olduğunu ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Phaedra, Hippolytus, In-yer-face, Sarah Kane.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, esraunlu@karatekin.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6481-8854

TARİHÎ KAHRAMANLIK FİLMLERİNİN SEYİR DENEYİMİ BAĞLAMINDA RİTÜEL SÜREÇ OLARAK ANALİZİ

Fatih Köksal*

Bu çalışma, Türk sinema tarihinde 1950'li yıllarda ilk örneği beliren tarihî fantazya ya da diğer adlarıyla kostüme avantür/tarihî kahramanlık filmlerini seyir deneyimi açısından ritüel bir süreç olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Tür filmi olarak değerlendirilen tarihî kahramanlık filmleri sinema sanatı ve yansıttıkları tarihsel gerçeklik bakımından çoğunlukla dikkate değer bulunmamıştır. Buna karşın birtakım toplumsal gerçekleri görünür kıldığı gerekçesiyle sosyal bilimlerin göz ardı edemediği bir boyutta ve süreklilikte seyirci ilgisini çektikleri görülmektedir. Öyle ki tarihî fantazyaların da türsel olarak dâhil olduğu melodramlara yönelik bu ilgi, arkaik dönemdekine benzer bir duygusal algılama biçimiyle ya da mitik bir bilinçle ilişkilendirilmiştir. Bu ilgiyi yönetenlerin amaçları ise sıklıkla mitlerin eylemsel boyutu olan ritüellerin birtakım işlevlerinden yararlanmak suretiyle onların meşruiyet yaratma gücüyle açıklanmıştır. Ritüel bir süreç ve işlevle ilişkilendirilebilecek ilgiye mazhar olan tarihî kahramanlık filmlerinin beslendiği kaynaklar açısından içerik itibarıyla mitlerle ilişkisi de tartışılmıştır. Sonuç olarak literatürdeki çalışmalarda mitler ve ritüellerle ilişki kurulmasına karşın tarihî kahramanlık filmleriyle ritüellerin yapısal olarak nasıl çalıştığına yönelik bir ayrıntıya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada bir içerik analizi yapmaksızın daha önce yapılmış çalışmaları destekleyecek şekilde seyir deneyimi ritüel sürecin sekanslarıyla ilişkilendirilecektir. Toplumsal normların, kültürel sembollerin taşıyıcılığını üstlenen tarihî kahramanlık filmleri, bu mitsel içerikleri bir ritüel mekân olarak beliren sinema salonlarında, TV karşısında; Arnold van Gennep'in terimleriyle ara bölgede, Victor Turner'in ifadesiyle eşiktelikte bir komünitas üyesi olarak içselleştirmekte ve deneyimlemektedir. Bu deneyim sürecinde eşik evresinde toplumsal yapıdaki konumundan sıyrılarak izlediği kahramanla özdeşleşen birey ve toplum, tıpkı çeşitli sınamalara tabi tutulan kahraman gibi tecritte toplumsal normları içselleştirerek erginlenmekte ve nihayet kazanımlarıyla toplumuna geri dönmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türk sineması, Tarihî kahramanlık filmleri, Seyirci, Mitoloji, Ritüel.

* Dr. Öğretim Üyesi, Öğretim Üyesi, Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bayburt, Türkiye, e-mail: fatihkoksal@bayburt.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3101-6008

TÜRK MİTOLOJİSİNDE ŞEYTANİ VARLIK "ALBIS"IN KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ YANSIMASI VE "CADI" İLGİSİ

Fatma Kola*

"Hayali olay örgüsü" olarak tanımlanan mitolojik anlatılar; gerçeklikten uzak, soyut düşüncelere dayansa da toplumların tarihsel ve kültürel kimliğini yansıtan önemli kaynaklar arasında gösterilmiştir. Bu ürünler, belli inançlar neticesinde tezahür etmiş ve halkların kutsal kabul ettikleri Tanrılar, periler, devler gibi doğaüstü varlıklar veya kötü ruhlar etrafında şekillenmiştir. Mitolojik unsur olarak edebî geleneğe konu olan varlıklardan biri de "Albıs"tır. Şaman inancında şeytani bir ruh olarak doğan Albıs; Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar ulaşmış ve günümüzde "Albastı, Alkarısı" olarak yaşatılan bir halk anlatısı hâline gelmiştir. Mitolojiye ve söylencelere göre Albıs; uzun boylu, iri gözlü, bedeni yağlı, siyah ve dağınık saçlı, uzun tırnaklı, ayakları ters, tepesinde gözü olan, kırmızı elbiseli ve oldukça kuvvetli bir varlık olarak tanımlanmıştır. Genç kızları, erkekleri ve atları rahatsız eden Albıs'ın daha çok lohusa kadınlara ve yeni doğan bebeklere musallat olduğuna ve anne ile bebeğin ciğerlerini yiyerek beslendiğine inanılmıştır. Bu korku neticesinde ise Albıs'tan korunmak için belli yöntemlere başvurulmuş ve çeşitli ritüellerle Albıs defedilmeye çalışılmıştır. Albıs miti, sadece halk anlatılarıyla sınırlı kalmamış ve edebi metinlerde malzeme olarak kullanılan unsurlardan biri hâline gelmiştir. Bilhassa klasik edebiyat metinlerinde "Albıs", "cadu/cadı" şeklinde ele alınmış ve muhtelif bağlamlarda kullanılarak manzumelere konu olmuştur. Cadı, farklı pek çok mitolojide yer alan mitlerden biri olsa da klasik edebiyat geleneğinde işlenen cadının Türk mitolojisinde anlatılan Albıs ile benzer özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, klasik Türk edebiyatında sözü edilen cadının Türk mitolojisindeki Albıs ile ilgisi incelenecek ve asırlardır süregelen bir mitin edebî metinlerdeki bağlamsal işlevi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitolojisi, Albıs, Albastı, Divan, Edebiyat.

* Dr. Öğr. Üyesi, Akademisyen, Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun, Türkiye, fatma.kola@giresun.edu.tr, Orcid:0000-0001-6795-718X

ŞEHNÂME'DE KEYÛMERS: İRAN'IN MİTOLOJİK İLK HÜKÜMDARI

Güneş Muhip Özyurt*

Bu bildiride Ebu'l-Kâsım-ı Firdevsî-yi Tûsî'nin (ö. 1020?) Şehnâme adlı eserinde geçen önemli mitolojik karakterlerden birisi olan Keyûmers ele alınacaktır. Farsça şiirin gelişmeye başladığı ve İran kültürün revaç kazandığı 10. yüzyılda Horasan'da varlıklı bir çiftlik sahibinin evladı olarak dünyaya gelen Firdevsî, İran efsanelerine alaka duymuş ve kadim İran hükümdarlarının destanlarını ihya etme düşüncesiyle ömrünü Şehname olarak bilinen yaklaşık elli bin beyitlik epik manzumeyi telif etmeye adamıştır. Şehname, Fars edebiyatı üzerinde kalıcı bir etki yaratmış; Şehname'de geçen şahsiyet ve hadiseler daha sonraki eserlerde de Firdevsi'nin anlattığı anahatlarıyla işlendiği için Firdevsi bir bakıma Fars mitolojisine nihai şeklini veren şair konumuna gelmiştir. Keyûmers, Şehname'de İran'da şahlık geleneğini başlatan kişi ve çok eski çağlarda yaşamış bir kahraman olarak tasvir edilir. Mevcut çalışmada öncelikle, Keyûmers isminin ve anlatısının menşei üzerinde durulacaktır. Daha sonra Şehnâme'de Keyûmers hakkındaki beyitlerden örnekler vermek suretiyle Firdevsî'nin Keyûmers'in hayatı ve işlerine dair verdiği bilgiler ele alınacaktır. Firdevsî'ye göre Keyûmers insanoğlunun teknolojik anlamda gelişmediği; yiyecek ve giyecek imkanlarının sınırlı olduğu bir çağda hüküm sürmüştür. Firdevsî, onun bir şehir veya saraya değil bir dağa yerleştiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Keyûmers bilge bir idareci olmuştur. İlk defa hükümdarlık nişanelerini kullanmış, toplumun gelişmesinin önünü açtığı gibi vahşi hayvanlar üzerinde de hakimiyet kurmuştur. Keyûmers'in manevi bir yönü de vardır. O kötülük karşısında iyiliğin temsilcisi olmuş, Ehrimen'in gönderdiği şeytanları yenilgiye uğratmıştır.

Anahtar Sözcükler: Şehname, Firdevsi, Keyumers, Fars Edebiyatı, Mitoloji.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, e-mail: gmozyurt@aybu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9636-9424

ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİ ÜZERİNE MİTOPOETİK BİR OKUMA VE ŞİİRLERİNDEKİ ARKETİPSEL DÖNÜŞÜMLER

Hakan Soydaş*

Modern Türk şiirinde Milli Romantizm akımının özgün temsilcilerinden biri olan Arif Nihat Asya, tarihî gerçekliği mitolojik zaman düzlemine taşıyarak kolektif hafızayı yeniden üretmiştir. Bu çalışma, şairin *Dualar ve Aminler, Kökler ve Dallar* ve *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* adlı eserlerinde tezahür eden simgeleri, Northrop Frye'ın arketipçi eleştiri kuramı ve mitopoetik inceleme yöntemi ekseninde çözümlemeyi amaçlamaktadır. Asya'nın şiir evreni, salt epik bir söylem alanı olmanın ötesinde Türk kültür kodlarının ve arketiplerinin modern ulus-devletin ontolojik ihtiyaçları doğrultusunda revize edildiği dinamik bir "mit yaratma" sahasıdır. Bu bağlamda şairin inşa ettiği mitopoetik evren kronolojik bir tarih anlatısından ziyade "ebedi şimdi" ekseninde kurgulanan döngüsel bir zaman algısına yaslanmaktadır. Bu ontolojik duruş, bireyin kendi varlığından feragat ederek kolektif "biz" bilincine eklemlenmesini ve nesiller arası kültürel aktarımı sağlayan birleştirici bir misyon üstlenmesini simgeler. O, tarihî şahsiyetleri ve mekânları birer "kültür kahramanı" ve "hafıza mekânı" olarak yeniden kodlar. Böylece mazi, statik bir nostalji nesnesi olmaktan çıkarak modern Türk toplumunun kimlik krizlerini aşmasında ve "millî şuur" inşasında başvurduğu işlevsel bir referans noktasına dönüşür. Çalışma kapsamında, İslam öncesi Türk kozmogonisine özgü arketipler ile İslâmi geleneğe ait anlatılarının metinlerarası düzlemde nasıl bir terkibe kavuşturulduğu irdelenmektedir. Özellikle "Kızılelma" imgesinin, coğrafi bir fetih hedefinden soyutlanarak teleolojik bir "millî ahlak" ütopyasına dönüştürülmesi ve "Ağaç/Çınar" metaforunun devletin sürekliliğini temsil eden bir öge olarak kurgulanışı ele alınmaktadır. Bu değerlendirmeler eşliğinde Arif Nihat Asya'nın mitolojiyi tarihî travmaları iyileştiren ve millî kimlik inşasını tahkim eden işlevsel bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Şair, kronolojik zamanı mitik zamana eşitleyerek ve "köprü" metaforu üzerinden nesiller arası kültürel aktarımı sağlayarak, Türk edebiyatında özgün bir mitopoetik söylem geliştirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Arif Nihat Asya, Mitopoetik, Arketipsel eleştiri, Millî romantizm, Kızılelma.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Trabzon, Türkiye, e-mail: hknsyds@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4939-3434

İRFAN AKDAĞ'IN ZAZACA ROMANLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR

İbrahim Dağılma*

Mitoloji, bütün halklar için kültürel bir miras niteliğindedir. Mitoloji, sosyal bilimleri özellikle edebiyatı önemli ölçüde etkilemiştir. Edebiyat, halkların inanç ve kültür dünyasını yansıtan önemli bir araçtır. Mitoloji, halkların inanç ve kültürel kodlarını anlamda önemli bir bilimdir. Bu çerçevede mitoloji, edebiyatın önemli kaynaklarından biridir. Zaza edebiyatı da bu önemli kaynaktan beslenmiş. Zaza halk edebiyatının yanı sıra Zaza modern edebiyatında da mitolojik etkiler ve unsurlar vardır. Zaza edebiyatındaki bu etkileşim, Zaza inanç ve kültürel katmanlarından yoğun izler taşır. Zazaca eserlerde mitolojik unsurlar daha yerel düzeydedir. Farklı edebiyatlardan bir etkileme kısmen olsa da güçlü değildir. Bu durum, mitolojinin nesilden nesile aktarılan, dinamik bir yapısının olduğunu gösterir. Zaza modern edebiyatı, diğer ulus edebiyatlarına göre çok geç bir tarihte oluşmuştur. 1980'de başlayan bu süreç yaklaşık yarım asırlık bir sürede kanıksanmayacak bir noktaya ulaşmıştır. Yaklaşık 30 Zazaca romandan üç roman İrfan Akdağ'a aittir. Bu romanlar, modern bir tarzda olsa da folklor, kültür ve inanca dair önemli izler taşır. Bu özellikleriyle Akdağ'ın romanları halk edebiyatı için önemli birer veridir. Bu çalışmada, İrfan Akdağ'ın Zaza edebiyatına kazandırdığı *Ti Tewra Payîza Şîya, Remayîş* ve *Serdê Zerrî* adlı üç romanda yer alan mitolojik unsurlar tespit edilecek ve bu unsurlar türsel çerçevede incelenecektir. Akdağ'ın, bu üç romanında mitolojiyi nasıl gördüğü ve nasıl işlediği ele alınacaktır. Bu mitolojik bulgular, Zaza sözlü kültüründe yer alan mitolojik bulgularla ilişkilendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Zaza, Edebiyat, Roman, Kültür, Mitoloji.

* Doktor Öğretim Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Bingöl, Türkiye, e-mail: idagilma@bingol.edu.tr, Orcid: 000-0001-6521-119X

ERMENİ HRİSTİYANLIK İNANCINDA HAÇ: KOZMOGONİ, ŞEHİTLİK VE KUTSAL MEKÂN

İsaf Bozoğlu Bay*

Haç sembolü Hristiyanlıkla özdeşleşmiş görünse de kökeni antik çağın birçok kültüründe kozmik düzeni ve koruyucu gücü temsil eden arketipsel bir forma uzanır. Merkezden dört yöne açılan geometrik kurgu, haçı dört yön, dört unsur ve dört mevsim gibi kozmolojik dizgelerle ilişkilendirerek evrenin düzenini betimleyen bir "dünya şeması" olarak okumaya imkân verir; bu nedenle haç, dünya ekseni düşüncesiyle bağlantılı bir merkez simgesi olarak yorumlanır. Roma dünyasında çarmıhın aşağılayıcı bir infaz aracı olarak algılanması, erken dönemde haçın açık tasvirini sınırlamıştır. Buna karşın Yeni Ahit'e dayalı teolojik yorumlar ve elçi mektuplarındaki anlatı örüntüleri, çarmıhın anlamını "utanç/yenilgi"den "zafer/kurtuluş"a yeniden kurmuş; bu dönüşüm 4. yüzyıldan itibaren ikonografide belirginleşmiştir. Bu çalışma, haçın kültürlerarası kozmolojik arka planını ve Hristiyanlık aleminde geçirdiği anlam dönüşümünü, Ermeni Hristiyanlığı ve sanatı özelinde ele almayı amaçlamaktadır. İnceleme, Agathangelos'un aktardığı Aziz Krikor'un Vizyonu ile Ermeni sanatında erken dönem haç örnekleri temel alınarak mit–ritüel–mekân ilişkisi çerçevesinde yürütülmüştür. Vizyon anlatısında ışık haçlarının şehitlik yerlerinde belirmesi, mekânın işaretlenerek kutsallaştırılmasının ve ritüelin yerleşmesinin dinî-siyasal meşruiyet üretimiyle bağını görünür kılar. Ermeni ikonografisinde çarmıha gerilme sahnesinin ikincil kalmasına karşın haçın "yaşam/kozmik ağaç" vurgusuyla öne çıkması, sembolün ölüm temasından çok diriliş ve merkez fikri etrafında örgütlendiğini düşündürür. Zira çelenk/daire içinde ve\veya kaide üzerinde yükselen haç ile palmet yapraklarıyla kuşatılan haç gibi erken dönem tasvirleri, "zafer" ile "yaşam" katmanlarını aynı görsel söylemde birleştirir. Bu bağlamda elde edilen bulgular, Ermeni geleneğinde haçın yalnızca bir inanç göstergesi olarak değil; kozmogonik merkez fikrini kuran, şehitlik anlatıları aracılığıyla kolektif hafızayı örgütleyen ve kutsal coğrafyayı işaretleyip düzenleyen çok katmanlı bir mitik-ikonografik "kuruluş simgesi" olarak işlediğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Ermeni Hristiyanlık inancı, Haç, Kozmogoni, Şehitlik, Kutsal mekân.

* Dr. Öğr. Üyesi, Akademik Personel, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ardahan, Türkiye, isafbozoglu@ardahan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9815-6331.

TANRISAL SINIRIN İHLALİ: HESPERİDLER VE ADEN BAHÇESİ'NDE BİLGİ, ÖLÜMSÜZLÜK VE DÜŞÜŞ

Kusay Tatlı*

İnsanlık tarihinin kadim anlatıları, yılan figürü ve kutsal bir bahçenin ortasındaki "yasaklı meyve" etrafında şekillenir. Bu çalışma, Yunan mitolojisindeki Hesperidler'in Altın Elmaları ile semavi gelenekteki Aden Bahçesi anlatısını; bilgi *(gnostik*), ölümsüzlük ve tanrısal sınırın ihlali temaları üzerinden ikonografik ve karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Her iki anlatıda da yasak meyve, sadece bir besin değil; tanrısal yetkilere (ölümsüzlük ve bilgi) açılan bir kapıdır. Bir başka ifadeyle tanrısallık vadidir. Aden bahçesinde yılan; o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaklarını söylemektedir. Mitolojik anlatıda Hesperidlerin bahçesinde yer alan altın elmaları ejder soylu bir yılan olan Ladon korumaktadır. Altın elmalar ölümsüzlük ve tanrısal statünün sembolüdür. Bu benzerlik, insanoğlunun *bilgi*ye ve *ölümsüzlüğ*e duyduğu ontolojik arzuyu simgelemektedir. Gnostik perspektiften bakıldığında, yasak meyvenin koparılması ontolojik bir düşüşten ziyade; insanın tanrısal hakikati arama yolundaki ilk bilinçli başkaldırısıdır. Bu eylem, verili olanla yetinmeyen insanın kendi tanrısallığını keşfetme arzusunu simgeler. Dolayısıyla yasak meyveyi tatmak, ilahi otoriteye bir itaatsizlikten öte, bireyin irade sahibi bir özneye dönüşmesinin ve kendi kaderini tayin etme yetisini kazanmasının kurucu ilk koşuludur. Çalışma kapsamında, meyvenin tadılmasıyla ortaya çıkan çıplaklıktan utanç duyma olayı, insanın hayvani doğasından kopup bilincin ağırlığını sırtlanması olarak ele alınmaktadır. Tanrı olma arzusu ile sınırları zorlayan insan, her iki mitte de düzeni (kozmos) sarsan bir özneye dönüşür. Sonuç olarak, Hesperidler ve Aden bahçesi anlatılarının; insanın bilme tutkusu ile bu tutkunun getirdiği trajik bedeller arasındaki sarsılmaz bağı temsil eden ortak bir arketip olduğu ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hesperidler, Aden Bahçesi, Gnostizm, İkonografi, Ölümsüzlük.

*Dr. Öğr. Üyesi, Öğretim Üyesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı, İstanbul, Türkiye, kusay.tatli@gedik.edu.tr, Orcid: 0009-0000-6932-0174

İLÂHİ ANLATININ EDEBÎ DÖNÜŞÜMÜ: TANPINAR'IN "ÂDEM'LE HAVVA" HİKÂYESİNDE FARKLILAŞAN UNSURLAR

Mehmet Ragıp Ete*

Bu çalışma, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Âdem'le Havva" hikâyesini, semavi dinlerin ortak mirası olan yaratılış kıssasını ilahî anlatı olmaktan çıkararak; bireyin dünyaya gelme sancıları düzleminde, bir edebî-kurmaca metin olarak nasıl yeniden inşa ettiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Tanpınar, hikâyesini inşa ederken bilinçli bir tercih olarak bazı değişikliklerde, tasarruflarda bulunur. Söz gelimi; yasak elma, yılan ve ilk günah gibi ilahî, geleneksel, mitolojik unsurları metinden tamamen dışlayarak, cennetten ayrılış hadisesini bir cezalandırma eylemi yerine, insanın kader uykusundan uyanışı ve hakiki bir özgürleşme süreci olarak betimler. Yine benzer biçimde metinde cezalandırıcı ve yargılayıcı Tanrı figürünün yerini şefkatli, izleyici bir yaratıcıya bırakması, anlatının odak noktasını ilahi iradenin bakış açısından değil de doğrudan insanın duygularına, deneyimlerine ve macerasına kaydırmasına olanak verir. Bu bağlamda Tanpınar, mitolojik anlatılarda edilgen, pasif ve nesne konumunda resmedilen, anlatılan insana, kendi yazarlık kurgusunda, metninde aktif bir özne görevi vererek geleneksel anlatılardan farklılaşır. Yazar, söz konusu hikâyede ilk insanın yaratılışını bir çaresizlik ya da mahkûmiyet olarak değil, insanın kendi öz, kişisel tarihini yazabilmesi için sunulmuş bir imkân olarak kurgulamayı tercih eder. Tanpınar'ın kendisiyle özdeşleşen rüya estetiğiyle oluşturduğu hikâyede Havva; hayatı, insanlığı doğuracak olmanın verdiği cesaret ve özgüvenle yaratılışın merkezine yerleştirilirken; Âdem, dilinin acziyeti ve eşyaya isim koyamaması gibi insani kusurlarla malul, metafizik bir yalnızlık içinde resmedilir. Hikâyenin sonunda çiftin farklı coğrafyalara savrularak birbirlerini haykırmaları, insanoğlunun yeryüzündeki ebedi yalnızlığını, eksikliğini, tamamlanma arzusunu ve bitmek bilmeyen hakikat arayışını simgeler. Sonuç olarak bu bildiri, Tanpınar'ın ilâhi ve mitolojik mevcut literatürde var olan erkeğin, kadının yaratılışı ve sonrasında cennetten sürgün edilme anlatısını, kendisine has bir edebi ve estetik üslupla, yer yer değiştirerek, dönüştürerek ve tercihini farklı biçimlerde kullanarak, hikâye tekniğiyle nasıl yapılandırdığını tahlil etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Hamdi Tanpınar, Adem'le Havva, Yaratılış anlatısı, Edebî inşa, Yeniden üretim.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: ragipete@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2612-4226

GÖBEKLİ TEPE'DE BULUNAN HAYVAN FİGÜRLERİYLE İLGİLİ HALK ANLATILARININ TESPİTİ: NİTEL BİR SAHA ARAŞTIRMASI*

Hamra Şeker*

Bu çalışma, Göbekli Tepe'de bulunan hayvan figürlerine ilişkin halk anlatılarını incelemektedir. Göbekli Tepe'de çok sayıda hayvan figürleri ve semboller bulunmuştur. Bunların içerisinde yılan, turna, koç, akbaba, köpek yaban domuzu, boğa, tilki, ejderha, timsah, aslan, örümcek, Asya eşeği, ceylan, koyun ya da keçi, böcek, sürüngen, dört ayaklılar ve yaban ördeği bulunmaktadır. Bu figürlerin literatürdeki karşılığı sınırlıdır. Bu eksikliğin belirgin olduğu alanlardan biri halk anlatılarıdır. Halk anlatıları, kültürel sürekliliği yansıtan önemli kaynaklardır. Dolayısıyla Göbekli Tepe'deki hayvan figürlerinin anlamlandırılmasında tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir. Belirtilenler açısından bu çalışmada, Göbekli Tepe'deki hayvan figürlerinin halk anlatılarından hareketle açıklanıp açıklanamayacağını saptamak amaçlanmıştır. İlgili figürlerden hareketle halk anlatılarının tespit edilmesi, anlatılar ile figürler arasında bir ilişkinin kurulup kurulamayacağının sorgulanması hedeflenmiştir. Araştırma kapsamında Şanlıurfa Örencik köyü ve Balıklıgöl çevresinde yapılandırılmamış sorularla saha çalışması yürütülmüş, kartopu örnekleme yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular, bazı hayvanlara yüklenen anlamların günümüzde de söz konusu olduğunu göstermektedir. Örneğin aslan hâlâ güç sembolü olarak algılanmaktadır. Güneş ve ay sembollerine ise kutsallık atfedilmediği, daha çok tasvir amaçlı kullanıldığı belirtilmiştir. Katılımcıların çoğu Göbekli Tepe'deki taşların çok tanrıcılığı temsil ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca bölgedeki arazilerin geçmişte sulak olması nedeniyle timsah figürünün şaşırtıcı olmadığı ifade edilmiştir. Şanlıurfa'nın kuşların göç yolu üzerinde yer alması dikkate alındığında, taşlardaki turna sembolünün tarihsel süreklilik gösterdiğine işaret etmektedir. Bu durum katılımcılar tarafından da onaylanmıştır. Fakat bununla ilgili doğrudan bir halk anlatısı ya da efsaneye rastlanmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Göbekli Tepe, Semboller, Halk anlatıları, Kültürel süreklilik.

*Bu araştırma, Doç. Dr. Halit Yeşilmen danışmanlığında "TÜBİTAK–2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Desteği Programı" çerçevesinde "Göbekli Tepe'de Bulunan Sembol ve Resimlerle İlgili Halk Anlatılarının Tespiti ve Bunların Kazılar Işığında Analizi" başlığıyla yürütülmüştür.

*Bağımsız araştırmacı, Mardin Artuklu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesü, Mardin, Türkiye, sekerhamra14@gmail.com, Orcid: 0009-0003-0858-9593.

BİNBİR GECE MASALLARI'NDA İNSAN VE DOĞAÜSTÜ VARLIKLARIN DİYALOGLARININ YAPISAL AÇIDAN İNCELEMESİ

Merve Küçükzoroğlu*

Farklı dönem ve kültürlerin harmanlanmasıyla teşekkül eden Binbir Gece Masalları, Doğu anlatı geleneğinde büyük önem arz eden metinlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu masallar edebi yönlerinin yanında, toplumların inanç ve hayal dünyasını yansıtan temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Eserde yer alan cin, ifrit, tılsım ve büyü gibi ögeler, bu masallardaki mitolojik zemini oluşturmaktadır. Başka bir deyişle halk hikayeleri ile mitolojik unsurları birleştiren bir yapıya dönüşerek insan ile doğaüstü varlıklar arasında kültür ve inanç ekseninde var olan ilişkiyi sunmaktadır. Binbir Gece Masalları, muhtelif mitolojik motifler barındırmakta olup çalışmamızda insan ile cin, ifrit gibi doğaüstü varlıklar arasında geçen diyaloglar dil bilimsel açıdan incelemeye tabi tutulacaktır. Çalışmamıza konu olan masallar incelemeye tabi tutularak insan ve doğa üstü varlıkların diyaloglarının yer aldığı "Tâcir ile İfrit", "Balıkçı ile Cin", "Alaaddin ve Sihirli Lamba", "Hasan-ı Basrî ile Cinler", "Ebû Hasan ile İfrit", "Güvercin Kralı ile Cin" ve "Kâtip ile İfrit" isimli masallar tespit edilerek sınırlandırılmıştır. Söz konusu masalların metni; cümle yapısı, kelime seçimi ve dilsel tercihlerin mana üzerindeki tesiri göz önünde bulundurularak tahlil edilecektir. Böylelikle pek çok kültürden beslenmiş ve birçok topluluğun inanç dünyasını yansıtan bir ayna mesabesinde olan kült bir esere dil bilimsel bir perspektiften bakılmış olup yaptığımız incelemenin bu minvalde yapılacak olan çalışmalara katkı sunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Binbir Gece Masalları, Dilbilim, Anlam, İnceleme

*Araştırma Görevlisi, Öğretim Elemanı, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi/Arap Dili ve Edebiyatı / Mardin/Türkiye, e-mail: mervekucukzoroglu78@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6740-0576

ESKİ YAKIN DOĞU MİTOLOJİLERİNDE KAOSUN SİMGESİ OLARAK 'BÜYÜK YILAN': İLLUYANKA, APEP VE LEVİATHAN ANLATILARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Safiye Merve Ülkü*

Bu tebliğ; Anadolu, Mısır ve Levant bölgelerinin inanç dünyasında, evrensel düzeni tehdit eden devasa yılan veya ejderha figürlerinin yerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Hitit mitolojisindeki İlluyanka, Mısır anlatılarındaki Apep ve Yahudi literatüründeki Leviathan figürleri üzerine yürütülen bu araştırma, kaosla savaş (chaoskampf) olarak adlandırılan ortak motif ekseninde derinleştirilmektedir. Çalışmanın odağını bu üç figürün yaşadığı kabul edilen kara, yeraltı ve deniz gibi alanlar ile çatışmanın gerçekleştiği zaman döngüsü ve düzeni sağlayan tanrısal güçlerin özellikleri oluşturmaktadır. Hitit anlatısında Fırtına Tanrısı'nın zafer kazanabilmesi için ölümlü bir insanın yardımına ihtiyaç duyması oldukça özgün bir durumdur. Bu özellik, Mısır ve Yahudi anlatılarındaki mutlak tanrı otoritesiyle kıyaslandığında dikkat çekici bir ayrım olarak öne çıkmaktadır. Mısır'da Apep ile girilen mücadelenin her gece tekrarlanan yapısı ile Yahudi geleneğinde Leviathan'ın zamanın sonunda bir kere yaşanacak mücadelenin kesin bir zaferle bağdaştırılması, bu toplumların zaman ve kurtuluş algılarındaki farklılıkları yansıtmaktadır. Metin odaklı ve karşılaştırmalı bir yöntemle hazırlanan bu bildiri, benzer fiziksel özelliklere sahip olan büyük yılan motifinin her kültürün kendi dini ve toplum yapısı doğrultusunda nasıl farklılaştığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sonuç olarak kaos canavarı sadece basit bir mitoloji figürü değil, toplumun huzurunu ve tanrı egemenliğini kurmak için kullanılan temel bir simge olarak konumlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İlluyanka, Apep, Leviathan, Yılan/Ejderha, Chaoskampf.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi, Ankara, Türkiye, merve.ozkaldi@gmail.com Orcid: 0000-0003-4632-9867

RÜYA, ÖTE-DÜNYA VE MİTİK YOLCULUK: DOSTOYEVSKİ'NİN TUHAF BİR ADAMIN RÜYASI'NDA KATABASİS MOTİFİ

Onur Yıldız*

Bu bildiri, Fyodor Dostoyevski'nin Tuhaf Bir Adamın Rüyası adlı fantastik öyküsünü katabasis (yeraltına/öte-dünyaya iniş) motifi bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, anlatıcının intihar kararıyla başlayan süreçte tabuta yerleşmesi, mezarda uyanık bilinçle bekleyişi, karanlık boşlukta taşınması ve yıldızlararası bir yolculukla "başka bir dünya"ya ulaşması, Orpheus, Aeneas ve Dante örneklerinde görülen klasik katabasis anlatılarının modern bir varyantı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda öyküdeki rüya sekansı, coğrafi bir yeraltı inişinden çok, ölüm eşiğini aşan ruhsal bir "iniş", varoluşsal bir sınır deneyimi ve öte-dünya vizyonu olarak yorumlanmakta; mezar ve karanlık, kahramanın hiçlik ve yoklukla yüzleştiği liminal, eşik mekânları hâline gelmektedir. Katabasis motifi burada tersine çevrilmiş bir yapı arz eder: anlatıcı cehenneme değil, günaha düşmemiş, cennete benzeyen, masumiyetini koruyan bir dünyaya "iner"; ancak bu dünya, bizzat onun aracılığıyla tarih, günah, yalan ve şiddetle tanışır. Böylece iniş hem cennete hem de onun zaman içinde cehenneme dönüşümüne tanıklık eden çok katmanlı bir mitik yolculuğa dönüşür. Rüyadan uyanan kahraman, öte-dünyada gördüğü hakikati "vaaz etme" ve insanlara aktarma kararıyla dünyaya dönen bir peygamber/kâhin figürü olarak konumlanır; yaşadığı deneyimi, modern insanın kurtuluş imkânına dair bir vahiy olarak kavrar. Bildiri, söz konusu yapıyı katabasis–anabasis şeması, mit kuramı ve eskatolojik/teolojik okumalar eşliğinde analiz ederek, Dostoyevski'nin modern insan krizini mitik bir iniş-yolculuğu kalıbı içinde nasıl kurguladığını tartışacaktır.

Anahtar Sözcükler: Fyodor Dostoyevski, Tuhaf Bir Adamın Rüyası, Katabasis, Öte-dünya, Fantastik öykü, Mitik yolculuk, Eskatoloji, Rüya anlatısı.

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi /Edebiyat Fakültesi /Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum/Türkiye, e-mail: onur.yildiz@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5641-2539

BİR ZOOLOJİ METNİNDE MİTOLOJİK TAHAYYÜL: DEMÎRÎ'NİN HAYÂTÜ'L-HAYEVÂN'INDA MİTOLOJİK HAYVANLAR

Yasemin Şanlı *

Klasik Türk edebiyatı, manzum ve mensur pek çok edebî türü içinde barındırırken, bu türlerin arka planında mitolojiden beslenen zengin bir hayal ve anlam dünyasını da taşır. Bu bağlamda, Orta Çağ İslam dünyasının en önemli zooloji metinlerinden biri olarak kabul edilen Kemâleddin Demîrî'nin 1372 tarihinde tamamladığı *Hayâtü'l-Hayevân*, hayvanlar etrafında şekillenen mitolojik, dinî ve kültürel tasavvurların bir arada izlenebildiği çok katmanlı bir kaynak niteliğindedir. Kübrâ (büyük), vüstâ (orta) ve suğrâ (küçük) olmak üzere üç farklı hacimde kaleme alınan ve Arapça aslından Türkçe, Farsça, Latince, Fransızca ve İngilizceye tercüme edilen eser, 1069 madde hâlinde hayvan adlarını alfabetik olarak sıralamakta; bu hayvanların fiziksel özellikleri, alışkanlıkları ve tıbbî nitelikleri ile birlikte onlara atfedilen dinî, fıkhî ve mitolojik unsurları da kayda geçirmektedir. Bu yapı, eseri yalnızca bir zooloji kitabı olmaktan çıkararak, aynı zamanda mitolojik düşünceyi yansıtan önemli bir kültür metni hâline getirmektedir. Bu çalışmada, Kemâleddin Demîrî'nin *Hayâtü'l-Hayevâni'l-Kübrâ* adlı eserinde yer alan mitolojik hayvanlar tespit edilerek, bu varlıkların metin içerisindeki anlamsal ve işlevsel konumları incelenmektedir. İnceleme, eserin günümüze ulaşan Türkçe tercümeleri arasında bilinen en eski tarihli çeviri olan Muhammed bin Süleyman tercümesi esas alınarak yapılmıştır. Çalışma, *Hayâtü'l-Hayevân*'ın Klasik Türk edebiyatı içinde mitolojik tahayyülün taşıyıcısı olarak üstlendiği rolü ortaya koymayı ve bu yönüyle literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitolojik hayvanlar, Hayâtü'l-Hayevân, Klasik Türk edebiyatı, Hayvan mitolojisi, Mitolojik tahayyül.

* Bilim Uzmanı, Araştırmacı, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı - Klasik Türk Edebiyatı, Ankara, Türkiye, e-mail:yaseminssanli@gmail.com Orcid: 0000-0002-8107-8816

20. YÜZYIL AZERBAYCAN EDEBİYATINDA İLK MITOLOJİK KARAKTER

Afaq Yusifli*

Edebi sürecin temelinde her zaman toplumu düşündüren bir çok sorunlar, aynı zamanda da felsefi meseleler bulunmaktadır. Felsefenin bedii edebiyata yansıması ile insanı düşündüren ebedi sorular, hayır ve şerrin mücadelesi konusu ile cevap bulur. Yirminci yüzyılın başında, mitolojik konulara ilgi artmış, bu dönemde şeytanın imajı popüler hale gelmiş ve bu karakter toplumda daha fazla adaletsizliğe karşı protesto sembolü olarak sunulmuştur. Şeytan dini ve bedii edebiyatta çeşitli mitolojik isimlerle anılmaktadır. Bunlar genellikle; Şeytan, Lüsifer, Mefistofel, Satana, İblis gibi anlatılan şer güçler, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da var olan dini-esatir metinlerde, Yaratan'a aykırı olan ana güçtür. Dünya edebiyatında bu imge antik dönemden beri farklı janrlarda görünmesine rağmen, asıl XIX-XX yüzyıllarda şeytan, özel bir karakter gibi sanatsal eserlere dahil oluyor. Azerbaycan edebiyatı da dahil olmak üzere tüm dünyada, eskiden günümüze kadar uzanan sanatsal örneklerde iyilik ve kötülük için ebedi mücadele konusu yer almaktadır. XX yüzyılın başlarında Azerbaycan edebiyatında İblis konusunun yer aldığı muhtaşem eserler yazılmıştır. Buraya Huseyn Cavid'in "İblis" trajedisi, Abdulla Şaik'in "İblisin Huzurunda" felsefi-romantik eseri dahildir. Fakat mitolojik İblis Azerbaycan edebiyatında ilk kez XX yüzyılın başlarında - 1907-ci yılda seçkin dramaturg yazar Abdurrahim bey Hagverdiyev'in "Peri Cadu" (Büyü Perisi) eserinde bedii imge çapında anlatılmıştır. Mitolojik İblis karakterinin eserin süjetine dahil olunması şartları Hayır ve Şerin çatışması konusu üzerinde açıklanmıştır. Tıpkı Goethe'nin Faust'u gibi A. Hagverdiyev'in kahramanı Peri hanum, ölümsüz ruhunu İblis'e başkalarından üstün olmak ve intikam almak için teslim eder. "Peri Cadu" adlı dramada A. Hagverdiyev, Azerbaycan mitolojisinde hayrın şer üzerinde zaferine olan sonsuz inancı yansıtmıştır. Bildiride Abdurrahim bey Hagverdiyev'in "Peri Cadu" eserinde ortaya konulmuş temel düşüncenin hayır ve şerin mücadelesi ekseninde insanın zafer kazanmasına olan inanç, mukayeseli analiz yöntemi ile kanıtlanmıştır. Araştırma, hem dünya, hem de Azerbaycan edebiyatında bu konuda yazılmış eserlerin karşılaştırılması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, İblis, Peri, Hayır, Şer.

* Doç. Dr., Azervaycan Respublikası, Gence Devlet Universitetsi, Gence, Azerbaycan, e-mail: yusifli.afaq@mail.ru.

MODERN ARAP ŞİİRİNDE MİT: ABDÜLVEHHAB EL-BEYATÎ ŞİİRİ ÜZERİNE YORUMBİLGİSEL (HERMENÖTİK) BİR OKUMA

Mohamadou Aboubacar Maiga[*]

Bu araştırma, modern Arap şiirinde mitolojinin varlığını yorumbilgisel (hermenötik) bir perspektifle incelemekte; miti süsleyici bir unsurdan ziyade açık bir anlamsal yapı olarak kurgulayan Abdülvehhab el-Beyatî'nin şiirsel deneyimini analiz modeli olarak ele almaktadır. Çalışma, Beyatî'nin miti modern şiirin dokusu içinde yeniden üreterek; varoluşsal olan ile siyasi olanı, bireysel olan ile kolektif olanı kesiştiren ve sürekli yenilenen yorumlara imkân tanıyan anlamsal bir ufka dönüştürdüğü varsayımına dayanmaktadır. Araştırmanın temel sorunsalı; Beyatî'nin şiirsel metinlerinde miti nasıl yeniden yorumladığı ve mitolojik sembollerin, betimsel veya kapalı yapısalcı yöntemlerin ötesine geçen hermenötik bir yaklaşıma tabi tutulduğunda geçirdiği estetik dönüşümler üzerinedir. Çalışma; mitolojik metnin ufku, şairin vizyonu ve anlam üretiminde paydaş olan okurun ufku arasındaki diyalektik etkileşimi; "ufukların kaynaşması", "yorumbilgisel döngü" ve "anlamanın tarihselliği" gibi kavramlar aracılığıyla deşifre etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda; Abdülvehhab el-Beyatî'nin şiirinde mitin dekoratif bir unsur olmadığı, aksine anlamı yönlendiren ve okuma ufkunu şekillendiren merkezi bir anlamsal yapı teşkil ettiği saptanmıştır. Ayrıca mitolojik karakterlerin statik anlatı ögelerinden; sürgün, direniş, diriliş ve insani kurtuluş arayışı gibi meseleleri temsil eden dinamik sembollere dönüştürüldüğü görülmüştür. Bulgular, yorumbilgisel yöntemin derin anlam katmanlarını ortaya çıkarmadaki etkinliğini kanıtlamış; "ufukların kaynaşması" kavramının, şiirsel metni kontrollü bir anlamsal çoğulluk üreten sürekli bir diyalog olarak okumaya imkân tanıdığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak Beyatî'deki mit kullanımı, mirası olduğu gibi aktarmak yerine onu yorumsal bir süreçle yeniden üreten modernist bir bilincin yansımasıdır; bu durum, modern Arap eleştirisinde mitin incelenmesi için daha kapsamlı yeni ufuklar açmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Modern Arap şiiri, Mitoloji, Abdülvehhab el-Beyatî, Hermenötik, Metin analizi.

[*] Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversite, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslami Bilimleri Bölümü, Tokat, Türkiye, e-posta: f.maiga85@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7586-2754.

BÛTÎMÂR KUŞU EFSANESİNİN EDEBİYAT VE TASAVVUFTAKİ YANSIMALARI

Betül İzmirli[*]

Kübra Ceylan[**]

Bu tebliğ, İran ve Türk anlatı geleneğinde önemli bir sembol olan Bûtîmâr kuşu efsanesinin, klasik edebiyat ve tasavvuf düşüncesindeki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bûtîmâr, Farsça'da *murg-i gam-horek, murg-ı gussa-horek*; Arapça'da *mâlikü'l-hüzn, yemâm, sebyatâr* gibi isimlerle anılan ve Türkçe'de *balıkçıl* yahut *alaüveyik* olarak da bilinen bir kuştur. Bûtîmârın, suyun kıyısında yaşadığı hâlde bitecek korkusuyla ondan içemeyip susuzluktan öldüğüne inanılır. Bu kuş, Fars ve Türk edebiyatı metinlerinde ve tasavvuf edebiyatında hakikat arayışında nefsi sebebiyle bir türlü arzusuna erişemeyen, gam ve keder içinde kalan dar bakışlı âşığı sembolize eder. Dolayısıyla bu tebliğin konusu, bu mitolojik figürün sembolik anlam katmanlarının edebî ve tasavvufî bağlamda nasıl yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğüdür. Çalışma, Bûtîmâr imgesinin klasik Fars edebiyatındaki örneklerini, tasavvufî alegori içindeki işlevini ve bunların klasik Türk şiirine yansımalarını içermektedir. Bu kuşun su kaynağının yanı başında susuz kalışı, tasavvuf düşüncesinde insanın ilahî hakikate yakın olduğu hâlde onu idrak edemeyişini simgeler. Aşk ile korku arasında, dünyanın maddî unsurlarından ve dertlerinden bir türlü uzaklaşamayan gam ve hüzün içinde kalan bir *sâlik*in temsilcisi olur. *Zâhid* ve *sûfî* tipi de Bûtîmâr ile benzer özellikleri dolayısıyla dikkat çeker ve bu araştırmada irdelenmeyi hak eder. Çalışmada yöntem olarak metinler arası karşılaştırmalı analiz ve sembolik okuma yaklaşımı benimsenmiştir. Klasik metinlerdeki ilgili beyit ve anlatılar, bağlamsal çözümlemeye tâbi tutularak Bûtîmâr imgesinin anlam değişimleri ortaya konacaktır. Böylece mitoloji-edebiyat-tasavvuf ilişkisi ekseninde çok katmanlı bir sembolün, düşünce tarihindeki yeri açıklığa kavuşturulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat, Tasavvuf, Mitoloji, Efsane, Bûtîmâr, Tasavvufî tipler.

[*] Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı, Manisa, Türkiye, izmiribetul@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1450-9927.

[**] Dr. Öğr. Üyesi, Öğretim Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı, Manisa, Türkiye, kubraceylan091@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7135-3976

HAKASÇADAKİ ‘NIMAH IS-’ İFADESİNİN MİTİK ALTYAPISI HAKKINDA BİRKAÇ NOT

Erhan Aktaş[*]

Güney Sibirya Türk halklarından biri olan Hakaslar geçmişi oldukça eski asırlara dayanan zengin bir folklor geleneğine sahiptir. Bu gelenek içinde halk edebiyatı ürünleri de ayrı ve önemli bir yer tutmaktadır. Hakas halk edebiyatı geleneği içinde zaman zaman birbirlerinden farklı terimlerle de karşılansa da, masal ve destan türleri başta olmak üzere anlatıya dayalı birçok ürün için genel manada *nımah* terimi kullanılmaktadır. Hakasçada masal/destan anlatmak için ise *nımah* kelimesiyle birlikte, Hakasçada anlatmak, söylemek, icra etmek anlamlarına gelen çoohta-, ayt-, söle-, ti- fiilinden hareketle *nımah çoohta-/ayt-/söle-/ti-* söz grubu yerine yalnızca, çalışmamızın inceleme kısmını da oluşturacak olan, *nımah ıs-* söz grubu kullanılmaktadır. *Is-* fiilinin Hakasçanın standart ve diyalektik söz varlığında iki madde başından müteşekkil karşılığı bulunmaktadır: *göndermek, yollamak ve hikâye, masal vb. anlatmak.* Hakasça, bu türlerin icrası için söylemek ve anlatmak temelli birçok fiil yer almasına rağmen bunların kullanılmayıp ıs- fiiline müracaat edilmesi dikkat çekici bir durumdur. Bu bildiri etrafında yukarıda saydığımız noktalardan hareketle öncelikle geleneksel Hakas folklorunda yer alan anlatıya dayalı ürünlere ait ve konumuzla alakalı olan icra/performans geleneği üzerinde durulacaktır. Bu geleneğin beslendiği kaynaklar yalnızca anlatıcı/söyleyici kimliği ve onların yarattığı edebî mahsuller değil ancak geleneksel Hakas inançlarından kaynaklanan birtakım özelliklerle anlaşılacağı için bu inanış sistemindeki *iye/ee* kültürüne de temas edilecektir. Bu temas, masal/destan anlatma işinin karşılandığı söz grubunun de sadece morfolojik değil semantik açılarını yansıtması bakımından da oldukça mühimdir.

Anahtar Sözcükler: Güney Sibirya Türk halkları, Hakas folkloru, Hakas destan ve masal anlatma geleneği, nımah ıs- ifadesi, iye kültü.

[*] Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kırklareli, Türkiye, e-mail: aktaserhan@mail.ru, Orcid: 0000-0002-7303-1890

ĠORĠ PİSANİ'NİN ŞİİRLERİNDE DOĞA VE MİTOLOJİ

Gamze Yücetürk Kurtulmuş*

20. yüzyılın başlarında Malta takımadalarından Gozo'da doğmuş olan Pisani; rahip, editör ve yazardır. Kapusen tarikatına katıldığı dönemde, tarikat bünyesinde çıkan "L-Immakulata" adlı dergide ilk şiirlerini yazdığı bilinmektedir. Burada klasik edebiyat, felsefe ve ilahiyat alanlarında ileri düzey çalışmalar yapmıştır. Onun bu farklı alanlardaki çalışmları, şiirlerine Tanrının yarattıklarından övgüyle söz etmesi ve doğaya olan hayranlığını ifade etme biçimiyle yansımıştır. Ayrıca Pisani'nin şiirlerinde genellikle Akdenize özgü mitolojik unsurlar göze çarpmaktadır. Bunu ise köklerine olan derin bağlılığı ile açıklamak mümkündür. Öyle ki "tarihin ve tarihöncesinin şairi" unvanını kazanan şairin şiirlerinde doğanın ilkelliği üzerinde durulur. Mananni, f' Ħaġar Qim, Il-Ġgantija t' Għawdex, Għar Dalam, Quddiem Tfajjel li Għadu Jitwieled ve Lil Palma Xiħa adlı şiirlerinde de görüleceği gibi geçmiş; mitler, efsaneler ve dinî törenlerden beslenen kırsal toplulukların ilkel yaşantısıyla öne çıkar. Nitekim Pisani'nin, bir pagan ritüeline yer verdiği Il-Ġgantija t' Għawdex adlı şiirinde Tanrılara bir kız kurban edilmesinin ardından gelen bereket, bolluk ve doğanın yeniden canlanışı temalarını Yunan mitolojisinden İphigenia'nın kurban edilmesi miti ile ilişkilendirdiği düşünülmektedir. Şair, şiirlerinde özellikle doğum ve ölüm teması üzerinde durmuş ve bu temaları çeşitli mitler ve efsanelere göndermeler yaparak ele almıştır. Bu bildiride Pisani'nin adı geçen altı şiiri üzerinden doğa unsurlarını kullanım amacı sembol bağlamında değerlendirilecek ve bu sembollerin Akdeniz mitolojisinde nasıl karşılık bulduğu yorumlanacaktır.

Anahtar Sözcükler: Malta Edebiyatı, Ġorġ Pisani, Akdeniz mitolojisi, Pagan unsurlar, Doğa.

* Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Ardahan, Türkiye, e-mail: gamzeyuceturk@ardahan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6261-5858

A MYTHOLOGICAL AND ARCHETYPAL READING OF ORDER AND CHAOS IN "BEOWULF"

Halit Alkan*

The epic poem "Beowulf" presents a dual-layered religious and cultural structure in which the pagan warrior ethos of Anglo-Saxon society is intertwined with the Christian narrator's perspective. The work is examined within the framework of Campbell's hero's journey model, Jung's archetype concept, and Eliade's concept of sacred-time and myth consciousness. As for the hero archetype, Beowulf's acceptance of the call, his struggle with supernatural beings, and his restoration of order to society are analyzed within a mythological framework. The creatures Grendel and his mother, as mythological representations of chaos, boundary violation, and the unconscious, reveal the order-chaos opposition while the dragon motif completes the hero's mortality and the concept of fate with a tragic conclusion. The creatures which Beowulf encounters correspond to Jung's shadow archetype. Beowulf's defeat of Grendel with his bare hands symbolizes the shadow being brought under the control of the conscious. Beowulf's descent into the underwater cave to kill Grendel's mother is a symbolic journey into the unconscious. The heroic deeds evoke the repetition of sacred-time. Each of Beowulf's battles represents the rebirth of order in the face of chaos. The work re-creates collective cultural memory through the epic form, drawing parallels with the Germanic-Scandinavian mythological tradition. The work is a foundational cultural text that explores the oppositions of order-chaos, fate-will, and life-death through mythological symbols. In this context, the work is not merely an epic tale of heroism; it is a mythological structure that reflects the collective unconscious, archetypal images, and the concept of sacred-time.

Keywords: "Beowulf", Mythology, Archetype, Order and chaos, Sacred-Time.

* Assoc. Prof., Mardin Artuklu University, Faculty of Letters, Department of English Language and Literature, Mardin, Türkiye, e-mail: alkan.halit@yahoo.com, Orcid: 0000-0002-7170-6196

THE MYTHICO-RELIGIOUS MOTIFS IN THE FOLKTALE OF ALEXANDR AFANASEV (ED.): "THE MAGIC SWAN GEESE"

Çelik Ekmekçi*

Mythology has always shaped literature ideologically. Mythological expressions have the prominent effect in shaping the literary sources; therefore, mythological stories or myths have always been considered influential. As a part of major literary products, the fairytales & folk tales are considered prolific ones especially in using and containing variety of mythic and religious sources. Based on this, the folktale of "The Magic Swan Geese" Alexandr Afanasev eds. is considered to be having rich sources of mythico-religious motifs. Having "Baba Yaga" topos makes "The Magic Swan Geese," as a European folktale, leading since it shares the similar mythical sources with its counterpart tales. Throughout the folktale, it is also possible to see the same thematic mythical characteristics with those of yamauba-topos in Japanese mythology since it is considered to be counterpart tale of the mythology of the Far East. Moreover, the tale is abundant in mythico-religious motifs including the "Original Sin" and the "Garden of Eden." This study will explore how mythico-religious motifs are used and scrutinised in the "The Magic Swan Geese" to portray rich mythic expressions. It is also within the purpose of this study to analyse how folktales & fairy tales use mythology and mythological sources in shaping their authentic forms so that they become like 'a bridge' connecting intertextual-literary sources.

Keywords: Mythology, Mythico-religious motifs, Folktales, Fairy tales, "The Magic Swan Geese".

*Dr. Öğr. Üyesi (Asst. Prof. Dr.), Pamukkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Language and Literature, Denizli, Turkey, cekmekci@pau.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7123-2621

HALK İNANIŞLARININ MİTSEL KÖKENLERİ VE CİN OLGUSU: NUSAYBİN GIRNAVAZ TEPESİ ÖRNEĞİ

Halit Yeşilmen*

Bu çalışma, halk inanışlarının mitsel kökenlerini cin olgusu üzerinden ele almaktadır. Cin olgusunun halk inanışlarının inşasındaki rolünün ortaya konması amaçlanmaktadır. Hem tanrısal güç atfedilen bazı mitler ile cin olgusu arasındaki ortak özelliklere yer vermek hem de bu özelliklerin halk inanışları etrafındaki anlatılarda nasıl yer aldığının tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bunun için hem "ocaklık" ve bazı kutsal ziyaret mekânları gibi bazı halk inanışlarına yer verilmekte hem de Mardin ilindeki Nusaybin Gırnavaz Tepesi örneği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de yer alan Cin suresi ışığında dinin mit ve halk inanışlarına hangi açılardan ışık tuttuğunun irdelenmesi de amaçlanmaktadır. Zira konunun örneklemi olan Nusaybin Gırnavaz Tepesi ile Cin suresi arasında bir ilişki de söz konusu edilmektedir. Dolayısıyla Gırnavaz Tepesi, mitsel anlatılar ile güncel halk inanışlarının, aynı zamanda dinin kesişim noktasında yer alan sembolik bir değerde görülmektedir. Amaç ve hedefler doğrultusunda çalışmada, daha önceden yapılmış araştırmalar ve yazılı kaynaklar üzerinden literatür taraması ve doküman analizi yöntemi benimsenmiştir. Cin suresindeki veriler de dikkate alınmaktadır. Konu sınırları dâhilinde belirtmek gerekirse cin olgusu halk inanışlarının ortaya çıkmasında ve ilgili ritüellerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Halk anlatılarında cinler, insandan farklı bir tür olarak sunulmakla birlikte cinsiyet, yeme-içme ve barınma gibi yönlerden insana benzer özellikler taşımaktadır. Bu özellikler bazı mitlerde yer alan tanrısal niteliklerle de örtüşmektedir. Cin suresi ise benzer özelliklere işaret etmekle birlikte cinlere tanrısal bir nitelik atfetmemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Halk İnanışları, Cin Olgusu, Kutsal Ziyaret Mekânları, Şifacılık.

* Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: halityesilmen@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4907-1366.

HAKİKATİ NASIL ARAMALIYIM? BHAGAVAD GITA ÜZERİNDEN FELSEFİ BİR OKUMA

Ferdi Selim*

Hint düşüncesinin, folklorunun ve yaşam biçiminin özüne ulaşmak açısından temel metinlerinden biri olan Mahabharata felsefi açıdan eşsiz bir derinliğe sahiptir. Özellikle Bhagavad Gita adıyla anılan bir kısmında mitolojik başkahramanı Arjuna üzerinden yaşamın nasıl karşılanacağı hakkında felsefi bir soruşturma yürütülmektedir. Geleneksel Hint felsefesi hakikati duyulara çarpan algı potansiyelinde ve yaşamın olağan akışı içerisinde değil de tefekküre dayanan ruha dair araştırmanın sonunda konuşlandırmıştır. Bu arayış mutluluk esinli felsefi imasıyla kusurları, geçiciliği ve keyfiliğiyle insan bedeni üzerinden sürdürülemez. Hatta yaygın inanışa göre bedeni öne çıkaran görüş bitmek tükenmek bilmeyen isteğe ve nihayet bedbahtlığa, acıya neden olur. Dolayısıyla günlük yaşamın ve politik uğraşın kendisinden uzak durmak gerekir. Kişi özünü bilirse evrendeki biricik öz olan Brahman'ı tanır. Böylece kurtuluşa erer. Ancak bu husus Hint felsefesinde şiddetli bir tartışmaya işaret eder. Destansı ve mitolojik bu hikâyede bir savaş meydanı üzerinden "hakikati nasıl aramalıyım?" sorusu bir dilemma üzerinden sorgulanır. Bunlardan ilki Krişna'nın tepkiyle karşıladığı biçimiyle ormanlara çekilmek ve uzun süren meditasyonlar aracılığıyla hakikati aramaktır. İkincisi metin boyunca övüldüğü şekliyle yaşama atılmak yoluyla hakikati aramaktır. Burada nesnelerle birlikte ve geçici şeyler içerisinde ama onlara bağlanmadan nasıl mutlu olunacağı soruşturulmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada özellikle çağdaş dünyada insanın kendisi ve varoluşsal kaygıları üzerinden hissettiği ontolojik gerilim- duyu, akıl ve irade ilişkisi- ele alınacaktır. Kendini tanımak bakımından ruhuna özen göstermek, yaşama fazla bağlanmadan eşyayı anlamak ve nihayet hakikat gibi daha üstün bir amacı sevmek ve aramak bakımından hem bir yöntem hem de bir motivasyon sunan bu öğretinin çağdaş sorunlar karşısındaki terapötik olanağı araştırılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Hint destanı, Bhagavad Gita, Arjuna, Hakikat, Yaşam.

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat, Felsefe, Sivas, Türkiye, e-mail: ferdiselim@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2576-4499.

SEMA KAYGUSUZ'UN ÖYKÜLERİNDE MİTOLOJİK MOTİFLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Hasan Cuşa[*]

Bu bildiri, Sema Kaygusuz'un *Sandık Lekesi* kitabında yer alan *Sarhoştuk Yıldızların Altında* ve *Aşkâr* adlı öyküleri üzerinden, mitolojik motiflerin çağdaş öyküde nasıl dönüştürüldüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Kaygusuz'un öykülerinde mitoloji, klasik anlatılarda olduğu gibi olayları açıklayan ya da kaderi belirleyen bir yapı olarak kullanılmaz. Mitolojik göndermeler, hazır anlamlar sunmak yerine modern bireyin bastırdığı anıları, yüzleşmekten kaçındığı geçmişi ve çözülemeyen içsel çatışmaları görünür kılmaya hizmet eder. Bu yönüyle mit, dış dünyayı açıklayan bir anlatı olmaktan çıkar; bireyin iç dünyasındaki gerilimi ve parçalanmış belleği ortaya koyan bir anlatı hâline gelir. *Sarhoştuk Yıldızların Altında* öyküsünde Oidipus miti, modern öznenin bilgiden bilinçli biçimde geri çekilme pratiği üzerinden yeniden yapılandırılır. Antik tragedyalarda Oidipus'un körlüğü, hakikate ulaşmanın kaçınılmaz sonucu olarak anlam kazanırken, Kaygusuz'un anlatısında körlük imgesi, hakikate yönelmenin bilinçli biçimde askıya alınmasıyla ilişkilendirilir. *Aşkâr* öyküsünde ise Medea figürü, kadın kimliği üzerinden yeniden ele alınır. Canan'ın, toplumsal töre anlayışına karşı çıkarak saçlarını kesmesi, Medea'nın eşinin ihanetine karşı çocuklarını öldürmesiyle simgesel bir paralellik kurar. Her iki eylem de ataerkil düzenin dayattığı kadınlık rollerine yöneltilmiş radikal bir reddiye niteliği taşır. Ne var ki bu reddiye, özneyi özgürleştiren bir son üretmez; aksine, her iki anlatıda da aidiyet ilişkilerinin çözülmesiyle birlikte derin bir yalnızlık ve yersiz-yurtsuzluk hâlini görünür kılar. Böylece her iki modern anlatıda yer alan mitolojik motifler, çağdaş anlatı bağlamında yeniden yorumlanarak dönüşüme uğrar.

Anahtar Sözcükler: Sema Kaygusuz, Öykü, Mitoloji, Medea, Oidipus.

[*] Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tunceli, Türkiye, e-mail: hasencusa@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1754-5205

NIETZSCHE İLE MİTİN DOĞUŞU: MODERN KÜLTÜRDE TRAJİK ANLAM ARAYIŞI

Zeynep Kantarcı Bingöl[*]

Bu bildiri, mitolojiyi merkeze alarak Friedrich Nietzsche'nin düşüncesini, modern kültürde mitin kaybı ve yeniden ortaya çıkışı bağlamında incelemektedir. Nietzsche, mitolojiyi geçmiş uygarlıklara ait masalsı anlatılar bütünü olarak değil; insan psikolojisini biçimlendirmekte, kültürel bütünlüğü mümkün kılmakta ve yaşamın trajik yapısını taşınabilir kılmakta olan kurucu bir anlam zemini olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle Nietzsche, modern insanın yaşadığı anlam krizini ve nihilizmi esasen bir "mit yoksunluğu" sorunu olarak teşhis etmektedir. Bildiri, öncelikle *Tragedyanın Doğuşu* eseri çerçevesinde Apolloncu ve Dionysosçu ilkelerin mitolojik niteliğini ele almakta ve bu iki ilkenin insan varoluşunun temel gerilimlerini nasıl sembolleştirdiğini tartışmaktadır. Apolloncu ilke ölçü, düzen ve bireyselleşmeyi temsil etmekte; Dionysosçu ilke ise taşkınlık, esrime ve bireysel sınırların aşılmasını simgelemektedir. Nietzsche'ye göre Yunan tragedyası, bu iki mitolojik gücün karşıtlık içinde birlikteliğinden doğmakta; mit, burada yaşamın acı ve kaotik yönlerini estetik olarak onaylanabilir kılan bir araç olarak işlev görmektedir. Bildiride ayrıca Nietzsche'nin Sokratik akılcılık ve bilimci dünya görüşüne yönelttiği eleştiriler, mitin çözülmesiyle ortaya çıkan kültürel parçalanma ve nihilizm bağlamında ele alınmaktadır. Son olarak *Böyle Buyurdu Zerdüşt* eseri, Nietzsche'nin yalnızca antik mitleri yorumlamakta değil, aynı zamanda modern insan için yeni bir mit yaratmakta olduğunu gösteren temel bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede bildiri, Nietzsche'nin mitolojiyi modern kültürde trajik anlamın yeniden doğuşu için vazgeçilmez bir düşünme ve yaratma alanı olarak konumlandırmakta olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Nietzsche, Mitoloji, Modern kültür, Mit kaybı, Anlam arayışı.

[*] Doç. Dr., Felsefe Bölümü, Fen-edebiyat Fakültesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye, email: z.kantarci@alparslan.edu.tr,

GÖKYÜZÜ BİR TOPLUMSAL MEKÂN MIDIR: MİTOLOJİK HARİTALAMA VE ÇOKLU ÖZNENİN MEKÂNSAL İNŞASI

Hilal Ekşi*

Mitolojiler toplumsal hafızayla ilişkili olduğu kadar aynı zamanda da toplumsala ayna tutan aktarımlardır. Olmayan bir şeyin aktarımlarda yer alamayacağı düşüncesinde temellenen perspektiflerden hareketle mitolojilerin gerçeklikle bütünsel olmasa da yakından ilintili olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Toplumlarımızda, toplumsalları aynalayan çeşitli mitolojik göstergelerin bulunmasına binaen içerisinde hem dünyevi hem de "aşkın dünyevi" biçiminde görebileceğimiz iki paralel mekânı sembolleri ve anlatılarıyla birleştiren astrolojik anlatılar, mitoloji ve toplumsala ait parçalar arasında köprü kuran göstergelerden biridir. Dolayısıyla bu çalışma, sembolik mekân olarak astrolojik haritaların mitolojik anlatılar aracılığıyla günümüzde mekân ve özne birlikteliğinde nasıl alımlandığını analiz edecektir. Çalışmanın amacı ise astrolojik haritaların mitolojik aktarımlar vasıtasıyla bireylerin farklı toplumsal alanlar (aile, kariyer, sosyal çevre) arasında dolaşımını mümkün kılan sembolik haritalama sistemi olarak nasıl işlediğini ortaya koymaktır. Mitoloji ve aktörleriyle "mutlak ve zihinsel mekân" olarak işlevlendirilen astrolojik haritalar, hem toplumsal mekân ve gökyüzü mekânı arasında ilişkisellik kurmakta hem de bireylerin söz konusu mekânlar içinde çoklu özne biçiminde konumlanmasını anlamlandırmaktadır. Toplumsal mekân ve mitolojilerle biçimlendirilmiş gökyüzü mekânı arasında analoji kurmak, mitolojilerin toplumsalın yansıması olabileceğini göstermek ve örneklendirmek üzere bu çalışmada Henri Lefebvre'ün "mutlak ve zihinsel mekân" tasvirleriyle George Herbert Mead'in "benlik kuramı"ndan yararlanılacaktır. Çalışmada, gökyüzünün görünümü "mutlak ve zihinsel mekân" olarak kurulmakta, astrolojik harita ise zihinsel bir mekân üretmekte ve bireyin biyografik anlatısını bu sembolik koordinatlar içinde düzenlemektedir. Bu noktada alana Mead'in "benlik kuram"ı dâhil olmaktadır: I" ve "Me" ben'leri arasındaki diyalojik ilişki, astrolojik arketiplerin sunduğu özne pozisyonlarıyla birlikte düşünülmektedir. Sonuç olarak, toplumsal mekân ile gökyüzü arasında kurulan mutlak ve zihinsel mekân analojisi, mitolojik anlatıların yalnızca sembolik yansımalar olmadığını, toplumsalı aynalayan ve toplumsal deneyimi yapılandıran kurucu çerçeveler sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Astrolojik mitoloji, Benlik, Mutlak mekân, Toplumsal mekân, Zihinsel mekân.

* Doktora Öğrencisi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Doktora Programı, İstanbul, Türkiye, hilal_eksi_98@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-0190-3282

AHLAKİ PANİK VE MİTİK KURBAN YAPISININ DİJİTAL YENİDEN ÜRETİMİ

Hatice Erdem*

Bu çalışma, dijital kamusal alanda ortaya çıkan dışlayıcı ve damgalayıcı kolektif tepkileri, ahlaki panik kavramsallaştırması çerçevesinde ele alarak mitolojik düşüncenin çağdaş bir tezahürü olarak incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, ahlaki panik süreçleri ile mitik kurban yapısı arasında tarihsel ve yapısal bir süreklilik bulunduğunu ortaya koymak ve bu sürekliliğin dijital ortamda nasıl yeniden üretildiğini analiz etmektir. Bu bağlamda araştırma, modern toplumlarda ortaya çıkan kolektif dışlama pratiklerinin, mitolojide toplumsal düzenin tehdit algısı üzerinden yeniden tesis edilmesini sağlayan kurban etme mekanizmalarıyla benzerliklerini tartışmaktadır. Araştırmada nitel ve yorumlayıcı bir yöntem benimsenmiş; Twitter/X platformunda 2023 yılı Ocak-Temmuz ayları arasında *#ülkemdesuriyelisitemiyorum* etiketi altında üretilen paylaşımlar vaka olarak incelenmiştir. Analiz, tehdit inşası, ahlaki damgalama, kolektif yönelme ve dışlama yoluyla arınma gibi temalar etrafında gerçekleştirilmiştir. Bulgular, dijital söylemde belirli bir toplumsal grubun homojenleştirilerek "tehdit" ve "kirletici unsur" olarak kodlandığını; bu kodlamanın ahlaki panik dinamikleri aracılığıyla kolektif bir dışlama talebine dönüştüğünü göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, dijital kamusal alandaki dışlayıcı pratiklerin yalnızca güncel politik tepkiler olarak değil, mitik kurban yapısının çağdaş ve seküler biçimleri olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, ahlaki panik kavramını mitoloji temelli bir okuma ile yeniden düşünmeyi önererek, dijital toplumsal tepkilerin kültürel ve simgesel boyutlarına ilişkin literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca araştırma, mitolojik düşüncenin modern toplumlarda ortadan kalkmadığını; aksine ahlaki panik süreçleri aracılığıyla dijital ortamda yeniden üretildiğini göstermeyi hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Ahlaki panik, Mitoloji, Mitik kurban, Dijital kamusal alan, Toplumsal dışlama.

* Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: hatice@islamoglu.net, Orcid: 0000-0002-8357-4311

MİTOLOJİK KÖKEN ve İŞLEVSEL BAĞLAMDA OSMANLI MİNYATÜRÜNDE KUKLALAR

Münevver Gülbağ*

Kukla, Türk kültür tarihinde mitik, ritüelistik ve toplumsal boyutlarıyla öne çıkan bir gösteri sanatıdır. Ortaya çıkış zamanı ve coğrafyası kesin olarak belirlenememekle birlikte kökeninin dini törenler, şamanik uygulamalar ve mistik temsillerle ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Kuklanın erken dönem kullanımının doğaüstü varlıklarla iletişim kurma, sağaltım gerçekleştirme ve kozmik düzeni sembolik olarak yeniden üretme gibi işlevler üstlendiği düşünülmektedir. Bu yönüyle kukla, başlangıçta mitik-ritüel bir temsil aracı niteliği taşımıştır. Ritüel bağlamın tarihsel süreçte dönüşmesiyle birlikte kamusal alanda yeni anlamlar kazanmış; şenlik kültürü, saray eğlenceleri ve halk gösterileri içinde yer alarak toplumsal bir ifade biçimine evrilmiştir. Özellikle Osmanlı şenliklerinde kukla gösterileri yalnızca eğlence üretmekle kalmamış gündelik yaşamı, sınıfsal ilişkileri ve toplumsal gerilimleri mizah aracılığıyla görünür kılan bir eleştiri zemini oluşturmuştur. Böylece kuklanın işlevinde kutsal temsilden kamusal söyleme uzanan bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu bildiride kuklanın mitik kökeni ile Osmanlı şenlik kültüründeki işlevi, Osmanlı minyatürleri üzerinden ele alınmaktadır. Çalışmanın örneklemini, Metin And'ın Kırk Gün Kırk Gece: Osmanlı Düğünleri, Şenlikleri, Geçit Alayları adlı eserinde yer alan minyatürler oluşturmaktadır. Görsel çözümleme, kukla tasvirlerinin mitik-ritüel belleği korurken aynı zamanda şenlik bağlamında toplumsal düzeni temsil eden çok katmanlı bir anlatım dili geliştirdiğini sunmaktadır. Bu yönüyle kukla, kozmik düzen ile toplumsal düzen arasında sembolik bir bağ kuran ve kültürel süreklilik üreten dinamik bir temsil pratiği olarak incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Kukla, Mitoloji, Ritüel, Osmanlı minyatürü, İşlevsel kuram.

* Doktora Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi/ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Bölümü, Ankara, Türkiye, e-mail: munevver.glbg@gmail.com, Orcid: 0009-0001-7908-0802.

TÜRK MƏDƏNİ YADDAŞINDA QADIN ARXETİPİ: MİFDƏN PSİXOSOSİAL KONTEKSTƏ

Arzu Əliyeva*

Təqdim olunan araşdırma qədim türk mifoloji və dini mətnlərində qadın obrazının psixososial semantikasının öyrənilməsinə həsr olunur. Məqsəd yaradılış və ilkin insanla bağlı süjetlərdə qadın başlanğıcının funksional və metaforik mahiyyətini müəyyənləşdirməkdir. Tədqiqat əsasən "Dünyanın yaranması haqqında", "İnsanın yaranması", "Yaradılış əsatiri", eləcə də Tenqri və Oğuzla bağlı mifoloji mətnlərə istinad edir. Humay obrazı "Dünyanın yaranması haqqında" mətndə və Tenqri ilə bağlı mifoloji süjetlərdə Ana Tanrı, doğum və bərəkət hamisi kimi təqdim olunur. O, həm qoruyucu, həm də cəzalandırıcı funksiyası ilə ana arxetipinin ikili mahiyyətini ifadə edir. Fatı obrazı Tenqrinin "Boz Öküz"lə əvəzlənməsi haqqında mifdə, Oğuzun xanımı kimi çıxış edir və yeddi oğulun anası olaraq nəsilartırma və sosial davamlılıq ideyasını simvollaşdırır. "Dünyanın yaranması haqqında" dastanda Ağ ana Tanrı Qara xana "yarat" əmri verərək kosmik yaradılış prosesinə təkan verən ilkin ilhamverici qüvvə kimi çıxış edir. "Yaradılış əsatiri"ndə Eçe obrazı günah və cəza motivi ilə əlaqələndirilir; qadın doğum ağrısı və ölümlülük taleyi ilə üz-üzə qalır. "İnsanın yaranması" və folklordakı "Adəm və Həvva" süjetində isə Həvva ilk qadın kimi həm həyatın başlanğıcı, həm də kollektiv günahın iştikakçısı obrazında təqdim edilir. Tədqiqat göstərir ki, adı çəkilən mətnlərdə qadın obrazı yaradıcı, qoruyucu və kosmik tarazlığı təmin edən qüvvə ilə yanaşı, günah və məsuliyyət daşıyıcısı kimi də təqdim olunur. Beləliklə, ilkin mifoloji və dini təsəvvürlərdə qadın çoxqatlı, ziddiyyətli və dərin psixoloji məna kəsb edən arxetipik model kimi formalaşmışdır.

Anahtar Sözcükler: Qədim Türk Mifologiyası, Ana Arxetipi, Yaradılış Mifləri, Kosmoqonik Təsəvvürlər, Kollektiv Şüur.

* Doktora Öğrencisi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Folklor İnstitutu, Bakü, Azerbaycan, e-mail: aliyeva92a@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0447-3118

DEMETER ANLATISI VE ÇİĞDEM GÜNÜ BAĞLAMINDA DÖNGÜSEL ZAMANIN KİŞİSELLEŞTİRİLMESİ

Buse Hakan*

Mitoloji, toplumların doğa olaylarını, üretim süreçlerini ve varoluşa dair zihni meşgul eden soruları sembolik metinler aracılığıyla anlamlandırma çabasıdır. Yunan mitolojisinde bereket ve mevsimsel döngüyü simgeleyen Demeter anlatısı, anne–kız arasındaki ayrılık ve kavuşma üzerinden doğanın verimsizleşmesi ve yeniden canlanışıyla ilişkilendirilir. Bu anlatı, doğa döngülerinin mitolojik bir düzlemde kişiselleştirilmesi örneğini sunar. Benzer biçimde, Türk halk kültüründe Çiğdem Günü, baharın gelişi ve doğanın uyanışını simgeleyen mevsimlik bir ritüel olarak öne çıkar. Çiğdem çiçeğinin toprak yüzeyine çıkışı, doğadaki döngüsel değişimin bir göstergesi olarak kabul edilir. Farklı anlatı ve uygulama biçimlerine rağmen, bereket olgusu Demeter anlatısı ve Çiğdem Günü bağlamında, yılın belirli döngüsel zamanlarına bağlı olarak ortaya çıkar. Demeter mitinde bereket, kışın çekilen doğanın baharla yeniden canlanmasıyla ve anne–kızın kavuşmasıyla simgeselleşir; Çiğdem Günü'nde ise baharın gelişi ve doğanın uyanışı çiğdem çiçeği ve mevsimlik ritüeller aracılığıyla kutlanır. Her iki kültürel yapıda da insan, doğa karşısındaki üretkenliğini ve bereketi güvence altına alma arzusunu, döngüsel zaman anlayışı çerçevesinde ifade eder. Bu bildiri, Yunan mitolojisinde bereketin ve mevsimsel döngünün simgesel bir anlatımı olarak öne çıkan Demeter figürü üzerinden, Türk halk kültüründe baharın gelişi ve bereket beklentisiyle ilişkilendirilen Çiğdem Günü geleneğini karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele almayı amaçlamaktadır. Demeter anlatısında doğanın kış döneminde çekilmesi ve baharla birlikte yeniden canlanması, simgesel bir düzlemde yorumlanır. Bu çerçeve, doğa döngülerinin toplumsal ritüeller aracılığıyla kişiselleştirilmesine imkân tanır. Böylece bereket ve mevsimsel süreklilik, hem mitolojik anlatılar hem de halk pratikleri aracılığıyla kültürel hafızada yaşatılır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Çiğdem günü, Demeter, Mevsim, Döngüsel zaman.

* Doktora Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Kırşehir, Türkiye, e-mail: hakan.buse@ogr.ahievran.edu.tr, Orcid: 0009-0003-6650-8325

MİTOLOJİDEN AŞK MESNEVİLERİNE: KADIN KAHRAMANLARDA GÖLGE ARKETİPİ

Gamze Bozkurt*

Bu çalışmada, Divan edebiyatının çift kahramanlı aşk mesnevilerindeki kadın kahramanlar üzerinden mitolojik anlatılardaki kadın karakterler ile karşılaştırma yapılmaktadır. Bu karşılaştırmada kadın kahramanların önüne çıkan engeller ve kadınların ortaya koydukları mücadele Jung'un gölge arketipi çerçevesinde arketipsel eleştiri yöntemi ile incelenmektedir. Jung'a göre gölge arketipi bireysel ve kolektif bilinçdışında oluşur, bireyin bilinçdışındaki yıkıcı ve ilkel dürtüleri temsil eder. Bu açıdan anlatılardaki kahramanların karşısına çıkan engeller gölge arketipinin bir görünümü olarak metinlerde yer almaktadır. Anlatılardaki kadın kahramanın karşılaştığı engellerin ortak yönleri ise zoraki evlilik, cinsel saldırı, bedensel mülkiyet isteği gibi eril taraftan gelen isteklerdir. Bu çerçeveden bakıldığında hem Divan edebiyatı eseri olan aşk mesnevilerinde hem farklı coğrafyalardaki mitolojik anlatılarda kadınların karşısına çıkan engellerin benzerliği anlatılardaki ortak eril bilinç dışının görünümünü vermektedir. Bu durum kolektif eril bilinç dışının anlatılardaki kadın kahramanlar karşısında gölge arketipi olarak tezahürüdür. Kadın kahramanın karşılaştığı engeller açısından çalışmada incelenen mesnevi metinlerine baktığımızda kadın kahramanların mitolojik tanrıçalar Athena, İnanna, Kali, Lilith gibi gerektiğinde zekâsını kullandığı, içindeki eril gücü (animus)u kullanarak yıkıcı gücünü çıkardığı, hem aşk hem savaş gibi zıt güçleri içinde barındırarak tehlikeye atılmaktan çekinmediği görülmektedir. Bu metinlerde ataerkil bilinç dışının kadına bakışı, ortak bir gölge arketipi olarak görünmektedir. Çalışmada mitolojik dönemlerden itibaren kadının bir ganimet olarak görülmesi ve mülkü kimin edineceği kavgasının kolektif bilinç dışındaki gölge arketipi olarak anlatılara yansımaları araştırılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Aşk mesnevileri, Kadın kahraman, Mitoloji, Gölge arketipi, Arketipçi eleştiri.

* Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Van, Türkiye, e-mail:gamzebozkurt732@gmail.com, Orcid: 0009-0000-4421-8181

MİTOLOJİK ANLATILARIN KOLEKTİF HAFIZAYI NASIL ŞEKİLLENDİRDİĞİ ÜZERİNE OKUMALAR

Enes Yazar[*]

Mitoloji yalnızca geçmişin fantastik hikayelerini içeren bir anlatı olarak değerlendirilmemelidir. Aksine toplumların uzun tarihsel süreç içerisindeki karmaşık sosyo-psikolojik yapısını yansıtan ve bu yapının kuşaklar arası aktarımını sağlayan derinlemesine incelendiğinde sistematik bir düşünce izleği sunan kapsamlı ve katmanlı anlatılar bütünüdür. Bu çalışmanın amacı; mitolojiyi fenomenolojik ve karşılaştırmalı bir perspektifle inceleyerek. Mitsel anlatıların sistematik yapısını ve bu yapının kolektif hafıza ile etkileşimini çözümlemektir. Mevcut mitolojik metinler, bu sistemi kavrayabilmek için belli bir veri kaynağı oluştursa da temaların ve arketiplerin birbirleriyle eklemlenişi ve benzerliklerini anlayabilmek için disiplinler arası bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda çalışmamız C.G. Jung'un "kolektif bilinçdışı" kavramı M. Halbwachs ve Jan Assman gibi kuramcıların kolektif hafıza/kültürel bellek yaklaşımlarından hareketle mitlerin yapısını tematik bir yöntemle ele almaktadır. Kolektif hafıza, mekân ve kültürel bellek kavramları üzerinden incelememizi derinleştirmemiz bize bu kavramların iç tezlerinin sağlamasını yapma ve henüz anlaşılmamış şekillenme süreçlerini kavrayabilmemiz için fırsat sunmaktadır. Coğrafi yakınlık ve kültürel etkileşimi bulunmayan toplumlarda dahi görünen bir takım ortak arketipleri ve mitolojik anlatıların kompoze edilme süreçlerini saptamak; mitsel yapı ile kolektif hafıza arasındaki ilişkinin yönünü görünür hale getirecektir. Arketiplerin ve kompoze edilme sürecinin karşılaştırmalı bir biçimde ele alınması eksik ya da anlaşılmayan yönlerinin birbirleri ile kıyaslanarak tamamlanmasını ve bir bütün olarak ele alınmasına imkân sağlayacaktır. Sonuç olarak bu çalışma; mitlerin toplumların psikolojik yapısını, sosyo-kültürel ilişkilerini tarihsel süreklilik bağlamında analiz ederek kolektif hafızanın şekillenme süreçleri hakkında tutarlı bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kolektif hafıza, Kültürel bellek, Kolektif bilinçdışı, Karşılaştırmalı mitoloji, Mitolojik arketipler.

[*] Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi, Ankara, Türkiye, e-mail: yazar_enes@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3986-2671

READINGS ON HOW MYTHOLOGICAL NARRATIVES SHAPE COLLECTIVE MEMORY

Enes Yazar*

Mythology should not be viewed merely as a narrative of past fantastic stories. On the contrary, it is a multilayered body of narratives reflecting the complex socio-psychological structure of societies and ensuring its intergenerational transmission, offering a systematic thought process when analyzed deeply. This study aims to analyze the systematic structure of mythical narratives and their interaction with collective memory through a phenomenological and comparative perspective. Although existing texts provide a data source, an interdisciplinary approach is essential to understand the articulation of themes and archetypes. In this context, the study addresses the structure of myths through a thematic method, drawing on C.G. Jung's "collective unconscious" and the "collective/cultural memory" approaches of M. Halbwachs and Jan Assmann. Deepening the investigation through collective memory, space, and cultural memory provides an opportunity to verify these concepts' internal theses and grasp not understood formation processes. Identifying common archetypes and composition processes, even in societies without geographical or cultural interaction, renders the relationship between mythical structure and collective memory visible. A comparative analysis of these processes allows missing or ambiguous aspects to be completed through cross-referencing, enabling a holistic evaluation. Consequently, this study aims to present a consistent perspective on collective memory's shaping processes by analyzing societies' psychological structures and socio-cultural relations within historical continuity.

Keywords: Collective memory, Cultural memory, Collective unconscious, Comparative mythology, Mythological archetypes.

* PhD Candidate, Ankara Hacı Bayram Veli University, Postgraduate Education Institute, Prehistory Department, Ankara, Türkiye, e-mail: enes@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3986-2671

GEÇ ANTİKÇAĞ HRİSTİYANLIĞINDA ONTOLOJİK BİR ÇATIŞMA OLARAK MİTOLOJİK *CHAOSKAMPF*: SÜRYANİ HAGİOGRAFİSİNDE MĀR GEWARGĪS (AZİZ GEORGE) VE EJDERHA (*TANĪNO*) MOTİFİ

Cihan Adın Toprak*

Antik Yakındoğu'da "düzen"in tesisi, mitolojik hafızada sıklıkla Chaoskampf paradigmasıyla—kaosu cisimleştiren ilksel canavarın yenilgisiyle—anlatılır: Sümerce kur, Akadca Tiamat, Ugaritçe Yamm ve Lôtān/Litanu bu şemanın farklı dilsel-teolojik izdüşümleridir. Bu bildiri, Süryani Hristiyanlığının bu mitolojik düzleminde hagiografik ontolojiye aktararak yeniden etkinleştirdiğini ve Mor Gewargīs'i (ö. 303) "Hristiyanlaştırılmış ejderha avcısı" olarak kurduğunu savunur. Burada ejderha ile çatışma, yalnızca süsleyici bir efsane değil; kozmik ve toplumsal korumayı icra eden apotropeik bir teknoloji olarak işlev görür. Çalışma, diyakronik filolojik incelemeyi karşılaştırmalı mitoloji yaklaşımıyla birleştirerek temel Süryanice leksikleri ve semantik alanları haritalar (tanīno; ṣēdē, rūḥē bīṣoṯo; nūhro; ayrıca askerî alan qrabtono, zaynā). Ana korpus, erken Süryani şehadet/hagiografi metinleri (özellikle Suruçlu Mor Yakub'un mimrosu) ile altıncı–yedinci yüzyıllarda ikonografik repertuvarda belirginleşen "atlı aziz–ejderha" kırılmasının birlikte okunmasına dayanır. Ejderha epizodunun en erken açık metinsel kristalizasyonu Kudüs Rum Patrikhanesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilen Eski Gürcü dosyada (Patriarchate Library, Jer. Geo. 2, fols. 238r–244r) izlenmekte; ardından 12. yüzyıldan itibaren Grekçe yazmalar ve 13. yüzyılda Jacobus de Voragine'nin Legenda Aurea'sı üzerinden Latince dolaşım takip edilmektedir. Bildirinin katkısı, yazılı tanıklığı geç olsa da ejderha anlatısının Aziz Gevargis'i sohdo (şehit) konumundan apotropeik bir qrabtono yani kozmik savaşçıya dönüştüren belirleyici mitik "operatör" olduğunu ve böylece Yakındoğu kaos-canavarı semantiğinin Süryani–Gürcü–Grek–Latin hatlar boyunca Hristiyan bir zafer, şifa ve sınır savunusu semiotiğine dönüştürüldüğünü göstermektir.

Anahtar Sözcükler: Chaoskampf, Süryani hagiografisi, Mor Gīwargīs (Aziz George), Ejderha (Tanīno), Antik Yakındoğu Mitolojisi.

* Doktora Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Süryani Dili ve Kültürü Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: cihanadin@gmail.com, Orcid: 0009-0000-4945-9101

AZERBAYCAN SAHASI KÖROĞLU ŞİİRLERİNDE MİTOLOJİK İMGELERİN İNCELENMESİ

Sertan Demir[*]

Leyla Bayramzade[*]

Mitoloji, insanların evreni, doğayı ve hayatı anlamak için oluşturduğu eski anlatılardır. Bu anlatılarda tanrılar, ruhlar, kahramanlar ve doğaüstü olaylar yer alır. Mitoloji, sadece eski masallar değildir, bir toplumun kültürünü, düşünce şeklini ve değerlerini yansıtan önemli bir unsurdur. Türk mitolojisi Gök Tanrı inancı**,** yer-su ruhları**,** Umay Ana**,** Erlik**,** bozkurt ve şaman (kam) gibi öğeleriyle dikkat çeker. Evrenin gök, yer ve yeraltı olarak üçe ayrılması, hayvan sembolleri ve kahramanlık anlayışı Türk mitolojisinin temel özelliklerindendir. Bu unsurlar, Türklerin destanlarında ve halk hikâyelerinde güçlü şekilde görülür. Bu çalışmanın amacı Azerbaycan sahasındaki Köroğlu destanındaki şiirlerde Türk mitolojisi imgelerinin varlığını incelemektir. İncelenen kaynaklarda yer alan kahramanlık, kader, doğaüstü güçler veya kutsallık gibi ögelerin Türk mitolojisiyle bağlantısı olup olmadığı araştırılmıştır. Böylece hem Köroğlu hem de Azerbaycan sahasının mitolojik unsurlarla ilişkisinin daha açık şekilde ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Türk mitolojisi ve Azerbaycan sahası Köroğlu destanıyla ilgili akademik kaynaklar incelenerek metin karşılaştırması yapılmıştır. Bu araştırmanın sınırlılığı, Azerbaycan sahası Köroğlu destanıyla ilgili şiirler, metinler, makaleler, kitaplar, filmler ve müzikleri kapsamaktadır. Çalışma bu alanın dışındaki varyantları, kültürel ürünleri veya başka bölgelerin Köroğlu anlatılarını kapsamamaktadır. Bu nedenle elde edilen bulgular yalnızca belirlenen bu kaynaklar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Yapılan literatür taraması ve metin karşılaştırması sonucunda, Azerbaycan sahası Köroğlu şiirleri örneklerinde Türk mitolojisi imgelerinin yoğun bir şekilde bulunduğu tespit edilmiştir. Kahramanın doğaüstü özellikleri, kutsallık vurguları, sembolik anlatımlar ve şiirlerde belirgin biçimde yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Türk mitolojisi, Azerbaycan, Köroğlu, Mitolojik imgeler.

[*] Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Anasanat Dalı, Sakarya, Türkiye, e-mail:sdemir@sakarya.edu.tr,Orcid: 0000-0002-5062-5266

[*] Doktora öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimler Anabilim dalı, Sakarya, Türkiye, e-mail: baleyla68@gmail.com, Orcid:0009-0008-2903-1800

MİTOLOJİK ANLATILARIN KÖKENİ VE OLUŞUM SÜREÇLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mahmud Alkhazov*

İnsan ve toplumların zihinsel belleğinde, geleneklerinde ve geleceğe yönelik isteklerinde yer etmiş bilinmeyen, anlaşılmayan ve açıklanamayan doğaüstü olayları ve varlıkları anlatan mitler, pek çok halkın özünü şekillendirmiştir. Toplumlar, kimlik, kültür ve inançlarını mitsel anlatılar üzerinden disipline etmektedirler. Kozmik ve bireysel varoluş, varlıkların kökeni, öteki hayat ve genel olarak doğaüstü olaylar mitolojik öykülerle açıklanmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan mitolojik öyküler, mit üreten toplumun sosyo-psikolojik, kültürel ve coğrafi durumuna göre farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla toplumların sosyo-psikolojik durumu, coğrafi konumu, klimatik koşullar, tecrübe edilmiş yaşantılar, politik örgütlenmeler ve göç hareketleri gibi unsurlar bilişsel ve duygusal tepkilerine etki etmektedir. Etkilere göre gösterilen tepkiler sonucunda farklı mitik anlatıların ortaya çıkması ve söz konusu faktörlerin bu anlatılarda kendini göstermesi kaçınılmazdır. Ortaya çıkan olaylara verilen tepkiler, kimi zaman rastlantısal olayların veya olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisinin doğru bir şekilde anlaşılmasındaki yetersizlikler, mitlerin oluşmasında etkili olan faktörler olmuştur. Nedenlerinden bağımsız olarak ortaya çıkan bu mitler, toplumun bilişsel açıklama düzeyinin sınırlılığından ve olaylar arasındaki analitik düşünme süreçlerinin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada, mitlerin kökenleri, oluşum süreçleri ve bu mitlerin oluşumunu etkileyen sosyo-psikolojik, coğrafi ve benzeri unsurlardan bahsedilmeye çalışılacaktır. Mitolojik hikayelerin oluşum sürecini etkileyen çeşitli faktörler, farklı coğrafi bölgelerde anlatılan mitoslardan örnekler sunulmak suretiyle incelenecek ve bu hikayelerde öngörülen etkileşim mekanizmaları aydınlatılmaya çalışılacaktır. Araştırma, mitolojik hikayeleri geniş bir perspektiften ele alarak, hikayeler üzerinde mevcut etkilerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Mitlerin kökeni, Coğrafya, Kültürel bellek, Kozmik varoluş.

* Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Dinler Tarihi, Kastamonu, Türkiye, e-mail: mahmudalxazov62@gmail.com, Orcid: 0009-0004-2307-4317

KÜRT-İRAN MİTOLOJİSİNDEKİ KAHRAMAN EŞLERİNDEN BİR ÖRNEK

Medine Kahraman*

Kürt-İran mitlerinde özellikle bir kahramanlığın anlatıldığı hikâyede olaylar çoğu zaman bir kahramanın etrafında gelişmektedir. Yine hikâyede kahramanın yakın çevresinde bulunan baskın, etkili ve iyi olarak nitelendirilebilen karakterler de mevcuttur. Söz konusu karakterler ya insanlar ya da hayvanlar âlemine mensupturlar. Bazen aynı hikâye içerisinde her iki âlemden de aynı vasfa sahip karakterler yer almaktadırlar. Elbette bu karakterlerin kahramanın yakınında bulunmalarının başlıca sebepleri vardır. Mesela kahramana akıl hocalığı yapmakla beraber aynı şekilde ona her zaman yardım etme ve yol gösterme sorumluluğuna sahiptirler. Ayrıca kahraman için de bu karakterlerin güvenilir olması son derece önem arz etmektedir. Kahramana yakın olan karakterler arasında aile fertleri de bulunmaktadır. Aile fertleri içerisinde ise kahramanın duygusal bağ kurduğu karakterler diğerlerinden daha belirgin bir role sahiptirler. Bu kişi âşık olduğu kadındır ve aynı zamanda da onun eşidir. Kahraman için sevdiği kadın diğer bütün karakterler farklıdır. Bu açıdan kahraman eşlerinin de tıpkı kahraman gibi seçilmiş kişiler olduğu söylenebilir. Kahramanın eş adayı veya sevdiği kadın, kahramanla benzer fiziki özellikleri ve huyları barındırmaktadır. Yine eş adayının başından geçenler ile kahramanın başından geçenler benzer olaylardan oluşmaktadır. Bu duruma istinaden araştırmanın konusu Kürt-İran mitolojisinde kahramanların eşleri olarak belirlenmiştir. Rüsteme Zâl'ın Kürt-İran mitolojisinde ünlü bir kahraman olması sebebiyle de çalışmada onun eşleri örnekler verilerek değerlendirilmiştir. Başta Firdevs'inin "Şehnâmesi" olmak üzere Rüsteme Zâl'ın diğer varyantları da özellikle dikkate alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Rüsteme Zal, Şehnâme, Mitoloji, Kahraman, Kadın.

* Doktora Öğrencisi, Batman Üniversitesi, Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Bölümü, Batman, Türkiye, e-mail: medinekahraman63@gmail.com, Orcid:0000-0001-8244-7487

جماليات الأسطورة في التمثيل البصري: قراءة بينية في خطاب اللون والرمز (ملحمة جلجامش في أعمال ضياء العزاوي نموذجاً)

مروى زرقان *

تُقدِّم هذه الدراسة قراءة بينية لجماليات الأسطورة في التمثيل البصري، مستندةً إلى مقولات تحليل الخطاب والسيميائيات البصرية لاستكشاف آليات انتقال المعنى من النص الملحمي إلى فضاء اللوحة، بما يكشف عن دينامية التفاعل بين الخطاب الأدبي والخطاب التشكيلي في سياقٍ تتقاطع فيه المرجعيات المعرفية والجمالية. تنطلق من ملحمة جلجامش بوصفها مخزوناً رمزيّاً مؤسِّساً في الذاكرة الإنسانية، مركِّزةً على وحداتها الدلالية الكبرى، مثل البحث عن الخلود، وصراع الإنسان مع الطبيعة، وثنائية جلجامش وأنكيدو، بوصفها نوى تخييلية تنتقل من السرد إلى الصورة .تطبّق الدراسة هذا الإطار النظري على أعمال الفنان ضياء العزاوي التي استلهم فيها الملحمة، مبرزةً كيف أعاد إنتاج الأسطورة بمنظور معاصر يستثمر التجريد والاختزال البنيوي للهيئة والفضاء، ويحوّل الشخصيات والأحداث إلى علامات تشكيلية مفتوحة على التأويل. كما تُبيّن كيف تُحوّل سيميائية اللون، ولا سيما الأسود والأحمر القاني والألوان الترابية، مفاهيم الموت والأرض والمقدس إلى حوامل دلالية بصرية مكثّفة، تُعيد تنظيم التوتر الدرامي للنص الملحمي داخل بنية بصرية مغايرة .تخلص الدراسة إلى أنّ الفن التشكيلي، في تجربة العزاوي، لا يكتفي بمرافقة الأسطورة أو تزيينها، بل يوسّع أفق تأويلها عبر إقامة جسور بين النص والصورة، متجاوزاً حدود القراءة اللغوية الصرفة، ومؤكِّداً قدرة الصورة على إعادة إنتاج المخيال الأسطوري في أفق تأويلي معاصر، يرسّخ إمكانات البينية النقدية في دراسة الموروث الأسطوري .

الكلمات المفتاحية: البينية النقدية، ملحمة جلجامش، ضياء العزاوي، سيميائية اللون، التمثيل البصري للأسطورة.

* طالبة دكتوراه، باحثة، المدرسة العليا للأساتذة آسيا جبار، قسم اللغة والأدب العربي، قسنطينة، الجزائر، البريد الإلكتروني: zerkane.maroua@ensc.dz

KARANLIKTA İSİM KAZANMAK: KORE'DEN PERSEPHONE'YE DÖNÜŞÜM VE PARADISE LOST İLE FRANKENSTEIN'DA EDEBİ YANSIMALARI

Melissa Yuvanç[*]

Antik Yunan mitolojisinde Persephone, anlatının başlangıcında kendi ismiyle anılan bir tanrıça değildir. Olympos'taki varlığı boyunca Kore yani yalnızca herhangi bir 'genç kız' olarak tanımlanmıştır; bu adlandırma bireysel bir kimlikten çok yaşa, bedene ve henüz tamamlanmamış bir toplumsal role işaret etmektedir. Zeus ve Demeter'in kızı olmasına rağmen mitolojik anlatılarda belirgin bir özne olarak konumlandırılmaz; iradesi, sesi ve ayırt edici kimliği görünür değildir. Ancak yeraltına inişiyle birlikte bu durum belirgin biçimde değişir: yeraltında, karanlığın içinde, korkulan ve yetki sahibi bir figür olarak Persephone ismini kazanır. Bu bağlamda isim, yalnızca bir etiket değil, özneleşmenin ve iktidarın bir göstergesi hâline gelir. Bu bildiri, Persephone'nin isimsizlikten isim kazanımına uzanan dönüşümünü bir özneleşme süreci olarak ele almakta ve bu süreci 17. ve 18. yüzyıl edebiyatında benzer biçimde karanlıkta kimlik kazanan figürlerle birlikte incelemektedir. John Milton'ın Paradise Lost'undaki Lucifer karakterinin düşüşten sonra 'Satan' ismini alması ve Mary Shelley'nin Frankenstein'ındaki Yaratık karakterinin isimsizliği, dışlanmışlığı ve buna eşlik eden özbilinç kazanımı; Persephone mitindeki dönüşümle dikkat çekici benzerlikler göstermektedir. Her üç figürde de kimlik; otorite merkezlerinden kopuşla birlikte karanlık, dışlanma ve terk edilmişlik deneyimi içinde inşa edilmiştir. Bu bağlamda bildiri, Persephone'nin mitolojik anlatıda neden uzun süre isimsiz ve özneleşmemiş bir figür olarak konumlandırıldığına ve bu isimsizliğin yeraltına inişle birlikte nasıl dönüştüğüne odaklanmaktadır. Kore olarak adlandırıldığı evre ile Persephone kimliğini kazandığı evre arasındaki kırılma, Milton'ın Lucifer'i ve Shelley'nin Yaratık'ı gibi edebi figürlerle kurulan tematik paralellikler aracılığıyla yeniden okunmaktadır. Böylece Persephone'nin yeraltına inişi yalnızca bir kaçırılma anlatısı olarak değil; karanlıkta isim, kimlik ve iktidar kazanımını mümkün kılan bir dönüşüm süreci olarak yeniden değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Persephone/Kore, Lucifer, Frankenstein, Özneleşme, Kimlik.

[*] Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: melissayuvanc@gmail.com, Orcid: 0009-0007-3162-0498

İNSANLARA ATEŞİ SUNAN PROMETHEUS VE AMİRANİ

Ümit Fafo Telatar*

Hem doğu hem de batı toplumlarında insanlığın uygarlığa geçişi kolay olmamıştır. Bu zorlu geçiş mitolojik anlatılarda işlenmiştir. Mitolojik anlatılar insanlığa yardım eden kahramanlar etrafında şekillendirilmiştir. Onlara ilişkin anlatılar sözlü ve yazılı edebiyatta değişik bağlamlarda tekrarlanmıştır. Batıda Eski Yunan ve Roma mitolojisinde Prometheus, doğuda Kartvel mitolojisinde Amirami insanlığa uygarlık sürecinde yardım edenler olarak sunulmuştur. Her iki kahramanın yaptıkları işlerde, onların gerçekleştirilmesi sürecinde ve kahramanların karşılaştıkları durumlarda benzerlikler vardır. Her ikisi de ateşi tanrılardan çalarak insanlığın yararına sunmuşlar, böylece toplumlarında ateşi kullanmayı başlatmışlar ve onları uygarlaşma yoluna sokmuşlardır. Yaptıkları yararlı işin kendilerine zararı olmuştur. Çalışmada öncelikli olarak kahramanları nitelemek için kullanılan sıfatlar belirlenecek böylece yaptıkları işin önemi ortaya konacaktır. Ardından metaforik ve sembolik olarak kullanılan 'ateş' sözcüğünün kapsamlı anlamı derinlemesine incelenecektir. Ateşin insanlığa katkıları üzerinde durulacaktır. Sonra 'çalmak' eyleminin alt anlamları irdelenecek ve değerlendirilecektir. Son olarak da insanlığa yararlı iş yapan kahramanlara verilen 'ceza' ve 'çekilen acı', 'zincir' sözcüklerinin sembolik incelemesi yapılacaktır. Sonuç olarak doğu ve batı topluluklarının birbirleriyle çağlar boyu ilişkili oldukları, Prometheus ve Amirami hakkındaki bu mitolojik anlatıyla da bir kez daha ortaya konmuş olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ateş, Ceza, Zincir, Dağ.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, Türkiye, e-amil: fafotel@gmail.com.

REXNEYA DESTHILATA DESPOTÎK DI MÎTOLOJÎYA KEVNAR DE: LÊKOLÎNEKE BERAWİRDÎ YA MÎTÊN MÎNOTAUR Û ZEHAK

Ferhat Yılmaz*

Mîtên Mînotaur û Zehak di nav vegêranên herî berbiçav ên mîtolojîyên Yewnanî û Îranî yên kevnar de ne ku rê didin nîqaşeke sembolîk a têgehên hêz, pergal û edaletê. Daxwaza Key Mînosî ya gorîkirina ciwanên Atînayî ji bo Minotaurî ya salane xwezaya keyfî û sitemkar a serwerîya wî aşkere dike û nîşan dide ku tirs û sitemkarîyê şûna edaletê girtine. Bi heman awayî di mîta Zehak de du marên mejîxwar dibin sedema ku tirs û sitemkarî di nav civakê de serwer bibe. Armanca vê gotarê ew e ku mîtên Mînotaur û Zehakî di çarçoveya têgeha edaletê de vekole û diyar bike ka çawa pergala neheq a di vegêranan de hatiye afirandin û jiholêrakirin. Argumana sereke ya lêkolînê ew e ku nîşan bide şêweyên serwerî yên ku ji hêla Mînos û Zehakî ve têne temsîlkirin, sembola pergala sitemkar a siyasî ne; berevajîya vê yekê, hewla lehengên Atînayî Theseus û Îranî Kawa ya hilweşandina van pergalên sitemkar û avakirana pergaleke nû temsîla avakirana pergala edaletê ye. Herwiha, kuştina Mînotaurî ji hêla Theseusî ve û Zehak ji hêla Kawa ve ne tenê tê wateya jiholêrakirina du sitemkarên zordar, lê di heman demê de nîşaneya dawîlêanîna serwerîya sitemkarîyê ye jî. Di encamê de mîtên Mînotaur û Zehak bi pêşkêşkirina pêvajoya têkbirin û ji nû ve avakirina edaletê di nav vegêraneke sembolîk de nîşan didin ku metnên mîtolojîk dikarin bibin çavkanîyeke giring ji bo şîrovekirina têgehên siyasî û exlaqî.

Peyvên Sereke: Mînotour, Zehak, Theseus, Kawa, Edalet.

* Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: ferhatyilmaz@artuklu.edu.tr, Orcid: 0009-0000-4737-4665.

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MİTİK KARAKTER TASVİRLERİ: NÂBÎ'NİN MÜNŞEÂT'I ÖRNEĞİ

Adnan Oktay*

Edebi metinler, inançlardan geleneklere, mitolojiden kâinatı algılayış biçimine, sanattan kutsal metinlere, farklı kültürlerden başlangıç aşamasındaki mitlere kadar birçok konuyu içinde barındırmaktadır. Mitler, edebi metnin en umulmadık yerinde okuyucunun karşısına çıkmakta ve özellikle klasik toplumların dünyayı algılayışlarından inançlarına, doğanın varlığından tanrıların algılanış biçimine kadar insanın birçok farklı konuyu açıklama çabasını göstermektedir. Her anlatılagelen mitolojik hikâye, aslında insanın dünya, doğa ve tanrı inancı ile ilgili anlamlandırma çabasının izlerini içinde barındırmaktadır. İnsan anlamlandırmaya çalıştıkça yeni hikâyeler, yeni masallar ve sözlü yazılı sembolik yönü güçlü olan yeni eserler ortaya koymaktadır. Söz konusu anlamlandırma çabası, farklı toplumlarda çok daha farklı şekillerde tezahür edebilmektedir. Bu sebeple bazen farklı kültür ve coğrafyalardaki farklı mitlerin birbiriyle çatıştığı ve rekabet ettiği görülmektedir. Bu bildirinin amacı Klasik Türk Edebiyatında mitik karakterlerin tasvirleri hakkında bir çerçeve belirlemektir. Dolayısıyla bu çalışma Klasik Türk Edebiyatı açısından önem arz eden bir şairi merkeze almıştır. Çalışmada araştırma, inceleme, yazma eser okuma, klasik eser karşılaştırma ve analiz teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle XVII. Asır ediplerinden Nâbî'nin Münşeât adlı eserinde yer verdiği mitik karakterlerin tasvirleri tespit edilmiştir. Nâbî'nin bu karakterlere yer verme ve bunları tasvir etme biçimi, hem Nâbî'nin hem de içinde yaşadığı geleneksel Osmanlı toplum ve kültürünün aslında doğa ve tanrı yaklaşımına dair izleri vermektedir. Görülmüştür ki, Nâbî mitik tipleri sunarken bir ressam hassasiyetiyle karakteri karşısına almakta ve onu toplumsal olarak da kabul edilebilecek bir şahesere dönüştürerek sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Klasik Türk edebiyatı, Tasvir, Karakter, Tip.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: adnanoktay@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4196-3842.

“SU” İLE İLGİLİ BİR İNANÇ, BİR UYGULAMA VE MİTOLOJİK KÖKENLERİ

Cengiz Gökşen*

Günümüzde her ne kadar değişmiş olsa da yaşadığım köyde (Tarsus/ Sandal Köyü) 20. yüzyılın son çeyreğine kadar suyun insanın maddi manevi birçok derdinin devası olduğuna inanılırdı. Özellikle yaralanmalar sonucunda temiz sudan hiç çekinilmezdi. Yağmur suyundan, akar sulardan kesinlikle kaçınılmazdı. Bilakis ‘Yiğidin yarası suyla iyi olur.’ ata sözüne inanılarak yaralar suyla temizlenirdi. Suyun tedavi ediciliğine olan aşırı inançtan olsa gerek ki yarası olan çocukların temiz suyla oynamasından asla çekinilmezdi. Sünnet olan çocuklar sabahtan akşama kadar çeşme başında su oynar, tekne de çimer; kesinlikle kimse bir şey demezdi. Bunun yanında başka yaralara sahip çocuklar ve yetişkinler de çok rahat banyo yapar veya derelerde, çaylarda çimebilirlerdi. Çevrede suyun yalnızca görülen yaraları veya deri hastalıklarını tedavi ettiğine değil, insanın ruhunda bulunan bir kısım kötülükleri de yok ettiğine ve temizlediğine inanılırdı. Zira annem çocukluğumuzda bizi çimdirirken, başımızı yıkayıp sırtımızı ezdikten sonra durularken üç kez başımızdan aşağı durulanma suyu döker; her dökmesinde kelimeyi şahadet getirdikten sonra “Arılık, t/duruluk, ağrısı, acısı tüm çıksın Allah’ım!” şeklinde dua ederdi. Bu dua, İslami değerlerle gayet uyumludur. Ancak maddi ve manevi temizliğin su aracılığıyla yapılıyor olmasının mitolojik kökenlerinin olduğu düşüncesindeyiz. Bu bağlamda bildiride kaybolmakta olan bir duanın özelinde suyun Türk mitolojisindeki temizleyicilik niteliği izah edilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın amacı İslami bir uygulamanın mitolojik inanç köklerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma yapılırken literatür tarama, metin tahlili ve görüşme yöntemleri kullanılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Su, Türk mitolojisi, Türk mitolojisinde su, Dua mitolojisi ilişkisi.

* Prof. Dr. Öğretim Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Gümüşhane/ Türkiye; cengiz.goksen@gumushane.edu.tr, Orcid:0000-0002-7838-7220

ABDÜLKADİR İNAN ELEŞTİRİSİ İLE EDEBİYATIMIZDA DEĞİŞEN KADIN TASAVVURU: ÇALIKUŞU VE VURUN KAHPEYE ROMANLARINDA KADIN İZLERİ

Betül Avcı*

Edebi eserler ait olduğu toplumun aynasıdır. İnsan anlatmaya, açıklamaya ve sahip olduğu bilgiyi sonraki nesle aktarmaya ihtiyaç duyan bir varlıktır. Bu cihetle edebi eserlerin ortaya çıkarıldığı toplumun sahip olduğu düşünceler, ideolojiler, tarihi ve kültürel birikimler hakkında bilgi vermesi kaçınılmaz bir durumdur. İnsanoğlu bir değişim merhalesine tabiidir. Gerek sosyal hayatın değişimi gerekse yeni tanıştığı medeniyetlerin etkisiyle bünyesine aldığı değişimler, o toplumun çevresindekilere bakışını, anlamlandırılışını ve açıklamasını etkileyen faktörlerdir. Bu etkiler edebi eserlere de tabi bir şekilde yansıyarak sosyolojik bir gözlem imkânı sunmaktadır. Abdülkadir İnan, Türk Mitolojisinde ve Halk Edebiyatında Kadın başlıklı yazısında Türk mitolojisinde ve halk hikayesinde kadın tasavvurunu anlattıktan sonra Tanzimat dönemi romancılarının kadın tasavvuruna eleştiride bulunmaktadır. Bahsettiğimiz değişimin bir neticesi olarak edebi eserlerde kadına olan bakışın değişimini ve yazılan eserlerdeki kadının Türk mitolojisini ve halk edebiyatını yansıtmadığını belirterek ele almaktadır. Bu çalışmada İnan'ın örnek olarak vermiş olduğu Reşat Nuri Gültekin'in Çalıkuşu ve Halide Edip Adıvar'ın Vurun Kahpeye romanları ele alınarak İnan'ın eleştirisi incelenmiştir. Bu eserlerde yer alan kadın karakterlerin özellikleri, toplumsal konumları ve temsil ettikleri değerler analiz edilerek İnan'ın görüşleriyle karşılaştırılmıştır. Böylece modern Türk romanında kadın tasavvurunun geleneksel anlatılardaki kadın figürüyle ne ölçüde örtüştüğü ve hangi yönlerden farklılaştığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma ayrıca edebiyatın toplumsal değişimleri yansıtma gücünü tartışarak konuya bir bakış sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Türk Mitolojisi, Abdülkadir İnan, Çalıkuşu, Vurun Kahpeye.

* Doktora Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, e-mail: avc.betl6797@gmail.com

HÛRBÎNÎYEK Lİ SER BİNYADÎYA MÎTA ŞAHMARANÊ: DİJBERİYA DUALİ Dİ NAVBEYNKARÎYA XWEZA Û ÇANDÊ DE

Mehmet Yonat*

Mehrem Zengin**

Di vê xebatê de mîta şahmeranê bi nêrîna antropolojîya binyadger tê analîzkirin ku ev nêrîn ji hêla Clause Levi-Strauss ve bi bingeha teorîyên zimannasîyê ve hatîye bipêşxistin. Her wekî Levi-Stauss di analîzên xwe yên mîtan de nîşan dide, mît dikarin wekî fonem, morfem û sememên di avanîza zimanan de heyî bêne nirxandin. Wî mît wekî perçeyên herî biçûk yên meneyan ji hev derxistine û navê mîteman li wan kirîye. Piştî vê, ew pey têkilîyên van mîteman ketiye û bi nêrîna binyadgerî wî armanc kirîye bibersivîne ka dijberîyên di nav civatê de di asta sembolik de çawa têne hunandin. Bi vê nêrînê ve wextî em li mîta Şahmaranê dinêrin, tê dîtin ku di vê mîtê de di asta sembolan de sîstemeke dijberîyê heye ku di navbera xweza û çandê de rêkkeftinê pêk tîne. Bi nêrîna binyadgerî ve wextî ev mît tê analîzkirin mîtemên bi vî awayî têne dîtin: lehengê însan diçe bin erdê, ew rastî şahbanûya Şehmeran tê, têkilîya wan li ser bihevdubawerîyê tê avakirin, piştî wê îxaneta qehremanê însan pêk tê, û bi kuştina Şahmaran ve mirina wê dibe çavkanîya zanist û şîfayê. Piştî ev mîtem û yên wekî wan hatine tespîtkirin, ev mîtem li ser nêrîneke duyalî di çarçoveya dijberîya însan/xweza, sedeqet/îxanet, zanist/mirin û binerd/sererd de dê bên analîzkirin. Di vê xebatê de tê îddîakirin ku mîta Şahmeranê dijberîyeke bingehîn ya ku zanista ji xwezayê bo çanda însanan tê neqilkirin, di asteke sembolîk de vedibêje. Di vê çarçoveyê de mirina Şahmeran îmkanê dide ku zanista aîdê xwezayê ye neqlê çanda însanan bibe. Analîz dê li ser varyantên kurdî yên vegotinên Şahmaranê bê çêkirin. Bi vê tetbîqa teoîya Levî-Strauss ya antropolojîya binyadgerî ya li ser mîta Şahmeranê hem dê xebatên berawirdî yên mîtolojîyê geştir bibe hem jî dê potensîyela analîtîk ya mîtên kurdan bi teorîyên antropolojîk ve derkeve meydanê.

Peyvên Sereke: Mîta Şahmeranê, Lêhûrbûna mîta binyatger, Dijberîyên dualî, Mîtolojîya kurdî, Antropolojîya binyatger.

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail: mehmetyonat@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8576-7486

** Tezli Yüksek Lisans Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail: farqinxaneqin@gmail.com, Orcid: 0009-0008-4263-5721

MİTOLOJİNİN ANAVATANI: RÜYA VE HAYAL

Büşra Arslan Meçin*

Bu çalışma, mitolojinin oluşum sürecinde hayal gücü ve rüyanın oynadığı rolü incelemeyi amaçlamaktadır. Mitoloji, yalnızca geçmiş toplumlara ait kutsal anlatılar bütünü olarak değil, aynı zamanda insanın varlığı ve evreni anlamlandırma çabasının sembolik bir ifade biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle mitolojik anlatılar, insanın hem dış dünyayla hem de kendi içsel hakikatiyle kurduğu ilişkinin sembolik bir yansımasıdır. Bu bağlamda mitolojik anlatıların ortaya çıkışında bireysel hayal gücü, yaratıcı düşünce ve derin dinsel deneyimler önemli bir yer tutmaktadır. İnsan zihni, anlamlandıramadığı olgular karşısında semboller ve imgeler üretme eğilimi göstermiş, tabiatın büyüklüğü karşısında hissedilen merak, korku ve hayranlık gibi duygular hayal gücünün devreye girmesiyle anlatısal formlara dönüşmüştür. Böylece insan, hem dış dünyada karşılaştığı gizemi hem de kendi iç dünyasında tecrübe ettiği derinlikleri sembolik anlatılar aracılığıyla ifade etme imkânı bulmuştur. Bunun yanı sıra açıklanamayan doğa olayları, toplumsal krizler ve yoğun mistik deneyimler de bireylerin hayal gücü aracılığıyla sembolik anlatılara dönüşerek mitlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte mitler yalnızca doğa olaylarını açıklayan anlatılar olmaktan öte, insanın varlıkla kurduğu manevi ilişkinin ve anlam arayışının bir yansıması olarak şekillenmiştir. Rüyalar ise bilinçdışının derinliklerinden yükselen imgeler aracılığıyla mitolojik düşüncenin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Tasavvufi düşüncede rüya, insanın iç âlemi ile aşkın hakikat arasında kurulan ince bir köprü olarak görülmüştür. Bu nedenle birçok kültür ve inanç sisteminde rüyalar, ilahi işaretlerin ve manevi mesajların taşıyıcısı olarak yorumlanmış, rüyada görülen semboller ve imgeler zamanla mitik anlatıların kurgulanmasında önemli bir kaynak hâline gelmiştir. Bu yönüyle rüyalar, insanın görünür gerçekliğin ötesinde sezdiği hakikati semboller aracılığıyla ifade etmesine imkân tanıyan önemli bir deneyim alanı olarak değerlendirilebilir. Bu bildiride mitolojinin mayalanmasında önemli iki kaynak olan rüya ve hayal âlemi incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Tasavvuf, Mitoloji, Hayal, Rüya, Sembolizm.

* Dr. Öğrt. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf, Mardin,Türkiye, e-mail: busramecin@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6117-6024.

MAĞARA RESİMLERİNDEN İŞARET DİLİNE: GÖRSEL İŞARETLERİN MİTOLOJİK ANLATI VE KÜLTÜREL İLETİŞİMDEKİ SÜREKLİLİĞİ

Nazan Ağalday*

İnsanlık tarihinin erken dönemlerinde iletişim yalnızca sözlü ifadeler aracılığıyla değil, aynı zamanda görsel semboller ve işaretler yoluyla da kurulmuştur. Yazının henüz ortaya çıkmadığı dönemlerde mağara duvarlarına çizilen figürler, yalnızca günlük yaşam sahnelerini değil, aynı zamanda insan topluluklarının dünyayı algılama biçimlerini, inançlarını ve mitolojik düşüncelerini yansıtan sembolik anlatılar olarak değerlendirilmiştir. Bu resimler av sahneleri, hayvan figürleri ve ritüel tasvirleri aracılığıyla hem kolektif hafızayı aktarmış hem de topluluk içinde anlam üretiminin önemli bir aracı olmuştur. Dolayısıyla mağara resimleri, insanlık tarihindeki ilk görsel iletişim biçimlerinden biri olarak sembolik düşüncenin ve mitolojik anlatının erken örneklerini barındırmaktadır. Mitoloji, insan topluluklarının doğayı, yaşamı ve varoluşu anlamlandırma çabasının anlatısal bir biçimi olarak ortaya çıkmış; bu anlatılar çoğu zaman semboller ve görsel temsiller aracılığıyla ifade edilmiştir. Bu çalışmada, insanlık tarihinin erken dönemlerinde ortaya çıkan mağara resimleri ve görsel semboller ile günümüz görsel iletişim biçimleri arasında kurulan süreklilik incelenmektedir. Özellikle görsel işaretlere dayalı bir iletişim sistemi olan işaret dili, anlam üretiminin görsel kodlar aracılığıyla gerçekleştiği çağdaş bir örnek olarak ele alınmaktadır. İşaret dili, el hareketleri, mimikler ve mekânsal düzenlemeler aracılığıyla anlam kuran yapısıyla, görsel sembolizmin insan iletişimindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel amacı, mağara resimlerinden günümüz işaret diline uzanan süreçte görsel işaretlerin mitolojik anlatı ve kültürel iletişimdeki rolünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda görsel sembollerin insanlık tarihinde yalnızca sanatsal bir üretim değil, aynı zamanda anlam oluşturma, kültürel hafızayı aktarma ve toplumsal iletişimi sürdürme işlevi taşıdığı savunulmaktadır. Böylece mitoloji, sanat ve iletişim arasındaki ilişki tarihsel bir perspektifle ele alınarak görsel anlatının insanlık kültüründeki sürekliliği tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mağara resimleri, Sembolik iletişim, İşaret dili, Kültürel aktarım.

* Kur'an Kursu Öğreticisi, Bilim Uzmanı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Mardin Artuklu Müftülüğü, İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri,Mardin,Türkiye, nazanagalday@hotmail.Com, Orcid: 0009-0000-4557-4268

KAIROS MİTİ VE GÜNÜMÜZE YANSIMALARI

Billur Tekkök Karaöz*

Kairos (Grekçe: Καιρός) Yunan mitolojisinde belirli karar ya da davranışların harekete geçirilmesi için kaçırılmaması gereken en uygun zamanın tanrısıdır. Kairos fırsat tanrısı olarak da anılır, niteliksel zamanı simgeler. Omuzlarında ve ayaklarında kanatları bulunan Kairos, büyük bir hızla hareket eder ve başının arkasında saçı bulunmazken yalnızca uzun perçemlere sahiptir. Antik Yunan dünyasında Kairos, Platon'un kozmik düzen içinde vurguladığı niteliksel anları ve bireysel deneyime bağlı zaman kesitlerini ön plana çıkarır. Kutsal Kitap'ta da geçen kairos kelimesi, Tanrı tarafından belirlenen bir zaman, belirli bir görevi yerine getirmek için verilen özel bir şans ve fırsat anlamında kullanılmıştır. Sanatsal olarak Kairos'un temsili Lysippos'un (MÖ 390-300) Kairos rölyefinde ilk görülür. Kairos terimi antik edebiyatta yaygın olarak kullanılır ve anlamı değişkenlik gösterir. Bunlar, doğru zaman, duruma uygunluk gibi tanımlarla kelimenin anlamının kullanımı boyunca evrimi şeklinde görülse de, tüm kullanımlarında ortak bir birleştirici özellik arayışı gözlenir. Bazı yazarlar kairos'un anlamının her zaman zamansal bir öneme sahip olduğu sonucuna varırken (Lane), bazı yazarlar (Siporia), kairos'un başlangıçta mekânsal bir anlam taşıdığını savunarak Homeros'un *İlyada*'sını ve Hesiod'un *İş ve Günler*'ini buna örnek olarak gösterirler. Bazen de zamanın irdelenmesinde zamanın yalnızca ölçülebilir ve çizgisel bir akıştan ibaret olmadığı gerçek zamanın, ardışık olmayan, bölünemeyen ve doğrudan deneyimlenen içsel bir akış olduğu şeklinde ifade edilir (Bergson). Bu anlamda ifade edilen süre (durée) kavramında Kairos yalnızca dışsal saat zamanını değil, aynı zamanda bireyin bilinç akışıyla özdeşleşen bir varlık hâlini de ifade eder. Süre dinamik bir oluş sürecidir. Her şeyin olmasını mümkün kılan zamansal zemin olarak da görülebilir. Bu araştırma Kairos'u bir kavram, oluş içinde incelerken günümüz sanatında bu kavramın nasıl dile getirildiğini *Rastlantının Böylesi* (*Sliding Doors*) adlı 1998 yapımı yönetmenliğini Peter Howitt'in üstlendiği film üzerinden incelemeyi hedefler.

Anahtar Sözcükler: Kairos miti, Zaman, Kozmik düzen, Oluş hali, Özgür irade.

* Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi SBE, Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, e-mail: tekkok@baskent.edu.tr

MOTÎFA DUCANÎBÛNÊ YA JI KEFÊ JI MÎTOLOJIYÊ BER BI DESTANÊ: ANALÎZEK BERAWIRDKIRÎ

Leyla Kaplan*

Lehengên destanan kesên ji rêzê nîn in. Taybetmendîyeke wan a giring ku wan ji kesên din cudatir dike, di pêvajoya jidayikbûna wan de tê dîtin. Hin caran kef an jî jî tiştên bi av re têkildar dibin sedema ducanîbûnê û leheng jî piştî ducanîbûneke bi vî awayî ji dayik dibin. Jidayîkbûna bimucîze yan jî derasayî mînaka motîfa "ji kefê ducanîbûn" e ku di gelek mîtolojîyên kevnar de tê dîtin. Di mîtolojiya yewnanî de mînaka Aphrodîtê ya ku wekî xwedawenda eşq û sipehîtiyê derbas dibe, rewşa navborî piştrast dike. Di mîtolojiya Hindî de xwedayê bahozê Marut, ya Înkayê de Hauca; di destana Kan Kapçıkay a Altayan de û di gelek destanên neteweyên din de mînakên 'ji kefê ducanîbûn'ê hene. Heman rewş di varyanteke destana Memê Alan de jî xuya dike. Armanca vê xebatê ew e ku bi rêya berawirdkirina vê diyardeya ku di destanên kurdî de jî tê dîtin, fonksiyona kêfê bê destnîşankirin. Ev berawirdkirin jî dê di navbera mîtolojî û destanên neteweyên din de bê kirin. Di vê xebatê de rêbaza lekolînê ya wesfînî hat bikaranîn û dane bi rêbaza nirxandina berawirdkirî û analîza metnî hatin nirxandin. Di encama nirxandina berawirdkirî de hat dîtin ku motîfa "ji kefê ducanîbûn"ê, ne tenê di vegêranên mîtolojîk de di heman demê de di kevneşopiya destanî de jî wekî hêmanekê ku koka derasayî ya lehengan vedibêje, tê bikaranîn.

Peyvên Sereke: Mît, Destan, Memê Alan, Zayîn, Kef, Av.

* Öğr. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mardin, Türkiye, leylakaplan@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7887-9017

MEZOPOTAMYA GÜNEŞ TANRISI SHAMASH VE ANTIK YUNAN GÜNEŞ TANRISI HELİOS ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Adem Coşkun*

İnsanlığın bilinen en eski yerleşim bölgelerinden olan Mezopotamya ile çağdaşı olmazsa da, batıda en eski yazılı medeniyetlerinden birisi de Antik Yunan medeniyetidir. Bu iki medeniyet arasında etkileşim tarih boyunca devam etmiştir. Araştırmam alanımız, Mezopotamya Güneş Tanrısı Shamash ve Antık Yunan Güneş Tanrısı Helios'tur. Mezopotamya güneş tanrısı Shamash ile ilgili ilk buluntular Mezopotamya'nın kayıp şehirlerinin Osmanlı döneminde Süryani Arkeolog Hürmüzd Rassam tarafından kazılmasıyla 1881 yılında, Bağdat'ın güneyindeki Sippar antik kentinde bulunan yazıt ve sembollerle gün yüzüne çıktı. Burada bulunan Güneş Tanrısı Tableti Sümerler döneminden M.Ö 3000'li yıllardan M.Ö 1 yüzyıla kadar aktif tapılan bir tanrı olduğu görülmektedir. Antik Yunan Güneş Tanrısı Helios ise, Mezopotamya tanrılarının aksine hiçbir zaman kaybolmadı. Helios Yunan mitolojisinde Hıristiyanlıktan sonra da mitolojik figür olarak, Roma ve Rönesans yoluyla Batı edebiyatında hep canlı kaldı. Ancak arkeolojik ve akademik olarak tanımlanması farklı bir süreçtir. İlk Akademik Çalışmalar; Helios üzerine 18. yüzyılda Alman filolog Karl Otfried Müller tarafından başlatıldı. Bu çalışmalr, MÖ 280 civarında Rodos Adası'nda yapılan ve dünyanın yedi harikasından biri sayılan Rodos Heykeli'dir. Helios kültü, arkaik Yunan döneminden itibaren bilinmektedir. Ancak MÖ 5. yüzyıldan sonra yavaş yavaş Apollon ile özdeşleştirilmeye başlanmıştır. Makalemizde bu iki kozmik güç arasındaki benzerlikle, paralellikler, savaşlar, toplum ve düzen üzerindeki etkileri ve etkileşimlerini buluntular ışığında inceledik.

Anahtar Sözcükler: Shamash, Helios, Mezopotamya, Antik Yunan, Mitoloji, Kült.

*Süryoloji Çalışmaları Uzmanı, Turabdin Enstitüsü, Mardin, Midyat/Türkiye Orcid: 0009-0007-1405-9512 e.mail: suryoloji12@gmail.com

HÎKAYEYÊ BEYÎ SE BENA? Û PROFESORÎ DE MOTÎFÊ CASSANDRA Û HÊNÎYÊ KASTALÎA

Beytullah Özdemir*

Na xebate, nuştoxanê edebîyatê zazakî yê modernan ra J. Îhsan Esparî bi hîkayeya xo *"Beyî Se Bena?"* û Abdullah Esenî bi hîkayeya xo ya *"Profesorî"*, yew perspektîfê mîtolojî yê pêveronayîşî reyde şîrove kena. Her di eseran de zî; travmayanê sîyasîyanê tesîrdaran sey darbeya leşkerî ya 1960î û xirabîyê nê travmayanê ser komel û ferdan bî arketîpanê bêzamanan ê mîtolojîya antîke reyde ser o ameyê vindertene. Na xebate de; karakterê "Profesorî" yê Esenî û "Gelo"yê Esparî, çiqas hetê şarî ra sey "gêj" bêrê naskerdene zî, eslê xo de yenê muhafaze kerdene ke sey fîgurê *Cassandra* yê modernî yê ke rastîye qîrayenê. Îqazê nêeşnawîyayeyî yê nê karakteran û mucadeleyê înan yê verba "kitabanê zuran" ameyo dayene; dewranê krîzan de wîcdanê komelkî tede bîyo lal, nê dewranan de sey pusulaya wijdanîye wezîfe vînenê. Hîkayeya *"Beyî Se Bena?"* de "Hênîyê Derdan" û ûnsurê awe yê metafizîkî, mîtolojîya Yunana Antîke de merkezê wehy û pakbîyayîşî *Hênîyê Kastalia* de zaf manenê yewbînan. Motîfê awe wina yena mûnitene ke; sey mekananê mîtolojîkan ke karakterî tadayê komelkî û şîdetanê polîtîkan ra remenê nê mekanan û uca de wijdan û aqîlo kolektîf yeno zîwane. No cigêrayîş ke bi metodê mabênê metnan (metinlerarasılık) ameyo amadekerdene, tede ameyo dîyene ke; tehkîyeya Zazakî de unsurê metafîkîzîkî u temayê "dizdenîye" eslê xo de her yew wesayîtê rexnekerdîşê polîtîk u komelkî yê vêşayoxî yê. Netîce de aseno ke; nuştoxî bi wasitaya mîtanê qedîman travmayanê xo yê mehelîyan ravurnayenê yew halê merdimîye yê cîhanî û bi nê qayde edebîyatê xo kerd xorîn.

Kilitçekuyî: Edebîyatê Zazakî, Mîtolojî, Edebîyatê Kurdî, Kurdî, Cassandra.

* Wendekarê Mastêrî, Unîversîteya Mardin Artuklu, Beşê Ziwan û Kulturê Kurdkî, Mardin, Türkiye, e-mail: 25711029@ogrenci.artuklu.edu.tr, Orcid: 0009-0003-3252-6242.

PERFORMANS TEORİSİ BAĞLAMINDA EFSANE ANLATICILARI

Zefer Ferhadov*

XX. yüzyılın II yarısından itibaren folklor sadece metin olarak değil, sosyal gerçeklikler oluşturan performans sanatı olarak da öğrenmeğe başlanılmıştır. Folklorda performatif yaklaşımın temelini Amerikan antropologu Richard Bauman atmıştır. Onun performans teorisine göre folklor örneklerinin stabil metni yoktur, onlar icra zamanı, anlatma ortamına göre şekillenmektedir. Folklor örnekleri anlatıcı ile kitlenin karşılıklı ilişkisinin arka planında şekillenen, her icra zamanı yeniden oluşan bir süreçtir. Bauman`ın bu yaklaşımı folkloru stabil metin olmaktan çıkararak iletişimsel olay bağlamına getirmiştir. Bu teoriye göre her bir konuşma olayı aynı iletişimsel rejimde oluşmamakta, anlatıcı söylemek istediği bilgiyi farklı çerçevede bize sunmaktadır. Bauman`a göre, folklor örnekleri içerik ve şekil özelliklerine göre değil, iletişimsel çerçeve içerisinde sunulduğuna göre edebi metin statüsü kazanır. Performatif çerçeve onu sıradan konuşmalardan ayırmakta ve folklor metni gibi şekillendirmektedir. Efsanelerin anlatılmasında amaç sözlü gelenekten gelen herhangi bilgiyi sunmak değil, bahsi geçen olayın gerçekliliğine inam yaratmaktır. Bu da anlatıcıdan özel yetenek talep etmektedir. Efsane insanın düşüncesine etki ederek onda yeni davranış tipleri oluşturmuşsa, kendi amacına ulaşmış demektir. Bunun için de efsaneyi anlatmak tek başına yeterli değildir, dinleyiciyi hikâyenin gerçekliğine inandırmak, onun gerçek olarak kabul edilmesini sağlamak gerekir. Bu işte metnin performatifliğini artıran markerler anlatıcıya yardım etmektedir. Onlar efsanenin performatifliğini sağlayarak onun gerçek bir olay gibi kabul edilmesine yardım eder. Sempozyuma sunulmuş bu bildiri efsane anlatıcılarının kullandığı performans elementlerinin analizi hakkındadır ve metnin gerçekciliğinin artırılmasında onların rolünden bahseder. Performans elementlerinin analizi, bahsi geçen olayların gerçekliliğine dinleyiciyi inandırmanın efsanelerde üst katta olduğunu göstermektedir. Anlatıcı mucizeye şahitlik etmekle, metni 3. şahsın dilinden anlatmakla sanki anlatılanların gerçek olduğunu ispat etmeğe çalışmaktadır. Anlatıcı kendisi de icranın uğurunun anlatıcıyı inandırmaktan başladığını, dinleyiciyi inandıra bilmezse onda efsanenin kendi hedefine ulaşmamış olacağını, dinleyici için sıradan metinden ileri gitmeyeceğini anlar. Performatiflik sayesinde efsane sıradan metin olmaktan çıkarak inanç metnine dönüşür. Performatiflik efsaneye canlılık getirmekle onu dinleyici için gerçek ve etkili sosyal-medeni olaya dönüştürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Efsane, Performans teorisi, Richard Bauman, Anlatıcı, Dinleyici.

* Büyük ilmi işçi, Azerbaycan Milli Bilimler Akademiyası, Folklor Enstitüsü, Bakü, Azerbaycan, e-mail: zfarhadov@mail.ru, Orcid: https://Orcid.org/0009-0006-4858-1678.

ZAZALAR'DA HALK HEKİMLİĞİNDE MİTOLOJİK TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Keziban Kanuş*

Bu çalışma, Zaza halkı arasında halk hekimliğinde mitolojik tedavi yöntemlerinin yerini ve işlevini incelemeyi amaçlamaktadır. Halk hekimliği,toplumların sağlık sorunlarına doğa, inanç ve deneyime dayalı çözümler sunduğu geleneksel bir pratiktir. Zaza kültüründe mitoloji, evreni ve hastalıkların kaynağını açıklayan semboller ve efsanelerle doludur. Bu mitolojik inançlar, halk hekimliği pratiklerinde önemli bir rol oynamaktadır. Mitolojik tedavi yöntemleri, dua, muska, ve ritüeller gibi uygulamalarla hastalıkları açıklamaya ve tedavi etmeye çalışır. Literatürde, halk hekimliği ve mitolojinin etkileşimi üzerine birçok çalışma mevcuttur. Özellikle Zaza halk hekimliğinde mitolojik öğelerin, bireylerin hastalıklara bakışını ve tedavi algısını nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Bu çalışma, zaza halk hekimliğinde mitolojinin sağlık üzerindeki etkilerini ortaya koyarak bu yöntemlerin psikolojik ve dayanışma aracı olarak nasıl kullanıldığını vurgular. Böylece, geleneksel uygulamaların modern tıpla nasıl bir etkileşim içinde olduğu, kültürel bir perspektiften ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Halk hekimliği, Mitoloji, Zaza kültürü, Mitolojik tedavi, Geleneksel sağlık ritüelleri.

* Hemşire, Diyarbakır Sbü Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastahanesi, Kadın ve Çocuk Hastalıkları Bölümü, Diyarbakır, Türkiye, e-mail: 25711031@ogrenci.artuklu.edu.tr.

ÇAĞDAŞ MİTLER VE SİNEMA

Sebahattin Şen*

Modern toplumlarda ideolojinin en etkili işleyiş biçimlerinden biri olan mit, Roland Barthes'ın kavramsallaştırmasında tarihsel ve politik olanın "doğallaştırılması" sürecini ifade eder. Barthes'a göre mit, ikinci düzey bir göstergebilimsel sistem olarak işlev görerek toplumsal çelişkileri etik, estetik veya duygusal kategorilere tercüme eder ve onları politik bağlamlarından koparır. Bu çalışma, Barthes'ın mit eleştirisini kuramsal bir çıkış noktası olarak kabul ederek, sinemanın bu ideolojik doğallaştırma sürecindeki çift yönlü rolünü tartışmayı amaçlamaktadır. Sinema, görsel-işitsel anlatı gücüyle mitleri yoğunlaştıran, duyusal düzeyde ikna edici kılan ve normalleştiren bir "estetik aygıt" olarak iş görür. Mit üreten sinema, toplumsal eşitsizlikleri ve iktidar ilişkilerini kader veya doğa yasası gibi sunarak izleyiciyi ideolojik bir uzlaşma zeminine yerleştirir. Öte yandan sinema, belirli estetik ve anlatısal stratejiler aracılığıyla mitin kendisini görünür kılan bir "demistifikasyon" (mitsizleştirme) alanı olma potansiyeline de sahiptir. Mitleri bozan sinema; anlatısal bütünlüğü askıya alarak, olayları tarihselleştirerek ve özdeşleşme mekanizmalarını kırarak ideolojik konforu sarsar.

Anahtar Sözcükler: Roland Barthes, Mit, Sinema, İdeoloji, Demistifikasyon.

* Dr. Araştırma Görevlisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Bölümü, Van/Türkiye. sebahattinsen@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2506-795X.

SÜRYANİ APOKALİPTİK LİTERATÜRÜNDE KOZMİK SON VE MİTOLOJİK TASAVVUR

Ayşe Hacımustafaoğlu*

Süryani literatürü, Hristiyan Doğu dünyasında gelişen zengin bir teolojik ve edebi geleneği temsil etmekle birlikte, aynı zamanda kozmoloji, eskatoloji ve mitolojik anlatılar açısından da önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle apokaliptik metinler, tarihsel olayları kozmik bir düzen ve ilahi plan çerçevesinde yorumlayan sembolik anlatılar içermesi bakımından dikkat çekmektedir. Bu çalışma, Süryani apokaliptik literatüründe dünyanın sonuna dair tasavvurların nasıl kurgulandığını ve bu anlatıların mitolojik unsurlarla nasıl ilişkilendirildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada özellikle VII. yüzyılda kaleme alınan *Pseudo-Methodius Apokalipsi* temel metin olarak ele alınmaktadır. Bu metin, erken İslam fetihlerinin yarattığı siyasal ve toplumsal dönüşümler bağlamında Süryani Hristiyan çevrelerinde ortaya çıkan eskatolojik beklentileri yansıtan önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Metinde dünyanın sonuna yaklaşan süreç, kozmik düzenin bozulması, kötülüğün yükselişi ve nihai ilahi müdahale gibi temalar mitolojik imgeler ve semboller aracılığıyla ifade edilmektedir. Özellikle "son imparator" anlatısı, kozmik mücadele ve Tanrısal müdahale gibi motifler, tarihsel olayların mitolojik bir çerçevede anlamlandırıldığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, Süryani apokaliptik literatüründe eskatolojik anlatıların yalnızca teolojik bir perspektifi yansıtmadığını; aynı zamanda kozmik düzen, mitolojik semboller ve tarihsel deneyimlerin birleştiği bir anlatı biçimi sunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece Süryani apokaliptik metinlerinin, Orta Çağ Hristiyan düşüncesinde kozmik son ve mitolojik tasavvurun anlaşılmasına önemli katkılar sunduğu gösterilecektir.

Anahtar Sözcükler: Süryani literatürü, Apokaliptik metinler, Kozmik son, Mitoloji, Pseudo-Methodius, Eskatoloji.

* Dr., Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Martin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, email: aysehacimustafaoglu@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3185-9080.

MİTOLOJİ VE SANAT BAĞALAMINDA MİDYAT TELKARİ MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tarık Demir*

Midyat ve çevresi Sümer, Asur, Urartu, Makedon, Pers, Roma, Abbasi ve Osmanlı hakimiyetlerini görmüş ve tüm bu uygarlıklardan etkilenmiş kadim bir merkezdir. Farklı kültürlerin, dinlerin ve dillerin kesiştiği Midyat'ta tarihi dokularla birlikte tarihi inançlar ve kültürler de korunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu kültürlere ait eserlerin önemli bir bölümü halen ayaktadır. Şehirde farklı inançlara ait ibadet mekânları (manastır, kilise, cami), hanlar, arasta ve geleneksel evlerden oluşan tarihi doku, özgün niteliklerini büyük ölçüde korumaktadır. Milattan önceki Asurlular'dan Bizanslılara, Selçuklular'dan Osmanlı'ya Midyat'ta bulunan mağara, manastır, kilise, cami ile geleneksel dokuya sahip taş yapılarda astrolojik anlamlar taşıyan kompozisyonlar, tavus, harpi, grifon ve sfenks gibi havyanlara, uçları volütlerle, palmetlerle ve ejder başlarıyla sonuçlanan kuyruk ve kanat biçimli mitolojik figürlere ve motiflere rastlanmak mümkündür. Bu çalışmada, Midyat gümüşçüler çarşısında telkâri ustaları tarafından işlenen mitolojik motifler tespit edilmiş, incelenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Süryani telkâri ustası Melek Akyol'a ait bir kısmı kartal bir kısmı insandan oluşan ve yörede Zerdüştlerin kralı olarak bilinen, ahura mazda denilen güç simgesi kolye, eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Çalışmada buna benzer mitolojik motifler taşıyan telkâri kolye, broş ve yüzüklerin anlamları ve kullanılış amaçları üzerinde durulmuş, kadim medeniyetlerin güncel izleri bağlamında Midyat gümüşçüler çarşısında üretilen mitolojik ürünlerin sahip olduğu zengin anlam dünyası ve tarihi arka planı irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Midyat, Telkari, Kartal, Motif

* Bağımsız Araştırmacı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Bileşik Sanatlar Sanatta Yeterlik Mezunu Ankara/Türkiye, e-mail: tdemir771@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9516-4491

MYTHIC MODALITY AND HISTORICAL PROGRESS IN KAZUO ISHIGURO'S *THE BURIED GIANT*

Abdullah Gökhan Tuğan*

This study offers a critical investigation into the pervasive tension between mythology and history in *The Buried Giant* by Kazuo Ishiguro. The analysis synthesizes Mircea Eliade's concept of the *eternal return*, elaborated in *The Myth of the Eternal Return: Or, Cosmos and History*, and Friedrich Nietzsche's inquiry into *Apollonian* and *Dionysian* impulses, the central concern of *The Birth of Tragedy Out of the Spirit of Music*, to reveal the intricate and multifaceted dynamics of that tension. It is evident upon critical examination that the inherent dialectic between mythology and history culminates in a profoundly inexorable process of demythologization in the novel. The primary structural component of Ishiguro's work that elucidates the above-mentioned tension and the concomitant demythologization is its spatiotemporal structure; Ishiguro reconfigures the inextricable elements of space and time as active agents that bridge the gap between mythic modality and historical progress, thereby shaping the thematic configuration of the main narrative. Michel Foucault's notion of *heterotopia* and Frank Kermode's pivotal distinction between *chronos* and *kairos* are also utilized to gain a deeper insight into Ishiguro's conceptualization of space and time, respectively. Within this theoretical framework, the primary objective of this study is to demonstrate the mechanisms through which mythology transmutes into history through the reconfigurations imposed on the elements of space and time in the novel.

Keywords: *The Buried Giant*, Mythology, Eternal return, Apollonian, Dionysian.

* Dr., Instructor, Fırat University, School of Foreign Languages, Elazığ, Türkiye, e-mail: agtugan@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5422-6369

HİLMA AF KLİNT'IN BİLGİ AĞACI SERİSİ: YGGDRASİL MİTİ BAĞLAMINDA MİTİK İMGENİN SOYUT SANATTA EPİSTEMİK DÖNÜŞÜMÜ

Bengisu Bayrak Shahmiri*

Hilma af Klint'in 1913-1915 yılları arasında üretmiş olduğu *Bilgi Ağacı* (*Tree of Knowledge*) serisi, İskandinav dünya ağacı miti Yggdrasil imgesinin soyut sanatta nasıl bir epistemik dönüşüm geçirebileceğini gösteren özgün bir örnektir. Yggdrasil, farklı varlık katmanlarını birbirine bağlayan, yaşam ve yıkımı aynı yapıda barındıran kozmik bir eksen olarak, mitolojik anlatıda hem düzenin hem dönüşümün sembolüdür. *Bilgi Ağacı* serisinde mitolojik sembol, soyutlama içinde yeniden üretilerek, bilginin zamansal, döngüsel ve kozmik boyutlarını görünür kılan bir model hâline gelir. Hilma af Klint'in yapıtları, görünür dünyanın ardındaki kozmik düzeni kavramaya yönelik metafizik bir düşünme biçiminin ve pratiklerinin birer çıktısıdır. Bilimsel pozitivizmin egemen olduğu bir dönemde, Hilma af Klint kolektif meditasyon ve seans pratiklerini bir epistemik hazırlık süreci olarak ele almış, sezgiyi ve tinselliği bilgi üretiminin meşru alanları olarak konumlandırmıştır. Bilgiyi salt pozitivist bir inşa ya da pasif alım yoluyla oluşan bir şey olarak değil, hazırlanmış bilincin evrensel bağlantı ağıyla etkileşime girmesiyle açığa çıkan bir sürecin ürünü olarak kavrayan yaklaşımıyla af Klint, evreni ilişkisel ve dönüşümsel bir bilgi objesi olarak ele alır. Bu nedenle sanat yapıtlarında natüralist eğilimdeki üsluplarla soyut üslupları bir arada kullanır ve bu özelliği onu soyut sanat kanonunda çağdaşı olan diğer sanatçılardan ayırır. Bu bildiri, *Bilgi Ağacı* serisini merkeze alarak af Klint'in soyut sanatı bir estetik deneyden ziyade epistemolojik bir araç olarak nasıl konumlandırdığını inceler. İkonografik analiz yönteminin yanı sıra af Klint'in sanat anlayışına ve yapıt üretme pratiklerine odaklanan eser okuma temelli bir analiz çerçevesinde, mitik imgenin af Klint'in sanatında nasıl bir epistemik modele dönüştüğünü tartışır.

Anahtar Sözcükler: Hilma af Klint, *Bilgi Ağacı* serisi, Yggdrasil Miti, Soyut sanat, Epistemik Dönüşüm.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Beykoz Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü, İstanbul, Türkiye, bengisubayrak@beykoz.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9488-4825

KARŞILAŞTIRMALI MİTOLOJİ BAĞLAMINDA ZİNCİRE VURULAN İSYANKARLAR: PROMETHEUS VE LOKİ

Birsen Çeken*

Özgür Hünel*

Birbirlerinden çok uzaktaki medeniyetlerin mitolojilerinde, insan zihninin zamandan ve mekândan bağımsız biçimde benzer örüntülerle işlediğine işaret eden dikkat çekici paralellikler bulunur. Karşılaştırmalı mitoloji yardımıyla ele alınabilen bu paralelliklerden biri, Yunan mitolojisinde öngörüyle ilişkilendirilen Titan tanrı Prometheus ile İskandinav mitolojisinin hilebaz figürü tanrı Loki arasında ortaya çıkar. Her ikisi de "tam anlamıyla" tanrı kategorisine yerleşmez: Prometheus, tanrılardan önceki kuşak olan Titanlara, Loki ise dev (jötnar) kökeniyle Aesir panteonuna melez bir konumdan dahildir. İki figür de kendi kozmik düzenleri içinde sınır aşan, kuralları esneten ve kriz üreten birer düzen bozucu olarak iş görür; zekaları, kurnazlıkları ve ikna/aldatma stratejileriyle dahil oldukları mitlerin akışını belirler. Ateş, teknoloji ve kültür aktarımı ekseninde Prometheus'un insanlığa sağladığı "bilgi, teknoloji, sanat ve medeniyet" hamlesi ile Loki'nin ateşle kurduğu daha muğlak ve tartışmalı ilişki karşılaştırmalı biçimde ele alınır. İsyankar eylemlerinin tahammül eşiğini aşmasıyla her ikisi de tanrıların bile kıramayacağı türden zincirlerle bağlanır; Prometheus kartalın, Loki ise yılanın işkencesine maruz kalır. Ancak her iki anlatı da şaşırtıcı bir şekilde esaretten kurtuluş vaadi taşır. Böylece çalışma, karşılaştırmalı mitoloji ile görsel kültür çalışmalarını bir araya getirerek "trickster", kültür kahramanı ve günah keçisi arketiplerinin kesişim noktalarını tartışır; benzer motiflerin psikolojik gereksinimler mi yoksa kültürel aktarım sonucu mu oluştuğunu ayrıca sorgularken, isyankar ve düzen bozan arketipin düzen tarafından esaretle ve hayvanlar vasıtasıyla doğa tarafından işkence ile cezalandırılması temasının farklı medeniyetlerde ortaya çıkmasının ardındaki soru işaretlerine ışık tutar.

Anahtar Sözcükler: Prometheus, Loki, Yunan mitolojisi, İskandinav mitolojisi, Karşılaştırmalı mitoloji.

* Prof., Akademisyen, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye, e-mail: birsen.ceken@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8112-992X.

* Öğr. Gör., Akademisyen, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye, e-mail: ozgurhunel@baskent.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7890-5518.

TÜRK ŞİİRİNDE BİR EURYDİKE: MEHLİKA SULTAN

Çiçek Demirtaş Önder*

Yahya Kemal Beyatlı'nın Mehlika Sultan adlı şiiri, uzun yıllar boyunca masal geleneği, tasavvuf ve İstanbul imgesi gibi farklı bağlamlarda yorumlanmış; ancak Yunan mitolojisiyle kurduğu paralellikler yeterince incelenmemiştir. Çalışmamızın bulguları, şiirin özellikle "Orpheus ve Eurydike" mitosuyla dikkat çekici benzerlikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Masalsı yedi âşık figürü, Orpheus'un müritleriyle özdeşleştirilmiş; Mehlika Sultan ise Eurydike'nin trajik kaderini hatırlatan bir figür olarak yeniden yorumlanmıştır. Bu bağlamda şiir, Yahya Kemal'in Nev-Yunanilik çabasına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Arketipsel eleştiri yöntemi, şiirdeki sembollerin evrensel mitolojik kodlarla okunmasına imkân tanımaktadır. Joseph Campbell'in mitler üzerine yaptığı çalışmalar, bu tür bir çözümleme için önemli bir kuramsal dayanak sağlamaktadır. Campbell'in yaklaşımı, mitlerin yalnızca tarihsel anlatılar değil, aynı zamanda insanlığın ortak bilinçaltını yansıtan arketipler olduğunu vurgular. Bu perspektif, Yahya Kemal'in şiirinde görülen sembollerin evrensel bir bağlama oturtulmasına olanak verir. Yahya Kemal'in Paris yıllarında neoklasisizmle kurduğu bağ, klasik değerlerin yeniden yorumlandığı bir dönemde şiirin yazılmış olmasıyla birleştiğinde, eserin Yunan mitleriyle kurduğu ilişki daha da anlamlı hale gelmektedir. Şairin Batı edebiyatıyla kurduğu temas, onun şiirlerinde antik kaynaklara yönelmesini kolaylaştırmış; böylece Mehlika Sultan yalnızca yerel bir estetik deneyim değil, evrensel bir mitolojik anlatının Türk edebiyatındaki yansıması haline gelmiştir. Sonuç olarak, Mehlika Sultan şiiri Orpheus ve Eurydike mitinin Türk edebiyatındaki bir yeniden yazımı olarak değerlendirilebilir. Bu bildirinin amacı, Yahya Kemal'in şiirine yeni bir bakış kazandırmak; eseri Nev-Yunanilik bağlamında yeniden konumlandırarak edebiyat sahasında farklı yorum olanaklarını gündeme taşımaktır.

Anahtar Sözcükler: Yahya Kemal Beyatlı, Mehlika Sultan, Nev-Yunanilik, Eurydike, Arketipsel eleştiri.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, İzmir, Türkiye, e-mail: cicekdemirtasonder@gmail.com., Orcid: 0000-0002-0380-8692,

ANTİK YUNAN MİTLERİNİN FEMİNİST TANRIÇALARININ PLASTİK SANATLARDA TEMSİLİ

Ece Yücel[*]

Dişil enerji, tarihin ilk çağlarından bu yana saygı görmüştür. Dünya dişil bir varlık olarak kabul görmüş, evreni bir düzen içerisinde tutan güç de dişil kabul edilmiştir. Tarihe damgasını vuran kadınlar güçlü, bağımsız ve cesurdur. Ataerkil kuralları yıkmış, bunların doğuracağı sonuçları göze alırken ilkelerine bağlı kalmış ve gerektiğinde ağır bedeller ödemişlerdir. Geçmişte ve günümüze bu kadınların, insanlık için katlandıkları tüm durumlar ve her türlü fedakarlığa değeceğine olan manevi inançları çok güçlüdür ve maneviyatları feminizmle bağlantılı olarak güçlenmektedir. Asıl amacı erdemi vurgulamak olan Antik Yunan mitlerinde görülmektedir ki geleneksel rollere sahip gerçek kadın kahramanlar; erkekler savaşa, zafer ve ün kazanmaya giderken geride kalıp evlerini ve ailelerini koruyanlardır. Bilgeliği, hayatı ve anneliği bazen de savaşı ve yok etmeyi simgeleyen bu tanrıçaların azimleri, güçleri ve onurları, tüm zorluklar karşısında fedakarlıkları nesilden nesile aktarılır. Kadınların kimlik ve toplumsal var olma mücadelesinde sanat her zaman bir ifade aracı olmuştur. Feminist sanat ise bu mücadeleyi görünür kılmak ve farkındalık yaratmak açısından önemli bir parçasıdır. Bu çalışmada sosyal bilimlere yönelik araştırma yöntemlerinden konuya ilişkin literatür taraması ve eser inceleme çalışmaları yapılarak Antik Yunan mitolojisinde öne çıkan tanrıçalar üzerinden toplumsal bilinç ve cinsiyet eşitliği mücadelesiyle, feminist özelliklerin vurgulandığı ve kadın imgesinin öne çıktığı sanat eserleri ve sanatçıların kadın kimliğini sanat aracılıyla eserlerinde nasıl yeniden tanımladıkları incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Antik, Yunan, Mitoloji, Tanrıça, Sanat.

[*] Öğr. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yenice Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, Çanakkale, Türkiye, e-mail: eceyucel@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0196-7593

MİTOLOJİK ANLATILAR VE KOLEKTİF HAFIZANIN İNŞASI: PSİKOMİTOLOJİ

Ege Ebrar Önür*

Mitolojik anlatılar, insanlık tarihinin en erken sembolik üretim alanlarıdır. Ancak mit, yalnızca kozmogonik açıklamalar sunan arkaik bir inanç sistemi değil; ölüm, kayıp, iktidar ve kimlik gibi temel varoluşsal gerilimleri organize eden anlatı formudur. Toplumlar tarihsel verilerden çok anlatılar aracılığıyla kurulurlarken, mit kolektif hafızanın kurucu bileşenlerinden biri olmaktadır. Kolektif hafıza ise yalnızca geçmişin hatırlanması değil geçmişin belirli bir simgesel çerçeve içinde anlamlandırılmasıdır. Psikomitolojik yaklaşım, miti bireysel ruhsallığın kültürel temsili olarak ele alırken mit üç temel işlev üstlenmektedir: kaotik deneyimi düzenleme, normatif yapıları meşrulaştırma ve varoluşsal kaygıyı sembolleştirme. Mitolojik anlatılar bireylerin ortak algı çerçevelerinin tarihsel ve simgesel biçimi olurken otorite, soy aktarımı, baba figürü ve cinsiyet rolleri mit aracılığıyla doğal ve kaçınılmaz olarak kodlanır. Mitin en güçlü temalarından ölüm ve yeniden doğuş açısından ise kahramanın yeraltına inişi, parçalanma ve diriliş motifleri, bireysel gelişimin psikodinamik aşamalarını temsil eder. Ergenlik, ikinci bir doğumdur ve çocukluk kimliğinin ölümü ile yeni bir benliğin inşasıdır. Mit, bu geçişi sembolik düzlemde yapılandırarak kaygıyı düzenler. Mitolojik anlatılar, travmatik deneyimleri estetik forma dönüştürerek toplumsal dayanıklılığı destekler. Ölüm, kayıp ve felaket temaları anlatı içinde işlendiğinde kolektif olarak taşınabilir hale gelir. Böylece mit, kültürel bir savunma mekanizması olarak da değerlendirilebilir. Modern dünyada ise dijital kültür, medya ve popüler anlatılar yeni mit alanları üretmekte, bu dönüşüm kolektif hafızanın dinamik yapısına işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Psikoloji, Aktarım, Kolektif hafıza, Toplumsal dayanıklılık.

* Klinik Psikolog, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye, egebrar@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1433-3602.

KARACAOĞLAN TÜRKÜLERİNDE MİTOLOJİK ARKETİPLER VE SEMBOLİK ANLATIM

Emel Sezgin[*]

Geleneksel müziğimiz olan Türk Halk Müziği, doğrudan halkın öz değerlerini ifade eden, toplumun kültürel belleğini ve sözlü geleneklerini kuşaktan kuşağa aktaran önemli bir ifade alanıdır. Bu gelenek, toplumun inanç sistemlerini, doğa algılarını, mitolojik düşünce yapılarını yalnızca bireysel olarak ele almamış, bütünsel değerlendirmiştir. Bu çalışmada Türk Halk Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden Karacaoğlan'ın şiir metinleri ve türkülerindeki mitolojik yapı, arketipler, sembolik anlatım unsurları, efsane konulu türküleri, metaforları ele alınmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmış, Karacaoğlan'a ait seçilmiş metinler içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. İnceleme sürecinde özellikle güneş, ay, yıldızlar, dağ, rüzgâr ve yaylalar gibi doğa unsurları; at, kuş gibi hayvan figürleri; yolculuk ve gurbet temaları; sevgili figürü mitolojik semboller bağlamında ele alınmıştır. Bulgular, Karacaoğlan'ın eserlerinde doğanın yalnızca bir mekân değil, aynı zamanda eski Türk inanç sistemlerinde görülen doğa kültünün izlerini taşıyan sembolik bir yapı olduğunu göstermektedir. Karacaoğlan'ın Âşık kimliği mitolojik anlatılarda yer alan "yolculuk ve arayış" arketipi ile ilişkilendirilmektedir. Sonuç olarak Karacaoğlan türkü ve şiirlerinin, Türk mitolojik dünya görüşünün, doğa merkezli sembolik yapısını geçmişten günümüze kadar taşınmasını sağlayan önemli metinler arasında olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma, Türk Halk Müziği'nde en önemli unsurlardan birisi olan kültürel aktarımın, mitolojik süreklilik bağlamında değerlendirilmesi adına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Karacaoğlan, Türk halk müziği, Mitoloji, Arketipler, Sembolik anlatım.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Devlet Konservatuarı, Türk Müziği, Sakarya, Türkiye, e-mail: emelsezgin54@gmail.com.

EDEBÎYATÊ KİRDKÎ DE UNSURÊ MÎTOLOJÎKÎ

Erkan Yıldırım*

Edebîyatê Kirdkî, prosesê vîyartişê edebîyatê nuştekî de unsurê mîtolojîkî ke bi edebîyatê fekkî zereyê xo de hewênabî bikar ardê û daxîlê edebîyatê nuştekî kerdê. Edebîyatê kirdkî de berhemanê estanek, hîkaye, roman û şîîran de unsurê mîtolojîkî ameyê bikarardişî. Nuştox yan zî qalîkerdoxan yan bihişmendî yan zî bêhişmendî qalan û berhemanê xo de ca dayê nê unsuran. Bi kamcîn hewayî beno wa bibo no cadayîşê unsuranê mîtolojîyan nîşan dano ke qalîkerdox yan zî nuştoxê kirdkî derheqê wareyê cuya xo wayîrê malumatan ê û nê unsurî serê cuya înan de zî tesîrdar ê. Nê unsuran rê çend mînakî; Xizir, Roj, Dêwî, Pepuk ûsn unsîrê sere ancenê. Nê unsurî hima zî mîyanê şarî de wayîrê mana û hurmetî yê. Na xebata xo de ma cehd kenê ke edebîyatê kirdkî de unsuranê mîtolojîkan tespit bikerê û tekêlîya nê unsuran û hişmendîya kulturî ser o analîzanê xo bîyarê ziwan. Hêtê bîbî ra, Na maqaleya ma de, analîzê manayanê sembolanê sey unsuranê Dêw û Dîksilêman zî yêno kerdene. Nê unsurê arkeîkê yê edebîyatê fekkî, edebîyatê modernî yê Kirdkî de sey metaforanê xoverdayiş û awankerdişê nasnameyî newe ra yênê bikarardene. Ma eşkenê vacê ke edebîyatê kirdkî de unsurê mîtolojîkî, tena vermendeyê verî nîyê, berkoleyê awanîyêkê estetîkî yê ziwanî û binhişmendîyê kolektîfe ya komela kirdkî ya.

Kilitçekuyî: Edebîyatê Kirdkî, Unsurê Mîtolojîk, Edebîyatê Fekkî, Hişmendiya Kolektîfe, Kultur.

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Mardin, Türkiye, e-mail: xodizerrwes@gmail.com.

MYTHIC STRUCTURES IN A SECULAR WORLD: SACRIFICE, FATE, AND RITUAL IN *NEVER LET ME GO*

Esra Karatepe*

While mythological thinking is associated with ancient myths and heroic traditions, its structural patterns persist in modern narratives. Kazuo Ishiguro's *Never Let Me Go* explores the sacrifice, fate, and ritual myth patterns within a secular context. Set in a dystopian alternate 1990s England, the novel depicts a world of clones who function as sacrificial figures to sustain the well-being of humankind. The sacrifice myth evolves through the programming of the clones to donate their organs inevitably. The system at Hailsham school is designed to make the clones accept their gradual destruction for the benefit of others. The logic evokes the classic sacrificial figure in myths, in which selected bodies are sacrificed to ensure societal stability. The sacrificial figures of the novel accept their fate rather than escape it, suggesting the myth of fate. The ritualized language of the novel functions to reinforce the myths of sacrifice and fate; in conjunction with this, it serves to conceal the violence. The novel constructs a world in which sacrifice is normalized, fate is accepted, and ritualized language conceals violence. The study argues that *Never Let Me Go* demonstrates how mythic patterns continue to shape modern narratives of death, destiny, sacrifice, and social order.

Keywords: Kazuo Ishiguro, *Never Let Me Go*, Myth, Sacrifice, Fate.

* Dr. Esra Karatepe, Fırat University, School of Foreign Languages, Elazığ, Türkiye, ekaratepe@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0770-5591

EUHEMEROS ÖNCESİ VE SONRASI: İNSANLARIN TANRILAŞMASI

Fatih Bayrak*

Antik dönemde insanlığa büyük fayda sağlayan insanların kahramanlaştırılarak ölümlerinden sonra onurlandırılması köklü bir gelenekti. MÖ 4. yüzyıldaki siyasal krizle birlikte II. Philippos ile tanrılaşma süreci başlamış, oğlu Büyük İskender'in Mısır'da kendisini Zeus-Ammon'un oğlu ilan etmesiyle açık bir boyut kazanmıştır. Büyük İskender'in bu tanrısal kimliği, farklı anlatılarla da desteklenerek meşrulaştırılmıştır. Büyük İskender'den kısa süre sonra bu konuyla ilgili bir yazar tarih sahnesine girecektir. Messenialı Euhemeros (MÖ 340–260), Makedon Kralı Kassandros'un desteğiyle gerçekleştirdiği seyahatler sonucunda antik düşünce tarihinin en özgün eserlerinden biri olan *Hiera Anagraphe*'yi kaleme almıştır. Bu eser, Olympos tanrılarının göksel ve ölümsüz varlıklar olmadıklarını öne sürmüştür. İnsanlığa sundukları hizmetler karşılığında halk tarafından tanrılaştırılmışlardı. Euhemeros, Giritlilerin antik çağlardan beri sergiledikleri "Zeus'un mezarı" inancını teorisinin merkezine yerleştirerek, onun aslında ölümlü bir insan olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Pankhaia Adası'ndaki bulgularını aktardığı bu temel eser, orijinal hali kaybolmuş olsa da etkisini dolaylı yollarla sürdürmüştür. Özellikle Diodoros'un *Bibliotheke Historike*'deki atıfları ve Romalı ozan Ennius'un Latince tercümesi, Euhemeros'un tanrıların kökenine dair devrimsel fikirlerini günümüze taşınmasını sağlayan başlıca kaynaklardır. Bu çalışmanın amacı, antik inanç sisteminde insan ile tanrı arasındaki sınırların tarihsel süreçte nasıl evrildiğini incelemektir. Bildiride, Euhemerizm öncesinde kahraman kültlerinden "yaşayan insana tapınma" pratiğine uzanan tarihsel süreç ele alınacak; ardından Euhemeros'un bu pratikleri yaşadığı çağın siyasi konjonktürüne uygun biçimde nasıl akılcı bir inanç teorisine dönüştürdüğü değerlendirilecektir. Son olarak, Euhemerizm sonrası dönemde bu rasyonalist "ölümlü tanrı" argümanının, Helenistik hükümdar kültlerine ve Roma imparatorluk ideolojisine nasıl teolojik bir meşruiyet sağladığı tarihsel bağlamda incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Euhemerizm, Büyük İskender, İmparator kültü, Apotheosis, Antik dönem.

* Öğrenci, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih, İstanbul, Türkiye, e-mail: fathbyrak@gmail.com, Orcid: 0009-0009-5399-7194

ÇEVİRİ DİLBİLİMİ PERSPEKTİFİNDEN PESHİTTA KUTSAL METNİNDE MİTİK TERİMLERİN AKTARIMI: ÖDÜNÇLEME Mİ YERLİLEŞTİRME Mİ?

Ferhat Demiralp*

Bu çalışma, Süryanice çeviri geleneğinin temel kaynaklarından biri olan Peshitta metnindeki mitolojik unsurların aktarım stratejilerini, çeviribilimsel bir çerçevede detaylı bir şekilde incelemektedir. Araştırmamızda, özellikle İbranice Kutsal Kitap'tan Süryaniceye çevrilen Leviathan, Behemoth, Lilith ve Rahab gibi terimlerin, "yerlileştirme" (domestication) ve "yabancılaştırma" (foreignization) gibi temel çeviri stratejileri bağlamında nasıl ele alındığı analiz edilmektedir. Paralel metin karşılaştırmaları yöntemiyle, çevirmenlerin yabancı mitolojik öğeleri ya hedef dildeki yerel kavramlarla bütünleştirerek yerlileştirdiği ya da doğrudan alıntılayarak (borrowing) yabancı kimliklerini koruyarak aktardığı gözlemlenmektedir. Bu stratejik tercihlerin, ilgili dönemin dil politikaları ve teolojik hassasiyetleri doğrultusunda nasıl şekillendiği tartışılmakta, böylece Süryanice çeviri geleneğinin hem hedef dilin hem de inanç dünyasının inşasındaki kritik rolü ortaya konmaktadır. Elde edilen bulgular, Peshitta metninin çeviri stratejileri açısından hem özgün hem de nicel olarak ölçülebilir nitelikte önemli bir dilbilimsel veri seti sunduğunu güçlü bir şekilde desteklemektedir.

Anahtar Sözcükler: Peshitta**,** Süryanice, Çeviri dilbilimi, Ödünçleme, Yerlileştirme ve Yabancılaştırma.

* Öğretim Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: ferhatdemiralp@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8352-5456

MOTÎFÊN MÎTOLOJÎK DI ROMANA “GELO ANDROÎD MÎYÊN ELEKTRÎKÎ XEYAL DIKIN?” DA

Mehmet Beyaz*

Di romana Philip K. Dick a bi navê "Gelo Androîd Mîyên Elektrîkî Xeyal Dikin?" da, motîfên mîtolojîk û olî wekî amûreke sereke ji bo pênasekirina cewherê mirovahîyê têne bikaranîn. Nivîskar, di nav atmosfereke zanistî-xeyalî da, pirsên felsefî yên kevnare bi rêya sembolên olî nûjen dike. Motîfa herî navendî Mercerîzm e. Wilbur Mercer, bi hildikişîna xwe ya bêdawî ya li ser çiyê, rasterast mîta Sîzîfos tîne bîra xwendevan. Ev hildikişîn û êşa ku Mercer dikişîne, di civaka post-apokalîptîk da dibe bingeha empatîyê. Mercer wekî fîgurekî mîna Îsa Mesîh, mîsyona parvekirina êşê hildigire ser milê xwe û mirovahîyê di xaleke ruhanî da digihîne hev. Ji alîyekî din ve, androîdên ku li dijî mirovahîyê serhildan dikin, motîfa Prometîyos temsîl dikin. Ew hewl didin "agirê" azadîyê û jiyanê ji afirînerên xwe bistînin. Ev têkilîya di navbera afirîner (mirov) û afirîde (androîd) da, wekî dubarekirina gunehê mîtolojîk ê afirandinê tê nîşandan. Her wiha, heywanên ku di cîhanê da kêm bûne, bûne sembolên pîroz û xwedîkirina wan veguherîye rîtuelekî olî. Dick nîşan dide ku her çiqas teknolojî cîhanê veguherîne jî, mirov hîn jî hewceyî çîrokên mîtolojîk û empatîyê ne da ku wateyekê bidin hebûna xwe. Androîd, tevî ku ji alîyê fizîkî ve mîna mirov bin jî, ji ber nebûna vê cewherê mîtolojîk û ruhanî, di valahîyeke sar da dimînin.

Peyvên Sereke: Philips K. Dick, Android, Roman, Mîtolojî, Zanista pevxistî.

* Mamostayê Ziman û Edebîyata Kurdî, hejardilbirin7221@gmail.com.

SEZAİ KARAKOÇ ŞİİRİNDE İMGELEŞEN MİTOLOJİ

Mustafa Ayyıldız*

Edebiyatın özellikle şiirin en verimli kaynağı mitolojidir demek aykırı bir cümle değildir. Mitolojinin telmih ve çağırışımla şiir mayasının özü olan imgeye can verdiği de aşikardır. Belki mitolojinin estetik doku kazanmasında da şiirin katkısı değerlendirilmelidir. Türk şiirinde oldukça fazla kullanılan mitolojik malzeme, Sezai Karakoç'da yaygın ve derin ve oldukça orijinal bir yapıya evrilir. Karakoç'un şiirinde mitolojik verileri tespit kadar, yeniden yorumlanması da bir bakış açısı kazandıracaktır. Biz "Gündoğmadan/Şiirler" adlı Karakoç divanında yer alan şiirlerini eksene alarak "İmgeleşen Mitoloji" şeklinde bir çalışma yaptık. Dikkate değer, kafa yorularak ve zevk alınacak verileri bu bildiride paylaşmayı amaçlıyoruz. Sezai Karakoç'un "Gün Doğmadan" adlı şiir toplamında, mitolojik unsurlar genellikle İslami tasavvuf, halk efsaneleri ve mistik geleneklerden esinlenerek işlenir. Bu unsurlar, klasik mitolojilerden (Yunan, Roma vb.) ziyade, Kur'anî kıssalar, Sufi anlatılar ve Doğu mitlerine dayanır. Şairin erken dönem şiirlerinden başlayarak daha sonraki mistik şiirlere uzanır ve mitolojik figürleri sembolik, alegorik veya metaforik bağlamlarda kullanır. Bu mitolojik, genellikle doğaüstü varlıklar, efsanevi figürler, öteki dünya imgeleri ve mistik yolculuklar şeklinde ortaya çıkar.

Anahtar Sözcükler: Sezai Karakoç, Şiir, Mitolojik imge, Alegorik unsurlar, Mistik unsurlar.

* Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-mail: mustafaayyildiz29@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6594-3080

POSTDRAMATİK TİYATRODA MİTOLOJİK ANLATININ DÖNÜŞÜMÜ

Ali Ömür Ulusoy*

Konvansiyonel tiyatro anlayışı, yüzyıllar boyunca Aristoteles'in Poetika'da formüle ettiği dramatik yapı üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda mitoloji, tiyatro için hazır bir konu deposu işlevi görmüş; tragedya yazarları, mitolojik anlatıları doğrusal bir mantık ve nedensellik bağı içinde sahneye taşımıştır. Postdramatik tiyatro ise yirminci yüzyılın son çeyreğinde Hans-Thies Lehmann tarafından kavramsallaştırılan ve dramatik tiyatronun yüzlerce yıllık egemenliğini sarsan estetik bir kırılmayı ifade eder. Bu dönüşümün en radikal ve kuramsal açıdan zengin alanı, tiyatronun kadim kökleri olan mitoloji ile kurduğu yeni ilişkidir. Klasik dramda mitos, mantıksal bir olay örgüsü (plot) ve karakter psikolojisi aracılığıyla temsil edilen bir "bütünlük" iken, postdramatik paradigmada mit, parçalanmış, yapıbozuma uğratılmış ve duyusal bir malzeme olarak sahneye taşınma sürecine girmiştir. Bu çalışma ise postdramatik tiyatro paradigması ekseninde, antik mitolojinin çağdaş performatif sanatlarda geçirdiği ontolojik ve estetik dönüşümü incelemektedir. Çalışma, Aristotelesçi dramatik yapının reddedilerek, mitin bir "anlatı" olmaktan çıkıp bir "malzeme" (material), "manzara" (landscape) ve "duyusal deneyim" alanına evrilişini tartışmaktadır. Bu kapsamda, Heiner Müller, Robert Wilson, Romeo Castellucci ve Jan Fabre'nin eserleri üzerinden; zamanın esnetilmesi, metin hiyerarşisinin yıkılması ve bedenin fenomenolojik mevcudiyeti analiz edilmektedir. Postdramatik tiyatronun karakterine uygun olarak yapı-sökümcü bir metodolojiyle yürütülen araştırmada, postdramatik tiyatronun miti bir "logos" olarak değil, duyusal, parçalı ve ritüelistik bir deneyim olarak yeniden inşa ettiği savunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Postdramatik tiyatro, Mitoloji, Robert Wilson, Romeo Castellucci, Jan Fabre.

* Öğretim Görevlisi, Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Drama Yazarlığı ve Dramaturji, Kocaeli, Türkiye, e-mail: ali.ulusoy@yahoo.com, Orcid: 0000-0001-8510-1545

MİT VE SİYASAL BİLİNÇDIŞI: 1970'LER TÜRK SİNEMASINDA BEKLEYİŞ, EVE DÖNÜŞ VE ERKEKLİK KRİZİ

Rıza Çimen[*]

Bu çalışma Fredric Jameson'ın 'siyasal bilinçdışı' kavramından hareketle 1970'ler Türk sinemasında erkeklik, bekleyiş ve eve dönüş temalarını Penelope–Odysseus miti çerçevesinde okumayı amaçlamaktadır. Jameson'a göre anlatılar yalnızca ideolojik ya da estetik tercihler olarak değil bastırılmış tarihsel ve toplumsal çelişkilerin sembolik düzeyde ortaya çıkma girişimleri olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda mit, doğrudan dile getirilemeyen siyasal ve toplumsal krizleri dolaylı biçimde anlamlandırmaya yarayan özgül bir anlatı biçimi sunar. Jameson izleğinde şekillenen bu kuramsal çerçeve, 1970'ler Türkiye'sinin toplumsal dönüşümlerini ve Yeşilçam anlatılarını mitik bir dolayım üzerinden birlikte düşünmeyi mümkün kılar. 1970'ler Türkiye'si ekonomik krizler, siyasal kutuplaşma, hızlanan iç ve dış göç hareketleri ve toplumsal cinsiyet rejimlerinde yaşanan dönüşümlerle karakterize edilir. Sürekli bir hareketliliğin biçim verdiği bu tarihsel dönemeçte erkek özne geçim, siyasal mücadele ya da kurtuluş vaadiyle evden dışarı yönelirken, ev, geride kalan kadın özne için giderek bir bekleyiş mekânına dönüşür. Kadın figürünün bekleyişi bir sadakat sınamasının yanı sıra, çeşitli zorlukların biçim verdiği bir eşik sürecinde simgesel düzeni muhafaza etmeye yarayan bir toplumsal cinsiyet performansına dönüşür. Erkekliğin dönüşü ise çoğu zaman gecikmiş, eksik ya da otorite krizleriyle yüklüdür; bu açıdan erkeğin "dönüşü" eviçi huzur, refah ve gelecek ümidi gibi toplumsal vaatlerin bir türlü karşılanamadığı ya da sürekli ertelendiği bir tarihsel tıkanmaya denk düşer. Bu çalışma, bahsi geçen tarihsel gerilimlerin mitik bir dolaylama vasıtasıyla Yeşilçam anlatılarında yer bulduğu düşüncesinden hareket eder. Bu bağlamda *Dönüş* (1972), *Kuma* (1974) ve *Şark Bülbülü* (1979) filmlerini inceleyerek, Penelope–Odysseus mitinin 1970'ler Türk sinemasında erkeklik krizi, evin askıya alınışı ve ertelenmiş gelecek tasarımları etrafında işleyen çok katmanlı bir simgesel örüntü olarak yeniden üretildiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Penelope-Odysseus, Mit, Siyasal bilinçdışı, 1970'ler Türkiye'si, Türk sineması.

[*] Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye, Yabancı Diller Yüksek Okulu, e-mail: rcimen@metu.edu.tr.

MİTOPOETİK GİYİLEBİLİRLİK: TÜRK MİTOLOJİSİ BAĞLAMINDA KAVRAMSAL ÖNERİ

Sema Özhan*

Bu çalışma, Türk mitolojisindeki dişil arketiplerin çağdaş tasarım pratiği aracılığıyla yeniden yorumlanmasını incelemeyi amaçlamaktadır. Mitolojik anlatılar, yalnızca geçmişe ait sembolik içerikler değil, kültürel hafızanın ve toplumsal değerlerin bedensel ve görsel temsillerini taşıyan dinamik yapılardır. Bu bağlamda, bildiride Umay Ana örneklemi üzerinden dişil arketipin tasarım yoluyla güncel yorumu ele alınmıştır. Çalışmada, mitin anlatı düzleminden sembolik forma ve oradan tasarım ve giysi düzlemine dönüşüm süreci mitopoetik giyilebilirlik kavramı çerçevesinde açıklanmıştır. Giysi ve tasarım nesneleri, mitolojik sembollerin ve arketiplerin taşıyıcısı olarak değerlendirilmiş, bedensel deneyim ve görsel algı üzerinden kültürel hafızaya katkı sağladığı vurgulanmıştır. Umay Ana örneğinde koruyuculuk ve bereket temaları katmanlı formlar, renk ve ışık kullanımıyla sembolize edilmiştir. Mitopoetik giyilebilirlik, Türk mitolojisindeki dişil arketiplerin çağdaş tasarım aracılığıyla yeniden üretimini açıklamaya yönelik sınırlı bir kavramsal öneri olarak sunulmuştur. Bu yaklaşım, mitin yalnızca estetik motifler olarak değil, bedensel ve sembolik bir deneyim alanı olarak değerlendirilmesini sağlayarak, disiplinler arası bir perspektif kazandırmaktadır. Çalışma, hem tasarım pratiği hem de mitolojik araştırmalar açısından yeni bir bakış açısı önermekte ve mitopoetik kavramın Türk mitolojisi özelinde geliştirilmesine olanak tanımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitopoetik giyilebilirlik, Türk mitolojisi, Dişil arketip, Kültürel hafıza, Sembol ve beden.

* Öğr. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Tekirdağ, Türkiye, e-mail: sozhan@nku.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3831-9992

DI KOVARA "JÎN"Ê DE JINÛVEAVAKIRINA MÎTA KAWE: DI KONTEKSTA TESEWIRA NETEWEYÊ DE

Sultan Çetin Bülbül[*]

Ev xebat, di çarçoveya tesewira nasnameya neteweyî de, li fonksîyona mîta Kawe ya di kovara "Jîn"ê (1918-1919) de hûr dibe. Piştî Şerê Cîhanê yê Yekem, dema ku nexşeya Rojhilata Navîn bi Prensîbên Wilson ji nû ve dihat xêzkirin, failên kurd bi rêya Cemîyeta Pêşketina Kurdistanê hewl dan ku bingeheke dîrokî û polîtîk ji bo daxwazên otonomî û serxwebûnê ava bikin. Bi vê mebestê, hin nivîskarên kovara "Jîn"ê, mîtolojî ji qada folklorîk derxist û veguherand amûreke dîskûra siyasî. Nivîskarên Kovarê, mîta Kawe û Dehaq ne tenê wekî çîrokeke folklorîk lê wekî amûr û semboleka tesewira neteweyî şirove kir. Wan, Kawe wekî lehengekê neteweyî û Newroz wekî rojeke neteweyî pênase kirin û bi vî awayî rehên etnîk yên kurdan heta serdemên kevnar birin. Bi vî rengî, li dijî dîskûr û polîtîkayên ku hebûna neteweyî ya kurdan înkar dikirin; xwastin nîşan bidin ku kurd li erdnîgarîyekê, xwedîyê dîrokeke kevnar in: bi gotineke din, bi gelî û neteweyî xwedî maf û bingeh in. Ev xebat di vê çarçoveyê de, bikaranîn û bimanakirina leheng û sembolên mîtolojîk di konteksta tesewira neteweyê de analîz dike. Di encamê de, di navbera şertên polîtîk û dîrokî yên wê serdemê û mîta Kawe de analojîyek hatîye avakirin. Ev analojî, mîtê wekî pireke îdeolojîk ya di navbera raborî û siberojê de bi kar tîne û wê hem wekî bingeha meşrûiyeta neteweyî hem wekî zemîna serhildanê pêşkêş dike.

Peyvên Sereke: Avakirina neteweyê, Kurd, Kovara Jînê, Mîta Kawe, Newroz.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, cetinsiltan@gmail.com, Orcid: 0009-0002-9068-5463

DİNİ SÖYLEMDE MİTİK SEMBOLLERİN SEMİYOTİĞİ: KEHF SURESİ'NDE ESHAB-I KEHF KISSASI VE SÖZLÜ GELENEK ÖRNEĞİ

Yasser Abdy*

Bu çalışma, dini söylemdeki mitik sembollerin semiyotik bir okumasını sunmakta; Roland Barthes'ın ikincil semiyotiği ve Umberto Eco'nun açık anlam teorisine dayanarak Kur'an metninden sözlü anlatı alanına anlam aktarım mekanizmalarını araştımakta, dilbilimsel ve kültürel referansların kesiştiği bağlamda dini ve halk söylemleri arasındaki dinamik etkileşimi ortaya koymaktadır. Eshab-ı Kehf kıssasını (Kehf Suresi: 9-26) insan hafızasında kurucu bir sembol deposu olarak merkeze almakta; ana semantik birimleri olan mağara (koruma/gizleme), güneş (zamansal/rûhî anlam), köpek (sadakat/hararet), 309 yıllık uyku (gayb/mucize) üzerinde yoğunlaşmakta bunları kutsal metinden halk hikâyeciliğine geçiş yapan hayâlî çekirdekler olarak kavramaktadır. Çalışma bu teorik çerçeveyi sözlü gelenek korpusuna uygulamakta; halk anlatılarının mit'i kültürel bakış açısından genişletip dönüştürerek yeniden-ürettiğini, karakterleri ve olayları dilbilimsel olarak açık yoruma açık işaretlere çevirdiğini göstermektedir. Dil semiyotiğinin özellikle doğal metaforlar ve ritmik tekrarın metafizik ve direniş kavramlarını yoğunlaşmış halk semantik taşıyıcılarına dönüştürdüğünü, Kur'an metninin dramatik gerilimini alternatif anlatı yapıları içinde yeniden düzenlediğini ortaya koymaktadır. Çalışma, Eshab-ı Kehf kıssasında sözlü mirasın dini metni yalnızca takip etmek ya da tekrarlamakla yetinmediğini; aksine kutsal metin ile halk hikâyeciliği arasında köprüler kurarak yorumbilimsel ufku genişlettiğini, salt dilbilimsel okuma sınırlarını aştığını ve halk anlatısının çağdaş yorumbilimsel çerçevelerde mitik hayâli yeniden-üretebildiğini sonucuna varmaktadır; böylece semiyotiğin dini miras çalışmalarındaki potansiyelini pekiştirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Semiyotik, Dini söylem, Eshab-ı Kehf miti, Halk mirası, Yedi Uyuyanlar.

* Öğretim Görevlisi, Dicle Üniversitesi, Yabancı Diller ve Turizm Fakültesi, Diyarbakır, Türkiye, e-mail: yasser.abdy@dicle.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2745-1106

KELİLE VE DİMNE'NİN OLUŞUM SÜRECİ VE SEMBOLİK KATMANLARI

Mehmet Kuyanay*

Dünya edebiyatının en köklü ve etkili eserlerinden biri kabul edilen Kelile ve Dimne, sadece bir fabl koleksiyonu değil, aynı zamanda Hindistan'dan İran'a, oradan İslâm medeniyetine ve Avrupa'ya uzanan devasa bir mitolojik ve hikemî birikimin ürünüdür. Bu bildirinin amacı, eserin Sanskritçe aslı olan Pançatantra'dan başlayarak Pehlevîce ve Arapça tercümeleriyle geçirdiği yapısal dönüşümü ve bu süreçte bünyesine kattığı mitolojik unsurları analiz etmektir. Eserin oluşum süreci; kadim Hint mitolojisinin hayvan sembolizmi, Sâsânî saray kültürü ve İslâmî dönem belâgat anlayışının bir terkibi niteliğindedir. Bildiride, Beydebâ'nın kurguladığı bu anlatı dünyasının, farklı coğrafyalarda nasıl yeniden anlamlandırıldığı ve "hükümdarlara öğüt" (nasihatnâme) türünün ötesine geçerek mitolojik bir evrensel dile nasıl dönüştüğü ele alınacaktır. Özellikle İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça tercümesinde koruduğu mitolojik çekirdek ile dönemin sosyo-politik şartlarına göre şekillendirdiği edebi üslup arasındaki denge üzerinde durulacaktır. Bu çalışma, Kelile ve Dimne'nin tarihsel serüvenini, metinlerarasılık ve mitolojik süreklilik bağlamında değerlendirerek, eserin kadim dünyanın ortak muhayyilesindeki yerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kelile ve Dimne, Mitoloji, İbnü'l-Mukaffa, Pançatantra, Kültürel Dönüşüm.

* Dr.Öğr Üyesi, Öğr Üyesi, Gümüşhane, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgati, Gümüşhane, Türkiye, e-mail: mkuyanay.1@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8770-8797

İSLAM RESİM SANATINDA ŞEYTAN TASVİRLERİ VE İSRAİLİYATIN ETKİSİ

Melek Dikmen*

İslam resim sanatı, tarihî, edebî, dinî konulu elyazması eserlerde, genellikle metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak, anlatımı zihinlerde kalıcı hâle getirmek, okuyucuyu etkilemek ve konuyu zenginleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Resimlerin ikonografik çözümlemesinde ilk başvurulan kaynak, metindir. Metinde yazarın kelimelerle ifade ettiği anlamı nakkaş, çizgilerle ve renklerle ifade etmektedir. Bu tasvirler yalnızca metni açıklamakla kalmayıp dönemin kültürel ve toplumsal özelliklerini de yansıtmaktadır. Anlatımı zenginleştiren minyatürler, bazen metinde açıklama bulunmasa bile birtakım kalıplaşmış sembolleri, halk arasında yaygın olarak bilinen hikâyeleri ve olayları da yansıtmakta, bu anlamda metinde verilenden daha çok bilgi sunmaktadır. Tasvirlerde melek, şeytan, huri gibi ruhani varlıkların tasviri de söz konusudur. Bu bağlamda şeytan, Allah'ın emrine karşı çıkması nedeniyle huzur-ı İlâhîden kovulan; kibir ve isyanın sembolü olarak çeşitli kompozisyonlarda resmedilmiştir. Günümüzde çizgi filmlerde ve karikatürlerde elinde kanlı çatalı veya tırpanıyla dehşet saçan kara ya da kızıl bir silüet olarak çizilen şeytanın minyatürlerde umumiyetle insan suretinde, siyah veya koyu renkli elbiseler içinde ve çirkin bir şekilde çizildiği görülmektedir. İslam resim sanatında şeytanla ilgili tasvirler genellikle meleklerin Hz. Âdem'e secde etmesi, İblis'in secdeye karşı çıkması, Âdem ile Havva'nın cennetten çıkarılması gibi sahnelerde öne çıkmaktadır. Bu tasvirler büyük ölçüde Kur'an ve hadislerdeki anlatımlara dayanmakla birlikte, bazı örneklerde Tevrat ve İncil kaynaklı İsrailiyat unsurlarının da etkisi görülmektedir. Bu tebliğde, başta Darîr'in Siyer-i Nebî'sinin resimli nüshası olmak üzere İslam resim sanatındaki şeytan tasvirleri ikonografik açıdan incelenecek; İsrailiyata dayalı anlatıların söz konusu tasvirlerin oluşumuna ve biçimlenmesine etkisi değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Şeytan, Minyatür, İsrailiyat, Mitoloji, Siyer-i Nebi.

*Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye, e-mail: melekdikmen@sdu.edu.tr

HİNDU MİTOLOJİSİNDE ASURALAR, TAPAS VE DHARMA'NIN SINIRINDA TANRISAL MÜDAHALE

Beyza Aybike Deveci*

Hindu mitolojisi tanrılar ile doğaüstü varlıklar arasındaki ilişkileri açıklama biçimi bakımından diğer mitolojik geleneklerden ayrışan özgün bir dinamik sunar. Bu özgünlüğün merkezinde çilecilik disiplini anlamına gelen tapas yer alır. Tapas manevi disiplin ve ruhsal arınma pratiği olmanın yanı sıra mitolojik bağlamda kozmik düzeyde sonuçlar üreten bir güç mekanizması olarak işlev görür. Bu çerçevede tanrılar ile asuralar arasındaki sınır kesin ve mutlak değildir. Her iki varlık türü tapas uygulayabilir. Tanrılar açısından tapas evrensel düzenin ve kozmik dengenin sürdürülmesine hizmet eden bir pratik olarak ortaya çıkarken asuralar için bu güç zaman zaman dharma sınırlarını aşarak tanrıları dahi tehdit edebilecek kudrete dönüşebilir. Nitekim asuraların tapas yoluyla elde ettikleri gücü dharmaya aykırı biçimde kullanmaları kozmik dengenin bozulmasına yol açar. Bu durum tanrısal müdahaleyi kaçınılmaz kılar. Söz konusu müdahale kimi zaman tanrının doğrudan devreye girmesiyle kimi zaman avatāra aracılığıyla düzenin yeniden tesis edilmesiyle kimi zaman da tanrıçaların temsil ettiği şakti yoluyla dengenin sağlanması şeklinde gerçekleşir. Bu çalışma tapası manevi disiplinden çok kozmik güç mekanizması olarak ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda asuraların tapas uygulamaları, tanrıların tapas karşısındaki zorunlu konumu ve bununla bağlantılı olarak tapas-vara (lütuf) ilişkisi incelenmektedir. Böylece tapasın Hindu mitolojisinde kozmik düzenle kurduğu ilişki dharma sınırlarının aşılması ve bu sınır ihlallerine verilen tanrısal karşılıklar bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışma ayrıca asuraların temel sorununun kötülükten ziyade aşırılık ve dharma sınırlarının ihlali olduğuna dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede çalışma dinler tarihinin hermenötik, betimleyici ve karşılaştırmalı yöntemleri kullanılarak yürütülecektir.

Anahtar Sözcükler: Dinler tarihi, Hindu mitolojisi, Dharma, Tapas, Asura.

* Dr, Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Bölümü, Kastamonu, Türkiye, e-mail: beyzaybike@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1911-3163.

TÜRK VE KELT MİTOLOJİSİNİN SOSYAL YAPI VE İNANÇ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI SOSYOLOJİK ANALİZİ

Hazal Nirgiz*

Şinasi Öztürk**

Türk ve Kelt mitolojileri, farklı coğrafi ve tarihsel bağlamlarda ortaya çıkmış olsalar da toplumsal yapıların ve inanç sistemlerinin sembolik temsili açısından önemli benzerlikler ve farklılıklar barındırmaktadır. Mitolojik anlatılar yalnızca kültürel veya dini hikâyeler değil; aynı zamanda toplumların normlarını, otorite biçimlerini ve kolektif kimliklerini üreten ve yeniden üreten anlam sistemleri olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle mitler, sosyal düzenin nasıl kurulduğunu ve meşrulaştırıldığını anlamak açısından önemli sosyolojik veriler sunmaktadır. Çalışma, özellikle semiyotik yaklaşım çerçevesinde mitolojik metinlerde yer alan sembollerin ve göstergelerin anlam üretim süreçlerini incelemektedir. Ferdinand de Saussure'ün gösterge kuramı, anlamın gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki üzerinden kurulduğunu ortaya koyarken, Roland Barthes mitleri ikinci düzey bir anlamlandırma sistemi olarak ele alarak kültürel göstergelerin ideolojik anlamlar taşıdığını vurgular. Bu perspektiften bakıldığında Türk mitolojisinde gök, kurt ve kutsal ağaç gibi semboller toplumsal köken anlatılarını ve siyasal meşruiyeti temsil ederken; Kelt mitolojisinde orman, su ve kahraman figürleri toplumsal hiyerarşi ve kolektif kimliğin sembolik ifadeleri olarak ortaya çıkar. Bununla birlikte çalışma, simbiyotik bir perspektifi de dikkate alarak mitolojik anlatılar ile toplumsal yapı arasındaki karşılıklı etkileşimi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, mitlerin yalnızca toplum tarafından üretilen anlatılar olmadığını, aynı zamanda toplumsal düşünme biçimlerini, doğa ile kurulan ilişkiyi ve kutsallık anlayışını şekillendiren dinamik bir etkileşim alanı oluşturduğunu varsayar. Bu bağlamda Claude Lévi-Strauss'un yapısalcı mit çözümlemeleri, mitlerde yer alan sembolik karşıtlıkların ve anlatı yapılarını anlamada önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla Türk ve Kelt mitolojilerinin karşılaştırmalı incelenmesi, doğa–insan–tanrı ilişkilerinin toplumsal düzenin meşruiyetinde nasıl sembolik bir rol oynadığını ortaya koyarak mitolojinin toplumsal yapıların oluşumundaki işlevini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Türk mitolojisi, Kelt mitolojisi, Sosyal yapı, İnanç.

* Sosyoloji Yüksek Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye, e-mail: nirgizhazal0@gmail.com

** Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye, e-mail:osinasi@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9393-7163.

MİTOLOJİK ANLATILARIN HUKUKİ KAYNAK OLARAK DEĞERİ: ESKİ MISIR ÖRNEĞİ

Mukadder Sipahioğlu*

Mitler, toplumların ortak değerlerini yansıtmanın yanı sıra sosyal düzeni meşrulaştırma, ahlaki normları pekiştirme ve pratikleri kuşaktan kuşağa aktarma işlevi görmektedir. Hukukun da benzer bir düzen kurucu nitelik taşıması, mit ile hukuk arasındaki ilişkiyi araştırmaya değer kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, kadim hukuk sistemlerini inceleyen araştırmacılar için mitolojik anlatıların birincil kaynak niteliği taşıyıp taşıyamayacağı sorusunu Eski Mısır özelinde ele almaktadır. Örneklem olarak 20. Hanedanlıkla (MÖ. 1190-1077) tarihlendirilen *Horus ve Seth'in Çatışması* ile 19. Hanedanlıkla (MÖ. 1292-1191) tarihlendirilen *Doğruluk ve Yalanın Hikâyesi/Yalanın Gerçeği Kör Etmesi* adlı metinler seçilmiştir. Bu metinlerin seçilmesinde hem dönemsel olarak metinlerin yakınlığı hem de her iki metnin Teb menşeli olması etkili olmuştur. İlk anlatı, veraset sisteminin işleyişini, mahkeme yapısını ve yargılama süreçlerini mitolojik bir çerçevede yansıtırken dönemin adli yapısındaki yozlaşmayı da eleştirmektedir. İkinci anlatı ise yemin mefhumunu ve bedensel cezaları ele alarak dönemin ceza anlayışına dair veriler sunmaktadır. Her iki metin de salt edebi birer anlatı olmanın ötesinde Yeni Krallık dönemi hukuki normlarını bünyesinde barındırmakta, bu normları meşrulaştırmakta ve pekiştirmektedir. Çalışma, bir metnin hukuki kaynak sayılabilmesi için resmî belge niteliği taşımasının zorunlu olmadığını, mitolojik anlatıların hukukun dayandığı değer dünyasını, meşruiyet anlayışını ve toplumsal uzlaşıyı içerdiği ölçüde araştırmacı için işlevsel birer birincil kaynak konumunda olduğunu öne sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Eski Mısır, Mitoloji, Hukuk, Yargılama, Mahkeme.

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi, Ankara, Türkiye mukaddersipahioglu@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5881-2712

MİTOLOJİ KELİMESİNİN DOĞU DİLLERİNDE (TÜRKÇE, ARAPÇA, FARSÇA, HİNTÇE) ETİMOLOJİK ANLAMLANDIRILMASI

Yakup Topal*

Mitolojik anlatılar yalnızca Batı kültürlerine özgü değildir; Doğu toplumları da evrenin yaratılışı, tanrılar, kahramanlar ve doğaüstü varlıklar hakkında zengin anlatı geleneklerine sahiptir. Ancak Doğu dillerinde mitoloji kavramı çoğu zaman Batı dillerindeki gibi tek bir kelimeyle ifade edilmemiş, farklı kavramlar aracılığıyla anlamlandırılmıştır. Bu bildiride mitoloji kelimesinin Türkçe, Arapça, Farsça ve Hintçe dillerindeki etimolojik karşılıkları incelenmiş ve söz konusu dillerde kavramın hangi kelimeler aracılığıyla ifade edildiği ortaya konulmuştur. Türkçede "mitoloji" kelimesinin modern dönemde Batı dillerinden alınarak kullanılmaya başlandığı, Arapçada kavramın çoğunlukla ustûra/esâtîr kelimeleriyle, Farsçada osture/osture-şenâsî terimleriyle, Hintçede ise mithak, purana ve pauranik katha gibi kavramlarla karşılandığı görülmüştür. Bu durum, Doğu dillerinde mitoloji kavramının doğrudan tek bir terimle değil, efsane, destan, kutsal hikâye ve kadim anlatılar gibi geniş bir anlam alanı içinde ifade edildiğini göstermektedir. Bu bildiri, mitoloji kavramının etimolojik ve kültürel bağlamını karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alarak Doğu dillerindeki kavramsal karşılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Etimoloji, Doğu dilleri, Mitolojik anlatılar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yakuptopal@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1222-5157.

MİTOLOJİK MASALLARIN PSİKODRAMA YÖNTEMİYLE İŞLENMESİNİN PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dilek Özyürek*

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerini artırmak amacıyla mitolojik masalların psikodramatik tekniklerle ele alındığı sekiz oturumluk bir grup psikolojik danışma programı uygulanmıştır. Carl Gustav Jung'a göre arketipler, hem evrensel hem de bireyin kişisel yazgısını şekillendiren ilk imgeler olup, modern insan bilimsel düşünceye yönelse de arkaik ve büyüsel olanla bilinçdışı bağını sürdürmeye devam etmektedir. Clarissa Pinkola Estés, Kurtlarla Koşan Kadınlar adlı eserinde yer verdiği masallar aracılığıyla kaybettiği içsel bilgeliğe yeniden ulaşmasının yollarını sembolik bir dille ele alınmıştır. Masalların ortak temasında yaşam- ölüm -yaşam temasından yola çıkarak bireylerin yaşama dayanıklı ve sağlam bir şekilde yürütebilme temaları üzerinden ele alınmıştır. Psikolojik sağlamlık, psikoeğitimsel ve terapötik müdahaleler aracılığıyla geliştirilebilen dinamik bir kapasitedir. Bu yönüyle psikodrama, yaşama uyum sağlama kapasitesini güçlendiren ve psikolojik sağlamlığı destekleyen etkili bir müdahale yaklaşımıdır. Bu çalışmada, İstanbul Aydın Üniversitesine devam eden psikodrama grup terapi yöntemi kullanarak 4 oturum online (ara tatil nedeni ile) 4 oturum yüz yüze haftada 2,5 saat süren grup uygulaması yapılmıştır. Veri toplamada "Psikolojik Sağlamlık Ölçeği"," Psikolojik İyi Oluş Ölçeği", "Spektrum Değerlendirme" ve "Yansıma "araçları kullanılmıştır Grup oturumlarından önce ön- test ve son ölçümler katılımcılara yinelenmiş gözlemler arasındaki farklılığın olup olmadığını incelemek için kullanılan t testinin parametrik olmayan seçeneği olarak "Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi" kullanılmıştır. Elde edilen veriler ve istatistik değerlendirmeler, yapılmıştır. Üniversite yaşamında psikodrama aracılığı ile ele alınan masalların psikolojik sağlamlıkları ve iyilik hali üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler*:* Masal, Psikodrama, Sembolik Anlatı, Arketip, Üniversite Gençliği.

* Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniveristesi, eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-mail: dilekozyurek@aydin.edu.tr

MİTOLOJİK ATEŞE ATILMA MOTİFİNİN ŞEM' Ü PERVÂNE MESNEVİLERİNDE DÖNÜŞÜMÜ

Murat Keklik*

Ateş, insan bilincinin en eski uyanış anlarından bu yana yalnızca maddesel bir olgu değil varoluşu açıklama çabasının merkezinde yer alan kozmik bir kudrettir. Mitolojide ateş, hem yaratan hem yok eden, hem arındıran hem cezalandıran aşkın bir güç olarak belirir. Herakleitos'un ateşi devingenliğin ve varoluşun ilkesi sayması, Antik Mısır'da RA'nın kozmik nurla özdeşleştirilmesi, Zerdüştî gelenekte ateşin arındırıcı ve ilahî ışığın temsili oluşu, Phoenix mitinde ateşte yanmanın yeniden doğuşu mümkün kılması mitolojik bilinçte ateşin aşkın ve belirleyici bir güç olarak konumlandığını göstermektedir. Bu mitolojik anlatılarda ateşe atılma motifi ise genellikle öznenin iradesi dışında gerçekleşen bir sınanma biçimi, masumiyetin kanıtı ya da yeniden doğuşun eşiğidir. Klasik Türk şiirine, özellikle *Şem' ü Pervâne* mesnevilerine gelindiğinde bu anlam katmanının yön değiştirdiği görülür. Bu gelenekte ateş artık dışsal bir kudret değil hakikatin kendisidir. Şem' ışığın ve nurun merkezidir; yalnızca aydınlatan değil, aynı zamanda kendini tüketerek var olan bir cevherdir. Pervâne ise bu ışığın etrafında dönerek kendi varlığını ateşe atan âşıktır. Bu anlatıda âşık mitolojik bilinçteki edilgen öznenin yerini bilinçli ve iradî bir varoluş tutumuna bırakır. Tasavvufî düşüncede ateş, nefsin çözülmesi, benliğin erimesi ve çokluktan birliğe yönelişin simgesidir. Yanış burada yok oluş değil, arınarak varoluşun daha yüksek bir mertebesine geçiştir. Pervâne'nin Şem'e doğru yönelişi duygusal bir aşk tasviri değildir; ontolojik bir hareketi, varlığın kendi kaynağına dönme arzusunu temsil eder. Mitolojide ateş özneyi sınarken Şem' ü Pervâne geleneğinde özne kendini sınamaya, hatta kendini aşmaya yönelir. Bu çalışma, mitolojik anlatılarda kozmik güç, sınanma, arınma ve yeniden doğuş arketipi olarak ortaya çıkan "ateşe atılma" motifinin, klasik Türk edebiyatında Şem' ü Pervâne mesnevileri bağlamında geçirdiği anlamsal ve ontolojik dönüşümü incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Ateşe atılma, Şem' ü Pervâne, Dönüşüm.

* Doç., Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Van, Türkiye, e-mail: muratkeklik@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8579-772X

KAZAKİSTAN, TÜRKİYE VE JAPONYA'NIN MİTOLOJİK GÖRÜNTÜLERİ GRAVÜR SANATINDA: GELENEKSEL SEMBOLDEN ÇAĞDAŞ SANATSAL YORUMA

Karim Baigutov*

Bu makale, Kazakistan, Türkiye ve Japonya'ya ait mitolojik imgeleri gravür sanatı bağlamında incelemekte ve geleneksel simgesel sistemlerin çağdaş sanatsal yorum içerisinde nasıl dönüştürüldüğünü çözümlemektedir. Çalışma, ikonografik çözümleme, toplumsal göstergebilimsel okuma ve bağlamsal sanat tarihi yorumunu bir araya getiren karşılaştırmalı bir görsel çerçeveye dayanmaktadır. Mitolojik imgelerin yalnızca betimlenmekle kalmayıp aynı zamanda yeni bir görsel dil içinde yeniden yapılandırıldığı bir araç olarak gravüre özel önem atfedilmektedir. Bu bağlamda gravür, indirgeme, karşıtlık, kontur ve simgesel yoğunlaştırma özellikleriyle öne çıkmaktadır. Bulgular, incelenen üç geleneğin her birinin mitolojik dönüşümü kendine özgü bir biçimde geliştirdiğini göstermektedir. Kazak bağlamında gravür, folklor ile kahramanlık belleğinin anıtsal grafik biçimlere aktarıldığı epik-sembolik bir yoğunlaşma eğilimi göstermektedir. Türk bağlamında ise mitolojik imgeler, özellikle tanrıça figürlerini, simgesel nesneleri ve efsanevi motifleri öne çıkaran özgün baskıresim örneklerinde anlatısal-sembolik bir üslupla yeniden yorumlanmaktadır. Japon bağlamında ahşap baskı ve ilişkili baskı gelenekleri, iblisler, ruhlar ve kutsal varlıkların geçit, eşiksellik ve görsel çoğulluk ekseninde düzenlendiği daha geniş bir doğaüstü çeşitlilik alanı ortaya koymaktadır. Bu farklılıklara rağmen, üç geleneğin tümü gravürün mitolojik belleği görsel ekonomi ve biçimsel yoğunlaştırma yoluyla hem korumada hem de dönüştürmede son derece etkili olduğunu doğrulamaktadır. Makalenin özgünlüğü, Kazak, Türk ve Japon mitolojik imgelerini ortak bir baskı temelli mecrada karşılaştırmalı biçimde ele almasında yatmaktadır. Çalışma, gravürün kültürler arasında miti tek tipleştirmediğini; aksine, her geleneğe özgü simgesel grameri daha da belirginleştirdiğini ortaya koyarak mitoloji araştırmalarına, karşılaştırmalı görsel kültür çalışmalarına ve baskıresim araştırmalarına katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Gravür, Baskıresim, Görsel simgesellik, Karşılaştırmalı sanat çalışmaları.

* PhD, Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi Sanat Fakültesi Dekanı, Almatı, Kazakistan.
PhD, Dean of the Faculty of Arts, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan. e-mail: karimkhan.art@gmail.com, Orcid: https://Orcid.org/0000-0002-1013-5123

BİZANS'TAN SÜRYANİ GELENEĞİNE: KUTSAL HAÇ İMGESİNİN MOĞOL HÜKÜMDAR FİGÜRLERİ ÜZERİNDEN YENİDEN KURGULANMASI

Necla Kaplan*

Bu tebliğ, Vatikan'da muhafaza edilen Vat. 559 numaralı Süryani el yazmasında yer alan, "Kutsal haç ile çevrelenmiş Konstantine ve Helena" imgesinin Kutsal haçı bulan Helena'ya atfedilmesini temsil eden, standart resim şablonunun Moğollu İmparator ve imparatoriçesine dönüşmüş formunun değerlendirilmesini içermektedir. "Kutsal Haçın Bulunuşu" efsanesi, Hristiyan anlatı geleneğinde merkezi bir yere sahip olup, farklı kültürel çevrelerde çeşitlenen versiyonlarıyla dikkat çekmektedir. Doğu Roma (Bizans) kaynaklarında bu efsane, haçın Helena tarafından bulunmasıyla ilişkilendirilirken; Süryani literatüründe anlatı, Protonike ve Judah Kyriakos figürleri etrafında şekillenmektedir. Bu farklılık, söz konusu anlatının yalnızca teolojik değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik bağlamlarda da yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu çalışma, Vatikan'da muhafaza edilen Vat. 559 numaralı Süryani el yazmasında yer alan minyatürü inceleyerek, "Kutsal Haçın Bulunuşu" efsanesinin görsel temsillerindeki dönüşümü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bizans ikonografisinde yaygın olarak karşılaşılan ve Büyük Konstantine ile Annesi Helena'yı Kutsal Haç ile birlikte betimleyen standart kompozisyon şemasının aksine, söz konusu yazmada bu figürlerin Moğol İmparatoru ve İmparatoriçesi ile yer değiştirdiği görülmektedir. Bu ikonografik dönüşümün, Süryani geleneğinde bilinen Protonike efsanesine olan inançla ilişkili olup olmadığı sorusu, çalışmanın temel problematiğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, görsel temsilin yalnızca anlatının bir yansıması olmadığı; aynı zamanda dönemin kültürel, politik ve inançsal dinamikleri doğrultusunda yeniden kurgulanan bir anlatı alanı olduğu ileri sürülmektedir. Sonuç olarak çalışma, efsanelerin resim sanatındaki temsillerinin, sabit ve değişmez şablonlar olarak değil; farklı toplulukların kimlik, inanç ve iktidar ilişkileri çerçevesinde dönüşen dinamik yapılar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kutsal Haçın bulunuşu, Süryani sanatı, Konstantine ve Helena, İkonografik dönüşüm, Görsel temsil.

*Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, neclakaplan@artuklu.edu.tr, neclakaplan21@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-2471-9947.

ÇAĞDAŞ SANATTA MİTOLOJİ

Uğur Orhan*

Mitoloji, geçmişten günümüze uzanan etkisiyle yalnızca tarihsel bir anlatı değil, aynı zamanda gelecekte de varlığını sürdürecek "yaşayan bir efsane" olarak çağdaş sanatta çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş ve günümüz sanatçıları ile dönemlerinin güncel anlatıları arasında yer alan ideoloji, kuram, inanç, akım ve düzenlerin altında, mitlerin izlerini taşıyan boşluklar ve geçiş alanları bulunmaktadır. Sanat tarihinde, özellikle klasik dönem ve öncesine ait sanatçıların mitolojiye yaklaşımlarına dair kapsamlı bilgiler mevcutken; modern, çağdaş ve günümüz sanatçılarının mitolojiyle kurduğu ilişkiye dair izler daha dolaylı ve dağınık biçimde karşımıza çıkmaktadır. "Çağdaş Sanatta Mitoloji" temelli bu bildirinin amacı, mitolojinin çağdaş ve günümüz sanatındaki konumuna açıklık getirmektir. Bu kapsamda, antik ve klasik dönem sanatçılarının mitolojiyi bir konu olarak ele alış biçimi ile modern ve çağdaş sanatçıların mitolojiyi deneyimleyerek ve içselleştirerek ele alış biçimi arasındaki temel farklar incelenmiştir. Ayrıca çağdaş sanat akımlarının kökenlerinde mitolojik düşünce biçimlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, mitoloji kavramının insanlık tarihinden günümüze kadar geçirdiği dönüşüm; Roland Barthes, Claude Lévi-Strauss, Joseph Campbell ve Carl Gustav Jung gibi düşünürlerin kuramsal yaklaşımları çerçevesinde ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, çağdaş sanatta mitolojinin yansımalarını açıklamak amacıyla Friedrich Nietzsche'nin Dionysosçu (Dionisyen) felsefesinden kuramsal olarak yararlanılmıştır. Mite göndermelerde bulunan, yeni mitler yaratan ve kendi mitolojisini inşa eden sanatçılar incelenirken; kişisel mitler ve sanatçı mitleri bağlamında çeşitli örneklere de yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mmit, Mitoloji, Sanatçı, Çağdaş sanat.

* Bağımsız Sanatçı, Diyarbakır, Türkiye, e-mail:ugrorhn@gmail.com Orcid: 0000-0002-0490-3085

REKLAMLARDA HAYVAN TEMSİLLERİ: MİTOLOJİK VE KÜLTÜREL BİR OKUMA

Semih Hakkı Öz*

Mitler, insanlığın dünyayı, doğayı ve kendisini anlamlandırma çabasının en eski anlatı biçimleri arasında yer almakta; bu anlatılar içinde hayvan figürleri güçlü sembolik anlamlar taşımaktadır. Kartal, aslan, kurt, panter gibi hayvanlar, farklı mitolojik geleneklerde güç, iktidar, özgürlük, kutsallık ve kozmik düzenle ilişkilendirilmiş; bu semboller kültürlerarası ortak bir anlatı repertuvarı oluşturmuştur. Günümüzde bu mitolojik semboller, çağdaş görsel kültürün önemli alanlarından biri olan reklamlarda yeniden üretilmekte ve modern anlatı biçimleri içinde dolaşıma sokulmaktadır. Bu çalışma, reklamlarda hayvan temsillerini mitolojik ve kültürel bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini, *Magnum* markasının *"İçindeki Seni Serbest Bırak"* adlı reklam filmi oluşturmaktadır. Söz konusu reklamda panter, kaplan, kartal, kurt, aslan ve kutup ayısı gibi farklı hayvan figürleri, modern kent mekânları içinde konumlandırılmakta ve izleyiciye mitolojik çağrışımlar içeren bir anlatı sunmaktadır. Çalışmada nitel çözümleme yöntemi kullanılmış; reklamda yer alan hayvan figürleri, Antik Yunan, Orta Asya, İskandinav ve Mısır mitolojileri başta olmak üzere farklı mitolojik gelenekler bağlamında değerlendirilmiştir. Bulgular, reklam anlatısının hayvan figürleri aracılığıyla güç, özgürlük, asalet ve kutsallık gibi mitolojik temaları yeniden ürettiğini ve bu temaları çağdaş tüketim kültürüyle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, hayvan temsillerinin reklamlarda yalnızca estetik ya da dikkat çekici unsurlar değil; mitolojik kökenlere sahip, kültürel anlam taşıyıcıları olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda reklamlar, mitolojik anlatıların güncel kültürel dolaşım alanlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Hayvan sembolizmi, Reklam anlatıları, Görsel kültür, Kültürel temsil.

* Semih Hakkı Öz, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye, e-mail: semihtv@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5634-5102

BERXWEDAN Û CEJN: NEWROZ Û KAWA DI KOVARÊN RÊXISTINÊN KURDÎ YÊN ÇEPGIR DE (1970-1984)

Ömer Fırat Bavli*

Newroz weke cejneke qedîm di nav civakên Kurdo - Îranî de sedan sal e tê pîrozkirin. Rêûresm biguherin jî kêm zêde naveroka cejnê li ser temayên xweza û biharê hatîye avakirin. Pîrozkirina cejnê demeke dirêj li gel kurdan jî bi van temayan hatîye pîrozkirin. Piştî geşedana tevgera neteweyî ya kurdan, Newroz ji hêla rewşenbîrîya kurdî ve wekî yek ji parçeyê giring ê nasnameya kurdî hate terîfkirin û ji wê demê şûn de Newroz weke cejneke neteweyî bi taybetî di edebîyata modern a kurdî de ji xwe re cihekî qewî girt. Têkilîya di navbera mîta Kawa û Newrozê de dîsa di vê serdemê de hate avakirin. Bi geşedana tevgerên kurdî yên çepgir Newroz di çarçoveya temayên berxwedan û serhildanê de wateyeke nû wergirt. Ev xebat hewl dide nêzîkatîya tevgerên çepgir ên kurdî ya bo Newrozê vekole. Di vê peywendîyê de gotara kovarên fraksîyonên cuda yên derbarê Newrozê de hatîye analîzkirin. Di encama vê xebatê de hate dîtin ku di hemû kovarên serdemê de Newroz girêdayî mîta Kawa bi gotareke dijkolonyal weke cejneke kurdî tê pênasekirin. Di heman demê de Newroz di çalakîyên propaganda û birêkxistinê de bi awayekî aktîf hatîye bikaranîn.

Peyvên Sereke: Kawayê hesinkar, Mît, Newroz, Rêxistinên çepgir.

* Xwendekarê doktorayê, Batman, Türkiye, e-mail:omerfiratbavli@gmail.com Orcid: 0000-0002-9448-0564

YALVAÇ URAL'IN ÇOCUKLAR İÇİN YAZDIĞI MİTOLOJİK METİNLERİNDE KÜLTÜREL BİR HAMLE OLARAK ANADOLULUK

Meryem Selva İnce*

"Mitoloji" denildiğinde öncelikli olarak Yunan mitolojisi akla geldiğinden Türkiye'de çocuk ve mitolojiyi aynı başlıkta yan yana getirmek, çocuk edebiyatı şemsiyesi altında okura mitolojik bilgileri aktarırken aynı zamanda anlatıda çocuğa görelik ilkesini merkeze alarak kurmaca telif bir metin üretmek kolay ve sık rastlanır bir yönelim değildir. Haldun Taner'in 70'li yıllarda Milliyet Çocuk dergisi için yazmaya başladığı çocuklara yönelik mitoloji masallarından bahsederken kendi yazı eylemini "Müslüman mahallesinde salyangoz satmaya" benzeterek bu durumun ardında yatan sebebi çekinerek ifade eder. Bu nedenle masal serisine başlamadan önce mitoloji ne işe yarar sorusuna cevap verir: "Mitoloji hayal gücümüzü besler, bizi geçmişin zengin hayal ürünü ile bağlar. Edebiyatı, sanatı daha iyi anlamamıza sağlar, insanlığın birikimine ortak eder". Aradan geçen elli yılda çocuk kitapları piyasasına bakıldığında kurmaca yazında hâlâ bu alanda hatırı sayılır bir nicelikten bahsetmek mümkün gözükmüyor, fakat Haldun Taner'le aynı dergide bulunmuş, Türk çocuk ve gençlik edebiyatının önemli kalemlerinden Yalvaç Ural'ın mitolojiden beslenerek ürettiği metinler nitelik olarak özel bir yerde konumlanmakta, söz konusu Yunanî anlatılar hegemonyasını Anadolu'yu merkeze alarak kırmaktadır. Bu bildiride yazarın *Anadolu Efsaneleri*, *Ege'de Bir Karya Efsanesi: Yunus Sırtındaki Çocuk Hermiyas* ve *Sümer Hayvan Masalları: Yabanöküzü ve Boynuzlu Tilki metinleri*, Kemalist bir kalkınma hamlesi yansıması olarak Anadolu mitolojisinin kullanımı bağlamında incelenecek ve metinlerarası kültürel bir diyalog kurmada fabl ve mesnevi türünün anlatılardaki işlevi değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Anadoluluk, Çocuk yazını, Kültürel hamle, Sümer mitolojisi, Metinlerarasılık.

* Doktora öğrencisi, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, inceselva@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8359-9730

DÎVÂN ŞİİRİNDE MİTİK AŞKIN TEMSİLİ: ZÜHRE VE MİRRÎH

Menekşe Balıbey[*]

Mit; evrenin oluşumunu, varlığın anlamını ve insanı kuşatan görülen-görülmeyen maddi ve manevi unsurları açıklama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve yaratılışı konu edinen anlatılar bütünü olarak tanımlanmıştır. Mitler, medeniyetlerin en eski dönemlerine ait izler taşımaktadır. Bu yüzden mitler; bir toplumun dini inanışlarını, siyasi yapısını, sanat anlayışını, felsefi düşüncesini ve kısacası kültürel birikiminin tüm katmanlarını içinde barındıran kapsamlı bir sistemdir. Bu yönüyle mitler, belli bir zamanda ortaya çıkmış ve işlevini yitirmiş anlatılar değildir. Aksine son derece devinimsel bir yapıya sahip olup geçmişten günümüze insanlığı etkilemeye devam etmektedir. Bu etkinin günümüze taşınmasında edebiyat önemli bir rol üstlenmiştir. Mitlerin şiirden romana hikâyeden tiyatroya kadar geniş bir yelpazede yer alması kültürel hafızanın sürekliliğini sağlamıştır. Türk edebiyatında yaklaşık altı asır boyunca varlığını sürdüren Dîvân şiirinin kaynakları arasında mitoloji önemli bir yer tutmaktadır. Bu şiirin mitolojik unsurları çoğunlukla Fars, Arap ve az da olsa Yunan mitolojisinden oluşmaktadır. Bu çalışmada, Dîvân şiirinin iki kozmik figürü olan Zühre ve Mirrîh'in Yunan ve Roma mitolojisindeki Afrodit-Ares (Venüs-Mars) arasındaki aşk anlatısıyla olan sembolik ilişkisi incelenmiştir. Dîvân şiirinde Zühre, Afrodit veya Venüs'ün karşılığı olarak değerlendirilmiş ve çoğu zaman aşk, güzellik ve çalgı gibi unsurlarla birlikte anılmıştır. Mirrîh ise savaşçı kimliğiyle Ares veya Mars'a tekabül etmiş ve şiirde feleğin başkomutanı olarak savaşçı kimliğiyle işlenmiştir. Mevcut bilimsel çalışmalarda "Zühre ve Mirrîh" figürü genellikle ayrı ele alınmıştır. Ancak Dîvân şiirinin incelenmesi sonucunda bazı beyitlerde Zühre ve Mirrîh'in birlikte ilişkilendirilerek işlendiği görülmüştür. Bu durum, Afrodit-Ares (Venüs-Mars) arasındaki aşk anlatısının Dîvân şiirinin özgün anlam dünyasında yeniden yorumlanmış bir yansıması olarak ele alınabilecegini göstermiştir. Böylece mitik anlatıda, güzelliğin temsili olan Afrodit (Venüs) ile savaşın sembolü olan Ares (Mars) arasındaki zıtlık, Zühre ve Mirrîh aracılığıyla estetik bir düzlemde yeniden üretilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mit, Mitoloji, Dîvân şiiri, Güzellik, Savaş, Aşk.

[*] Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi, e-mail: meneksebalibey@gmail.com

POLİTİK BİR MİT OLARAK "HALKIN BİRLİĞİ": SCHMITT'İN TÖZSEL HOMOJENLİK DÜŞÜNCESİ VE LEFORT'UN TOTALİTARİZM ELEŞTİRİSİ

Suat Kutay Küçükler*

Çağdaş dönemde "mit" kavramının politik işlevine ışık tutan düşünürlerin başında Carl Schmitt ile Claude Lefort gelmektedir. Her iki düşünür de politik olanın mitik zeminini sorunsallaştırmakta ancak demokratik kuruluş ve egemenliğin işleyişi açısından karşıt kutuplarda yer almaktadırlar. Schmitt, Georges Sorel'in "mitin gücü" düşüncesinden hareketle dünya tarihine yön veren politik eylemlerin ardında rasyonel müzakereleri veya pragmatizmi değil, kitlelere şehit olma ve şiddet kullanma cesareti veren miti görmektedir. Schmitt'e göre mit, kitlelerin mobilizasyonunu sağlamakla birlikte politik birliğin kurulması ve korunmasında da belirleyici bir role sahiptir. Nitekim demokrasinin ontolojik koşulunu homojenlik olarak tanımlayan Schmitt, 19. yüzyıldan beri söz konusu homojenliğin ulusa aidiyet ile sağlandığını öne sürmektedir. Ulusun homojen bir "birlik" içerisinde olması ise rasyonel tasarımlarla değil, doğrudan mitin irrasyonel gücüyle mümkündür. Bu haliyle bir birlik içerisinde olan ulus, Schmitt'in politik olana has ayrım olarak ortaya koyduğu dosta ve düşmana karar verecektir. Schmitt için politik varoluşun ön koşulu konumundaki mitik birlik düşüncesi, Lefort açısından demokrasiyi tehdit etmekte ve totalitarizme kapı aralamaktadır. Lefort'un kuramında modern demokrasi, geçmişteki monarşilerde kralın bedeninde somutlaşan organik toplum modelinin yıkılmasıyla ve iktidarın kimsenin tümüyle ele geçiremeyeceği, temsil edilemez "boş bir yer" haline gelmesiyle var olmaktadır. Demokratik rejim, homojenliğin tam aksine toplumsal bölünme ve çatışmaların meşru, hatta demokrasinin kurucu bir unsuru olarak kabul edildiği açık bir yapıdır. Lefort'a göre toplumu kendisiyle tamamen özdeş, çatışmasız ve tek bir organik beden olarak kurgulayan her türlü "bir(lik) miti", totaliter rejimlerin temel karakteristiğidir. Bu bildiride Schmitt ve Lefort'un politik mit kavrayışları karşılaştırmalı olarak incelenecek ve mitin demokratik ile totaliter yapılardaki işlevi tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Politik mit, Halkın birliği, Homojenlik, Totalitarizm, İktidarın boş yeri.

* Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, e-mail: suatkutaykucukler@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4948-6868

XIX. YÜZYIL AZERBAYCAN MAKTEL EDEBİYATINDA HIZIR'IN MİTOLOJİK İMGESİ

Taleh Hüseynov*

XIX. yüzyıl Azerbaycan maktel edebiyatı, dinî-poetik sistemin önemli bir parçası olmakla birlikte zengin bir imgeler dünyasına sahiptir. Bu imgeler arasında Hızır (a.s.) özel bir yer tutar. Doğu şiir geleneğinde Hızır, dirilik suyunu (âb-ı hayat) bulan, karanlıkta yol gösteren ve zor anlarda yardım eden kutsal bir figür olarak tasvir edilir. XIX. yüzyıl maktel edebiyatında ise bu imge yeni anlam katmanları kazanarak Kerbelâ faciasının poetik yapısında işlevsel bir sembole dönüşür. Maktel şiirinde Hızır çoğu zaman âb-ı hayat ile ilişkilendirilir; ancak bu karşılaştırmada üstünlük genellikle İmam Hüseyin'in (a.s.) şahadetine ve onun yolunun manevî diriltici gücüne verilir. Böylece fizikî hayat ile manevî ebediyet arasında sembolik bir karşıtlık kurulmuş olur. Kerbelâ hadisesi bu bağlamda geçici dünya hayatının değil, hakikat uğruna kazanılmış ebedî zaferin sembolü olarak sunulur. Ayrıca Hızır imgesi karanlıkta rehberlik eden bir figür olarak da kullanılır ve bu yönüyle hak yolunun temsilcisi olan Hüseyin (a.s.) ile paralellik kurar. Böylelikle dinî kavram, poetik imge düzeyine yükseltilerek türün estetik imkânları genişletilir. Bu araştırma, XIX. yüzyıl Azerbaycan maktel edebiyatında Hızır imgesinin yalnızca dinî bir göndermeden ibaret olmadığını; hayat–ölüm, fanilik–ebediyet ve karanlık–nur karşıtlıklarını sembolik düzlemde birleştiren temel bir poetik unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: XIX. yüzyıl Azerbaycan edebiyatı, Maktel edebiyatı, Hızır imgesi, Kerbelâ motifi, Poetik sembolizm.

* Taleh Hüseynov, Bakü Avrasiya Universitesi, doktora öğrencisi, Bakü, Azerbaycan, dilchilik@gmail.com.

HİNDU MİTOLOJİSİNDE ASURALAR, TAPAS VE DHARMA'NIN SINIRINDA TANRISAL MÜDAHALE

Beyza Aybike Deveci*

Hindu mitolojisi tanrılar ile doğaüstü varlıklar arasındaki ilişkileri açıklama biçimi bakımından diğer mitolojik geleneklerden ayrışan özgün bir dinamik sunar. Bu özgünlüğün merkezinde çilecilik disiplini anlamına gelen tapas yer alır. Tapas manevi disiplin ve ruhsal arınma pratiği olmanın yanı sıra mitolojik bağlamda kozmik düzeyde sonuçlar üreten bir güç mekanizması olarak işlev görür. Bu çerçevede tanrılar ile asuralar arasındaki sınır kesin ve mutlak değildir. Her iki varlık türü tapas uygulayabilir. Tanrılar açısından tapas evrensel düzenin ve kozmik dengenin sürdürülmesine hizmet eden bir pratik olarak ortaya çıkarken asuralar için bu güç zaman zaman dharma sınırlarını aşarak tanrıları dahi tehdit edebilecek kudrete dönüşebilir. Nitekim asuraların tapas yoluyla elde ettikleri gücü dharmaya aykırı biçimde kullanmaları kozmik dengenin bozulmasına yol açar. Bu durum tanrısal müdahaleyi kaçınılmaz kılar. Söz konusu müdahale kimi zaman tanrının doğrudan devreye girmesiyle kimi zaman avatāra aracılığıyla düzenin yeniden tesis edilmesiyle kimi zaman da tanrıçaların temsil ettiği şakti yoluyla dengenin sağlanması şeklinde gerçekleşir. Bu çalışma tapası manevi disiplinden çok kozmik güç mekanizması olarak ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda asuraların tapas uygulamaları, tanrıların tapas karşısındaki zorunlu konumu ve bununla bağlantılı olarak tapas-vara (lütuf) ilişkisi incelenmektedir. Böylece tapasın Hindu mitolojisinde kozmik düzenle kurduğu ilişki dharma sınırlarının aşılması ve bu sınır ihlallerine verilen tanrısal karşılıklar bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışma ayrıca asuraların temel sorununun kötülükten ziyade aşırılık ve dharma sınırlarının ihlali olduğuna dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede çalışma dinler tarihinin hermenötik, betimleyici ve karşılaştırmalı yöntemleri kullanılarak yürütülecektir.

Anahtar Sözcükler: Dinler Tarihi, Hindu mitolojisi, Dharma, Tapas, Asura.

* Dr, Arş. Gör., KastamonuÜniversite, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Bölümü, Kastamonu, Türkiye, e-mail: beyzaybike@gmail.com Orcid: 0000-0003-1911-3163

DİJİTAL DÜNYA MİTOLOJİSİ: TÜRK MİTOLOJİK FİGÜRLERİNİN DİJİTAL OYUNLARDA YENİDEN İNŞASI VE FAKELORE SORUNSALI

Mehmet Gökdoğan[*]

Dijital oyunlar, günümüzde yalnızca eğlence odaklı mecralar değil; mitolojik anlatıların yeniden üretildiği, görsel-işitsel kodlar aracılığıyla kültürel belleğin aktarıldığı anlatı alanları hâline gelmiştir. Türk mitolojik figürlerinin dijital oyun ortamlarında yeniden inşası, geleneksel anlatı repertuarının görünürlüğünü artırmakta; temsilin bağlamsal derinliğinin zayıflaması, estetikleştirilmesi ve popüler kültür kodlarıyla yeniden biçimlendirilmesi gibi yapısal dönüşümleri de üretmektedir. Ortaya çıkan tablo, folklorun dijital ortamdaki üretim ve aktarım pratiklerinin yeniden kavramsallaştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Dijital folklor ve netlore tartışmaları, geleneksel folklor ürünlerinin çevrimiçi mecralarda yeni ifade biçimleri kazanmasını açıklarken; posthuman folklor yaklaşımı, anlatı üretiminin yalnızca insan öznesine dayalı olmadığı, algoritmik sistemler, oyun motorları, simülasyon ortamları ve etkileşimli teknolojiler aracılığıyla dönüşüm geçirdiği bir kültürel yapıya işaret etmektedir. Çalışmada Türk mitolojik figürlerinin dijital oyunlardaki temsilleri, görsel kodlar, anlatı işlevleri ve kültürel göndermeler bağlamında çözümlenmekte; özellikle yerli oyun örnekleri üzerinden mitolojik imgenin dijital estetik içerisinde nasıl yeniden kurgulandığı tartışılmaktadır. Dijital oyunların kültürel mirasın aktarımı açısından önemli bir potansiyel taşıdığı; buna karşılık geleneksel bağlamın yüzeyselleştirilmesi, mitolojik öğelerin metalaştırılması ve sembolik anlam katmanlarının indirgenmesi gibi eleştirel risk alanlarını da ürettiği ortaya konulmaktadır. Fakelore kavramı, dijital ortamda yeniden inşa edilen mitolojik temsillerin otantiklik, ideolojik yönlendirme ve kültürel süreklilik bakımından sorgulanmasına imkân tanıyan temel bir analitik çerçeve sunmaktadır. Böylece çalışma dijital mit üretiminin yalnızca teknik bir dönüşüm olmadığı; dijital oyunlarda yeniden üretilen Türk mitolojik figürlerinin kültürel bellek ile popüler kültür arasındaki etkileşim ekseninde nasıl konumlandığını temsil biçimleri, kimlik inşası ve kolektif hafıza süreçleri bağlamında çok katmanlı bir yeniden yapılanma dinamiğini ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dijital Oyunlar, Türk Mitolojisi, Dijital Folklor, Posthuman Folklor, Fakelore.

[*] Türk Dili ve Edebiyatı Doktorantı, Denizli İl Emniyet Müdürlüğü, Asayiş Şube Müdürlüğü, e-posta: mehmetgokdogan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3164-1818

HALK ANLATILARINDA YAZGININ MİTOLOJİK KÖKENİ: MOİRA ARKETİPİ

Bircan Kayacan[*]

Mitolojik arketipler, halk anlatılarında çoğu zaman bağımsız ve müstakil mit anlatıları şeklinde değil; dönüşerek, yerelleşmiş ve gündelik inanç pratikleriyle iç içe geçmiş biçimleriyle senkretik olarak varlığını sürdürmekte, sözlü anlatı ortamında benzer motifler aracılığıyla anlatının anlam derinliğini ve sürekliliğini beslemektedir. Bu dönüşüm süreci, anlatı geleneği içerisinde bazı motiflerin süreklilik kazanarak belirginleşmesine imkân tanımaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan yazgı motifi de mitolojik sürekliliğin belirgin biçimde izlenebildiği anlatı motiflerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Yazgı, halk anlatılarında inanç dünyasıyla anlatı kurgusunun kesiştiği, insanın başına gelenleri anlamlandırmasını sağlayan temel motiflerden biridir. Bu anlatı motifinin mitolojideki karşılığı ise Antik Yunan mitolojisinde yazgıyı temsil eden Moira tasavvurunda somutlaşmaktadır. Moiralar; Klotho'nun yaşam ipliğini eğirmesi, Lachesis'in bu ipliği ölçmesi ve Atropos'un ipliği kesmesi aracılığıyla insan ömrünün başlangıcını, süresini ve sonunu belirleyen kozmik bir düzen anlayışını sembolize etmektedir. Bu metafor, insan ömrünün pamuk ipliğine bağlılığına gönderme yapan kırılganlık tasavvuruyla birleşerek yazgının geri döndürülemez akışını temsil eden temel bir mitolojik imge niteliği taşımaktadır. Halk anlatılarında ise bu kozmik düzen anlayışı, "kader", "alın yazısı", "nasip", "kısmet", "ecel" ve "takdir" gibi kavramlar etrafında anlatı motifine dönüşerek yeniden üretilmektedir. Çalışmada kahramanın doğum anında kaderinin belirlenmesi, yazgıdan kaçma çabasının bizzat yazgının gerçekleşmesine hizmet etmesi ya da rüya ve kehanet yoluyla geleceğin önceden bildirilmesi gibi anlatı motifleri, Moira arketipinin halk anlatılarındaki işlevsel karşılıkları olarak okunmakta, karşılaştırmalı motif incelemesi ve kültürel bellek yaklaşımı aracılığıyla mitolojik düşüncenin sözlü kültür ortamında nasıl süreklilik kazandığı ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Halk Anlatıları, Yazgı, Moira arketipi, Mitolojik unsurlar, Motif sürekliliği.

[*] Dr., Aydın Valilği Adnan Menderes Demokrasi Müzesi.

BİZANS VE SÜRYANİ ORTODOKS RESİM SANATINDA YILAN İMGESİNİN İKONOGRAFİSİ

Mehmet Ali Doğan*

Çalışma, yılan imgesinin Bizans ve Süryani Ortodoks resim sanatındaki ikonografisine ve taşıdığı sembolik anlama odaklanmaktadır. Söz konusu bağlamda Bizans Duvar resim sanatı ve Süryani Ortodoks bir aile olan Şımmeshındi ailesinin ürettiği dini el sanatı ürünleri araştırmamızın kapsamını oluşturmaktadır. Kökeni farklı kültürel ve mitolojik geleneklere dayanan yılan imgesinin kaynağını efsaneler, masallar ve halk hikâyeleri oluşturmaktadır. Bu kaynaklarda yılan genel olarak şifa, bereket, doğurganlık, yaşam, ölüm, ölümsüzlük ve bilgelik gibi anlamlar taşımaktadır. Bizans ve Süryani Ortodoks resim sanatında ise yılanın ikonografik kaynağı Kitab-ı Mukaddes'tir. Kitab-ı Mukaddes'in çeşitli bölümlerinde yılan, çoğunlukla kötülüğe (şeytan, günah, ölüm) dair kavramların sembolü olarak yer almaktadır. Yılan imgesi Eski Ahit'te anlatılan Adem ile Havva'nın cennetten kovuluşu (Yaratılış 3: 1-21), Yeni Ahit'te anlatılan İsa'nın Vaftizi (Matta 3: 13-17 Markos 1: 9-11, Luka 3: 21-22, Yuhanna 1: 29-34, Pavlus'un Romalılara Mektubu 6: 3, Pavlus'un Korintlilere I. Mektubu 12: 13, Apokrif İncil; Ebionitler İncili) ve İsa'nın Çarmıha Gerilişi (Matta 27: 33-56, Markos 15: 22-41, Luka 23: 32-49 ve Yuhanna 19: 18-34) sahnelerinde şeytan ya da ölümü simgeleyen bir imge olarak betimlenmiştir. Bu doğrultuda yılan, bağımsız bir imge olarak betimlenmek yerine, daha çok yukarıda belirtilen çeşitli sahnelerde şeytan, günah ve ölüm gibi sembolik anlamlar taşıyan ikonografik bir unsur olarak görülmektedir. Dolayısıyla yılanın, Kitab-ı Mukaddes metinlerinde kötülük ekseninde şekillenen anlam katmanları dikkate alınarak, Bizans ve Süryani Ortodoks resim sanatında, bahsi geçen sahnelerdeki ikonografik işlevi ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yılan, İkonografi, Süryani Ortodoks, Bizans Resim Sanatı, Duvar Resimleri, El Sanatı.

* Dr. Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Mardin, Türkiye, mehmetalidoğan01@gmail.com, Orcid:0000-0001-9566-4595

İSİS'İN PEÇESİNİ KALDIRMAK: ORHAN DURU'NUN "KARGINMIŞ OZAN" ÖYKÜSÜNDE ANTİK MISIR MİTOLOJİSİNİN MODERN KENT KURGUSUNA DÖNÜŞÜMÜ

Fatıma Ertürk*

Orhan Duru'nun "Kargınmış Ozan" öyküsü, modern çağın kent dinamiklerini Antik Mısır mitolojisinin en güçlü figürleri olan İsis ve Amon-Ra üzerinden yeniden kurgular. Bu çalışmanın amacı, öyküdeki başkahraman Ozan'ın gizli bir İsis tapınağını keşfetmesiyle başlayan yıkım sürecinin antik mitolojik motiflerle nasıl örüldüğünü incelemektir. Mısır inancında ölüm ve yeniden doğumun tanrısı Osiris'in eşi, güneş tanrısı Horus'un annesi olan İsis; göklerin kraliçesi, doğanın bilinmezliği ve bereketin yegâne temsilcisidir. Antik Sais kentindeki tapınağında yazdığı gibi İsis, peçesi hiçbir ölümlü tarafından kaldırılamayan evrensel bir sırrı simgeler. Öyküde Ozan'ın bu tapınağı bularak yüzyıllardır kapalı duran sır perdesini aralamaya çalışması, tanrıçanın kutsal alanına yapılmış bir müdahale olarak yorumlanmış ve etrafında başlayan amansız yıkım bu mitolojik dokunulmazlığın sonucu olarak öyküye yansımıştır. Çalışmada bu doğaüstü gizemin ve lanetin, kendisini İsis tapınağının bakıcısı ve Amon-Ra rahibesi olarak tanıtan bir karakter üzerinden nasıl derinleştirildiği ele alınmaktadır. Evrenin mutlak yaratıcısı, görünmez gücü ve devlet otoritesinin sağlayıcısı olan Amon-Ra, yazarın kurgusunda günümüzün yerel bürokrasisini ve iş makinelerini görünmez bir el gibi yöneten ilahi bir iradeye dönüşmüştür. Antik çağlarda firavunları ve orduları yönlendiren, öfkesi evrensel bir sarsıntı yaratan Amon, modern kentte yıkım ekiplerini kendi iradesiyle yönlendiren mutlak gücü temsil eder. Ozan ise bu gizli tapınağı keşfedip âdeta tanrıçanın sır peçesini kaldırarak kutsalı ihlal ettiği için mutlak iradenin öfkesini üzerinde taşıyan lanetli bir şaire dönüşmüştür. Bu bildiri, İsis'in evrensel sırrı ile Amon-Ra'nın yok edici mutlak iktidarının modern edebiyatta tekinsiz bir kentsel tahribat anlatısına nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Orhan Duru, "Kargınmış Ozan", Antik Mısır mitolojisi, İsis, Amon-Ra.

* Dr., Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir, Türkiye, e-mail: fatima.erturk@ege.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0756-782X

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN *MUHABBET TILSIMI* ADLI ROMANINDA HALK İNANIŞLARI VE EZOTERİK UNSURLAR

Dilan Yamaç[*]

Hüseyin Rahmi Gürpınar, kaleme aldığı çok sayıda eserle Türk romancılığının ilerlemesine önemli katkılarda bulunmuş bir edebiyatçıdır. 1864'te İstanbul'da doğan Gürpınar, düzenli bir eğitim görmemiş, çocukluğu ailesindeki kadınlar arasında geçmiş ve halk yaşantısını tanıma fırsatı bulmuştur. Sürekli bir eğitim hayatı olmamış kendi kendini yetiştirmiştir. Romancılığının yanı sıra hikâyecilik ve gazete yazarlığı da yapmış, tüm metinlerinde sosyal faydayı esas almıştır. Sanatçı, Türk milletinin sosyal dinamiklerini, davranış kalıplarını, inanç unsurlarını ansiklopedist bir yöntemle eserlerinde işlerken ironi olgusunu öne çıkarır. Gürpınar'ın romanlarında İstanbul'un belli başlı semtleri arasındaki yaşayış farkları, hurafeler, batıl inançlar, dedikodular vb. unsurlar bir karnaval havası içerisinde ele alınırken yazarın natüralist yöntemin etkisiyle boş inançlara savaş açtığı, insanları korkutan, olağanüstüye inanmaya iten etmenlerin özünde yine başka insanların menfaatleri olduğunu işaret ettiği görülür. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1921'de tamamlanıp 1928'de yayımlanan *Muhabbet Tılsımı* adlı romanı, onun boş inançlardan kaynaklı toplumsal karışıklığı hicvettiği önemli yapıtları arasında gösterilmektedir. Sahte dervişlerin, büyücü olduğunu iddia edenlerin peşine düşüp muska ve çeşitli sihir uygulamaları yaptıran kimselerin başlarına gelenlerin işlendiği bu eser, okült unsurlar ve halk inanışları adına ciddi bir kapsama sahiptir. Bu çalışmada Muhabbet Tılsımı adlı roman konusu ve yapısal özellikleri bakımından ele alındıktan sonra mitolojik ve ezoterik verilerin mevcudiyeti açısından incelenecek, ardından Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bu olgulara bakışı tespit edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türk romanı, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Mitoloji, Ezoterizm.

[*] Millî Eğitim Bakanlığı, e-mail: dilanyamac@gmail.com

HELLENİSTİK DÖNEM SERAMİKLERİNDE DİONYSOS VE ATRİBÜLERİ: İMGE VE İŞLEV

Gonca Fırat Bişkin*

Bu çalışma, Hellenistik Dönem seramikleri üzerinde yer alan Dionysos ve atribülerini arkeolojik veriler ışığında inceleyip değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dionysos, şarap, doğa, coşku (ekstasis) ve tiyatro ile ilişkilendirilen bir tanrı olup aynı zamanda ritüel deneyimler, ziyafet (symposion) kültürü ve kimliğin dönüşümü ili ilişkili merkezi bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda seramikler, bu kültürel pratiklerin yansımalarını görebileceğimiz önemli materyal gruplardır. Hellenistik Dönemde oldukça tercih edilmiş ve sevilerek kullanılmış sofra kapları (kantharos, skyphos ve benzeri içki kapları), aydınlatma gereçleri (kandiller) üzerinde yer alan Dionysos'un başlıca atribülerinden, Thyrsos (ucu çam kozalağı ya da üzüm salkımıyla süslü asa), kantharos, sarmaşık tacı, asma yaprağı ve üzüm salkımı, panter/leopar ve masklar bu kaplar üzerine döneme özgü üretim ve bezeme teknikleriyle uygulanmıştır. Bu atribülerin belli kap formları üzerinde yoğun olarak işlenmiş olması sadece süsleme-dekor amacıyla değil kapların kullanım amacına uygun, planlı bir şekilde tercih edilmiş olup, imge ve işlev arasında bilinçli bir görsel programın varlığına işaret etmektedir. Bu çalışma kapsamında, Hellenistik dönem seramik ikonografisi, materyal kültür ve kullanım açısından ele alınarak Dionysos ve atribüleri ile arkeolojik veri bağlamında yeni değerlendirmeler sunmayı hedeflemektedir. Böylelikle Dionysos ve atribülerinin yer aldığı tasvirlerin sadece dekoratif bir unsur olarak değil ziyafet (symposion) geleneğini meşrulaştıran ve ritüel kimliği görünür kılan sembolik veriler olarak işlev görmüş olabileceği anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hellenistik Dönem, Seramik, Dionysos, Atribü, Ziyafet, Ritüel.

* Dr., Samsun, Türkiye, e-mail: goncafbiskin@gmail.com, Orcid:0000-0002-8487-7509

KOLEKTİF BELLEKTEN TARİHSEL AKSİYONA: *PEÇEVİ TARİHİ*'NDE UYARICI VE MÜJDELEYİCİ RÜYA TİPOLOJİLERİ

Derya Dağaşan[*]

Ercan Gümüş[**]

Mitolojik anlatılar, rüya görme pratiğinin toplumsallaşmış bir türevi olarak, kolektif belleğin sembolik kodlarını bünyesinde barındıran bilişsel inşalar şeklinde mütalaa edilmektedir. Pek çok kültürde köken mitlerinin ontolojik kaynağı olarak rüyaların referans gösterilmesi, bu fenomenin toplumsal tasavvurdaki belirleyici rolünü teyit eder. Rüya fenomeninin tarihsel iz düşümlerine odaklanan bu çalışma, 16. ve 17. yüzyıl Osmanlı toplum yapısını anlamak bakımından müstesna bir kaynak teşkil eden *Peçevi Tarihi*'ni merkeze almaktadır. Bu doğrultuda, metinde yer alan zengin rüya anlatıları arasından; ilkin İskender Paşa'nın stratejik kararlarını şekillendiren rüyasına, ardından ise Hasan Paşa'nın rüyası üzerinden gelişen anlatı geleneğine odaklanılacaktır. Peçevi İbrahim Efendi tarafından nakledilen bu iki vaka, rüya fenomeninin Osmanlı askeri anlatısındaki diyalektik karakterini çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Anlatı düzleminde İskender Paşa örneği, ilahi bir ihtar mahiyetindeki "*uyarıcı rüya*" tipolojisini temsil ederken; Hasan Paşa vakası, zaferin manevi müjdecisi olan "teyit edici/müjdeleyici" rüya modeline tekabül eder. Bu dikotomik yapı, rüyanın Osmanlı siyasî zihniyetinde sadece öznel bir deneyim değil, askeri stratejileri ve komuta kademesinin otoritesini şekillendiren epistemolojik bir kaynak olarak işlev gördüğünü kanıtlar. Mevcut çalışmada söz konusu tasnifi derinleştirmek ve çeşitlendirmek adına, metnin farklı katmanlarında yer alan diğer rüya kayıtlarına da atıf yapılacak; böylelikle rüyanın kolektif bellek ve tarih yazımındaki çok boyutlu rolü kapsamlı bir analizle ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Peçevi Tarihi, Kolektif Bellek, Rüya Tipolojileri, Osmanlı Devleti

[*] Dr., e-mail: drydgsn@gmail.com, (https://Orcid.org/0000-0002-8128-5380).

[**] Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: ercangumus@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9904-748X.

TÜRK MİTOLOJİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ZAMAN TASAVVURU VE DÖNGÜSELLİK

Gülay Hoştaş*

Zaman mefhumu, mitolojik düşünce sistemi içerisinde sadece kronometrik bir anlayışa bağlı bir ölçüm aracı değil, kâinattaki varlığın ve yaşamın devamlılığında temel bir unsur olmuştur. Tarihin eski devirlerinde varlık gösteren kültürlerin kozmolojik düzenlerinde önemli bir yere sahip olan bu kavram, başlangıç ve bitişin belirli olduğu ve tek düzlemde akan bir süreç olarak algılanmamıştır. Yaşamın sürdürüldüğü kâinattaki akış, düzenin tekrarı ve yenilenmesi bağlamında daimî sürekliliğin temel olduğu bir tasavvurdan oluşmuştur. Benzer anlayış Türklerde de yer almış, Türk mitolojisinde de zaman kavramı döngüsel olmasının yanı sıra kozmik düzenin iç içe olduğu bir yapıyı oluşturmuştur. Ayrıca başlangıç ve bitiş arasında net bir sınırın olmaması, Türk mitolojisinde her sonun yeni bir başlangıcı işaret ettiğini göstermektedir. Kozmik boyutun görünür hali ise Gök Tanrı inancı ve kozmogonideki çok katmanlı kâinat tasavvuru ile olmuştur. Zamanın ritmik ve toplumsal yapısı, törenler, ritüeller, tabiatın dönüşümü ve mevsimsel döngüde varlık göstermiştir. Öte yandan Türklerde döngüsel zaman anlayışı, gök merkezli olmasının yanı sıra kâinatın düzenini ayakta tutan kutsal bir tezahürü de ifade etmiştir. Bu kutsallık siyasî ve sosyal ritüellerde varlık gösterdiği gibi doğanın düzeninin işareti olan mevsimsel değişiklikler gibi zamansal akışta da yer almıştır. Bu bildiri Türklerde zaman kavramının doğrusal bir yapıdan oluşmadığı, döngüsel bir anlayışla tasavvur edildiğinden hareketle Türk mitolojisinde söz konusu mefhumun kozmik, ritüel ve sembolik boyutlarda nasıl yer aldığı hakkında bilgi vermeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda elde edilen bulgular ışığında bu kavramın Türk mitolojisinde kozmik düzen, toplumsal yaşamdaki süreklilik ve mitik bilincin temelindeki rolünü de analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türk Mitolojisi, Zaman, Döngüsellik, Kozmik Düzen, Kozmogoni.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, İstanbul, Türkiye, e-mail: gulayhostas@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8951-1998

OTHMAR FRANK'IN *DAS LICHT VOM ORIENT (ŞARK'TAN YÜKSELEN IŞIK)* KİTABINDA MİTOLOJİK GEÇİŞKENLİKLER

Remzi Avcı*

Othmar Frank, 1808 tarihli *Das Licht vom Orient* (Şark'tan Gelen Işık) adlı eserinde, din, devlet yapısı ve dil dahil tüm insan kültürünün tek bir İran menşeli *ışık* kaynağından doğduğunu savunur. Bu bağlamda doğa felsefesi temelli bir düşünce benimser. Frank'a göre *Zerdüştlük,* yalnızca tarihsel bir dini gelenek değil; evrenin özü, insan düşüncelerinin, eylemlerinin ve dünya sürecinin yönünü belirleyen yaratıcı bir güçtür. Frank, kadim İran'ı insan ırkının yegâne beşiği ve tarihsel sürecin başlangıç noktası olarak tanımlar. İran merkezinden yayılan bu ışık huzmeleri Hindistan, Mısır, Yunan ve Alman topraklarına ulaşmıştır. Özellikle Hindistan bu sistemde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Frank, orijinal dinin nasıl dönüşümler geçirdiğini örneklendirmek için *Bhagavadgita*'yı kullanır ve Brahma ile Vişnu gibi Hint tanrılarının, İranlı Zervan ve Hürmüz ile özdeş olduğunu ileri sürer. Buna karşılık Greko-Romen dünyasını saf ışık organizasyonunun bir çatışmaya dönüştüğü bir kültürel çözülme alanı olarak görür. Frank'a göre bu durum, modern Avrupa biliminde hala devam eden kadim Şark'a dair temel bir yanlış anlaşılmaya yol açmıştır. Frank'ın ideolojisinin can alıcı noktası, Pers ve Germen halkları arasında kurduğu belirgin içsel yakınlıktır. Kadim Alman ulusunun, mitolojisinin ve geleneklerinin "doğrudan Pers diyarlarından" geldiğini iddia eder ve bu bağın Almanca ile Farsça arasındaki dilsel akrabalıkla kanıtlandığına inanır. Frank, kadim Alman dünya görüşünün (*Weltanschauung*) kolektivist doğasını vurgulayarak bunun bireysel özgürlükten ziyade bütünün birliğine önem veren Pers *Urstaat,* yani (kadim devlet yapısını) yansıttığını savunur. Bu bağlamda bu çalışma, bir Romantik dönem Alman şarkiyatçısı olan Frank'ın Hint-İran-Alman mitolojileri arasındaki geçişkenlikleri nasıl değerlendirdiğini irdeleyerek onun gözünden Almanların Aryanlığına ışık tutar.

Anahtar Sözcükler: Othmar Frank, Işık, Zerdüştlük, İran, Almanya.

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-amil:remziavci@artuklu.edu.tr.

DİYARBAKIR DENGBÊJLERİNDEN MIHEMEDÊ NENYASÎ'NİN ESERLERİNDE MİTOLOJİK ÖĞELER

Muhammed Şerif Azarkan*

Mitoloji bir ulusa, bir dine ve bir uygarlığa ait mitleri ele almaktadır. Mitoloji ilkel insanlar ve insanüstü varlıkların başlarından geçen masalsı olayların incelenip anlatılmasını konu edinen efsane bilimi anlamıyla da karşılanmaktadır. Mitoloji bilimine baktığımızda medeniyet tarihi araştırmalarında özellikle de eski dünyaya ait sosyal yaşamın karanlık yönleri, eskiçağ insanlarının düşünce sistemleri, inançları ibadet ve törenleriyle bunlarla ilgili değişik konuları gün yüzüne çıkarmada son derece yararlı ve aydınlatıcı öğelerden olduğu bir gerçektir. Mitoloji bilimi, sadece insan düşüncesini değil aynı zamanda tarihin belli aşamalarını da aydınlattığını hatta toplumların yaşam biçimlerini gelenek ve göreneklerini iyi bir şekilde kavramamızı sağladığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim Dengbêjlik, somut olmayan kültürel miras kategorisinde yer almaktadır. Kürtçe'de deng; ses, bêj; söylem anlamına gelmektedir. Dengbêjler, kilam (dengbêjlerin oluşturduğu bir sözlü edebiyattır) ve Stran (şarkı) söyleyerek Kürt sözlü tarihinin taşıyıcı birer arşiv görevini taşırlar. Bu konular arasında, ağalarla mücadele edenler, göçler, zorlu zamanlar, aile kavgaları, kız kaçırmalar, aşkların zorlu süreçleri, tarihi olaylar, içinde bulunan coğrafya şartlarını ve diğer sosyal konuları ele almaktadır. Diyarbakır'da dengbêjlik denince hiç şüphesiz Mihemedê Nenyasî akla gelmektedir. Dengbêj Mihemedê Nenyasî'nin eserlerinde yiğitlik, kahramanlık, aşk, vatan sevgisi, yardım severliği, ve cesareti temsil eden mitolojik öğeler yer almaktadır. Hem dengbêjlik kültüründe hem de halk edebiyatında Mihemedê Nenyasî sembol hale gelmiştir. Diyarbakır dengbêjlerinde de Mihemedê Nenyasî'nin seslendirdiği eserlerinde kahramanlık, güçlü, cesaret yönüyle de eserlerini ele aldığı görülmektedir. Bu çalışmamızda Diyarbakır Dengbêjlerinden Mihemedê Nenyasî eserlerinde mitolojik öğelerine ilişkin neler söyledikleri ve nasıl işledikleri irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Sözlü Kürt edebiyatı, Dengbêjlik**,** Mitoloji, Halk hikâyeleri, Mihemedê Nenyasî.

*Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Diyarbakır-Türkiye, serifazarkan0324@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6070-3432

FARKLI İNANÇLARIN ORTAK RİTÜELİ VE MEKÂNI: KUBBET'ÜL AYŞO VE ZİYARETGÂHI

Mehmet Sabri Deniz[*]

Ebru Öncel[**]

Bu tebliğ, etno-dini bağlamda çok katmanlı bir yapıya sahip Mardin'in kültürel hafızasında yer alan ve günümüzde büyük ölçüde unutulmaya yüz tutmuş mitolojik bir anlatıyı incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın odağında Merkez Artuklu ilçesine bağlı Çiftlik (Çütürkê) mahallesinde bulunan Kubbet'ül Ayşo ve Ziyaretgâhı ile hemen yanı başında yer alan Mor İlya Kilisesi etrafında şekillenen inanç temelli anlatılar bulunmaktadır. Söz konusu mekânlar, fiziksel birer ibadet/ziyaretgâh alanı olmasının yanında yerel Müslüman ve Hıristiyan toplulukların ortak kültürel hafızasında yer etmiş, mitolojik anlatılar ve ritüelleri de temsil etmektedir. Bölgedeki sözlü anlatılara göre çocuk sahibi olamayan kadınlar ya da evlilik çağına gelmesine rağmen kısmetinin açılmadığına inanan genç kızlar, belirli bir ritüel düzeni içinde önce Mor İlya Kilisesi'ni ziyaret edip daha sonra Kubbet'ül Ayşo Ziyaretgâhına uğrayarak çeşitli adak ve seremonik uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Bu ritüeller, farklı dini cemaatlere mensup kızların/kadınların ortak bir inanç geleneği etrafında buluşabildiğini göstermesi bakımından Mardin'in çok kültürlü toplumsal dokusunu yansıtan önemli bir örnek teşkil etmektedir. Sözlü tarih yöntemiyle derlenen anlatılar ve yerel hafızada yaşayan mitolojik motifler üzerinden yürütülen bu çalışma, Kubbet'ül Ayşo anlatısının yalnızca bir ziyaret kültü olarak değil, aynı zamanda farklı etno-dini topluluklar arasında kurulan sembolik bir kültürel etkileşim alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yönüyle tebliğ, Mardin'in yerel inanç coğrafyasında şekillenen mitolojik anlatıların toplumsal hafıza ve çok kültürlü yaşam bağlamında derlenerek kayıt altına almayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kubbet'ül Ayşo**,** Mardin, Mor İlya Kilisesi, Ziyaret, Çütürkê

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-mail: mehmetsdeniz@artuklu.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-7917-784X.

[**] Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-mail: ebruoncel90@gmail.com.

KLASİK ZAZA EDEBİYATINDA MİTOLOJİK ÖGELER

Mecnun Çeçen*

Zazalar, çoğunluğu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olmak üzere Türkiye ve Avrupa metropollerine yayılmış; etnik çoğunluk bakımından Türkiye'de dördüncü sırada yer alan bir topluluktur. Zazaca, Hint-Avrupa dil ailesinin Kuzeybatı İran koluna bağlıdır. Yazılı Zaza edebiyatı bilinen ilk numunesi 1866 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Hezan köyünde doğan Ahmed-i Hasi'nin yazdığı mevlit türündeki Mevlîdê Kirdî adlı eserdir. Bu eser aynı zamanda klasik Zaza edebiyatının da ilk eseridir. Osman Esat Efendi'nin 1903 yılında yazdığı Bîyîşa Pêxemberî adlı eser de mevlit türünde ve klasik edebiyat eseridir. Bu iki eserden sonra yazılı Zaza edebiyatı uzun yıllar süren bir sessizlik devresine girer. Klasik Zaza edebiyatının tespit edilmiş 24 eseri vardır. Bu eserlerden 9'u mevlit, 8'i divan, 5'i akidename, 2'si siyer türündedir. Klasik Zaza edebiyatının türlerine bakıldığında söz konusu edebiyatın dinî ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Dini içerikli edebî eserlerde mitolojik unsurların bulunma olasılığı yüksektir. Ana Britanica mitolojiyi, belirli bir uygarlığa ya da dinsel geleneğe özgü inançları, uygulamaları, kurumları ya da doğa olaylarını açıklamak amacıyla görünüşte gerçekten yaşanmış olayları aktaran, çoğunlukla kökeni bilinmeyen ve en azından kısmen geleneğe dayanan söylenceler toplamı, şeklinde tanımlanmaktadır. Mitler, belirli bir dinî veya kültürel geleneğe ait olanların da bir bütünüdür. Din ile mitoloji birbirinden farklı kavramlardır. Mitoloji mitolojik nesnelerle ilgilenirken dinin çerçevesi metafizik, hukuk, toplumsal kurallar vb geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu farklılığa rağmen din ile mitoloji arasında bir ilişki vardır. Kolektif bilinçaltı bazı mitolojik elemanların dine sirayet etmesine neden olmuştur. Bu çalışmamızda çoğunlukla dini türlere ve içeriğe sahip klasik Zaza edebiyatının numuneleri incelenerek bu numunelerin içerisindeki mitolojik ögeler tespit edilip örneklendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Klasik Zaza edebiyatı, Mitoloji, Din, Kolektif bilinçaltı, Toplum

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail:25711030@artuklu.ogrenci.edu.tr, Orcid: 0009-0001-2509-4635

TRADÎSYONÊ FEKKÎ RA VER BI EDEBÎYATÎ: ESTANİKA “WAYA HEWT BIRAYAN” DE ARKETÎPÊ MÎTOLOJÎKÎ

Ramazan Öz[*]

Mît û sanikî (estanikî), formê edebîyatê fekkî yê tewr muhîmî ke vîrê kulturî, sîstemê bawerîyan û fehmê edaletî yê komelan nesil ra nesil neql kenê yê. Na xebata ke çarçewaya temaya bingeyêne ya ‘Edebîyat û Huner’î ya Kongreya Mîtolojîye ya Mîyanneteweyîye ya Dîyine de amade bîya; sanika ‘Waya Hewt Birayan’ ke nimûneyêka muhîm yê tradîsyonê vatişî yê mehelî ya, bi ewnîyayîşê arketîpanê mîtolojîkan, teknîkanê vatişî yê sêhrawir/mîtîkan û rolanê cînsîyeta komelkî ra analîz kena. Xebate verê cû bînekanê efsûnîyan yê ke sanike de ca gênê û hûmaranê firazan yê formelan çarçewaya awanîya metnî ya mîtîke de erjnena. Merheleya dîyine de, arketîpê merdimwer/cadûyî (Dêw) û motîfê marî yo ke dest nano bedenê qehremanî ser ra; ganîyanê serxozayîyan yê mîyanê edebîyatî de yenê munaqeşekerdene. Peynî de, qehremana bingeyêne ya sanike Fatîma ke bi îftîraya biracinîyanê xo yê hîlebazan kewena pozîsyonê mexdurî û badê cû çerxeyê zewte-weşkerdişî de bi weşkerdişê birayê xo çerixîyena arketîpê 'weşkerdox/xelisnayox'î; bi ewnîyayîşê cinî û fehmê cînsîyeta komelkî ya mîtolojîyî ra yena analîzkerdene. Na xebate hedef kena ke bivejo meydan ka şopê mîtîkî yê mîyanê tradîsyonê vatişî yê fekkî de, vîrê kulturî senî şekil gênê.

Kilitçekuyî: Arketîpê mîtolojîkî, Tradîsyono fekkî, Şarnasî, Estanike.

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye,
e-mail: oz563293@gmail.com.

PLATON'UN ŞÖLEN ESERİNDEKİ ANDROGYNOS MİTİ ÜZERİNE PARADOKSAL BİR İNCELEME

Necip Uyanık*

Platon *Şölen* eserinde Aristophanes'e söylettiği Androgynos anlatısı Yunan mitolojisinde geçen er-dişi anlatısına bir göndermedir. Buna göre üstün yeteneklere sahip ve aynı zamanda hem erkek hem de dişi olan bir cinsiyet tanrıları zora sokan birçok eylem gerçekleştirir. Çünkü birbirine karşıt olacak iki durumun aynı bedende bulunması tehlikeli bir motivasyona sahip olmalarına neden olmuştur. Zeus'un önderliğinde Tanrılar Olympus dağına çağırdıkları Androgynos türünü farklı iki cinsiyete bölerek cezalandırmıştır. Böylelikle sahip oldukları yeteneklerini kaybeden Androgynos kadın ve erkek olarak ayrılmıştır. Başlangıçtaki birliktelik olumlu iken aslında büyük bir paradoksu barındırdığı, bölünmenin gerçekleştirilmesiyle belirgin hale gelir. Bu paradoks dualistik bir ontolojiye dönüşmüş ve bu da beraberinde çok farklı sorunlar doğurmuştur. Temeli iki cinsiyete dayanan bu paradoks kadın ve erkek cinsinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bölünmüşlük bir çekim oluşturmakla birlikte sarsıcı bir şiddete evrilmiştir. Bu mitolojik anlatıyı analiz etmek çalışmamızın temel amacıdır. Ancak sadece mitolojide değil dinlerde de buna yakın anlatılara yer verilmiştir. Sorunu daha anlaşılır kılabilmek için bu anlatılara bakılacak ve karşılaştırma yapılacaktır. Çünkü İbrani veya vahiy dinlerinde geçen kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığına dair söylemler Androgynos mitine yakındır. Bu durumda kadınla erkeğin tıpkı Yunan mitolojisindeki anlatı gibi ilkin bir bütün olduğu anlaşılmaktadır. Âdem'in Havva'da ayrılarak dünyanın farklı yerlerine gönderilmesi başlangıçta bir/likte oldukları anlaşılmaktadır. Erkek-kadın üzerine yapılan tartışmalardaki kısırdöngüye düşmeden sorunu ele alıp tartışmak temel amacımızdır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Androgynos, Platon, Kadın-Erkek paradoksu.

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: uyaniknecip@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5886-1474

NUH TUFANI'NIN ANTROPOLOJİSİ: MİTLER, HİKÂYELER VE İNANÇLAR

Mehmet Ali Sevgi*

Bu çalışma, Nuh Tufanı'nı Ağrı Dağı ve çevresinde gerçekleştirilen etnografik bir saha araştırması üzerinden antropolojik bir bakışla incelemektedir. Araştırma, Ağrı Dağı etrafındaki köylerde, dağda geçimini sürdüren konargöçer grupların çadırlarında ve dağ ile güçlü tarihsel ve sosyolojik bağlara sahip olan Iğdır şehrinde yürütülmüştür. Derinlemesine mülakatlar ve katılımcı gözlem verilerine dayanan bu çalışma, tufan anlatısının yerel mitolojiler, hikâyeler ve inanç sistemleri içinde nasıl yaşandığını, aktarıldığını ve yeniden yorumlandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, birbirini tamamlayan dört temel başlık altında ele alınmaktadır: metafiziksel, kozmolojik, sosyolojik ve pedagojik boyutlar. Metafiziksel boyutta tufan, ilahi bir müdahale ve ahlaki düzenin bir göstergesi olarak, çoğu zaman mitolojik bir çerçeve içinde anlamlandırılmaktadır. Kozmolojik boyutta, yerel anlatı ve mitolojilerin tufanı evren, doğa ve kutsal mekân anlayışı içinde nasıl konumlandırdığı incelenmekte; özellikle Ağrı Dağı'nın hem sembolik hem de yaşanan bir mekân olarak merkezi rolü vurgulanmaktadır. Sosyolojik boyut, bu mitolojik anlatıların kolektif hafıza, kimlik oluşumu ve toplumsal bağlar üzerindeki etkisini ele almaktadır. Pedagojik boyutta ise bu hikâye ve mitolojik anlatıların kuşaklar arası aktarımı, ahlaki eğitim ve gündelik bilgi üretimi açısından nasıl işlev gördüğü incelenmektedir. Etnografik verilerden hareketle bu çalışma, Nuh Tufanı'nı yalnızca kutsal metinlere dayalı bir olay olarak değil, yaşayan bir mitoloji ve kültürel bir kaynak olarak ele almaktadır. Bu bağlamda tufanın, toplulukların geçmişi anlamlandırma, bugünü düzenleme ve kendi ahlaki ve kozmolojik dünyalarını kurma süreçlerinde aktif bir rol oynadığı gösterilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Nuh Tufanı, Mitoloji, Etnografi, Ağrı Dağı, Sözlü kültür.

* Doç. Dr., Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi, Iğdır, Türkiye, e-mail:masevgi@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3552-7174

GÖNÜL DALKUŞ'UN YORUMUYLA KÜLTÜREL BELLEĞİN KATMANLARINDAN İMGELER

Gönül Dalkuş*

Mitoloji, yalnızca geçmişe ait anlatıların toplamı değil; insanlığın bilinçaltında dolaşan imgelerin, sembollerin ve dönüşen anlamların sürekliliğidir. Bu süreklilik içinde balık, peri ve Ahura Mazda gibi figürler; farklı coğrafyalarda, farklı zamanlarda yeniden doğarak kültürel belleğin katmanlarını oluşturur. Gönül Dalkuş'un üretimleri, tam da bu katmanlı yapının izini sürer. Sanatçının ahşap oyma tekniğiyle şekillenen eserleri, farklı malzemenin doğasına içkin olan zaman duygusunu görünür kılar. Ahşap, burada yalnızca bir yüzey değil; geçmişin tortularını taşıyan canlı bir hafıza alanıdır. Oyma eylemi ise bir tür kazı süreci olarak, mitolojik anlatıların derinlerine inme ve onları yeniden yüzeye çıkarma pratiğine dönüşür. Dalkuş'un eserlerinde balık, yalnızca bir su varlığı değil; doğurganlığın, bilinçaltının ve akışkan varoluşun simgesidir. Peri figürleri, görünür ile görünmeyen arasındaki eşiği temsil ederken; Ahura Mazda, kadim bilgeliğin ve kozmik düzenin çağdaş bir yansıması olarak yeniden yorumlanır. Bu imgeler, sanatçının elinde sabit anlamlarını kaybederek çok katmanlı, geçirgen ve açık uçlu anlatılara dönüşür. Disiplinlerarası üretim pratiğiyle beslenen Dalkuş, mitolojik sembolleri yalnızca yeniden üretmez; onları parçalar, dönüştürür ve güncel bağlamlarla yeniden ilişkilendirir. Bu süreçte ortaya çıkan eserler, izleyiciyi yalnızca görsel bir deneyime değil; aynı zamanda düşünsel ve sezgisel bir yolculuğa davet eder. "Derin Zamanın İzleri", mitolojiyi donmuş bir geçmiş olarak değil; yaşayan, dönüşen ve bugüne sızan bir anlatı alanı olarak ele alır. Gönül Dalkuş'un eserleri, kadim olan ile çağdaş olan arasında kurduğu bu hassas dengede, izleyiciyi kendi içsel mitolojisiyle yüzleşmeye çağırır.

Anahtar Sözcükler: Ahşap Tekniği, İmgeler, Dönüşen Anlamlar, Mitoloji, Kültürel Bellek.

* Bağımsız Sanatçı, HangArt Sanat Kolektifi, Diyarbakır, Türkiye, gonuldalks.03@gmail.com

ORHAN ÇELİK'İN SPATULASIYLA GILGAMIŞ DESTANININ İMGESEL ÖLÜMSÜZLÜĞÜNÜN ÇAĞDAŞ YANKISI

Orhan Çelik*

Mezopotamya mitolojisinde en eski destanlarından biri olan Gılgamış, yalnızca bir kralın hikâyesi değil; ölüm, dostluk, güç ve ölümsüzlük arayışı üzerine kurulu evrensel bir anlatıdır. Bu kadim metin, binlerce yıl öncesinden bugüne ulaşarak, insanın varoluşsal sorularını canlı tutmaya devam eder. Orhan Çelik'in resimleri, bu derin anlatının çağdaş bir yankısı olarak karşımıza çıkar. Sanatçının dışavurumcu resim dili, Gılgamış Destanı'nın dramatik ve yoğun duygusal yapısıyla güçlü bir bağ kurar. Çelik'in yüzeylerinde figürler çoğu zaman parçalanır, deformasyona uğrar ve yeniden kurulur. Sanatçının bu biçimsel yaklaşımı, destanın içindeki çatışmaları, kayıpları ve dönüşümleri spatula tekniği ile görsel bir dile dönüştürür. Gılgamış ve Enkidu'nun dostluğu, insan ile doğa arasındaki gerilim, Humbaba ile yüzleşme ve ölümsüzlük arayışı… Tüm bu anlatılar, Çelik'in tuvallerinde yalnızca temsil edilmez; hissedilir, kırılır ve yeniden şekillenir. Sanatçı, destanı kronolojik bir hikâye olarak aktarmak yerine, onun duygusal ve varoluşsal yoğunluğunu parçalı bir anlatı olarak ele alır. Renk, jest ve yüzey kullanımı, sanatçının içsel dünyasını açığa çıkarırken; aynı zamanda izleyiciyi de bu yoğun deneyimin içine çeker. Figüratif ile soyut arasında gidip gelen bu dil, Gılgamış'ın yolculuğunu bireysel bir hikâyeden çıkarıp kolektif bir deneyime dönüştürür. "Ölümsüzlüğün Eşiğinde", insanın en temel sorusunu yeniden sorar: Ölüm karşısında anlam nedir? Sanatçı Orhan Çelik'in eserleri, bu soruya kesin cevaplar vermez; aksine izleyiciyi, Gılgamış ile birlikte bu sonsuz arayışın içine davet eder. Çünkü her yolculuk, eninde sonunda insanın kendine varır.

Anahtar Sözcükler: Gılgamış Destanı, Dışavurumcu resim dili, Spatula tekniği, Ölümsüzlüğün çağdaş yankı.

* Bağımsız Sanatçı, HangArt Sanat Kolektifi, Diyarbakır, Türkiye, renaspola@gmail.com

HEYWANÊN EFSANEWÎ Û MÎTOLOJÎK Dİ EDEBİYATA KURDÎ YA KLASÎK DE: EJDERHA, ANKA, HÛMA, SÎMURG Û HÛDHÛD

Osman Aslanoğlu*

Mîtolojî, ji aliyekî ve, hêmanek e ku bîra hevpar û berhevkirina çandî ya mirovahiyê nîşan dide. Edebiyat, bi sembolîzekirin û ji nû ve şîrovekirina van hêmanên mîtolojîk, kûrahiyê li metnan zêde dike. Di edebiyata klasîk de, fîgurên mîtolojîk bi zimanekî sembolîk têne xebitandin û hem wateyên berbiçav hem jî yên razber û mecazî hildigirin. Bi taybetî di edebiyatên Rojhilatî de, di navbera mîtolojî û tesewwufê de têkiliyeke xurt heye; sembolên mîtolojîk wek rawestgehên rêwîtiya manewî, xuyabûnên evîna îlahî têne bikaranîn. Xeyal û nêrîna tesewwufî, cihgirtina van hêmanan bi sembolîzmeke dewlemend di metnên edebî de misoger kiriye. Ev teblîx, fîgurên heywanên mîtolojîk ên wekî Ejderha, Anka, Hûma, Sîmurg û Hûdhûd, ku di tevna dewlemend a Edebiyata Kurdî ya Klasîk de, mîna di Edebiyatên Rojhilatî yên Klasîk de jî cih digirin, lêkolîn dike. Di helbestên hin helbestvanên me de, hin sembol daxwazên nebaş ên nefsê an jî hewesên dinyayî an jî taybetmendiya evîndar a êşdar û kujer; hinên din heqîqeta îlahî û însanê kamil; hinên din, bext û lutfê îlahî; hinên din jî hîkmet û gihîştina evîndar temsîl dikin. Van fîguran wek sembolên ku nêrînên cîhanî, kûrahiyên tesewwufî û jêhatîbûnên edebî yên helbestvanan nîşan didin, hatine xebitandin. Ev xebat, armanc dike ku çend hêmanên ji mîrasa efsanewî û mîtolojîk a Edebiyata Kurdî ya Klasîk hilbijêre û rêbazên xebitandina wan nîşan bide.

Anahtar Sözcükler: Mîtolojî, Efsanewî, Kurdî, Ajal, Klasîk

* Prof. Dr., Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Bölümü, Kürt Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye, email: aslanogluosman@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6534-3125.

ZAFERİN GÖLGESİNDE: ALTAY TÜRK MASAL GELENEĞİNDE BAŞARISIZLIK ARKETİPİNİN YAPISAL İŞLEVLERİ

Mehtap Müçük Kotan*

Bu çalışmada Altay Türk masallarında "başarısızlık" olgusu anlatı içindeki işleviyle arketipsel açıdan incelenmiştir. Altay masallarında kahraman, anlatı dünyası içerisinde öncelikle güçlü ve kaderle mücadele eden bir karakterdir. Ancak anlatı ilerledikçe kahramanın doğrudan zafere ulaşmadığı ve ilk aşamadan itibaren yenilgiye uğradığı, hata yaptığı veya aldatıldığı görülmektedir. Çalışmadaki temel amaç ise bu tekrar eden başarısızlık sahnelerinin metinlerdeki işlevini ve kültürel anlamını ortaya koymaktır. Araştırma, Altay masal metinlerinden çeşitli örneklerle sınırlandırılmıştır. Metinlerde başarısızlık örüntüleri; "yasağın çiğnenmesi", "aldatılma", "sınama", "zor görev", "mücadele" ve "kötülük" gibi farklı kategoriler altında sınıflandırılmıştır. İncelemede Altay masallarında başarısızlığın bir tesadüf olmadığı anlatının dramatik ve yapısal ilerleyişini sağlayan temel bir eşik olduğu tespit edilmiştir. Kahramanın yeraltına yaptığı yolculuklarda arkasına bakma yasağını ihlal etmesi, dev karşısında ilk mücadelede yenilmesi gibi örnekler, başarısızlığın dönüşüm öncesi zorunlu bir aşama olarak kurgulandığını göstermektedir. Bütün bu aşamalar aslında yardımcı kahraman figürünün ortaya çıkmasına ve kahramanın bilinç kazanımına zemin hazırlamaktadır. Bu da göstermektedir ki zafer, başarısızlığın ortadan kaldırılması değil, onun deneyim ve bilgelikle dönüştürülmüş hâlidir. Altay masallarında başarısızlık arketipi, bireyin olgunlaşma sürecini temsil eden bir kırılma noktasıdır. Bu kırılma kozmik düzenle uyum sağlama ve toplumsal değerleri içselleştirme sürecinin anlatı içindeki karşılığıdır. Dolayısıyla Altay masallarında zafer, başarısızlığın gölgesinde anlam kazanan bir bilinç hâlidir.

Anahtar Sözcükler: Altay Masalları, arketip, başarısızlık, kahraman, yolculuk.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Halk Bilim Bölümü, Kars, Türkiye, mehtapmucuk@kafkas.edu.tr, Orcid: 0000-0002- 7315-2588.

PLASTİK DİLDE MİTOLOJİNİN KULLANIMI "KÖKLERDEN GÖKLERE: SONSUZ GÖĞÜN ALTINDA TÜRK MİTOLOJİSİNİN İZLERİ"

Sevinç Köseoğlu Ulubatlı *

Ali Tokmak*

Günümüz sanat anlayışı ile Türk Mitolojisini öğrenmek, anlamak ve yorumlamak için bir araya gelen on sekiz genç sanatçı, sanat yolu ile farkındalık yaratmak istemiş ve Türk Mitolojisine dair bir yolculuğu izleyici ile buluşturmayı amaçlamıştır. Mitolojiye dair en temel kaynaklar sözlü edebiyat ürünleri ve arkeolojik kalıntılardır. Ortaya çıkan kalıntılar, sanatsal nesneler ve gündelik kullanım ürünleri mitolojinin unutulmamasını ve devam etmesini sağlayan temel kanıtlardandır. Tarih sahnesine bakıldığında, insanoğlu köklerini aramaya başlama sürecinde göklere, yani Tanrı'ya, ulaşmıştır. Bu arayışı anlatmak için de sanat yolunu kullanarak birçok eser ortaya çıkarmıştır. Kültürel zenginliği göstermenin en güzel yolu, zihinlerde var olan temel izleri görmek, onları ortaya çıkarmak ve kültür devamlılığını sağlamak noktasında sanatsal ifadenin gücünü kullanarak konuyu ele almak önem taşımaktadır. Eski Türk inanç sistemi yeniden değerlendirilerek; insana yaşam ve ölüm bahşedildiği yer ve gök arasında yaratılmış her şeyin mücadelesi Ülgen, Erlik, Umay, Albastı gibi sembolik karakterler olarak yeniden hayat bulmuştur. Bu bağlamda "Köklerden Göklere: Sonsuz Göğün Altında Türk Mitolojisinin İzleri" plastik sanatlar sergisi kapsamında ortaya çıkan çalışmalar Türk Mitolojisine dair temel konu ve karakterleri konu edinerek, mitolojinin izlerini görselleştirmeyi ve köklerimize dair bir yolculuğu sanatsal bir platformda izleyiciye sunmak istemiştir. Toprağın hafızasında yer eden tarihin sessiz nöbetçileri günümüz sanat anlayışı ile yeniden ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Türk mitolojisi, Plastik sanatlar, Seramik.

* Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Görsel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye, e-mail: skulubatli@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1369-2395

* Öğr. Gör., Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, Ankara, Türkiye e-mail: ali.tokmak@mgu.edu.tr.

YAPAY ZEKA VE MİTOLOJİ: İNSAN-MAKİNE ETKİLEŞİMİNİN MİTOLOJİK TEMELLERİ

Halit Irmak *

İnsanın kendi suretinde veya kendisine hizmet edecek yapay bir varlık üretme çabası, antik çağlardan bu yana anlatı geleneğinin temel konularından biridir. Antik Yunan'daki Hephaistos'un altın hizmetçileri ve Giritli Talos'tan, Yahudi geleneğindeki Golem'e kadar uzanan mitolojik figürler, günümüz yapay zeka (YZ) teknolojilerinin kavramsal ve kültürel öncülleri olarak kabul edilmektedir. Günümüzde YZ, yalnızca teknik bir yenilik olmanın ötesinde, geniş bir kültürel anlatılar bütününün merkezinde yer almaktadır. Bu çalışma, YZ anlatılarını mitolojik kökleriyle birlikte ele almaktadır. İncelenen çalışmalar, YZ söylemlerinin Prometheus, Pinokyo, Golem, Talos ve Hephaistos'un altın hizmetçileri gibi eski mitolojik öykülerin günümüze uyarlanmış biçimleri olduğunu göstermektedir. Prometheus miti, insanın tanrısal ateşi çalması ve bunun bedelini ödemesi üzerinden YZ'nin getirdiği etik sorumlulukları anlamlandırmaktadır. Golem öyküsü, yaratılan varlığın kontrolünden çıkması ve yaratıcısına zarar vermesi temasıyla günümüz YZ kaygılarının tarihsel bir karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Pinokyo miti, yapay bir varlığın insanlaşma özlemini ve bu süreçte karşılaştığı engelleri temsil etmektedir. Talos, tamamen metalden oluşan dev bir varlık olarak yapay bir beden fikrinin en eski örneklerinden birini sunmakta; Hephaistos'un altın hizmetçileri ise insana hizmet eden yapay varlıkların tarihsel izlerini taşımaktadır. YZ etrafında oluşan anlatılar, giderek başlı başına bir mit haline gelmektedir. YZ'nin dili ile mit ve masal arasındaki güçlü benzerlikler, bu teknolojinin yalnızca rasyonel bir araç olmadığını, aynı zamanda kolektif hayal gücünü harekete geçiren sembolik bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır. Antik otomatlardan günümüzün büyük dil modellerine uzanan bu anlatı geleneği, insanın kendine benzer bir varlık yaratma arzusunun değişmediğini, yalnızca bunu ifade etme biçimlerinin dönüştüğünü göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Yapay zeka, mitoloji, insan-makine etkileşimi, kültürel bellek, dijital mitolo

* Dr., Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye, email: skulubatli@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8184-9377.

ئەفسانە د شێوەکارییا هەڤچەرخ دا: خواندەنەک د دیاربوونا نیشانێن ئەفسانەیی دا

د ناڤ پێکهاتەیا بصری یا کارێ هونەری دا

دلیار قاسم مصطفی*

دلال محمد امین**

الند نزار إسماعیل ***

ئەڤ ڤەکۆلینە هەول ددەت رۆلێ ئەفسانەیێ د شێوەکارییا هەڤچەرخ دا تێبگەهیت ب رێکا خواندنا دیاربوونا نیشانێن ئەفسانەیی د ناڤ پێکهاتەیا بصری یا کارێ هونەری دا. ئەڤ لاپەرە پشت ب شرۆڤەکرنا چار کارێن هونەری یێن هەڤچەرخ دبەستیت کو نوینەراتییا جوداهییا شێواز و ئاراستەیێن نیشانەیی دکەن، ب جەختکرن ل سەر رەنگ، خەت، شێوە، و پێکهاتەیا بصری وەک رەگەزێن سەرەکی بۆ ئاڤاکرنا رامانێ .ئەنجامێن ڤەکۆلینێ ئاماژێ ب وێ چەندێ دکەن کو نیشانێن ئەفسانەیی تەنێ وەک بابەتەکێ بصری کار ناکەن، بەلکو وەک ئامرازەک بۆ گەهاندنا پەیامێن رەوشەنبیری، فەلسەفی و دەروونی، کو دەلیڤەیێ ددەتە وەرگری بۆ لێکدانەوەیەکا فرە ئاست. هەروەسا دیار دبیت کو پێکهاتەیا بصری یا کارێن هونەری یێن هەڤچەرخ نیشانێن ئەفسانەیی ب کار دئینیت بۆ دووبارە دارشتنا ئەفسانەیێ ب وێ رەنگێ کو د گەل کێشەیێن هەڤچەرخ بگونجیت، وەک ناسنامە، پەیوەندی د گەل ژینگەیێ، و گوهۆرینێن جڤاکی.ڤەکۆلین جەختێ ل سەر وێ چەندێ دکەت کو ئەفسانە د هونەرێ هەڤچەرخ دا زمانەکێ بصری یێ دەولەمەند و نەرمە، کو دشێت رابردوو و نوکە ب هەڤرا گرێ بدەت، و دەربڕینێ ژ ئەزموونێن مرۆڤایەتی یێن ئالۆز بکەت ب رێیەکا داهێنەرانە کو کارتێکرنێ ل وەرگری دکەت ل سەر ئاستێن جودا، ئەڤ چەندە نیشانێن ئەفسانەیی دکەتە فاکتەرەکێ سەرەکی د ئاڤاکرنا ئەزموونا جوانکاری و مەعریفی یا کارێ هونەری دا.

پەیڤێن سەرەکی: ئەفسانە، هونەرێ هەڤچەرخ، نیشانا ئەفسانەیی، پێکهاتەیا بصری، پێکهاتەیا هونەری، لێکدانەوا نیشانەیی.

---

*lecturer, University, university of duhok, collage of fine art, Iraq, Duhok, e-mail: Dlear.mustafa@uod.ac

** Assist. Lecturer, university of duhok, collage of humanities, iraq , duhok , e-mail: Dalalsaatchi@gmail.com

*** Assist. Lecturer, university of duhok, collage of humanities, iraq , duhok , e-mail: Alind94@gmail.com

HEFTVÂD EFSANESİ'NİN TARİHSEL VE MİTOLOJİK TEMELLERİ: ŞAHNÂME VE KÂRNÂME-İ ERDEŞÎR-İ BABEKÂN ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Mitat Çekici[*]

Doğu edebiyatının başat eserleri arasında yer alan Şahnâme; geçmişin, ilklerin ve tarihin aktarımında zamanın ve Pers coğrafyasının izlerini günümüze taşımada önemli bir yere sahiptir. Şahnâme, İran'ın hem tarihsel hem de efsanevi mirasını derlemiş, eski İran anlatılarını bizlere ulaştırmıştır. Eserde tarih, efsaneler ve mitsel olaylar iç içe geçmiştir. Şahnâme'de yer alan efsaneler İran geleneklerini ve geçmişi, gelecek nesillere aktarmaya dayalı hikayeler üzerinedir. Bu çalışma, Şahnâme'de yer alan Heftvâd efsanesini Şahnâme ile Kârnâme-i Erdeşir-i Babekan anlatımları üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Efsane, Sasani Devleti'nin kuruluş süreci bağlamında Bam bölgesinde hüküm süren yerel bir yönetici olan Heftvâd'ın, mistik bir solucan(kurt) aracılığıyla güç ve servet kazanmasını konu edinmektedir. Heftvâd'ın yükselişi doğaüstü bir unsurla ilişkilendirilirken Sasani hükümdarı Erdeşir I'in müdahalesi ile bu güç ve iktidarın ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanır. Çalışmada, söz konusu efsanenin iki farklı metindeki anlatım biçimleri karşılaştırmalı metin analizi yöntemiyle ele alınmaktadır. Bulgular, efsanenin yalnızca mitolojik bir anlatı olmadığını; aynı zamanda Sasani iktidarının meşruiyetini pekiştiren, yerel güç odaklarının tasfiyesini simgesel olarak ifade eden bir anlatı işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Şahnâme, Kârnâme-i Erdeşîr-i Bâbekân, Heftvâd.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, mitatcekici@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4576-9468.

ANALÎZEK LI SER ÇÎROKÊN FOLKLORÎ YÊN MÎRZE MIHEMED DI ÇARÇOVEYA METAFORA VEGUHERÎNÊ DE

Mehmet Şirin Filiz*

Ev gotar çîrokên gelêrî yên Mîrze Mihemed di çarçoveya metafora veguherînê de analîz dike, ji bo vê yekê jî "Gûstîlka Gîles" bi kar tîne û li ser dînamîkên hêz, nedîtbarî û nezelalîya exlaqî hûr dibe. Ev çîrok ku qala rêwîtîya lehengekî dike, ji sirgûnîyê dest pê dike û heta naskirina xwe berdewam dike. Di rêwîtîya xwe de ew li rastî bûyerên seyr û nexwezayî tê. Şerê li dijî cadûyan, kuştina cinawiran û ketina odeyên qedexekirî nîşan didin ku ka leheng çawa diguhere û kesayetîya xwe ji nû ve ava dike. Xebat angaşt dike ku veguherîn ne tenê metamorfoza fîzîkî weku prensîba rêxistinkirina sereke ya vegaranê ye, herwiha ev yek guhertinên epîstemolojîk û exlaqî jî di nav xwe de dihewîne. Bi rêya bikaranîna paradîgmaya "Gûstîlka Gîles", xebat vegeranê di çarçoveyeke felsefîk û têkilîya hêz û exlaqê de nîqaş dike. Di dawîyê de, ev xebat nîşan dide ku çîrokên Mîrze Mihemed modeleke tevlihev a veguherînê ne ku di wan de sirgûnî, windakirin û rûbirûbûna bi cinawiran re gişt dibin parçeyeke avakirina nasnameyeke xweser.

Peyvên Sereke: Gûstîlka Gîles, Etîk, Hêz, Vegûhestin.

* Doç. Dr. Mehmet Şirin Filiz, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye' de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü, Mardin, Türkiye, e-mail: mehmetsirinfiliz@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0622-5510

DI ÇARÇOVEYA MÎTA ZAL DE ANALÎZA MÎTOLOJÎK A TEMAYA "QEHREMANÊ TERKKIRÎ"

Ziyattin Yıldırımçakar*

Ev gotar armanc dike ku mijara "qehremanê terkkirî" bi rêya çîroka Zal di çarçoveya mîtolojîk de binirxîne. Di çîrokên mîtolojîk de zayîna qehremanan gelek caran bi taybetmendiyên neasayî tê nîşankirin û ev rewş dibe sedema dûrxistina wî ji civakê. Di mînaka Zal de jî, ji ber ku Zal bi porê spî hatiye dinyayê, ev yek ji aliyê bavê wî Sam ve wek nîşana nebaş tê dîtin, lewma ew li Çiyayê Elburzê tê terkkirin. Ev terkkirin ne tenê dûrxistineke fizîkî ye, lê qutbûna ji nasnameya kevn û derbasbûna ber bi qonaxeke nû ve jî tê temsîlkirin. Dîtin û mezinkirina Zal ji alîyê Sîmurgê ve, nimûneyeke girîng a motîfa "parêzvanê xwedayî" ye. Sîmurg li vir ne tenê parêzvan e, herwiha nîşana zanîn, qeder û ji nû ve zayînê ye jî. Bi vî awayî, Zal dema ku ji civakê dûr dimîne diguhere û ji mirovekî asayî derdiçe û dibe qehremanekî hilbijartî. Di lêkolînê de çîroka Zal bi mînakên din ên mîtolojîk ve jî tê berhevkirin. Oîdîpus ji ber kahîntîyê tê terk kirin; Romulus û Remus têne avêtin û ji aliyê heywanekê ve têne mezinkirin; Parîs jî ji ber redkirina qederê tê terkkirin. Di van hemû çîrokan de avahîya hevpar ev e: zayîn, metirsî an kahîntî, terkirin, destdayîna xwedayî û gihîştina qehremanîyê. Di encamê de, mîta Zal nîşan dide ku terkkirin ne cezakirin e, lê qonaxeke pêwîst a veguherînê ye ku qehreman digihîne rastîya nasnameya xwe.

Bêjeyên Sereke: Zal, Mîtolojî, Qehremanê terkkirî, Arketîp, Sîmurg

* Arş. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye, e-mail: ziyayildirim@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4809-511X

ṬUROYO AĞIZLARINDA SÖZLÜKSEL UZAKLIK VE SÜRYANİ MİTOLOJİK ANLATI GELENEĞİ: KLASİK SÜRYANİCE (LİTÜRJİK KİLİSE VE İLAHİ DİLİ) BAĞLAMINDA DİYALEKTOMETRİK BİR İNCELEME

Evgin Yalu*

Mehmet Sait Toprak*

Bu çalışma, Ṭuroyo ağızlarında sözlüksel farklılaşmayı Süryani sözlü kültüründe yer alan mitolojik anlatı geleneği ile klasik Süryanice (litürjik/ilahi kilise dili) bağlamında ele almaktadır. Araştırma, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan Mardin ve Şırnak illerinde konuşulan Ṭuroyo değişkeleri ile kilise geleneğinde kullanılan klasik Süryanice arasındaki sözlüksel uzaklığı diyalektometrik yöntemler aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu farklılıkların, Süryani mitolojik anlatılarında yer alan sembolik dil kullanımı ve ritüelistik söylem yapılarıyla olan ilişkisi de değerlendirme kapsamına alınmaktadır. Çalışmanın veri seti, kültürlerarası karşılaştırmaya imkân sağlayan Leipzig–Jakarta temel söz varlığı listesi esas alınarak oluşturulmuştur. Sözlüksel benzerlik ve farklılıkların ölçülmesinde Levenshtein uzaklık algoritması kullanılmıştır. Bu yöntem, dil varyantları arasındaki mesafeyi nicel olarak hesaplamaya olanak tanıyarak, ağızlar arası farklılaşmayı objektif biçimde ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, Ṭuroyo ağızları ile klasik Süryanice arasında belirgin düzeyde sözlüksel farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. Bu farklılaşmanın yalnızca dil içi değişim süreçleriyle değil, aynı zamanda kilise merkezli anlatı geleneği, mitolojik söylem yapıları, kutsal metin yorumlama pratikleri ve kültürel hafıza aktarımıyla da ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu çerçevede dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda mitolojik ve dini anlatıların taşındığı çok katmanlı bir kültürel bellek sistemi olarak ele alınmaktadır. Çalışma, yok olma tehlikesi altındaki Süryani dil çeşitliliğinin hem dilbilimsel hem de kültürel boyutlarıyla belgelenmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Süryanice, Ṭuroyo, Diyalektometri, Litürjik dil, Mitolojik anlatı

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Süryani Dilli ve Edebiyatı , Yaşayan Diller Enstitüsü , Mardin , Türkiye , evginyalu@gmail.com , 0009-0006-6922-2367

* Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Letters, Department of Syriac Language and Literatrue, Mardin, Türkiye, msaittoprak@gmail.com, Orcid:0000-0002-5252-5875

JI MÎTOLOJIYA ZERDEŞTIYÊ BER BI EDEBIYATA KURDÎ VE: BANDORA ÇÎROKA HARÛT Û MARÛT LI SER EDEBIYATA KURDÎ YA KLASÎK

Semih Gezer*

Navê Harût û Marût bi xebatên etîmolojîk û zimannasiyê hatine diyarkirin ku bi eslê xwe ne Erebî ne. Ev herdu kesayetên mîtolojîk li gorî teswîr û vegotina Quranê di sûreya Beqereyê û di ayeta 102yan de weke du firişteyên ku li Babîlê mirovan fêrê sihr û cadûgeriyê dikirin hatine zikirkirin. Hin ji pisporên mîtolojiya Zerdeştiyê têkiliya Harût û Marûtî bi Heurwetat û Emêrêtat re datînin. Navên van kesayetan di zimanên Îranî de piştê demeke dirêj ji hêla dengnasiyê ve guherînên ber bi çav derbas kirine. Bi destpêka serdema Îslamî re çîroka Harût û Marût di edebiyata Rojhilatê de weke motîf û mezmûneke berbelav cih girtiye. Heman çîroka mîtolojîk di edebiyata Kurdî ya klasîk de jî weke mezmûneke bi hêz û sereke xwe nîşan daye. Di kevneşopiya helbesta Goranî, Soranî û Kurmancî de ev fîgurên mîtolojîk bûne sembola sihr û jirêderxistina mirovan. Ji 'unsûrên xweşikiya me'şûqê çav, xemze û zulfên yarê bi navên van herdu firişteyan re hatine behskirin. Çalika çenê/çaha zenexdanê jî weke bîra Babîlê hatiye teswîrkirin û bi rêya hunera telmihê îşaretê daliqandina van herdu firişteyan dike. Di vê xebatê de em ê pêşî li ser çîrok van herdu ensûrên mîtolojîk ku çawa derbasê edebiyata Kurdî bûye bisekinin û piştre ew weke mezmûn çawa hatiye bikaranîn nîşan bidin. Bi şîrove û tehlîla beytên ku hatine hilbijartin jî em ê vê mijarê binirxînin.

Peyvên Sereke: Mîtolojî, Edebiyata Kurdî, Çaha Babîlê, Harût û Marût

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan, FEF, Kürt Dili ve Edebiyatı, Muş, Türkiye, e-mail: s.gezer@alpasrlan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6967-0948

HİNDU MİTOLOJİDE BÜYÜK TUFAN: *MATSYA PURANA* BAĞLAMINDA KOZMİK ARINMA VE YENİDEN DOĞUŞ

Hammet Arslan*

Dünya mitolojilerinin ve dinler tarihinin en kadim, en evrensel temalarından biri olan büyük tufan arketipi, Hindu kozmolojisinde de köklü bir yere sahiptir. Bu bağlamda, *Matsya Purana* metninde detaylı bir şekilde anlatılan *Mahapralaya* (Büyük Tufan / Kozmik Yıkım) efsanesi, yalnızca yıkıcı bir doğa olayını değil, aynı zamanda kozmik bir arınma ve yeniden doğuş sürecini sembolize eder. Efsane, insanlığın atası ve ilk kralı olarak kabul edilen Manu ile başlar. Anlatıya göre Tanrı Vişnu, evreni yok edecek bir felaket öncesinde balık avatarı olan *Matsya* formunda tezahür eder. Vişnu (Matsya), Manu'ya yaklaşmakta olan kozmik felaketi haber verir. Yeryüzünün, sınır tanımaz sular altında kalarak büyük bir yıkıma (Mahapralaya) uğrayacağını bildirir. Ancak bu yıkım mutlak bir son değildir; yeni bir yaşam döngüsünün hazırlığıdır. Bu amaçla Matsya, Manu'ya devasa bir gemi inşa etmesini emreder. Bu gemiye; evrensel bilgeliğin taşıyıcıları olan yedi bilgeyi (Rişiler), tüm bitki tohumlarını ve her türden hayvanı almasını söyler. Büyük tufan koptuğunda, okyanuslar tüm yeryüzünü yutarak amansız bir kaos yaratır. Bu esnada Matsya, devasa bir balık olarak geminin yanına gelir. Manu, hazırladığı gemiyi sağlam bir ip ile Matsya'nın boynuzuna bağlar. Dev balık, azgın dalgaların ve yıkıcı fırtınaların arasından gemiyi çekerek güvenli bir zirveye ulaştırır ve yaşamın özlerini mutlak bir yok oluştan kurtarır. Bildiride detaylı bir şekilde ele alacağımız üzere *Matsya Purana*'daki bu görkemli anlatı, teolojik ve coğrafi sınırlarını aşarak insanlığın kolektif hafızasındaki diğer büyük destanlarla çarpıcı benzerlikler gösterir. Bildirinin ana teması olarak, *Matsya Purana*'da oldukça açık ve detaylı bir şekilde işlenen büyük tufan anlatısı, basit bir mitolojik öyküden ziyade derin bir kurtuluş teolojisidir.

Anahtar Sözcükler: Hindu Mitoloji, Büyük Tufan, Matsya Purana, Kozmik arınma, Yeniden doğuş.

* Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, FDB Bölümü, Muğla, Türkiye, e-mail: hammetarslan@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4703-9952

HZ. SÜLEYMAN'LA İLGİLİ TEFSİRLERDEKİ MİTOLOJİK ANLATILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa Kayhan*

Kurân'da farklı bağlamlarda hem Hz. Dâvud'dan hem de evladı Hz. Süleyman'dan bahsedilmiştir. Hz. Süleyman'a ikisi medenî dördü mekkî toplamda altı sûrede değinilmiştir. Kronolojik olarak ilk defa Sâd sûresinde zikredilmiştir. Bu bağlamda onun sınamadan geçirildiği, hüdhüd kuşundan haber aldığı, bir ekin hakkında hatalı bir karar verdiği, nihayetinde asla inkârcı olmadığı anlatılmıştır. Âyetlerde kısmen, tamamen ya da hiç söz edilmeyen bu ve benzeri konuların her biriyle ilgili birçok hurâfeler, uydurmalar ve mitolojiler üretilmiştir. İçlerinden en gizemlisi ise yahudiler tarafından Hz. Süleyman'ın kâfir olarak nitelendirilmesine neden olan sihirle yönetimimi sürdürdüğü iddiasında dile getirilmiştir. Yeri gelmişken bu ve benzeri iddiaları gündeme eskiden beri taşıyan ve kutsal ama değil dinsel kitaplarında yer veren yahûdîlik ve onun mensupları, Hz. Mûsa'dan yaklaşık olarak 600 yıl sonra ortaya çıkmış ve dine karşı uydurulmuş bir din olarak telakki edilmiştir. Bu durumda Hz. Nebiyle, bu uydurulmuş din arasında yaklaşık olarak 2000 yıllık bir zaman dilimi geçmiştir. Hârut ve Mârut olarak bilinen bu hurâfeler, sahabeden İbn Ömer, İbn Mesud, Ali, İbn Abbas, tabiundan Mücahid, Ka'b, Rebi' ve Süddi'de gibi bilginlerden aktarılmıştır. Taberî, İbn Merdûye, Hâkim, İbn Münzir, Ebuddünya, Beyhakî ve Hatîb gibi müellifler, tefsirlerinde veya kitaplarında bu mitolojik anlatımlara, bilerek ya da bilmeyerek yer vermiştir. Bu bilgilerin adı geçen sahabe, tabiûn ile isimleri zikredilen müelliflerin kitaplarında veya tefsirlerinde geçtiği ve Süyûtî'nin Durru'l-Mensûr adlı eserinde yer aldığı ifade edilmiştir. Hz. Süleyman'la ilgili anlatılar arasında güneşi durdurması, tahtına bir cesedin bırakılması, Kurân'da anlatılanların dışında cinlerle ilgili bazı tasarruflarda bulunması, kadınlarla ilgili bir efsanede karaman yapılması gibileri tadat edilmiştir. Bu hususlar, tümevarım, tümdengelim, sentez ve analiz, hatta çözümleme metotları marifetiyle temellendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tefsir, Kurân, Süleyman, Güneş, Cin, Kadın.

* Prof. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Gümüşhane-Türkiye, e-mail: m61kayhan@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-1817-6322

ميثولوجيا "شهماران" في الذاكرة الجمعية لماردين: دراسة في التداخل الثقافي بين الأدب والفن

Mahmud Şuş*

تعد أسطورة "شهماران" (ملكة الحيات) واحدة من أبرز النماذج الميثولوجية التي تجسد وحدة الوجود والتداخل المعرفي في منطقة بلاد ما بين النهرين، ولا سيما في مدينة ماردين حيث تحولت من سردية شفهية إلى أيقونة بصرية تسكن الفضاءات العامة والخاصة. تهدف هذه الدراسة إلى استقصاء الكيفية التي استطاعت بها هذه الأسطورة الصمود في الذاكرة الجمعية لأهالي ماردين، من خلال تحليل العلاقة الجدلية بين النص الأدبي (الحكاية الشعبية) والتمثيل الفني (الرسم على الزجاج والنحاس والمعمار).مشكلة البحث:تكمن المشكلة في التساؤل حول كيفية تحول الأسطورة من "بنية لغوية" سردية إلى "بنية بصرية" رمزية، ومدى قدرة هذا التداخل الثقافي على الحفاظ على الهوية المحلية في مواجهة العولمة الثقافية، وكيف أعاد الفن صياغة المفاهيم الفلسفية للأسطورة (مثل التضحية، الحكمة، والخلود) وتقديمها بصورة بصرية معاصرة.المنهجية:تعتمد الدراسة على المنهج الوصلي التحليلي، مع الاستعانة بأدوات السيميائيات الثقافية لتفكيك الرموز البصرية والنصية، ومنهج الأنثروبولوجيا الثقافية لفهم ارتباط الأسطورة بالمكان (ماردين) وبالذاكرة الحية للسكان.أهداف البحث:تتبع الجذور التاريخية واللسانية لأسطورة شهماران في الأدب الشعبي بماردين.تحليل التحولات السيميائية عند انتقال الأسطورة من "القول" إلى "الشكل" في الفنون اليدوية المارديني.إبراز دور الأسطورة كحلقة وصل بين الماضي والمستقبل في بناء الهوية الثقافية للمدينة.النتائج المتوقعة:خلصت الدراسة إلى أن "شهماران" في ماردين ليست مجرد حكاية خرافية، بل هي "نظام معرفي" متكامل يربط الأخلاق بالفن. وأثبتت النتائج أن التداخل بين الأدب والفن قد خلق حالة من "الديمومة الثقافية" التي جعلت الرمز الأسطوري يتجاوز وظيفته الجمالية ليصبح عنصراً بنيوياً في الذاكرة الجمعية، يسهم في تعزيز الحوار الثقافي العابر للأجيال.

الكلمات المفتاحية:

شهماران، ماردين، الذاكرة الجمعية، التداخل الثقافي، السيميائيات، الأدب والفن، الميثولوجيا المحلية .

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü. shoush451@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7730-9864

KÜRT MİTİK ANLATI GELENEĞİNDE KİMLİK VE DİRENİŞ: ZEMBÎLFİROŞ MASALININ PSİKOMİTOLOJİK ANALİZİ

Kasım Elalmış*

Bünyamin Karaca*

Kürt halk masalları, toplumsal hafızanın korunmasında ve kültürel kimliğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu anlatılar, halkın tarihsel deneyimlerini, inanç dünyasını ve yaşadığı kırılmaları sembolik bir dil aracılığıyla aktarmaktadır. Kürt klasik edebiyatının bilinen anlatılarından Zembîlfiroş, Feqiyê Teyran, Melayê Bateyî ve Mûradxanê Bayezîdî gibi isimler tarafından farklı varyantlarla yazıya geçirilmiş, dengbêjlik geleneği içerisinde sözlü olarak da yaygın biçimde aktarılmıştır. Yazılı ve sözlü aktarımın birlikte sürmesi, anlatının Kürt kültürel belleğindeki yerini göstermektedir. Bu çalışmada Zembîlfiroş anlatısı psikomitolojik bir bakışla incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak yürütülmüş, destanın farklı varyantları doküman incelemesi ve tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çözümleme sürecinde kimlik, travma ve direniş temaları merkeze alınmıştır. İnceleme sonucunda Zembîlfiroş'un mîrlikten vazgeçerek sade bir yaşama yönelmesinin kimlik dönüşümünü temsil ettiği görülmüştür. Anlatıda yer alan terk ediş, sınanma ve kaçış motifleri psikolojik kırılmaları yansıtırken, bu süreç aynı zamanda Sigmund Freud'un yapısal kişilik kuramındaki id, ego ve süperego gerilimi üzerinden de okunabilir. Bu bağlamda dünyevi arzu ve yönelimler id düzeyiyle, ahlaki ve dini sınırlar süperego ile, karakterin karar verme ve yön değiştirme süreci ise ego işleviyle ilişkilendirilebilir. Karakterin inancı doğrultusunda gösterdiği tavır direniş ve manevi dayanıklılık olarak okunmuştur. Benî Xatûn figürü ise arzu, iktidar ve ahlaki sınanmanın sembolü olarak öne çıkmaktadır. Varyantlar arasında görülen farklılıklar, anlatının toplumsal hafızada yeniden üretilme biçimlerine işaret etmektedir. Çalışma, Zembîlfiroş'un yalnızca bir aşk anlatısı olarak değil, Kürt toplumsal belleğinde kimlik, inanç ve direnç temalarını taşıyan önemli bir anlatı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Anlatı, Kürt halkının dini değerleri uğruna dünyevi imkanlardan vazgeçebilme iradesini ve inanç karşısında sağduyusunu koruyabilme hassasiyetini de yansıtmaktadır. Bu yönüyle Zembîlfiroş, bireysel ahlak ile toplumsal vicdan arasında kurulan dengeyi temsil etmekte ve Kürt sözlü geleneğinde manevi direncin sembolik bir ifadesi olarak öne çıkmaktadır. Araştırmanın kültürel psikoloji ve Kürt sözlü edebiyatı çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kürt halk masalları, Zembîlfiroş, psikomitoloji, kimlik

* Arş. Gör, Akademisyen, Mardin Artuklu Üniversitesi, İlahiyat Fakülte Din Psikolojisi Bölümü, Mardin, Türkiye, e-mail: kasimelalmis@artuklu.edu.tr

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Mardin, Türkiye, e-mail: benyaminkaraca@gmail.com

DI NAVBERA DÎROK Û MÎTOLOJÎYÊ DE MOTÎFA "ÇENGÊ ZÊR/GOLDEN HAND" Û SERPÊHATÎYA SÊ MÎRÊN KURD

Cafer Açar*

Di dîroka Kurdan de sê mîr hene ku bi leqeba "Çengzêrîn" tên naskirin: Eseduddînê kurê Gulabîyê kurê Îmaduddînê Hekkarî, Mîr Xalidê Pazûkî û Emirxanê Bradostî. Li gor jêderan Mîr Eseduddîn li Misrê di xizmeta hakimên Çerkezan de (1250-1517) bi cih girt, li hemberî kafiran şer kir û di şerekî de destekî wî jê bû. Padîşahê Misrê yê wî zemanî jê re destekî zêrîn da çêkirin û ew wekî "Eseduddînê Zêrînçeng" bi nav kir. Herwisa Xalid Begê Pazûkî jî di şerekî de gelekî wêrekane şer kir û destekî wî ji zenda wî ve jê bû. Şah Îsmaîl jê re destekî zêrîn da çêkirin. Ji wê tarîxê şûnde wekî "Xalidê Çolaq" hat binavkirin û Şah Îsmaîl gelekî eleqe nîşanî wî da. Mîrê Kurd yê sêyem yê ku wekî "Çengzêrîn" tê naskirin Emirxanê Bradostî ye. Li gor dîroknasên serdema Şah Ebbas di şerekî de destekî Emîrxanê Bradostî jê bû û ew wekî "Emirxanê Çolaq" hat binavkirin. Şah Ebbas jê re destekî zêrîn da çêkirin û ew bi zincîran li milê wî girê dan. Mebesta vê pêşkêşîyê ew e ku dîyar bike bê ka gelo motîfa "çengê zêr'" tê çi wateyê? Gelo leqeba ku ji bo sê mîrên Kurd hatiye bikaranîn sembolîk e yan rasteqîn e. Gelo di dîrok û mîtolojîyê de mînakên bi vî rengî hene yan na? Herwisa gelo di mîtolojîyê de wateya "dest" û "zêr" di kîjan konteksê de hatine bikaranîn. Di çarçoveya vê xebatê de li ser mîtolojîya Keltan (Galler û Îrlanda) xebat hat kirin û agahîyên girîng hatin bidestxistin.

Peyvên Sereke: Mîtolojî, Kurd, Mîrektî, Mîr, Çengê Zêr.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, e-mail:caferacar@artuklu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8171-2514

GÖK, KAHRAMAN VE KAOS: TÜRK, İRAN VE YUNAN MİTOLOJİSİNDE BENZER ANLATILAR

Orhun Büyükkarcı*

Bir anlatı olarak mitolojiler toplumların evreni, insanı ve halihazırdaki düzeni anlamlandırma biçimlerini yansıtırlar. Mitolojilerin ortaya çıktığı coğrafya ve kültürler birbirlerinden çok farklıdır ancak bunların anlatı yapıları ve arketipsel kalıpları arasında büyük oranda benzerlikler bulunmaktadır. Bu çalışma dünya literatüründe oldukça zengin anlatılar barındırmasıyla ön plana çıkan Türk, İran ve Yunan mitolojilerini karşılaştırmalı olarak yaklaşmaktadır ve bu üç gelenekte gök, kahraman ve kaos kavramları çerçevesinde anlatısal yapıları incelemeyi bunların ortak işlevlerini aydınlatmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında benzerlikler sadece ortak tema ve motifler bağlamında değil, aynı zamanda bu bunların anlatı dahilinde işlevleri ve kurdukları yapısal ilişkiler temelinde irdelenecektir. Çalışma yapısal anlatıbilim ve arketipsel eleştirinin inceleme araçlarına ve yaklaşımlarından faylanmaktadır ve bu anlamda disiplinlerarası bir tutum sergilemektedir. Bu doğrultuda kaos, göksel düzenden önceki belirsizlik ve karmaşa durumuna işaret eder. Bunun yanında gök, egemenliğin ve meşruiyetin kaynağı, kahraman ise tahrip edilmiş düzeni eski haline getiren temel anlatı öğesi olarak ele alınacaktır. Türk mitolojisindeki Gök Tanrı, Oğuz Kağan ve Köroğlu, İran mitolojisindeki Ahura Mazda, Feridun ve Rüstem, Yunan mitolojisindeki Uranos, Zeus ve Herakles gibi figürler anlatıdaki işlevleri bakımından karşılaştırılacaktır. Bu üç mitolojik gelenekte birbirinden farklı figürler yer almasına rağmen kaostan kozmosa doğru bir dönüşüm, göksel hükmün meşru hale gelmesi ve kahraman eliyle düzenin yeniden kurulması bakımından ortak anlatı şemaları ortaya çıkarmaları çalışmanın temel iddiasını oluşturmaktadır. Bu yönüyle çalışma, karşılaştırmalı mitoloji araştırmalarına yalnızca tematik benzerlikler üzerinden değil, aynı zamanda anlatıbilimsel ve göstergebilimsel bir bakış açısıyla da katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Türk Mitolojisi, Anlatı İncelemesi, İran Mitolojisi, Yunan Mitolojisi, Göstergebilim

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, orhunbuyukkarci@artuklu.edu.tr , ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2808-2274

ZAZAKÎ DE NAMEYÊ ŞEYTANÎ “PELÎD” SER O ANALÎZÊK

Ahmet Kırkan*

Tesewurê şeytanî, mîyanê cîya miletan û cîya bawerîyan de, nuqteyêka hempare û dîyardeyêka muhîm a. No tesewur derûdorê xirabîye, ters, rayîrravejîyayiş, qedexe ûsn de şekil gêno û zafane vatişanê fekkîyan reyde neqil beno. Mîyanê Zazakî de şeytan zaf nameyan reyde name beno, nînan ra yew zî pelîd o. Labelê mîyanê kultur, bawerî û fikrê mîtolojîyê pergalê Zazakî de mefhûmê pelîdî tedqîq nêbîyo. Lîteraturê Zazakî de gelek mefhûmî sey kereste ameyê şuxulnayene, etud nêbîyayişê mefhûmê pelîdî problemê bingeyîn yê na xebate teşkil kena. Amacê na xebate, mefhûmê pelîdî çarçoweya ziwan, mîtolojî û bawerîya şarî de tedqîqkerdiş, mîyanê şarê Zazayan de tesewurê xirabîye û kulturî de cayê ci tesbîtkerdiş o. Xebate de metodê çendînîye şuxulîyayê, ferhengaê Zazakî ra û metinanê nuştekî û dokumanan ra îstîfade bîyo. Heman şekil de tahkîye û bawerîyanê şarî ra nimûneyî deyayê. Nê keresteyi bi metodêko muqayesin reyde ameyê nirxnayene. Xebate de mefhûmê pelîdî tenya sey çekuyêke yan sembolêkê ziwanî nêameyo şuxulnayene, vîrî kolektîfî yê şarî de çi tewir ameyo bikarardene ser o vinderîyayo. Nê tewirî reyde manakerdiş û namekerdişê mefhûmêkî ser ra yew rayîr abîyaya. Nê metodî reyde kontekste mefhûmî pelîdî, termînolojîyê dînî û mîtolojîkî reyde îzah bîyo û beyntarê newe û kehanî de peywendî roneyaya. No qayde reyde mefhûmê kehanê Zazakî, rewşa moderne reyde newe ra nirxîyayê û dewlemendîya sermîyanê kulturê fekkî yê Zazakî ameya seveknayene.

Kilîtçekuyî: Zazakî, Pelîd, Şeytan, Mîtolojî, Kulturo Fekkî, Bawerîyê Şarî.

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetkirkan@artuklu.edu.tr , ORCID: 0000-0003-3885-5218

MİTOLOJİK KOZMOLOJİ VE KUBBE MİMARİSİ: GÖĞÜN MİMARİ TEMSİLİ

Betül Cengiz*

Gökyüzü, insanlık tarihinin en eski ve en güçlü sembollerinden biri olarak birçok uygarlığın inanç sistemi, dünya görüşü ve mekân anlayışı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. Antik toplumlarda gök, yalnızca fiziksel bir boşluk değil; tanrıların yaşadığı, kozmik düzenin kurulduğu ve kutsallığın temsil edildiği bir alan olarak kabul edilmiştir. Bu düşünce biçimi zamanla mimarlığa da yansımıştır. Çalışmanın çıkış noktasını, kubbenin yalnızca yapısal bir örtü sistemi olarak değil, insanın evreni algılama biçimini yansıtan sembolik bir mimari öğe olduğu düşüncesi oluşturmaktadır. Çalışmanın devamında kubbenin biçimsel özellikleri ile gökyüzü arasındaki ilişki üzerinde durulmaktadır. Yarım küre formunun göğü temsil etmesi, dairesel geometrinin sonsuzluk ve bütünlük kavramlarıyla ilişkilendirilmesi ve kubbenin kutsal mekânlarda oluşturduğu atmosfer değerlendirilerek bu mimari öğenin sembolik yönü açıklanmaktadır. Ayrıca Mircea Eliade'nin *Axis Mundi* kavramı ile Christian Norberg-Schulz'un mekân yaklaşımından yararlanılarak kutsal mekânın merkez fikri ve kullanıcı deneyimi yorumlanmaktadır. Kubbe altında oluşan hacim, doğal ışığın kullanımı ve yukarı yönelen bakışın oluşturduğu mekânsal algının, insanın kutsal olanla kurduğu ilişkiyi güçlendirdiği düşüncesi üzerinde durulmaktadır. Bu yaklaşım, Pantheon Tapınağı, Ayasofya ve Şeyh Lütfullah Camii örnekleri üzerinden desteklenmektedir. Farklı kültürlere ait olmalarına rağmen bu yapıların ortak noktası, kubbeyi göğün ve kozmik düzenin simgesi olarak yorumlamalarıdır. Bu çalışma, mimarlık ile mitoloji arasında kurulan ilişkinin yalnızca tarihsel bir okuma olmadığını; mekânın anlam üretme gücünü ortaya koyan önemli bir yaklaşım olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kubbe, teknik özelliklerinin ötesinde, insanın gökyüzüyle kurduğu sembolik ilişkinin mimarideki en güçlü ifadelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mitolojik kozmoloji, kubbe mimarisi, kutsal mekân, gökyüzü sembolizmi, Axis Mundi, mimari sembolizm.

* İstanbul Medipol Üniversitesi, Mimarlık Bölümü Lisans Öğrencisi

MAĞARADAN ŞEHRE ŞAHMARAN'IN HİKÂYESİ YA DA HAKİKATİN TRAJEDİSİ

Yunus Cengiz*

İdris Kılıç**

Bu bildiri, Şahmaran anlatısını folklorik veya tarihsel bir inceleme konusu olmaktan ziyade, hakikatin doğasına ilişkin felsefi bir düşünme zemini olarak ele almaktadır. Anlatı, ilk bakışta mağarayı korunmuş bilgeliğin, şehri ise ihanet, iktidar ve parçalanmanın mekânı olarak okumaya elverişli görünmektedir. Ancak bu çalışma, söz konusu karşıtlığı tersine çevirerek hakikatin ancak ilişki ağına girdiğinde, dile ve anlatıya dönüştüğünde insan dünyasının bir parçası hâline geldiğini ileri sürmektedir. Çünkü Şahmaran mağarada kaldığı sürece yalnızca Câmasb'ın muhatabı olan bir bilgeliktir; şehre inişi, ölümü ve parçalanması ise onun ortak hafızaya ve kolektif tecrübeye dönüşmesinin imkânını oluşturur. Bu anlamda Şahmaran'ın ölümü, aynı zamanda Şahmaran anlatısının doğumudur. Bildiride, hakikat önceden verilmiş, kendi içine kapalı ve steril bir öz olarak değil; ifade edilmeye çalışıldıkça farklı gösterenler içinde dolaşıma giren ve böylece etkisini genişleten bir anlam yoğunluğu olarak ele alınmaktadır. Mitoloji bu bakımdan hakikatin sembolik temsili değil, hakikatin ifade edildiği düşünme biçimlerinden biridir. Aynı durum felsefe, sanat, edebiyat ve bilim için de geçerlidir. Bu alanların hiçbiri hakikati tüketmez; her biri onu kendi dili ve imkânları içinde yeniden ifade etmeye çalışır. Hakikat ise hiçbir gösterene tam olarak indirgenemeyen, fakat farklı ifade biçimleri çoğaldıkça insan dünyasında daha geniş yankı bulan bir anlam ufku olarak kalır. Bu perspektiften hareketle çalışma, Şahmaran'ın hikâyelerini bilgeliği taşıyan araçlar değil, bizzat bilgeliğin kendisi olarak değerlendirmekte; Câmasb ile Şahmaran arasındaki ilişkiyi ise bilginin edinilmesinden çok, hikmetin emanet edilmesi problemi etrafında yeniden yorumlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Şahmaran, hakikat, hikmet, mitoloji, anlatı, mağara, şehir.

* Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
** Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Öğrencisi

*ŞAHRUH Mİ'RÂC-NÂME*Sİ'NDE KUTSAL VE KOZMİK AĞAÇLARIN METİN VE MİNYATÜR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: (SİDRETÜ'L-MÜNTEHÂ VE ZAKKUM)

Gamze Yank Can[*]

Tarih boyunca farklı inanç sistemlerinde göğe yükselme ve ilahi temas, insanlığın metafizik tasavvurunun temel bileşenleri arasında yer almıştır. Eski İran, Hint, Yunan mitolojileriyle diğer dinlerde de mevcut olan bu temaların mitolojik ve dinî anlatılar bağlamında çözümlenmesi, kolektif bilincin ve kültürel sürekliliğin inşa süreçlerine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu çerçevede eski metinler, geçmiş toplumların ontolojik kabullerini ve ibadet usullerini anlamada tarihî bir belge işlevi görmektedir. Türk-İslam edebiyatında müstakil bir tür olarak teşekkül eden mi'râc-nâme, yalnızca dinî tecrübenin betimlenmesiyle sınırlı kalmayıp estetik, retorik ve kültürel boyutlarıyla katmanlı bir anlatı ortaya koymaktadır. Bu türde yazılan eserler arasında Hükümdar Şahruh için Mâlik Bahşı tarafından kaleme alınan Mi'râc-nâme, minyatürlerle zenginleştirilmiş özgün mitolojik motifler sunması açısından dikkate değerdir. Göğe yükseliş miti, gökyüzü katmanları, melekler, burak, cennet ve cehennem gibi zengin bir muhtevaya sahip olan eserde Hz. Muhammed'in mi'râc hadisesini betimleyen altmış minyatür mevcuttur. Bu çalışmada konunun sınırlarını belirlemek amacıyla Mi'râc-nâme'de yer alan unsurlardan kutsal ve mitolojik değeri olan iki ağacın İslam düşüncesi ve edebiyatı içerisindeki yeri belirlenecek, bu kavramların dinî ve edebî metinlerdeki karşılığı tespit edilecektir. Böylece mitolojik motiflerin, dinî ve edebî anlatılarla nasıl bir bağ kurduğu konusuna da açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Metinde cennet ve cehennemle bağlantılı olarak ele alınan bu ağaçlardan ilki sidretü'l-müntehâ diğeri ise zakkumdur.

Anahtar Sözcükler: *Mi'râc-nâme*, Şahruh, Mitoloji, Sidre, Zakkum.

[*] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İslam Edebiyatı, Isparta, Türkiye, gamzeyankcan@gmail.com, orcid: 0009-0003-4443-8717.

TANRI'NIN ÜÇ OKU: SAVAŞ, SALGIN VE KITLIK

Kamuran Gökdağ[*]

Bu çalışmanın temel problematiği, savaş salgın ve kıtlığın tarih boyunca neden ısrarla ilahî ceza diliyle açıklandığı sorusudur. Çalışmanın amacı, bu açıklama biçimini, kaosun sorumluluğunu iktidardan alıp topluma devreden siyasî bir strateji olarak okumaktır. Çalışmanın iddiası ise şudur: Savaş, salgın ve kıtlık düzenin ve otoritenin askıya alındığı ortak bir kaos halinin üç ayrı sahnede beliren tekrarıdır ve ilahî ceza söylemi bu kaosun sorumluluğunu iktidardan alarak topluma yükleyen bir meşrulaştırma mekanizmasıdır. Savaş bu kaosu doğrudan meydana taşırken, salgın onu bedenin denetlenemezliği üzerinden içeriden üretir, e kıtlık ise kaynağın yokluğunda aynı kaosu maddî bir yoksunluk biçiminde tekrarlar. Böylece üçü de aynı kaotik özün farklı görünümleri haline gelirler. Bu öz, insanın hemcinsine karşı sürekli bir tehdit içinde yaşadığı, hiçbir gücün nihaî bir güvence sunmadığı bir varoluş biçimine işaret eder. Bu kaotik öz üzerine kurulu bir iktidar anlayışı, kendini kaosu durdurma vaadiyle meşrulaştırır. Fakat bu meşruiyet, düzeni her seferinde yeniden üretebilme kapasitesiyle sürekli yenilenmesi gereken devingen bir eylemdir. Çünkü düzenin bozulduğu her an iktidarın kendi kuruluş vaadini sınadığı bir teşhir anına dönüşür. Tam da bu kırılganlık noktasında ilahî ceza söylemi devreye girerek krizin nedenini yönetimsel bir başarısızlıktan alır ve toplumun ahlakî günahına bağlar. Kral Davud anlatısında ceza, üç yıl kıtlık, üç ay savaş yenilgisi ya da üç gün salgın arasında bir seçenek olarak sunulur. Böylece felaket bireysel bir siyasî kararın bir sonucu olmaktan çıkarılarak kolektif bir ahlakî hesaplaşmanın ürünü olarak yeniden kodlanır. Bu çalışmanın alt iddiası ise bu mekanizmanın modern çağda da sürdüğü yönündedir. Nitekim modern siyasetin kök düşünürlerinin başında gelen Thomas Hobbes'un doğa hali kurgusu, aynı kaygıyı seküler bir dille yeniden üreterek egemenin meşruiyetini kaosu durdurma vaadinde temellendirir. Burada mitik, mistik ve metafizik dil geri çekilirken, modern iktidar aynı açıklama modelini bilimsel ya da teknokratik bir söylemle sürdürür.

Anahtar Sözcükler: İlahî ceza, egemenlik, Hobbes, kaos, meşruiyet.

[*] Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Mardin, Türkiye. kamurangokdag@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1753-6496